

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ, ΛΑΡΙΣΑ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ»

ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΧΡΥΣΙΚΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΛΑΜΠΡΟΣ ΣΔΡΟΛΙΑΣ

ΛΑΡΙΣΑ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2021

Υπεύθυνη Δήλωση

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι η συγκεκριμένη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών του ΠΜΣ Πλήρους Φοίτησης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας «Δημόσια Διοίκηση και τοπική Αυτοδιοίκηση» έχει συγγραφεί από εμένα προσωπικά και δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό. Η εργασία αυτή έχοντας εκπονηθεί από εμένα, αντιπροσωπεύει τις προσωπικές μου απόψεις επί του θέματος και το κείμενο είναι γραμμένο με τα δικά μου λόγια και δεν αποτελεί προϊόν λογοκλοπής από τρίτες πηγές. Οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης διπλωματικής αναφέρονται στο σύνολό τους, δίνοντας πλήρεις αναφορές στους συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο».

Η Δηλούσα

Δέσποινα Χρυσικού

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η διπλωματική εργασία αποτελεί για τον μεταπτυχιακό φοιτητή, κορύφωση της ακαδημαϊκής του προσπάθειας και ταυτόχρονα αφορμή επαφής του με την πραγματικότητα του τομέα που πραγματεύεται.

Για την υλοποίησή της, ο φοιτητής αξιοποιεί όλο το θεωρητικό υπόβαθρο που απέκτησε κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών του σπουδών. Πάνω σε αυτό το υπόβαθρο, με αμείωτο ενδιαφέρον και κοπιαστική πνευματική εργασία, δομεί ίσως το πρώτο σοβαρό επιστημονικό του έργο. Για πολλούς μπορεί να είναι και το τελευταίο, για άλλους όμως ίσως αποτελεί απαρχή μιας ενδιαφέρουσας ερευνητικής και συγγραφικής δραστηριότητας. Δεν έχει σημασία ποιο από τα δύο θα συμβεί. Αυτό που μετρά είναι ότι πάνω από όλα, ο φοιτητής, με το πέρας της εργασίας, έχει αποκτήσει ποικίλα εφόδια και εμπειρίες που βοηθούν στην ανάδειξή του και στην προσφορά ωφέλιμου έργου στο δύσκολο και απαιτητικό περιβάλλον της αγοράς εργασίας.

Το γεγονός ότι οι μεταπτυχιακές διπλωματικές εργασίες παραμένουν ως παρακαταθήκη στην ακαδημαϊκή κοινότητα, δίνει την αίσθηση συμβολής στη συλλογική προσπάθεια επιστημονικής κατάρτισης των επόμενων φοιτητών και την ελπίδα αξιοποίησης της εργασίας σε πρακτικό επίπεδο, προς όφελος του κοινωνικού συνόλου.

Κινούμενη στο παραπάνω πλαίσιο σκέψης, αισθάνομαι την ανάγκη να εκφράσω το σεβασμό και τις θερμές ευχαριστίες μου στον Επιβλέποντα Καθηγητή της εργασίας μου, Δρ. Λάμπρο Σδρόλια που αποτέλεσε πολύτιμο αρωγό στη δύσκολη πορεία υλοποίησης του παρόντος πονήματος. Με τη συμπαράσταση και την καθοδήγησή του, συνετέλεσε καταλυτικά στην επιτυχή ολοκλήρωση της εργασίας.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τον σύζυγό μου για την πολύτιμη βοήθεια και την αμέριστη στήριξή του κατά τη συγγραφή της παρούσας εργασίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι εκρηκτικές διαστάσεις που έλαβε το μεταναστευτικό ζήτημα στην Ελλάδα από τις αρχές της δεκαετίας 1990, αλλά κυρίως με την έξαρση που παρουσίασε τα τελευταία χρόνια, είχε ως επακόλουθο την επιδείνωση του δείκτη εγκληματικότητας της χώρας, ποσοτικά και ποιοτικά. Η Ελλάδα μετατράπηκε από χώρα διελεύσεως, σε χώρα διαμονής και μόνιμης εγκατάστασης μεταναστών, λαθρομεταναστών-οικονομικών προσφύγων, πολιτικών προσφύγων και αλλοδαπών γενικώς.

Τα τελευταία χρόνια έχει προκληθεί ανησυχία και προβληματισμός, καθώς παράλληλα με την αθρόα εισροή παράτυπων μεταναστών στην Ελλάδα, παρατηρήθηκε αύξηση εγκληματικότητας που αφορά στο κοινό και κυρίως στο οργανωμένο έγκλημα.

Μέσω της παράνομης μετανάστευσης, συντελείται μια μετεξέλιξη και ποιοτική αναβάθμιση πολλών τομέων του οργανωμένου εγκλήματος, συμπεριλαμβανομένου του οικονομικού εγκλήματος. Οι καταστάσεις αυτές, λόγω του διεθνικού-διακρατικού χαρακτήρα τους, δυνητικά απειλούν την οικονομία και την ασφάλεια σε εθνικό επίπεδο και γι' αυτό αντιμετωπίζονται ως «Ασύμμετρες Απειλές».

Η παρούσα εργασία, χρησιμοποιώντας την ανάλυση περιεχομένου ως μεθοδολογικό εργαλείο έρευνας, επιχειρεί αφενός να διερευνήσει τη σχέση οργανωμένου εγκλήματος και παράνομης μετανάστευσης, δίδοντας έμφαση στην εξέταση του φαινομένου στην Ελλάδα, αφετέρου να προτείνει με βάση μια ολιστική προσέγγιση, συγκεκριμένες στρατηγικές αντιμετώπισης του φαινομένου.

Λέξεις-Κλειδιά: Οργανωμένο έγκλημα, μετανάστευση, παράνομη μετανάστευση διασυνοριακό έγκλημα, διασυνοριακή συνεργασία, συνεργασία κρατικών φορέων, εθνική κυριαρχία, Δημόσια Τάξη, Ασφάλεια και Δικαιοσύνη, INTERPOL, UNODC, WCO, EUROPOL, FRONTEX.

ABSTRACT

In recent years, illegal immigration, including human smuggling and trafficking, has become main feature of the organized crime and the illicit global economy. Organized crime refers to subnational and transnational corporate agencies that systematically operate outside the purview of the law with the intention to use illegal immigration and exploit it for profit. Although organized crime is illegal in nature, it may yet have diverse connections with both the state agencies and the legal markets.

The vast growth of the immigration problem in Greece, since the early 90's and mostly its rise in recent years, has had a significant consequence on country's crime index, both in terms of quantity and quality. Greece has been transformed, from a country of transit, into a country of permanent settlement and residence of immigrants, illegal immigrants-economic refugees, political refugees and foreigners in general. Along with the illegal immigrants' influx in Greece, an increase in criminality has been recorded that corresponds to common, but mainly to organized crime.

Through illegal immigration, a wider evolution and qualitative upgrade of crime is observed in all organized crime fields, including economic crime. Due to their transnational character, these situations may threaten both national economy and security. Thus, organized crime and illegal immigration are regarded as "Asymmetric Threats".

Subject dissertation, using content analysis as methodological research tool, attempts to elaborate on the relationship between organized crime and illegal immigration, giving emphasis on the phenomenon analysis in Greece and to propose specific strategies to address it, based on a holistic approach.

Key words: Organized crime, Immigration, illegal immigration, cross-border crime, cross-border cooperation, cooperation between government agencies, national sovereignty, Public Order, Security and Justice, INTERPOL, UNODC, WCO, EUROPOL, FRONTEX.

Στον Δημήτρη...

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδα
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ – ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ	
1.1 Μετανάστευση	5
1.1.1 Έννοια, Ορισμός και Μορφές Μετανάστευσης	6
1.1.2 Αιτίες - Κίνητρα της Μετανάστευσης	8
1.1.2.1 Βασικές Αιτίες Μετανάστευσης	8
1.1.2.2 Τυπολογία της Μετανάστευσης	11
1.1.3 Συνέπειες του Μεταναστευτικού Φαινομένου.....	15
1.2 Παράνομη Μετανάστευση	18
1.2.1 Έννοια και Ορισμός της Παράνομης Μετανάστευσης	18
1.2.2 Χαρακτηριστικά και Διαδρομές Παράνομης Μετανάστευσης.....	19
1.3 Πρωτοβουλίες της ΕΕ για τη Μετανάστευση και την Παράνομη Μετανάστευση.....	28
1.3.1 Ο Κανονισμός του Δουβλίνου	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ - ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	
2.1 Η Μετανάστευση στην Ελλάδα	35
2.1.1 Ιστορική Αναδρομή της Μετανάστευσης στην Ελλάδα	36
2.1.2 Η Εξέλιξη του Μεταναστευτικού Πληθυσμού στην Ελλάδα	37
2.1.3 Το Νομικό Πλαίσιο Διαμονής των Μεταναστών στην Ελλάδα	40
2.1.4 Οικονομικές και Κοινωνικές Επιπτώσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα... 43	
2.2 Η Παράνομη Μετανάστευση στην Ελλάδα.....	45
2.2.1 Ασφάλεια και Ασύμμετρες Απειλές	51
2.2.2 Οικονομικές Διαστάσεις της Παράνομης Μετανάστευσης	52
2.2.3 Συμπεράσματα	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ	
3.1 Το Οργανωμένο Έγκλημα ως Φαινόμενο	55
3.1.1 Έννοια και Ορισμός του Οργανωμένου Εγκλήματος.....	56
3.1.2 Χαρακτηριστικά του Οργανωμένου Εγκλήματος	58
3.1.3 Διεθνείς Οργανισμοί και Οργανωμένο Έγκλημα.....	61
3.1.3.1 Ευρωπαϊκή Ένωση.....	61
3.1.3.2 Πολιτική Διακήρυξη της Νάπολης	62

3.1.3.3 Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών.....	63
3.2 Πεδία Δράσης και Μορφές Οργανωμένου Εγκλήματος	64
3.2.1 Παράνομη Παροχή Αγαθών.....	67
3.2.2 Παράνομη Παροχή Υπηρεσιών.....	68
3.3 Μέθοδοι Δράσης του Οργανωμένου Εγκλήματος.....	73
3.3.1 Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος	73
3.3.2 Διαφθορά	75
3.4 Επιπτώσεις του Οργανωμένου Εγκλήματος	77
3.5 Το Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα	79
3.5.1 Χαρακτηριστικά του Οργανωμένου Εγκλήματος στην Ελλάδα	79
3.5.2 Παράγοντες Ανάπτυξης του Οργανωμένου Εγκλήματος στην Ελλάδα.....	82
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ	
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	
4.1 Σχέση Αλληλεξάρτησης	89
4.2 Οργάνωση Δικτύων και Εγκληματικών Οργανώσεων που Δραστηριοποιούνται στη Διακίνηση Παράτυπων Μεταναστών στην Ελλάδα	90
4.3 Διακίνηση Παράτυπων Μεταναστών από Εγκληματικές Οργανώσεις στην Ελλάδα..	94
4.4 Μέθοδοι Διακίνησης Παράτυπων Μεταναστών.....	95
4.5 Συνέπειες Διασύνδεσης Οργανωμένου Εγκλήματος - Παράνομης Μετανάστευσης..	100
4.5.1 Ασύμμετρη Απειλή.....	100
4.5.2 Τρομοκρατία	101
4.5.3 Κρίση – Αποδυνάμωση Κρατικών Δομών.....	102
4.6 Προτάσεις για την Αντιμετώπιση του Προβλήματος.....	104
4.6.1 Ενωσιολογικό Πλαίσιο της Αντιμετώπισης του Οργανωμένου Εγκλήματος και της Παράνομης Μετανάστευσης	104
4.6.2 Δράσεις στο Εσωτερικό	106
4.6.3 Δράσεις σε Διεθνές Επίπεδο	110
ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	113
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	116
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»: Δραστηριότητες Εγκληματικών Οργανώσεων στην Ελλάδα	129

ΛΙΣΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα	Σελίδα
1.1 Μετανάστευση και Πολεμικές/Εμφύλιες Συγκρούσεις	10
1.2 Σύγκριση Αλλοδαπών Πληθυσμών στην Ευρώπη (1994, 1999)	20
1.3 Αριθμός Μεταναστών ανά Χώρα της Ευρώπης το 2013.....	21
1.4 Διαδρομές Παράνομης Μετανάστευσης Ανατολικής Μεσογείου-Βαλκανίων	24
1.5 Παράτυποι Μετανάστες από Τουρκία προς ΕΕ, 2009-2014	25
1.6 Διαδρομές Παράνομης Μετανάστευσης Μεσογείου.....	26
2.1 Αλλοδαποί Κάτοικοι στην Ελλάδα Ετών 2001, 2011.....	38
2.2 Συμμετοχή Εθνικοτήτων σε Πληθυσμό Μεταναστών, 2011	39
2.3 Μετανάστες στην Ελλάδα (2011) ανά Φύλο και Περιοχή Προέλευσης.....	39
2.4 Κύριες Διαδρομές Παράνομης Μετανάστευσης.....	47
2.5 Θαλάσσιοι Οδοί Διακίνησης Λαθρομεταναστών σε Ελλάδα	48
2.6 Συλληφθέντες Αλλοδαποί για Παράνομη Είσοδο/Παραμονή στην Ελλάδα ..	51
4.1 Δομή «Επιχείρησης» Διακίνησης Παράτυπων Μεταναστών	93
4.2 Συλληφθέντες Διακινητές Παράτυπων Μεταναστών.....	94
4.3 Εθνικότητες Συλληφθέντων Διακινητών	94
4.4 Απόκρυψη Παράτυπων Μεταναστών σε Αυτοκίνητο.....	96
A.1 Κατασχέσεις Κάνναβης (Kgr)	129
A.2 Κατασχέσεις Ηρωίνης (Kgr)	129
A.3 Κατασχέσεις Κοκαΐνης (Kgr).....	130
A.4 Διακίνηση Ναρκωτικών: Υπηκοότητες Μελών Εγκληματικών Οργανώσεων.	130
A.5 Εγκλήματα κατά Ιδιοκτησίας.....	131
A.6 Κέρδη Εγκληματικών Οργανώσεων ανά Εγκληματική Δραστηριότητα	131
A.7 Υποθέσεις Λαθρεμπορίου.....	131
A.8 Υποθέσεις Εκβιασμών από Εγκληματικές Οργανώσεις	132
A.9 Υποθέσεις Τετελεσμένων Απατών.....	132
A.10 Πλαστογραφία: Υπηκοότητες Μελών Εγκληματικών Οργανώσεων.....	132
A.11 Υποθέσεις Παραχάραξης, 2017-2019.....	133
A.12 Παράνομο Εμπόριο Πολιτιστικών Αγαθών.....	133

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας	Σελίδα
2.1 Αφίξεις Παράτυπων Μεταναστών και Προσφύγων 2014 - 2020.....	49

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΕΔ	: Ένοπλες Δυνάμεις
ΕΕ	: Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛ.ΑΣ.	: Ελληνική Αστυνομία
ΕΛΣΤΑΤ	: Ελληνική Στατιστική Αρχή
EMN	: European Migration Network
EUROPOL	: European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (former European Police Office)
ΗΠΑ	: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ICMPD	: International Centre for Migration Policy Development
INTERPOL	: International Police
IOM	: International Organization for Migration
ΛΣ	: Λιμενικό Σώμα
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
ΟΑΣΕ	: Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη
ΟΗΕ	: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Π.Δ.	: Προεδρικό Διάταγμα
FBI	: Federal Bureau of Investigation
ΦΕΚ	: Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
FRONTEX	: Frontières Extérieures
UN	: United Nations (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών)
UNODC	: United Nations Office on Drugs and Crime
UNHCR	: United Nations High Commissioner for Refugees (Υπατη Αρμοστία ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τις τελευταίες δεκαετίες η εγκληματικότητα έχει αλλάξει ριζικά πρόσωπο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) αντιμετωπίζει πλέον ένα εντελώς διαφορετικό περιβάλλον ασφάλειας σε σχέση με το παρελθόν, το οποίο έχει διαμορφωθεί από τη διεθνοποίηση των συναλλαγών, το άνοιγμα συνόρων, την οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη, τις περιφερειακές διενέξεις και τα ευρύτερα μεταναστευτικά ρεύματα, τις δημογραφικές αλλαγές, την κλιματική αλλαγή και τη διεθνή οικονομική κρίση. Μεταξύ των κυριότερων απειλών ασφάλειας διεθνώς, είναι το οργανωμένο έγκλημα (Δενιόζος, 2018).

Ο όρος «οργανωμένο έγκλημα» έχει χρησιμοποιηθεί με διάφορες έννοιες από ερευνητές και εισαγγελικούς λειτουργούς σε διαφορετικές χώρες. Μερικοί χρησιμοποιούν τον όρο προκειμένου να ορίσουν ένα σύνολο σχέσεων μεταξύ παράνομων οργανώσεων, ενώ άλλοι τον χρησιμοποιούν προκειμένου να καταδείξουν ένα σύνολο παρανόμων δραστηριοτήτων που γίνονται από δεδομένο αριθμό μεσαζόντων ή μεσολαβητών. Ο Reuter (1983) ορίζει το οργανωμένο έγκλημα ως εξής: *«Το οργανωμένο έγκλημα αποτελείται από οργανισμούς που έχουν διάρκεια, ιεραρχία και εμπλοκή σε ένα πλήθος εγκληματικών δραστηριοτήτων»*.

Σύμφωνα με την ΕΕ, στο οργανωμένο έγκλημα αποδίδονται τα εξής χαρακτηριστικά (ENFOPOL, 2000):

- Συνεργασία περισσότερων των δύο ατόμων.
- Παρατεταμένη ή απροσδιόριστη χρονική περίοδος (αναφέρεται στη σταθερότητα και (δυσνητική) διάρκεια ζωής της ομάδας).
- Υποψία διάπραξης σοβαρών εγκληματικών αδικημάτων.
- Επιδίωξη κέρδους και/ή δύναμης.
- Σε κάθε άτομο έχουν ανατεθεί συγκεκριμένες εργασίες.
- Χρήση κάποιας μορφής πειθαρχίας και ελέγχου.
- Δραστηριότητα σε διεθνές επίπεδο.
- Χρήση βίας ή άλλων μέσων κατάλληλων για εκφοβισμό.
- Χρήση δομών λειτουργίας επιχειρηματικής ή εμπορικής δραστηριότητας.
- Ξέπλυμα χρήματος.
- Άσκηση επιρροής σε πολιτική, μέσα ενημέρωσης, δημόσια διοίκηση, δικαστικές Αρχές ή οικονομία.

Τουλάχιστον έξι από τα ανωτέρω χαρακτηριστικά πρέπει να συνυπάρχουν, με τα τέσσερα

πρώτα ως απαραίτητα, ώστε οποιαδήποτε εγκληματική δραστηριότητα ή ομάδα, να χαρακτηριστεί ως οργανωμένο έγκλημα (Δενιόζος, 2018).

Οι συνήθεις δραστηριότητες των ομάδων οργανωμένου εγκλήματος ανά τον κόσμο περιλαμβάνουν διακίνηση ναρκωτικών-ψυχοτρόπων ουσιών, εμπορία ανθρώπων, όπλων, λαθρεμπόριο, ηλεκτρονικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό έγκλημα. Τις τελευταίες δεκαετίες ωστόσο, στην ανωτέρω λίστα δραστηριοτήτων έχει προστεθεί και η διακίνηση παράτυπων μεταναστών. Οι διαδρομές των ναρκωτικών και των όπλων έχουν μετατραπεί πλέον και σε περάσματα παράτυπων μεταναστών προς την Ευρώπη (UNODC, 2010). Τα δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος εκμεταλλεύονται καταστάσεις πολιτικής αστάθειας ή οικονομικής ανέχειας που επικρατούν σε κράτη εκτός ΕΕ, σε Ασία και Αφρική, καθώς και τη διαφθορά, για να αποκομίσουν κέρδη από δουλεμπόριο και διακίνηση ανθρώπινων ψυχών. Κερδοσκοπούν πάνω σε ανθρώπους που ελπίζοντας σε καλύτερο μέλλον, προσπαθούν να «περάσουν» στην Ευρώπη (Δενιόζος, 2018).

Η συσχέτιση του οργανωμένου εγκλήματος με την παράνομη μετανάστευση, έχει ενταθεί, καθώς τις τελευταίες δεκαετίες καταγράφεται διεθνώς έξαρση πληθυσμιακών μετακινήσεων. Η αυξητική τάση των μεταναστευτικών ροών σχετίζεται με την άνοδο των κεφαλαιουχικών αγαθών και τη διεθνοποίηση θεσμών που καθορίζουν και ελέγχουν την παγκόσμια παραγωγή, τις συναλλαγές και τις σχέσεις συνεργασίας ανάμεσα σε χώρες (Γιώτη-Παπαδάκη, 2011; Κόλλιας, 2005; Αναστασιάδης, 2005). Στο υπόβαθρο της υπόψη διεθνοποίησης αποκρύπτονται ωστόσο ανισοροπίες που συνδέονται με το βαθμό οικονομικής ανάπτυξης, τις δημογραφικές εξελίξεις και την άνιση μεταχείριση ανθρώπων.

Τα τελευταία 30 χρόνια σημειώθηκαν μείζονες διαφοροποιήσεις όσον αφορά τις χώρες που επιλέγουν ή καταλήγουν να εγκατασταθούν οι μετανάστες. Οι υπόψη χώρες δεν περιορίζονται μόνο στις βιομηχανικά αναπτυγμένες δυτικοευρωπαϊκές, αλλά πλέον συμπεριλαμβάνουν χώρες του ευρωπαϊκού νότου. Ειδικά, η Ελλάδα λόγω γεωγραφικής θέσης, αποτελεί συχνά μονόδρομο στις επιλογές των παράτυπων μεταναστών καθιστώντας την μία από τις χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά εξ αυτών. (Σταμπουλής, 2008).

Επακόλουθο της αύξησης των παράτυπων μεταναστών αποτελεί η έξαρση της εγκληματικότητας, καθώς πολλοί λαθρομετανάστες όντας εξαθλιωμένοι οικονομικά, καταφεύγουν είτε ατομικά, είτε οργανωμένα, σε πράξεις του κοινού ή οργανωμένου εγκλήματος αντίστοιχα, για να μετακινηθούν και να επιβιώσουν (UNODC, 2011a).

Η παγκοσμιοποίηση επέδρασε ως καταλύτης στην ποσοτική και ποιοτική μετάλλαξη του οργανωμένου εγκλήματος, ευνοώντας τη διεθνοποίησή του και προσδίδοντας

υπερεθνικό χαρακτήρα στη δράση του. Η υπερεθνική διάσταση του οργανωμένου εγκλήματος εισήγαγε νέες προκλήσεις για την αντιμετώπισή του (UNODC, 2010).

Η καταπολέμηση της διασύνδεσης οργανωμένου εγκλήματος και παράνομης μετανάστευσης, αποδεικνύεται δύσκολη υπόθεση που εκφεύγει των εθνικών ορίων. Έτσι στην παραβίαση των εθνικών συνόρων από ομάδες οργανωμένου εγκλήματος, τα κράτη απάντησαν αναπτύσσοντας διεθνείς συνεργασίες, προσαρμόζοντας συμπεριφορές και συντονίζοντας κοινές δράσεις κατά του οργανωμένου εγκλήματος (UNODC, 2018).

Ιδιαίτερη μορφή διεθνούς συνεργασίας αποτελεί η διασυνοριακή συνεργασία κρατών στην πρόληψη και καταστολή της οργανωμένης εγκληματικότητας. Η διασυνοριακή συνεργασία των εθνικών αρχών επιβολής νόμου αποτελεί ενδεικτικό εργαλείο χαμηλής πολιτικής που προωθεί εναρμονισμένες στρατηγικές και μεθόδους δράσης, αποσκοπώντας σε ολοκληρωμένη διαχείριση και προστασία των συνόρων. Οι δυνατές μορφές της ποικίλουν (π.χ. ανταλλαγή στοιχείων και πληροφοριών, εκπαίδευση προσωπικού, παροχή αμοιβαίας συνδρομής, διεξαγωγή κοινών επιχειρήσεων κ.α.), ώστε να προσδίδουν στις δράσεις της, την ευελιξία που απαιτεί η αντιμετώπιση του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος. Μέσω της διασυνοριακής συνεργασίας, τα κράτη μεγιστοποιούν την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των παρεμβάσεών τους, οικοδομούν σχέσεις αμοιβαιότητας και εμπιστοσύνης, και επιτυγχάνουν μια ολιστική προσέγγιση του οργανωμένου εγκλήματος, εκμεταλλευόμενα την «ανοικτότητα» και τις ευκαιρίες της παγκοσμιοποίησης προς όφελός τους (Χλούπης, 2005).

Περιπτώσεις οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα αφορούν σε διακίνηση παράτυπων μεταναστών, γυναικών και παιδιών με σκοπό τη σεξουαλική τους εκμετάλλευση, όπλων, παροχή «προστασίας» σε κέντρα διασκέδασης ή επιχειρήσεις, κλοπή αυτοκινήτων, διάπραξη δολοφονιών-εκτελέσεων, απαγωγές, συστηματικό ξέπλυμα χρήματος, καθώς και διακίνηση ή εκπαίδευση ανηλίκων, ώστε να διαπράττουν εγκληματικές πράξεις ή να διακινούν προϊόντα εγκλήματος επ' ωφελεία άλλων (Κόκκωνας, 2008; Λάγγαρης, 2013; Κόφφας et al., 2017). Μάλιστα σε ορισμένες περιοχές, το οργανωμένο έγκλημα έχει λάβει ενδημικό χαρακτήρα με καταγεγραμμένες δράσεις Αλβανικής, Ρουμανικής και Ρωσικής Μαφίας, ληστοσυμμοριών και κυκλωμάτων που τρομοκρατούν τη μεθόριο και με απρόβλεπτα αποτελέσματα.

Γίνεται επομένως αντιληπτό ότι η αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, ιδιαίτερα όταν αυτό συσχετίζεται με την παράνομη μετανάστευση, δεν είναι απλό ζήτημα,

αλλά απαιτούνται ιδιαίτεροι χειρισμοί, σωστή οργάνωση, μακροχρόνιες και επίπονες προσπάθειες, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Με βάση τα παραπάνω, η παρούσα εργασία επιδιώκει να πραγματοποιηθεί τα εξής βασικά σημεία, τα οποία εγείρουν το κύριο ερευνητικό ενδιαφέρον:

- Ποιοί παράγοντες συμβάλουν στη συνεχώς αυξανόμενη ροή παράτυπων μεταναστών και πώς αυτοί μπορούν να περιοριστούν;
- Ποιές είναι οι κυριότερες μορφές οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα με τη συμμετοχή των αλλοδαπών μεταναστών;
- Ποιοί είναι οι τρόποι δράσης των κυκλωμάτων διακίνησης παράτυπων μεταναστών;
- Ποιές είναι οι συνέπειες της εγκληματικής δράσης των αλλοδαπών στην Ελλάδα;
- Τι μέτρα πρέπει να ληφθούν σε εθνικό και διεθνές επίπεδο για να περιοριστεί η παράνομη μετανάστευση στην Ελλάδα και κατ' επέκταση το προερχόμενο από αυτή οργανωμένο έγκλημα.

Το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζει και αναλύει το φαινόμενο της μετανάστευσης, με ιδιαίτερη αναφορά στην παράνομη μετανάστευση.

Το δεύτερο κεφάλαιο εξετάζει το φαινόμενο της μετανάστευσης και της παράνομης μετανάστευσης στην Ελλάδα.

Το τρίτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην εννοιολογική ανάλυση του οργανωμένου εγκλήματος, με έμφαση στην εξέλιξη του τα τελευταία χρόνια, στις μορφές και τα χαρακτηριστικά του.

Το τέταρτο κεφάλαιο αναδεικνύει τη σχέση αλληλεξάρτησης που έχει αναπτυχθεί τελευταία μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος και παράνομης μετανάστευσης και παρουσιάζει αναλυτικά τη μορφή, τα χαρακτηριστικά και τις επιπτώσεις από την έξαρση του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα, ως συνέπεια της έξαρσης της παράνομης μετανάστευσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ – ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

1.1 Μετανάστευση

Η μετανάστευση αποτελεί ένα πολυδιάστατο και πολυ-παραγοντικό κοινωνικό φαινόμενο, του οποίου η εξέλιξη χάνεται στα βάθη της ιστορίας και το οποίο διαφοροποιείται στη διάρκεια των χρόνων, αντικατοπτρίζοντας την εκάστοτε εποχή και τις εκάστοτε κοινωνικές, οικονομικές, και πολιτιστικές διαστάσεις. Παράλληλα αντικατοπτρίζει σε κάθε περίοδο τις ιδιαίτερες στάσεις και αντιλήψεις του πληθυσμού κάθε χώρας ή περιοχής, απέναντι στους μετανάστες.

Η μετανάστευση, στη γενική της μορφή, αντιμετωπίζεται ως φυσιολογική μετακίνηση πληθυσμού από τμήμα μιας χώρας ή του κόσμου σε κάποιο άλλο, προκειμένου τα άτομα να αναζητήσουν καλύτερη τύχη και νέες ευκαιρίες. Στο πλαίσιο των δυτικών κοινωνιών, εννοιολογικά, η μετανάστευση λογίζεται ως φυσιολογική εκδήλωση της ανθρώπινης φύσης και έκφραση της ανθρώπινης συμπεριφοράς, η οποία σχετίζεται με αναζήτηση οτιδήποτε νέου ή καινούργιου. Η υπόψη εκδήλωση/έκφραση νομιμοποιήθηκε ιδιαίτερα από τις δυτικές κοινωνίες, καθώς οι ανάγκες του οικονομικοκοινωνικού συστήματος τους, επέβαλαν μετακινήσεις πληθυσμών για εξεύρεση αναγκαίων φθηνών εργατικών χεριών, με στόχο τη μείωση του κόστους παραγωγής των μεγάλων βιομηχανικών μονάδων (www.migrationpolicy.org)

Ιστορικά η μετανάστευση χρησιμοποιήθηκε για εξυπηρέτηση ευρύτερων οικονομικών κοινωνικών και ιδεολογικών αναγκών, ήδη από την εποχή των πρώτων βιομηχανικών κοινωνιών, συντείνοντας σε αύξηση κερδών των επιχειρήσεων, κυρίως των μεγάλων βιομηχανιών, μέσω μείωσης του κόστους παραγωγής (www.migrationpolicy.org). Σήμερα με την ανάπτυξη της τεχνολογίας που βαθμιαία παραγκωνίζει τον άνθρωπο από την ενεργό συμμετοχή στην παραγωγική διαδικασία, με τη αυξημένη χρήση μηχανών ικανών να εργάζονται ακατάπαυτα μειώνοντας δραστικά το κόστος παραγωγής, η μετανάστευση στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες από ενδεδειγμένη λύση, μετατράπηκε σε οξύ κοινωνικό πρόβλημα (www.migrationpolicy.org).

Δεδομένου λοιπόν ότι οι μετανάστες δεν είναι πλέον απαραίτητοι για την παραγωγική διαδικασία στις δυτικές κοινωνίες και χώρες, η ένταση του φαινομένου της μετανάστευσης που εξακολουθεί να υφίσταται κυρίως λόγω της άνισης κατανομής πλούτου παγκοσμίως, διαμορφώνει ένα έντονο κοινωνικό πρόβλημα, καθώς ο αριθμός των μεταναστών που μπορούν να αξιοποιηθούν στην παραγωγική διαδικασία των ανεπτυγμένων δυτικών

χωρών, είναι πλέον περιορισμένοι, ενώ οι υπόλοιποι μετανάστες, όντας μη απαραίτητοι, εύκολα στιγματίζονται ως ανεπιθύμητοι (Κασίμης και Παπαδόπουλος, 2012). Έτσι ο μετανάστης, ενώ αρχικά αποτελούσε απαραίτητο στοιχείο της βιομηχανικής ανάπτυξης και εξέλιξης, πλέον έχει μετατραπεί σε ιδιαίτερη κοινωνική κατηγορία που συνιστά δυνητική απειλή για την εθνική και πολιτιστική ισορροπία και ταυτότητα των δυτικών κοινωνιών. Οι μετανάστες, χωρίς δυνατότητες νόμιμης εργασίας, συχνά αποκτούν χαρακτηριστικά κοινωνικά περιθωριοποιημένων και αποτυχημένων, οι οποίοι στο πλαίσιο της φιλοσοφίας της ελεύθερης αγοράς εργασίας που διέπει τις περισσότερες δυτικές κοινωνίες, ευθύνονται οι ίδιοι για την κατάσταση τους (Παραδεισάνος, 2008).

Οι κυριότερες πληθυσμιακές μετακινήσεις και αλλαγές στη σύνθεση του πληθυσμού, συνέβησαν κατά τον 20ο αιώνα, ο οποίος δικαίως έχει χαρακτηριστεί ως «αιώνας της μετανάστευσης» (Λαζαρίδη και Αμίτσης, 2001; Boswell, 2005). Το μεγαλύτερο ποσοστό των ατόμων που μετακινήθηκαν και εξακολουθούν να μετακινούνται μεταξύ χωρών, είτε βίαια, είτε ειρηνικά, είναι οικονομικοί μετανάστες σε αναζήτηση καλύτερου μέλλοντος γι' αυτούς και τις οικογένειες τους. Τα τελευταία χρόνια, οι μετακινήσεις αυτές είναι συχνές και περιλαμβάνουν μεγάλους πληθυσμούς, προκαλώντας αντιδράσεις στο εσωτερικό των χωρών, που τους υποδέχονται (Boswell, 2005; Παραδεισάνος, 2008). Σε συνδυασμό δε με τα ευρύτερα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά και ιδεολογικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, συχνά οδηγούν σε εξάρσεις κοινωνικών αντιδράσεων κατά των μεταναστών, εκδηλώσεις φαινομένων ρατσισμού, ξενοφοβίας και εθνικισμού (Παραδεισάνος, 2008).

1.1.1 Έννοια, Ορισμός και Μορφές Μετανάστευσης

Η μετανάστευση αποτελεί φαινόμενο πολυεπίπεδο. Η πολυπλοκότητά του οφείλεται στο ότι συνδέεται άμεσα με την ανθρώπινη φύση και συμπεριφορά, καθώς και με την ανθρώπινη εξέλιξη και συνεπώς η μελέτη του αφορά σε πολλούς τομείς, όπως της πολιτικής, της οικονομίας, του πολιτισμού, της κοινωνιολογίας και της ψυχολογίας. Εννοιολογικά μπορεί να οριστεί ως «*η μόνιμη ή προσωρινή μεταβολή του τόπου εγκατάστασης που σχετίζεται με τη μετακίνηση ενός ατόμου, μιας ομάδας ή ενός κοινωνικού συνόλου*» (Μπάγκαβος και Παπαδοπούλου, 2003).

Ιστορικά, το φαινόμενο της μετανάστευσης διακρίνεται αναλόγως της χρονικής περιόδου που εκδηλώνεται, σε παραδοσιακή, σύγχρονη ή νεωτερική (Μπάγκαβος και Παπαδοπούλου, 2003):

- Παραδοσιακή μετανάστευση, είναι η μετανάστευση που παρατηρήθηκε πριν από τους δυο Παγκοσμίους Πολέμους και είχε υπερπόντιο χαρακτήρα.
- Σύγχρονη μετανάστευση, αναφέρεται στη μεταβολή του τόπου εγκατάστασης ενός ατόμου ή κοινωνικού συνόλου που παρατηρήθηκε στα πλαίσια της σύγχρονης βιομηχανικής εποχής, με βασικά αίτια κυρίως οικονομικά.
- Η νεωτερική μετανάστευση αφορά στις σύγχρονες μετακινήσεις, συνδέεται άμεσα με την εκβιομηχάνιση και αποτελεί συνάρτηση της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης που προήλθε από αυτή. Ως εκ τούτου, οι λόγοι που την υποκινούν, είναι επίσης οικονομικοί.

Τις τελευταίες δεκαετίες, μετά την πτώση των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού και τη δημιουργία διεθνώς μιας τάξης πραγμάτων με κύριο χαρακτηριστικό την παγκοσμιοποίηση, της οποίας η οικονομική διάσταση περιλαμβάνει άνοιγμα αγορών, ελεύθερη διακίνηση υπηρεσιών και αγαθών, καθώς και ορισμένων κατηγοριών επαγγελματιών, προέκυψαν νέα είδη μετανάστευσης, όπως (Παραδεισάνος, 2008):

- Μετανάστευση για λόγους εκπαίδευσης και εξειδίκευσης.
- Παλιννόστηση ή/και επιστροφή πληθυσμών που για διάφορους λόγους παρέμειναν εκτός της χώρας προέλευσης τους, νόμιμα ή παράτυπα.
- Κυκλική μετανάστευση που περιλαμβάνει την εποχική, τη διασυνοριακή εμπορική δραστηριότητα κλπ.
- Κοινωνική μετανάστευση που αφορά κυρίως εξαρτώμενα μέλη που ακολουθούν τους νόμιμους μετανάστες και πρόσφυγες στις νέες χώρες όπου εγκαθίστανται (οικογενειακή επανένωση).
- Μετανάστευση για περιβαλλοντικούς λόγους, οφειλόμενη σε εκτεταμένες περιβαλλοντικές καταστροφές (απερήμωση καλλιεργήσιμων εδαφών, ανομβρία, βιομηχανική ρύπανση υδάτινων πόρων κλπ).
- Μετανάστευση υψηλής εξειδίκευσης εργαζόμενων που μετακινούνται στο πλαίσιο πολυεθνικών εταιρειών, διεθνών οργανισμών και διεθνών ΜΚΟ, ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης της αγοράς εργασίας, της απορρύθμισης του παγκόσμιου συστήματος εργασίας και της παγκοσμιοποιημένης διαχείρισης των ανθρωπιστικών, μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών.

Άλλα κριτήρια διαφοροποίησης του μεταναστευτικού φαινομένου αφορούν (Μπάγκαβος και Παπαδοπούλου, 2003):

- Στη διάρκεια παραμονής της μετακίνησης, διακρινόμενη σε μόνιμη και προσωρινή.

- Στο βαθμό επιλογής της μετακίνησης, δηλαδή εάν αποτελεί αποτέλεσμα ελεύθερης επιλογής του ατόμου. Μπορεί να είναι εκούσια ή ακούσια.
- Στο μέγεθος του μετακινούμενου πληθυσμού, διακρινόμενη σε ατομική ή ομαδική.
- Στο νομικό της χαρακτήρα που σχετίζεται με το αν η μεταναστευτική δραστηριότητα του ατόμου ή ομάδας καταγράφεται από τις αρχές του κράτους υποδοχής και ως εκ τούτου μπορεί να είναι νόμιμη ή παράτυπη.
- Στο γεωγραφικό εύρος της μετανάστευσης και συγκεκριμένα αν η μετακίνηση συντελείται εντός ή εκτός των ορίων ενός κράτους, διακρίνοντάς την σε εσωτερική ή εξωτερική/διεθνή.

1.1.2 Αιτίες - Κίνητρα της Μετανάστευσης

Η έννοια της «μετανάστευσης» δεν αφορά απλά σε αλλαγή τόπου εργασίας ή κατοικίας μεμονωμένων ατόμων ή πληθυσμιακών ομάδων, αλλά αποτελεί όπως προαναφέρθηκε, πολυσύνθετη διαδικασία που συνδέεται κυρίως με σημαντικές κοινωνικές, περιβαλλοντικές και οικονομικές παραμέτρους που επηρεάζουν, όχι μόνο τους ίδιους τους μετανάστες, αλλά και τις κοινωνίες ή κοινωνικές ομάδες, τις οποίες συναντούν και συναναστρέφονται στις χώρες υποδοχής, επηρεάζοντας την οικονομική δραστηριότητα, την κοινωνική συνοχή και τις υποδομές τους (Γιώτη-Παπαδάκη, 2012).

1.1.2.1 Βασικές Αιτίες Μετανάστευσης

Η μετανάστευση ως φαινόμενο, σχετίζεται ευθέως με μετακινήσεις μεμονωμένων ατόμων ή/και ομάδων πληθυσμού, τόσο στο εσωτερικό, όσο και μεταξύ κρατών κυρίως λόγω (Μπάγκαβος και Παπαδοπούλου, 2003; Πάττα et al., 2015):

- Κοινωνικών μεταβολών.
- Οικονομικών και πολιτικών κρίσεων.
- Επαναστάσεων και πολέμων.
- Άνισης κατανομής του παγκόσμιου πλούτου μεταξύ αναπτυσσόμενων και αναπτυγμένων χωρών.
- Παγκόσμιας απορρύθμισης της αγοράς εργασίας.
- Ανθρωπογενών καταστροφών (συμπεριλαμβανομένης της κλιματικής αλλαγής και περιβαλλοντικής υποβάθμισης μεγάλων περιοχών του πλανήτη).

Ως κύρια αίτια της μετανάστευσης αναφέρονται τα εξής (www.migrationpolicy.org):

- Η αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης και οικονομικής ευημερίας.

- Η οικογενειακή επανένωση.
- Η φυγή από συνθήκες που απειλούν τη ζωή και την ασφάλεια του ατόμου ή της ομάδας που μετακινείται, κυρίως από εμπόλεμες περιοχές και αυταρχικά καθεστώτα που παραβιάζουν βασικά δικαιώματα και την ατομική ελευθερία.

Έκτος από την οικονομική διάσταση της μετανάστευσης, δηλαδή την μετακίνηση ατόμων ή πληθυσμών για εξεύρεση καλύτερης εργασίας και συνθηκών διαβίωσης, που αποτελεί διαχρονικά την κύρια αιτία της, στις βασικές αιτίες μετακίνησης πληθυσμών που επηρεάζουν την εξέλιξη του φαινομένου της μετανάστευσης συγκαταλέγονται πόλεμοι και εμφύλιες συρράξεις, καθώς και πολιτικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά αίτια, των οποίων ο τρόπος επίδρασης ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια αρχίζει να γίνεται σημαντικός (Εμκε–Πουλοπούλου, 2007). Ειδικότερα (UNODC, 2018):

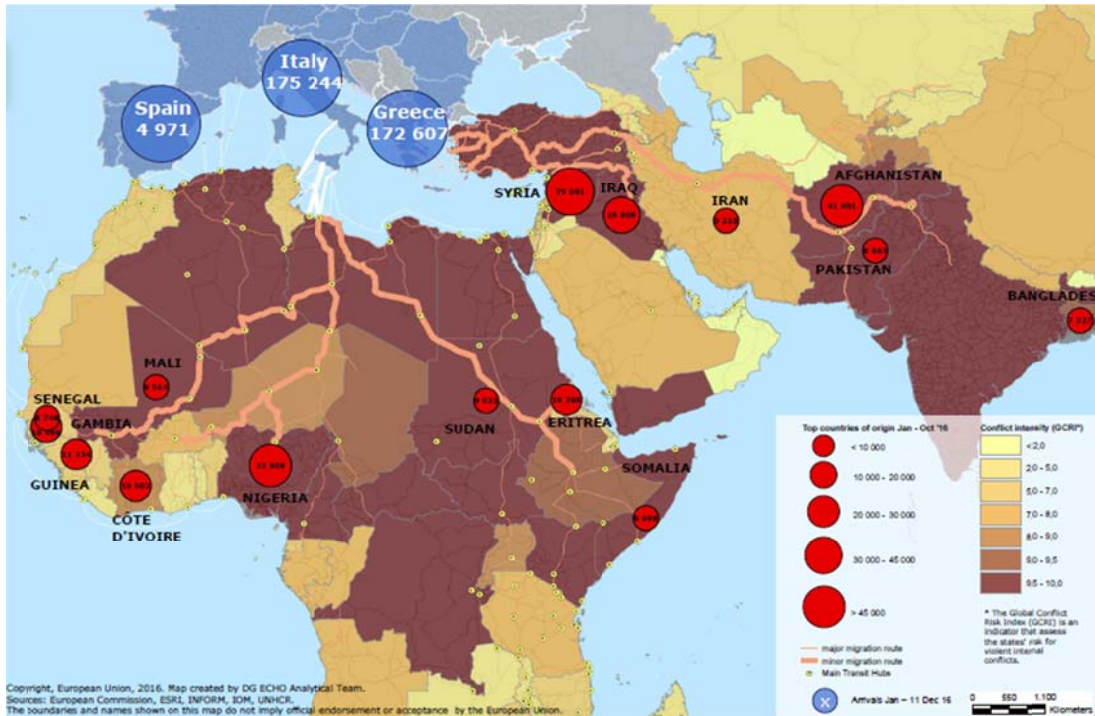
Πολεμικές Συρράξεις και Εμφύλιες Συγκρούσεις

Το μεταναστευτικό φαινόμενο, ιδιαίτερα στην Ευρώπη τα τελευταία είκοσι χρόνια, σχετίζεται άμεσα με τη μετακίνηση πληθυσμών, λόγω πολέμων ή/και εμφύλιων συρράξεων. Οι περισσότεροι μετανάστες και πρόσφυγες που προσπαθούν να περάσουν σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης, επιδιώκουν να απομακρυνθούν από επικίνδυνες περιοχές, όπου έχουν ξεσπάσει πόλεμοι, τόσο μεταξύ κρατών, όσο και εμφύλιοι, με στόχο να εξασφαλίσουν για αυτούς και τις οικογένειες τους, ασφαλείς συνθήκες διαβίωσης και καλύτερο επίπεδο ζωής και μόρφωσης ιδιαίτερα για τα παιδιά τους. Η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια βιώνει μαζικές εισροές πληθυσμών από Συρία, Ιράκ, Αφγανιστάν, Πακιστάν, καθώς και από πολλές χώρες της Αφρικής, ούσα στην είσοδο μιας κύριας οδού εισόδου των υπόψη ροών προς την Ευρώπη (Εικόνα 1.1). Περισσότερες από 70 εθνικότητες μεταναστών και προσφύγων καταγράφονται σε σημεία υποδοχής (κυρίως νησιά του Αιγαίου), μεγάλο ποσοστό των οποίων έχουν την προσφυγική ιδιότητα, καθώς αναγκάστηκαν να φύγουν από τη χώρα τους, λόγω πολέμων ή εμφυλίων συρράξεων.

Πολιτικές Συγκρούσεις – Εκδιώξεις

Πολιτικές συγκρούσεις, φυλετικές διακρίσεις, θρησκευτικές εκδιώξεις, υψηλή εγκληματικότητα, αίσθημα ανασφάλειας και ελλείψεις κοινωνικών υποδομών (υγειονομική περίθαλψη, εκπαίδευση κλπ), αποτελούν σημαντικούς παράγοντες που δημιουργούν υψηλές ροές μεταναστών από μία περιοχή ή χώρα σε άλλες χώρες (Εμκε–Πουλοπούλου, 2007).

Εικόνα 1.1: Μετανάστευση και Πολεμικές/Εμφύλιες Συγκρούσεις (European Union, 2016)

Κοινωνικοί Παράγοντες

Αντίστροφα, η ύπαρξη κοινωνικών υποδομών, η απουσία κάθε φύσεως διακρίσεων και διώξεων, κοινωνική σταθερότητα και περιορισμένη εγκληματικότητα, κυρίως στις ανεπτυγμένες χώρες, αποτελούν στοιχεία έλξης μεταναστών στις χώρες αυτές, καθώς προσιώνουν υψηλό επίπεδο διαβίωσης, ασφάλειας και κοινωνικών παροχών (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Περιβαλλοντικοί Παράγοντες.

Περιβαλλοντικοί παράγοντες που συνήθως συνδέονται με ακραία φυσικά φαινόμενα ως αποτέλεσμα κλιματικών αλλαγών και φυσικών καταστροφών, όπως ξηρασία, σεισμοί, τσουνάμι κλπ., καθιστούν αβέβαιη την επιβίωση στις πληττόμενες περιοχές και οδηγούν σε αύξηση μεταναστευτικών ροών προς περιοχές με περιβαλλοντικές συνθήκες ευνοϊκότερες για την ανθρώπινη επιβίωση (Zetter, 2015). Ως παράδειγμα αναφέρεται η άνοδος της μέσης θερμοκρασίας στις πτωχές περιοχές της Βορείου Αφρικής και Ανατολικής Μεσογείου που επισύρει παρατεταμένη ανομβρία και ξηρασία, με συνέπεια μείωση της αγροτικής παραγωγής και πρόκληση επισιτιστικού προβλήματος. Τούτο ασκεί μεταναστευτικές πιέσεις στους τοπικούς πληθυσμούς, οι οποίοι προσελκύνονται από τις ευνοϊκότερες κλιματικές συνθήκες της Ευρώπης (Zetter, 2015).

1.1.2.2 Τοπολογία της Μετανάστευσης

Η κατηγοριοποίηση των μεταναστών συνιστά σημαντικό εργαλείο στην κατανόηση της πολυπλοκότητας του φαινομένου της μετανάστευσης. Η κατηγοριοποίηση της μετανάστευσης με βάση τις διάφορες μορφές και τύπους που την οριοθετούν, διαφοροποιείται ανάλογα με την περίπτωση που διερευνάται κάθε φορά. Η διαμόρφωση συγκεκριμένης τυπολογίας της μετανάστευσης με βάση συγκεκριμένες κατηγοριοποιήσεις δεν μπορεί να χρησιμοποιείται ως εξήγηση της μετανάστευσης, αλλά ως τρόπος ανάλυσης του φαινομένου, με ιδιαίτερα κατά περίπτωση, χαρακτηριστικά.

Στο εγχείρημα γενικής κατηγοριοποίησης της μετανάστευσης, μπορούν να χρησιμοποιηθούν κριτήρια, όπως ο χώρος, ο χρόνος και ο τρόπος. Τα κριτήρια αυτά, αν και ικανά από μόνα τους να περιγράψουν διαφορετικούς τύπους μετακινήσεων πληθυσμών, σε πολλές περιπτώσεις ανάλυσης του φαινομένου, χρησιμοποιούνται από κοινού-παράλληλα, καθώς δύνανται να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους (Lesger et al., 2002). Η κατηγοριοποίηση βάσει του χρόνου και του χώρου, είναι μάλλον ευνόητες, ενώ για την κατηγοριοποίηση βάσει του τρόπου, κρίνεται χρήσιμη η παροχή επεξηγήσεων:

Κατηγοριοποίηση σύμφωνα με τον Χώρο (Space)

Η μετανάστευση με κριτήριο το «χώρο», διακρίνεται σε:

- Διεπειρωτική: Αφορά μετακινήσεις πληθυσμών μεταξύ διαφορετικών ηπείρων.
  - Ενδοηπειρωτική: Αφορά μετακινήσεις πληθυσμών μεταξύ διαφορετικών περιοχών στην ίδια ήπειρο.
  - Ενδοπεριφερειακή: Αφορά μετακινήσεις πληθυσμών στο εσωτερικό μίας χώρας.
- Η ενδοπεριφερειακή διακρίνεται σε τοπική και περιφερειακή μετανάστευση.

Κατηγοριοποίηση σύμφωνα με τον Χρόνο (Time)

Με κριτήριο το χρόνο παραμονής στη χώρα υποδοχής μεταναστών, η μετανάστευση διακρίνεται σε (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007):

- Μακράς διάρκειας: Σύμφωνα με τον ΟΗΕ, ο μετανάστης παραμένει στη χώρα υποδοχής για διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους, έτσι ώστε η χώρα υποδοχής μετατρέπεται σε χώρα διαμονής, ενώ σύμφωνα με σύσταση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, το απαιτούμενο διάστημα για να μετατραπεί σε χώρα διαμονής, πρέπει να κυμαίνεται μεταξύ 5-10 έτη.
- Μικρής διάρκειας: Το διάστημα παραμονής κυμαίνεται μεταξύ 3-12 μήνες.

- Μόνιμη - Προσωρινή - Εποχική: Η Προσωρινή και η Εποχική μετανάστευση, αναφέρονται σε μικρά χρονικά διαστήματα και συνδέονται με εκπλήρωση συγκεκριμένων βραχυπρόθεσμων στόχων (σπουδές, εργασία). Μπορούν ωστόσο να εξελιχθούν σε μόνιμη μετανάστευση, όταν ο μετανάστης εγκαθίσταται μόνιμα.
- Κυκλική: Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κυκλική λογίζεται μία μορφή μετανάστευσης, η διαχείριση της οποίας γίνεται ώστε να επιτρέπει ως ένα βαθμό, νόμιμη κινητικότητα μεμονωμένων ατόμων ή οικογενειών, μεταξύ δύο χωρών.
- Ατελής: Αναφέρεται σε άτομα που μεταναστεύουν περιστασιακά και εργάζονται για μικρό διάστημα, προκειμένου να συντηρήσουν την οικογένεια τους.

Κατηγοριοποίηση σύμφωνα με τον Τρόπο (Mode)

Αφορά σε μετανάστευση (Lesger et al., 2002):

- Βασιζόμενη σε «προσωπικό δίκτυο» (Personal Network)
- Μη Βασιζόμενη σε «προσωπικό δίκτυο» (Non Personal Network migration)
- Μεμονωμένη (Solitary)

Ο όρος «Προσωπικό Δίκτυο» Μετανάστευσης (Personal Network migration), αναφέρεται σε προσωπικές επαφές του μετανάστη στη χώρα υποδοχής. Τέτοιες προσωπικές επαφές μπορούν να διαμορφωθούν (Lesger et al., 2002):

- σε επίπεδο οικογένειας, δηλαδή ο εκάστοτε μετανάστης έχει μέλη της οικογένειάς του που ήδη βρίσκονται στη χώρα υποδοχής,
- σε επίπεδο κοινής καταγωγής προέλευσης, δηλαδή ο εκάστοτε μετανάστης διαθέτει γνωστούς, φίλους ή συμπατριώτες, από τους οποίους θα αντλήσει βοήθεια στη χώρα υποδοχής.

Και στις δύο περιπτώσεις, οι άνθρωποι που μετακινούνται έχουν τη δυνατότητα μέσω συγγενών, φίλων, γνωστών ή συμπατριωτών, να ενημερώνονται και να βοηθούνται από τους ανθρώπους αυτούς, που ήδη βρίσκονται στη χώρα υποδοχής ή «γνωρίζουν», όλα όσα χρειάζονται, για τη χώρα υποδοχής (Lesger et al., 2002).

Ο όρος Μετανάστευση Μη Βασιζόμενη σε «προσωπικό δίκτυο» (Non Personal Network migration), περιλαμβάνει περιπτώσεις ατόμων που αποφασίζουν να μεταναστεύσουν, συνήθως με τις οικογένειες τους, χωρίς να διαθέτουν ειδική πληροφόρηση και στήριξη. Συνήθως βασίζονται σε μία γενική εικόνα της χώρας υποδοχής, αναφορικά με τις συνθήκες που επικρατούν και τις δυνατότητες που ενδεχομένως υπάρχουν (Lesger et al., 2002).

Τέλος η μεμονωμένη μετανάστευση αφορά σε προσπάθειες μεμονωμένων ατόμων να βρεθούν σε συγκεκριμένες χώρες, κυρίως για λόγους αναζήτησης εργασίας, είτε αυτοί είναι ειδικευμένοι εργαζόμενοι/εργάτες, είτε ανειδίκευτοι (Lesger et al., 2002).

Άλλη κατηγοριοποίηση της μετανάστευσης, μπορεί να γίνει με κριτήρια, το ισχύον νομικό καθεστώς στη χώρα υποδοχής, την αυτόβουλη ή αναγκαστική μετανάστευση, και το είδος απασχόλησης και εξειδίκευσης των μεταναστών. Πιο συγκεκριμένα (Εμκε–Πουλοπούλου 2007):

Το Νομικό Καθεστώς

Σύμφωνα με το νομικό πλαίσιο κάθε χώρας, οι αλλοδαποί διακρίνονται σε:

- ομογενείς και αλλογενείς,
- πρόσφυγες και μετανάστες,
- νόμιμους μετανάστες και μετανάστες χωρίς τα απαιτούμενα έγγραφα.

Ο νομικός διαχωρισμός ομογενών και αλλογενών μεταναστών, αφορά σε διαφοροποίηση των μεταναστών που θεωρούνται ίδιου γένους με τους ημεδαπούς στη χώρα υποδοχής (ομογενείς), από τους αλλογενείς ή αλλοδαπούς που ανήκουν σε άλλο γένος ή φυλή. Οι ομογενείς μετανάστες στα περισσότερα κράτη, έχουν ίδια νομική μεταχείριση με τους ημεδαπούς, ενώ η νομική κατάσταση των αλλοδαπών μεταναστών διέπεται από το Δίκαιο Καταστάσεως Αλλοδαπών της εκάστοτε χώρας.

Αντίστοιχα σύμφωνα με εκάστοτε νομικό πλαίσιο, οι πρόσφυγες και οι μετανάστες αποτελούν διαφορετικές κατηγορίες πληθυσμών, όχι μόνο σε νομικό επίπεδο, αλλά και σε πολιτικό. Πρόσφυγας είναι εκείνος που δεν είχε άλλη επιλογή, παρά να φύγει από την πατρίδα του (δηλαδή βρίσκεται εκτός χώρας καταγωγής του), λόγω «δικαιολογημένου φόβου δίωξης εξαιτίας της φυλής, της θρησκείας, της εθνικότητας, της συμμετοχής του σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα ή των πολιτικών του πεποιθήσεων» (ορισμός Σύμβασης 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων) και γι' αυτό το λόγο, δεν μπορεί ή δεν επιθυμεί να επιστρέψει στη χώρα του (www.amnesty.org.gr). Σε αντίθεση, ο μετανάστης είναι εν γένει άτομο που μετακινείται μεταξύ περιοχών οικειοθελώς, για λόγους που συνήθως σχετίζονται με εξεύρεση εργασίας, και βελτίωση συνθηκών ζωής.

Ενώ πρόκειται για διαφορετικές κατηγορίες, οι πρόσφυγες και οι μετανάστες συνήθως αντιμετωπίζονται από τους κατοίκους της χώρας υποδοχής, σαν ίδια κοινωνική ομάδα. Ως εκ τούτου αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα σε σχέση με την ενσωμάτωσή τους στις κοινωνικές δομές της χώρας υποδοχής. Διευκρινίζεται ότι ο πρόσφυγας, εξαιτίας

της δίωξης που ενδέχεται να αντιμετωπίζει, δικαιούται προστασίας από εξαναγκαστική επιστροφή στη χώρα καταγωγής του (αρχή της μη επαναπροώθησης), όπως επίσης δικαιούται προστασίας από δίωξη για παράνομη είσοδο και για έλλειψη εγγράφων ταυτότητας και γενικά ταξιδιωτικών εγγράφων. Επίσης δικαιούται πρόσβασης σε μια λύση μακροπρόθεσμη, όπως ενσωμάτωση στη χώρα παροχής ασύλου, επανεγκατάσταση σε άλλη χώρα ή εθελούσιος επαναπατρισμός στη χώρα καταγωγής του, εφόσον αυτή γίνεται με ασφάλεια και αξιοπρέπεια (www.amnesty.org.gr).

Αναφορικά με τη νομική διάκριση των μεταναστών σε νόμιμους και παράτυπους, επισημαίνεται ότι πέραν του νομικού καθεστώτος, αντικατοπτρίζεται και η κοινωνική αποδοχή στη χώρα υποδοχής, κατάσταση που συχνά οδηγεί σε διαμόρφωση «προνομιούχων» και «μη προνομιούχων» μεταναστών. Η είσοδος στη χώρα των νομίμων μεταναστών είναι δηλωμένη και γνωστή στις αρμόδιες αρχές (πχ νόμιμοι αλλοδαποί μετανάστες με συμβόλαιο εργασίας), έχουν εξασφαλισμένα ατομικά δικαιώματα και εν γένει γίνονται αποδεκτοί από τις τοπικές κοινωνίες. Οι μετανάστες χωρίς τα απαιτούμενα έγγραφα, οι παράτυποι, είναι αυτοί που είτε εισήλθαν, είτε παραμένουν στη χώρα υποδοχής παράνομα, δεν έχουν εξασφαλισμένα δικαιώματα και συνήθως περιθωριοποιούνται από τις τοπικές κοινωνίες (Εμκε–Πουλοπούλου 2007).

Την Απόφαση για Μετανάστευση

Με κριτήριο την απόφαση για μετανάστευση, οι μετανάστες διακρίνονται σε εκείνους που αυτοβούλως αποφασίζουν να μεταναστεύσουν και εκείνους που αναγκάζονται να μεταναστεύσουν. Στη πρώτη περίπτωση, περιλαμβάνονται όσοι μετακινούνται για λόγους εργασίας, σπουδές, οικογενειακή συνένωση ή άλλους προσωπικούς λόγους. Στη δεύτερη περίπτωση, εντάσσονται όσοι «...αναγκάζονται να μετακινηθούν προκειμένου να αποφύγουν καταστάσεις που θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή, την ελευθερία και το βιοπορισμό τους...», ή εξαναγκάζονται για άλλους λόγους (δουλεμπόριο ανθρώπων, human trafficking κ.α) (Εμκε–Πουλοπούλου, 2007).

Την Απασχόληση και Ειδίκευση των Μεταναστών

Με κριτήριο την απασχόληση και ειδίκευση των μεταναστών, η μετανάστευση διακρίνεται σε (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007):

- μετανάστευση εργατών, που αφορά σε άτομα που πρόκειται να προσφέρουν με αμοιβή, συγκεκριμένη δραστηριότητα σε κράτος, του οποίου δεν είναι πολίτες.

- μετανάστευση ατόμων χωρίς εξειδίκευση και άτομα με περιορισμένη ή και μηδενική εξειδίκευση, που αφορούν σε μετανάστες που καλύπτουν θέσεις εργασίας, που συνήθως είναι ανεπιθύμητες από τους γηγενείς
- μετανάστευση εγκεφάλων (άτομα με υψηλή εξειδίκευση), ήτοι ουσιαστικά μεταφορά ανθρώπινου κεφαλαίου από φτωχές σε πλούσιες χώρες.

1.1.3 Συνέπειες του Μεταναστευτικού Φαινομένου

Οι μετακινήσεις πληθυσμών επισύρουν οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις, θετικές ή αρνητικές, τόσο για τη χώρα προέλευσης, όσο και για τη χώρα υποδοχής. Το εύρος των επιπτώσεων διαφέρει κατά περίπτωση, ανάλογα με το μέγεθος και τον «τύπο» των μεταναστευτικών ροών, καθώς και τις επικρατούσες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες στις δύο περιοχές. Ειδικότερα:

Οικονομικές Επιπτώσεις για τις Χώρες Προέλευσης

Ως **θετικές οικονομικές επιπτώσεις** για τις χώρες προέλευσης των μεταναστών αναφέρονται (Τσαρδανίσης, 2001; Αμίτσης και Λαζαρίδη, 2001; Μουσούρου, 2003):

- Μείωση ανεργίας. Οι μειώσεις του εργατικού δυναμικού των χωρών προέλευσης, ειδικά σε περιόδους οικονομικής κρίσης, μειώνει τις πιέσεις που ασκούνται στην αγορά εργασίας, όσον αφορά τις θέσεις εργασίας και τις αμοιβές, πιέσεις που συνήθως είναι αποτέλεσμα της υπερπροσφοράς εργασίας που επικρατεί στις χώρες αυτές.
- Ανασυγκρότηση και ανανέωση της τοπικής οικονομίας που επιτυγχάνεται από τη συνεισφορά των μεταναστών που επιστρέφουν στη χώρα προέλευσης τους, κυρίως σε περίπτωση κυκλικής, εποχικής ή προσωρινής μετανάστευσης μέσα από δεξιότητες και εμπειρίες που έχουν αποκτήσει και οι οποίες ενδεχομένως να συμβάλλουν στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας.
- Ενίσχυση της οικονομίας μέσω των αμοιβών των μεταναστών που αποστέλλονται ως εμβάσματα στις οικογένειες που μένουν πίσω στην χώρα προέλευσης και ενισχύουν την οικονομία της περιοχής προέλευσης, τονώνοντας κυρίως τους κλάδους των υπηρεσιών και των κατασκευών.
- Μείωση βραχυπρόθεσμα των κρατικών δαπανών για κοινωνικές παροχές.

Οι **αρνητικές επιπτώσεις για τις χώρες προέλευσης** μεταναστών διακρίνονται σε άμεσες και έμμεσες (Τσαρδανίσης, 2001; Μουσούρου, 2003; www.oecd.org/migration/):

- Οι άμεσες αρνητικές επιπτώσεις στον τομέα της οικονομίας, συμπεριλαμβάνουν την απώλεια παραγωγικού, και εξειδικευμένου τμήματος του εργατικού δυναμικού, καθώς και ανθρώπινου κεφαλαίου με επιχειρηματικές ικανότητες.
- Στις έμμεσες, περιλαμβάνεται η δημιουργία αρνητικού κλίματος για ιδιωτικές επενδύσεις, η οποία οφείλεται στην απώλεια εργατικού δυναμικού, η οποία με την σειρά της ενισχύει την επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας.

Οικονομικές Επιπτώσεις για τις Χώρες Υποδοχής

Οι θετικές οικονομικές επιπτώσεις για τις χώρες υποδοχής περιγράφονται ως εξής (Αμίτσης και Λαζαρίδη, 2001; Μουσούρου, 2003; www.oecd.org/migration/):

- Οι μετανάστες συνήθως απασχολούνται σε λιγότερο επιθυμητές θέσεις εργασίας που είναι βασικές για την οικονομία, αλλά οι «ντόπιοι» αποφεύγουν.
- Η χώρα υποδοχής «κερδίζει» εξειδικευμένο, εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό και ιδιαίτερα υψηλού επιπέδου επιστήμονες, με πολύ χαμηλό κόστος.
- Η ενσωμάτωση των μεταναστών στη χώρα υποδοχής, ανανεώνει τις τοπικές οικονομίες καθώς τονώνεται η κατανάλωση και ενισχύεται η επιχειρηματικότητα.

Στις **αρνητικές επιπτώσεις της μετανάστευσης** για τις χώρες υποδοχής συμπεριλαμβάνονται (Αμίτσης και Λαζαρίδη, 2001; Μουσούρου, 2003; www.oecd.org):

- Η υπερβολική εξάρτηση ορισμένων κλάδων της οικονομίας από το εργατικό δυναμικό που βασίζεται σε μετανάστες,
- Η αναγκαστική αύξηση δαπανών σε κοινωνικές παροχές,
- Η αύξηση των αναγκών σε κοινωνικές δομές,
- Η εκροή σημαντικών κεφαλαίων από την χώρα υποδοχής, καθώς το μεγαλύτερο μέρος των αμοιβών των μεταναστών δεν παραμένει στη χώρα υποδοχής, αλλά μεταφέρεται μέσω εμβασμάτων στη χώρα προέλευσης.

Κοινωνικές Επιπτώσεις για τις Χώρες Προέλευσης

Οι θετικές κοινωνικές επιπτώσεις για τη χώρα προέλευσης, είναι (Markova, 2007):

- Οι μετανάστες που επιστρέφουν στη χώρα προέλευσης, ακόμη και για λίγο διάστημα, όπως για διακοπές, φέρνουν μαζί νέες αντιλήψεις, αποτέλεσμα της εμπειρίας τους στο εξωτερικό, συμβάλλοντας έτσι στην ανανέωση των κοινωνικών αντιλήψεων και ενισχύοντας τις απαιτήσεις της κοινωνίας για καλύτερες κοινωνικές παροχές, και επίπεδο διαβίωσης.

- Επίσης, δημογραφικά ζητήματα, όπως του υπερπληθυσμού αμβλύνονται, λόγω μετακίνησης μεγάλων πληθυσμών προς άλλες χώρες.

Αναφορικά με **τις αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις** αυτές περιλαμβάνουν (Αμίτσης και Λαζαρίδη, 2001; Markova, 2007):

- Την αύξηση των μεταναστευτικών ροών της χώρας προέλευσης, προς άλλες χώρες, λόγω της επιτυχημένης διαμονής των μεταναστών στο εξωτερικό, διαρρηγνύοντας ακόμη περισσότερο τον κοινωνικό ιστό.
- Τη μεταβολή στη σύνθεση των οικογενειών, με δυσαναλογία μεταξύ ανδρών και γυναικών, καθώς συνήθως οι πρώτοι που μεταναστεύουν είναι οι νέοι ηλικιακά άνδρες, με αποτέλεσμα τη γενικότερη αποδόμηση της πληθυσμιακής πυραμίδας, με επιπλέον επίπτωση την εγκατάλειψη των ηλικιωμένων στις χώρες προέλευσης. Ως αποτέλεσμα, ασκείται πίεση για ανάπτυξη κοινωνικών δομών και παροχών για τις οικογένειες και τους ηλικιωμένους που μένουν πίσω, καθώς και για υποστήριξη των μεταναστών που επιστρέφουν.

Κοινωνικές Επιπτώσεις για τις Χώρες Υποδοχής

Για τη χώρα υποδοχής, η συνύπαρξη πληθυσμών διαφορετικών εθνικοτήτων, συντελεί στην κατανόηση των άλλων πολιτισμών και στη σύνθεση πολυ-πολιτισμικών κοινωνιών. Ωστόσο, αρκετά συχνά παρατηρείται το φαινόμενο των διακρίσεων, σε βάρος των μεταναστών, οι οποίες σε ακραίες περιπτώσεις, οδηγούν σε κοινωνικές αναταραχές και εξτρεμιστικές ενέργειες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργούνται περιοχές «διαχωρισμού» για τους μετανάστες (γκέτο), στις οποίες συνήθως, διαμένουν άτομα κοινής εθνικής καταγωγής. Αυτό συμβαίνει είτε επειδή οι τοπικές κοινωνίες δεν μπορούν να «κατανοήσουν» τη διαφορετικότητα των μεταναστών, εξαιτίας ξενοφοβικών αντιλήψεων και αισθάνονται πιο ασφαλείς όταν είναι εγκλωβισμένοι σε συγκεκριμένες περιοχές, είτε επειδή οι ίδιοι οι μετανάστες αισθάνονται πιο ασφαλείς περιβαλλόμενοι από δικούς τους ανθρώπους. Δεν λείπουν βέβαια και οι περιπτώσεις, που οι ίδιοι οι μετανάστες αποφεύγουν να ενσωματωθούν στις κοινωνίες, φοβούμενοι μήπως χάσουν την ταυτότητά τους, καθώς δεν λείπει το φαινόμενο της απώλειας στοιχείων της «πολιτιστικής ταυτότητας», που είναι ιδιαίτερα εμφανές κυρίως σε μετανάστες δεύτερης γενιάς, οι οποίοι αφομοιώνονται πλήρως, από τις κοινωνίες της χώρας υποδοχής (Αμίτσης και Λαζαρίδη, 2001; Markova, 2007).

1.2 Παράνομη Μετανάστευση

1.2.1 Έννοια και Ορισμός της Παράνομης Μετανάστευσης

Οι μαζικές μεταναστεύσεις ήταν συχνό και έντονο φαινόμενο στις περιόδους πριν τη βιομηχανική επανάσταση που διαμόρφωσαν χαρακτηριστικά ολόκληρων αυτοκρατοριών και των πολιτισμών τους. Σε αρκετές από τις περιόδους αυτές, οι έννοιες του κράτους και των εθνικών συνόρων απουσίαζαν και δεν υπήρχαν ουσιαστικοί περιορισμοί στις μεταναστευτικές ροές. Όταν ιστορικά άρχισαν να εμφανίζονται ισχυρά εθνικά κράτη, με ανάλογα εδαφικά χαρακτηριστικά, άρχισαν να επιβάλλονται και περιορισμοί στις μεταναστευτικές ροές (Koslowski, 2002).

Μετά τη βιομηχανική επανάσταση, οπότε η μετανάστευση άρχισε να συνδέεται με εξελίξεις και μετασχηματισμούς που επενεργούν στην παγκόσμια οικονομία, τα εθνικά σύνορα αποτέλεσαν το βασικό εμπόδιο στη μετανάστευση. Τα τελευταία χρόνια η οικονομική παγκοσμιοποίηση, οδήγησε σε σταδιακή παρακμή του εδαφικού κράτους, δίνοντας ευκαιρία για ραγδαία ανάπτυξη της μετανάστευσης. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2019, εκτιμήθηκε ότι ο αριθμός των ανθρώπων που ζουν εκτός της χώρας γέννησής τους, διπλασιάστηκε από το 1970. Οι περισσότεροι μετανάστες ζουν στην Ευρώπη, ακολουθούμενοι από την Ασία και την Βόρεια Αμερική. Είναι χαρακτηριστικό ότι στις ανεπτυγμένες χώρες σε κάθε επτά άτομα, υπάρχει και ένας μετανάστης, ενώ αντίθετα στις αναπτυσσόμενες χώρες η σχέση αυτή είναι ένας προς πενήντα (IOM, 2020).

Η παράνομη μετανάστευση αποτελεί σημαντική υποκατηγορία της διεθνούς μετανάστευσης. Το βασικό διακριτικό χαρακτηριστικό, που καθορίζει την παράνομη μετανάστευση είναι το νομικό καθεστώς που ισχύει σε κάθε χώρα, και το οποίο καθορίζει τί είναι παράνομη μετανάστευση και θέτει τους κανόνες που έχουν υιοθετηθεί και ακολουθούνται από τις εθνικές κυβερνήσεις και διακυβερνητικές οργανώσεις, σε σχέση με την παράνομη μετανάστευση. Οι κανόνες αυτοί που καθορίζουν το παράνομο καθεστώς των μεταναστών, έχουν επίσης συνέπειες στους μηχανισμούς διασυνοριακής κυκλοφορίας των μεταναστών, δημιουργώντας τους τεράστια προβλήματα μετακίνησης. Με άλλα λόγια, η παράνομη μετανάστευση δεν μπορεί να διαχωριστεί από τη γενικότερη μετανάστευση, και έτσι ακολουθεί τη γενικότερη τάση που διαμορφώνεται για την μετανάστευση, με βάση τη δυναμική της παγκόσμιας οικονομίας και τις πολιτικές που ακολουθούν γενικά για την μετανάστευση οι κυβερνήσεις των κρατών (Väyrynen, 2003).

Η παράνομη μετανάστευση αποτελεί πτυχή της διεθνούς μετανάστευσης, ενώ αντίστοιχα το λαθρεμπόριο ανθρώπων αποτελεί μια ειδική περίπτωση παράνομης μετανάστευσης που ταυτόχρονα αποτελεί υποκατηγορία του λαθρεμπορίου. Οι επίσημοι ορισμοί αυτών των εννοιών οριοθετήθηκαν για πρώτη φορά στα Πρωτόκολλα του ΟΗΕ κατά του λαθρεμπορίου μεταναστών από ξηρά, θάλασσα και αέρα και την καταστολή και τιμωρία της εμπορίας ανθρώπων, ιδίως γυναικών και παιδιών. Τα πρωτόκολλα αποτελούν μέρος της λεγόμενης Σύμβασης του Παλέρμου, η οποία εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ και αφορά στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το διεθνές οργανωμένο έγκλημα (UN A/55/383, 2000).

Σύμφωνα με την εννοιολογική προσέγγιση που παρουσιάζεται στα ανωτέρω πρωτόκολλα, το λαθρεμπόριο ανθρώπων ορίζεται ως *«η προώθηση και η βοήθεια για την παράνομη είσοδο ενός ατόμου σε κράτος, του οποίου το πρόσωπο δεν είναι υπήκοος ή μόνιμος κάτοικος, με σκοπό την απόκτηση, άμεσα ή έμμεσα, οικονομικών ανταλλαγμάτων ή άλλου σημαντικού οφέλους»* (UN A/55/383, 2000). Υπό αυτή την έννοια, το λαθρεμπόριο ανθρώπων παραβιάζει τα δικαιώματα του κράτους, ενώ η εμπορία ανθρώπων ισοδυναμεί με παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η εμπορία εμπεριέχει *«τη στρατολόγηση, τη μεταφορά, την παράνομη διαμονή ή την παραλαβή προσώπων, μέσω απειλής ή άλλης μορφής εξαναγκασμού, όπως απαγωγή, εξαπάτηση, κατάχρηση εξουσίας ή εκμετάλλευση ευπαθών ομάδων, συμπεριλαμβανομένων της παροχής πληρωμών ή άλλων παροχών προς επίτευξη της συγκατάθεσης ατόμων που έχουν στον έλεγχο τους άλλα άτομα»* (UN A/55/383, 2000). Στις μορφές εκμετάλλευσης, βάσει των ανωτέρω, περιλαμβάνεται η πορνεία, η καταναγκαστική εργασία, η δουλεία και η αφαίρεση οργάνων (UN A/55/383, 2000).

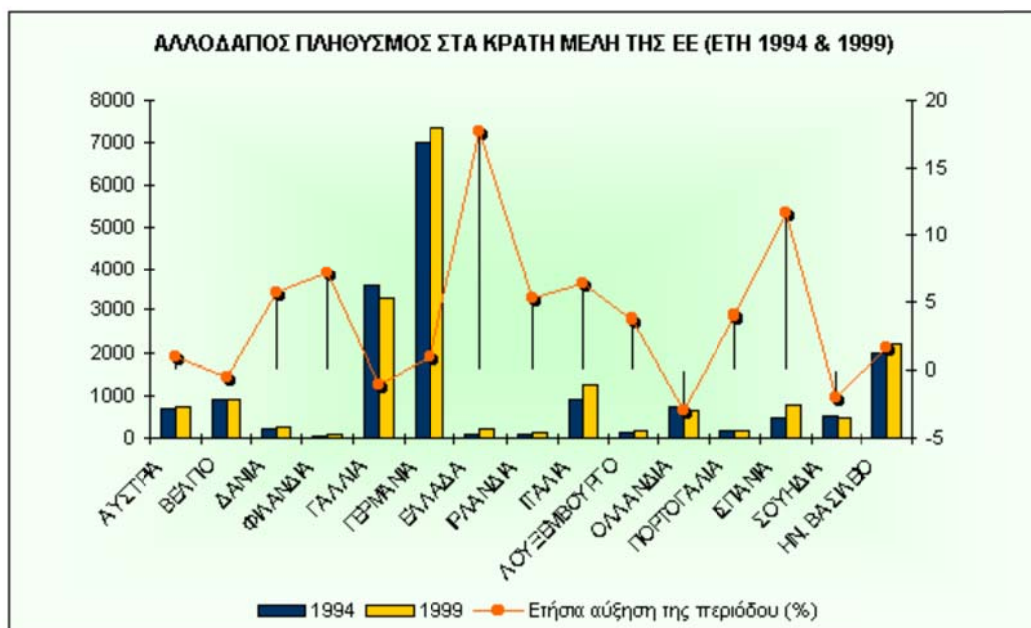
1.2.2 Χαρακτηριστικά και Διαδρομές Παράνομης Μετανάστευσης

Σε κάθε περίοδο είναι σχεδόν αδύνατο να είναι γνωστός ο ακριβής αριθμός των παράτυπων μεταναστών που προσπαθούν να εισέλθουν σε μια χώρα ή σε μια ευρύτερη περιοχή, όπως η Ευρώπη. Αυτό δεν οφείλεται μόνο στο γεγονός ότι η παράνομη μετανάστευση, εκ φύσεως, δεν μπορεί να είναι επακριβώς μετρήσιμη, αλλά και στην έλλειψη διεθνών προτύπων, κοινά αποδεκτών από όλες τις χώρες σχετικά με τον ακριβή ορισμό της παράνομης μετανάστευσης. Μια κατά προσέγγιση, τυπική αν και αρκετά ανακριβής διαδικασία για την εκτίμηση της παράνομης μετανάστευσης, είναι η εκτίμηση με βάση τον αριθμό συλλήψεων παράτυπων μεταναστών στα σύνορα (Salt, 2000:39-41).

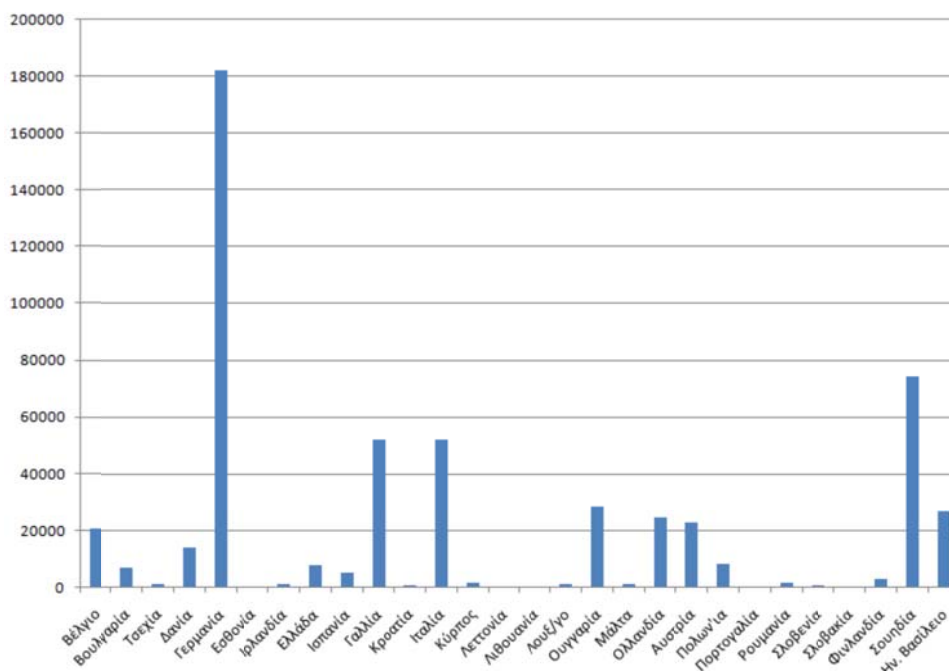
Με βάση τέτοιες εκτιμήσεις, στα μέσα της δεκαετίας 1990, περίπου 250.000-300.000 παράτυποι μετανάστες έφταναν ετησίως στην Ευρώπη. Στον αριθμό αυτό πρέπει να προστεθούν και περίπου 700.000 αιτούντες άσυλο σε διάφορες χώρες της Ευρώπης. Μέχρι το τέλος της δεκαετίας 1990, ο ετήσιος αριθμός παράτυπων μεταναστών που εισήλθαν στην ΕΕ είχε αυξηθεί σε περίπου 500.000. Στην Εικόνα 1.2 παρατίθεται μια σύγκριση των αλλοδαπών πληθυσμών στην Ευρώπη για τα έτη 1994 και 1999.

Εικόνα 1.2: Σύγκριση Αλλοδαπών Πληθυσμών στην Ευρώπη (1994, 1999) (<http://ec.europa.eu/eurostat/web/asylum-and-managed-migration/data/main-tables>)

ΑΛΛΟΔΑΠΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ-ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ, 1994 & 1999			
	(σε χιλιάδες)		Ετήσια αύξηση της περιόδου (%)
	1994	1999	
ΑΥΣΤΡΙΑ	714	748	0,95
ΒΕΛΓΙΟ	922	897	-0,55
ΔΑΝΙΑ	197	259	5,69
ΦΙΛΑΝΔΙΑ	62	88	7,18
ΓΑΛΛΙΑ	3.597	3.263	-1,08
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	6.991	7.344	0,99
ΕΛΛΑΔΑ	106	238	17,69
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	91	118	5,28
ΙΤΑΛΙΑ	923	1.252	6,29
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	133	159	3,77
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	757	652	-2,96
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	157	191	3,98
ΙΣΠΑΝΙΑ	461	801	11,67
ΣΟΥΗΔΙΑ	537	487	-1,94
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	2.032	2.208	1,68

Εικόνα 1.3: Αριθμός Μεταναστών ανά Χώρα της Ευρώπης το 2013 (<http://ec.europa.eu/eurostat/web/asylum-and-managed-migration/data/main-tables>)

Μετά το 2013 παρατηρείται αυξημένη ροή μεταναστών προς την Ευρώπη, ως αποτέλεσμα της Αραβικής Άνοιξης και των συρράξεων-εμφύλιων πολέμων στην ευρύτερη περιοχή Συρίας και Ιράκ (Εικόνα 1.3). Λόγω των υπόψη πολέμων, η ΕΕ αντιμετώπισε τη μεγαλύτερη μεταναστευτική εισροή μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο Διεθνής Οργανισμός για τη Μετανάστευση (IOM) προβλέπει ότι ο μεταναστευτικός πληθυσμός παγκοσμίως θα ξεπεράσει τα 230 εκατομμύρια έως το 2050 (IOM, 2019).

Οι διαφοροποιήσεις στις εκτιμήσεις και στον ορισμό των παράτυπων μεταναστών, ανάμεσα στα ευρωπαϊκά κράτη, διαμορφώνουν μια συνολική εκτίμηση για τους παράτυπους μετανάστες που στην καλύτερη περίπτωση αποτελεί κακή εκτίμηση της πραγματικότητας. Παρότι οι εκτιμήσεις για την παράνομη μετανάστευση δεν θεωρούνται ακριβείς, είναι κοινά αποδεκτό ότι οι χώρες της Νοτίου Ευρώπης είναι περισσότερο εκτεθειμένες σε παράτυπους μετανάστες, καθώς και σε λαθρεμπόρους ανθρώπων που δραστηριοποιούνται σε όλη τη Μεσόγειο (http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics).

Χαρακτηριστικά που Διαμορφώνουν την Παράνομη Μετανάστευση

Το φαινόμενο της μετανάστευσης δεν μπορεί να περιγραφεί μονοδιάστατα, μόνο από τη ζήτηση που διαμορφώνεται από ανθρώπους, που λόγω ανεξέλεγκτων πολιτικών, οικονομικών κρίσεων και έλλειψης προοπτικών και ασφάλειας, ωθούνται σε χώρες

ελπίζοντας σε οικονομική και κοινωνική ασφάλεια. Η μετανάστευση διαμορφώνεται και από μια αντίστοιχη προσφορά που προβάλλεται από ισχυρές οικονομικά χώρες, κυρίως του ευρωπαϊκού βορρά, με έντονες ανάγκες για χαμηλά αμειβόμενο εργατικό δυναμικό. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012), οι χώρες της ΕΕ, χρειάζονται πάνω από 1,6 εκατομμύρια μετανάστες ετησίως, εάν θέλουν να διατηρήσουν έως το 2050 το εργατικό τους δυναμικό στο τρέχον επίπεδο.

Στην πραγματικότητα, ο σημερινός χαρακτήρας του παγκόσμιου οικονομικού ανταγωνισμού δημιουργεί, εκτός από ανάγκες για εργατικό δυναμικό υψηλού επιπέδου, ανάλογες ανάγκες για εργατικό δυναμικό χαμηλής ειδίκευσης. Το καλά εκπαιδευμένο και παραγωγικό εργατικό δυναμικό παράγει για τη διεθνή αγορά, ενώ το μέρος του εργατικού δυναμικού με χαμηλή ειδίκευση, είναι περισσότερο προσανατολισμένο στην κάλυψη της εγχώριας ζήτησης που βοηθά στον περιορισμό του κόστους και έλεγχο του πληθωρισμού.

Οι πρόσφυγες που ζητούν άσυλο είναι, κατά κανόνα, οικογένειες με παιδιά και έχουν ανάγκη οικονομικής και ανθρωπιστικής βοήθειας και εκπαίδευσης προτού μπορέσουν να εργαστούν με επιτυχία. Οι «οικονομικοί μετανάστες» είναι με τη σειρά τους συνήθως νεαροί άνδρες που αναζητούν καλύτερη ζωή και χρήματα, μέρος των οποίων επιστρέφονται, πίσω στη χώρα προορισμού τους, στις οικογένειές τους, αποπληρώνοντας έτσι τα βάρη που συνήθως έχουν επωμιστεί η οικογένειά τους για να χρηματοδοτήσει τη μετακίνηση-μετανάστευση τους προς τις χώρες της Ευρώπης. Αυτοί οι μετανάστες προέρχονται συνήθως από οικογένειες που κατέχουν κάποια ιδιοκτησία. Έτσι η συνήθης πρακτική είναι, ένας από τους μεγαλύτερους γιους να χρηματοδοτείται μέσω πώλησης της ιδιοκτησίας της οικογένειας για να μετακινηθεί και να εγκατασταθεί σε κάποια χώρα της Ευρώπης, ώστε κατόπιν, άλλοι συγγενείς να έχουν την ευκαιρία να ακολουθήσουν τα βήματά του (http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/docs/infographics/immigration/migration-in-eu-infographic_en.pdf).

Η μετακίνηση αυτή μετατρέπεται σε εμπορία ανθρώπων και έξαρση της παράνομης μετανάστευσης, όταν οι αυξανόμενες πιέσεις της μετανάστευσης οδηγούν σε κλείσιμο συνόρων, ειδικά στις χώρες της ΕΕ. Στην πραγματικότητα, φαίνεται να υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των αυξανόμενων περιοριστικών πολιτικών των κρατών της ΕΕ και των επιπέδων κόστους-αμοιβών που σχετίζονται με το λαθρεμπόριο ανθρώπων (Väyrynen, 2003).

Με άλλα λόγια, τα κράτη υποδοχής δημιουργούν με τις πολιτικές τους μια προσοδοφόρα αγορά για τους διακινητές. Παράλληλα τροποποιούνται οι σχεδιασμοί για προώθηση των παρανόμων μεταναστών, κυρίως με επιλογή άλλων κρατών, πρώτης και

δεύτερης υποδοχής, μέχρι ο παράτυπος μετανάστης να φτάσει στον τελικό του προορισμό. Η επιλογή γίνεται με βάση την υλικοτεχνική ευκολία, με την οποία μπορεί να επιτευχθεί η προσέγγιση, και τις επικρατούσες πολιτικές/νομικές συνθήκες στις χώρες που επιλέγονται ως πρώτοι σταθμοί υποδοχής. Συνήθως χώρες με χαλαρούς νόμους για τη μετανάστευση και ήπιες κυρώσεις για τους παράτυπους μετανάστες και τους διακινητές τους, όπως Ελλάδα, Ιταλία και Ισπανία, γίνονται δημοφιλείς στόχοι και σταθμοί (UNODC, 2011a).

Προκειμένου η ΕΕ να διαχειριστεί τη διαφορετική νομοθετική αντιμετώπιση της μετανάστευσης και κυρίως της παράνομης μετανάστευσης, μεταξύ των κρατών-μελών της, προσπάθησε με διάφορες πρωτοβουλίες να εναρμονίσει, σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, τους νόμους περί μετανάστευσης και τις διαδικασίες παροχής ασύλου, χωρίς μέχρι στιγμής ουσιαστική πρόοδο, κυρίως λόγω των αντιθέσεων στην αντιμετώπιση του φαινομένου μεταξύ των κρατών-μελών. Έτσι οι λαθρέμποροι ανθρώπων και οι διακινητές, εξακολουθούν να εκμεταλλεύονται νομικά κενά και να χρησιμοποιούν σημεία εισόδου και διαδρομές, όπου ο κίνδυνος σύλληψης είναι χαμηλότερος σε σχέση με το προσδοκώμενο κέρδος, χρησιμοποιώντας τις συγκεκριμένες διαδρομές (Κωτούλας, 2012).

Παρότι η εμπορία ανθρώπων, με τα παρεπόμενα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα, κρίνεται σημαντική, δεν αποτελεί τη μόνη έκφανση παράνομης μετανάστευσης. Στην Ευρώπη, οι περισσότεροι παράτυποι μετανάστες, συνήθως φθάνουν στη χώρα προορισμού με νόμιμους τρόπους (βίζα για τουρισμό, σπουδές κλπ) και όταν λήξουν οι λόγοι νόμιμης παραμονής, συνεχίζουν να παραμένουν παράνομα στη χώρα προορισμού, ενσωματωμένοι στις τοπικές εθνοτικές τους κοινότητες, εργαζόμενοι συνήθως παράνομα σε οικονομικές δραστηριότητες, όπου υπάρχει ανοχή για ανεξέλεγκτο εργατικό δυναμικό. Μέχρι σήμερα, λίγες χώρες της ΕΕ και της Βορείου Αμερικής, διαθέτουν αξιόπιστα εθνικά συστήματα για παρακολούθηση-εντοπισμό όσων υπερβαίνουν τις θεωρήσεις της βίζας τους.

Αυτή η μορφή παράνομης μετανάστευσης δεν λογίζεται εξευγενισμένη μορφή μετανάστευσης, καθώς πολλοί παράτυποι μετανάστες διαβιούν σε άθλιες συνθήκες, εγκλωβισμένοι σε μεγαλουπόλεις χωρίς να λαμβάνουν οιοδήποτε άσυλο λόγω, είτε αυστηρής νομοθεσίας, είτε σοβαρών καθυστερήσεων στις διαδικασίες απονομής ασύλου. Επομένως στερούνται δυνατότητας νόμιμης εργασίας ή μετακίνησης (IOM, 2019).

Διαδρομές Διακίνησης και Παράνομης Μετανάστευσης

Οι παράτυποι μετανάστες, επιλέγουν περιοχές εισόδου στην Ευρώπη με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, όπως περιοχές με (EMN, 2015; Κόφφας et al., 2017):

- κατακερματισμένες πολιτικές και κοινωνικές δομές,
- επιδεινούμενη οικονομία,
- ελλειπείς νόμους και ανεπαρκώς επιβαλλόμενους,
- ευνοϊκές συνθήκες για τα εγκληματικά δίκτυα που εμπλέκονται στο εμπόριο.

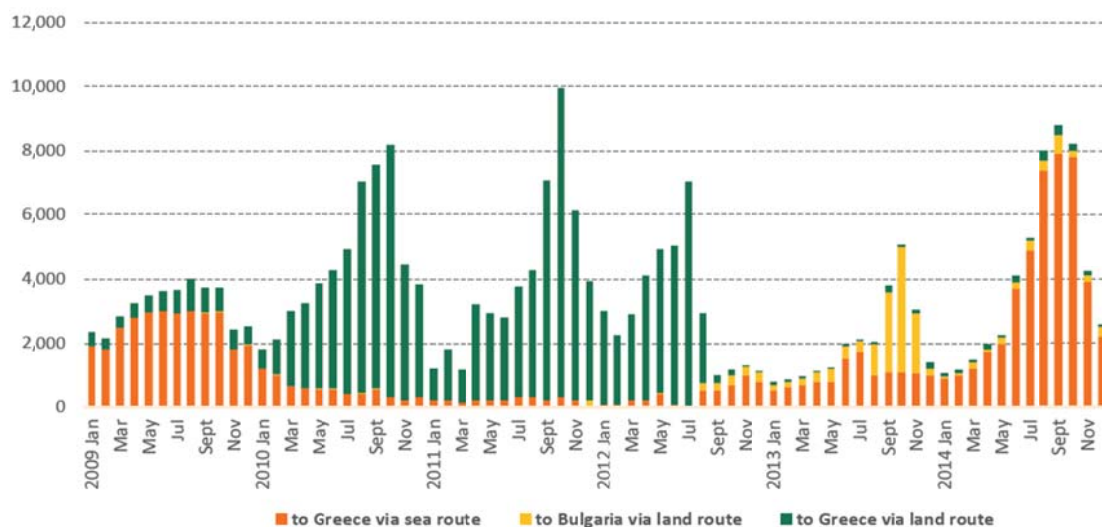
Η Τουρκία αποτελεί μια από τις κύριες πύλες προς την Ευρώπη για μετανάστες, που συγκεντρώνει σε υψηλό βαθμό όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά (EMN, 2015). Έτσι στην Τουρκία συρρέουν παράτυποι μετανάστες από Ιράκ (ειδικά Κούρδοι), Ιράν, Αφγανιστάν, Πακιστάν και άλλες ασιατικές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Κίνας (Εικόνα 1.4). Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αθρόα εισροή παράτυπων μεταναστών στην Τουρκία, από χώρες της Αφρικής και της Ασίας (Εικόνα 1.5), που υποδηλώνει έξαρση της εμπορίας ανθρώπων από Ασία και Αφρική, μέσω Τουρκίας, στην Ευρώπη (Αβράμη, 2007; UNODC, 2018).

Οι διαδρομές παράνομης μετανάστευσης προς την Ευρώπη παραδοσιακά περνούν είτε χερσαία, συνήθως από την Τουρκία, προς Βουλγαρία και Ελλάδα και κατόπιν προς Αλβανία, Δημοκρατία Βόρειας Μακεδονίας (πρώην ΠΓΔΜ) και Βοσνία, είτε απευθείας δια θαλάσσης στην Ελλάδα (Κόφφας et al., 2017). Κατόπιν, προωθούνται συνήθως προς την Ιταλία, με συνήθη προορισμό την ανοιχτή ακτή της Απουλίας, νοτιοανατολικά, που αποτελεί περιοχή εύκολα προσβάσιμη με ταχύπλοα σκάφη από την Αδριατική Θάλασσα, καλύπτοντας σχετικά μικρές αποστάσεις (περίπου 60 μιλίων) (Εικόνα 1.4).

Εικόνα 1.4: Διαδρομές Παράνομης Μετανάστευσης Ανατολικής Μεσογείου-Βαλκανίων (ICMPD I-Map, 2015)

Εικόνα 1.5: Παράτυποι Μετανάστες από Τουρκία προς ΕΕ, 2009-2014. (UNODC, 2018)

Στην εξέλιξη του φαινομένου διακίνησης παράτυπων μεταναστών προς την Ιταλία, οι λαθρέμποροι που διέσχιζαν την Αδριατική Θάλασσα, χρησιμοποιώντας μικρά σκάφη, αναγκάστηκαν λόγω της αυξημένης παρουσίας πλοίων στην Αδριατική, να χρησιμοποιήσουν μεγάλα, συνήθως παροπλισμένα, φορτηγά πλοία μεταφορικής ικανότητας έως και 1.000 μεταναστών, σε έναν επικίνδυνο και ενίοτε θανατηφόρο διάπλου της Αδριατικής θάλασσας προς την Ευρώπη (EMN, 2015).

Οι παράτυποι μετανάστες συνήθως πληρώνουν στους διακινητές 2.000-7.000 EUR, ανάλογα με τη διαδρομή και τα μέσα προς τον τελικό προορισμό. Συχνά δε χάνουν τα χρήματά τους, καθώς εξαπατούνται από τους διακινητές, οι οποίοι αφού πάρουν τα χρήματα, τους εγκαταλείπουν εγκλωβισμένους στις χώρες πρώτης υποδοχής (EMN, 2015).

Η Τουρκία αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα χώρας πρώτης υποδοχής, χωρίς επαρκή νομοθεσία και μηχανισμούς επιβολής που επιτρέπουν την άνθηση της λαθρεμπορίας ανθρώπων. Τη νομοθετική ανεπάρκεια στην Τουρκία συμπληρώνει η κοινωνική διάσταση του προβλήματος της λαθρομετανάστευσης, η οποία προσδιορίζεται από την ανάπτυξη εθνικών και άλλων δικτύων που βοηθούν τους μετανάστες να βρουν κατάλληλες επαφές για οργάνωση της παράνομης μεταφοράς και εισόδου σε χώρες της Ευρώπης (Icduygu and Toktas, 2002).

Από την Τουρκία, οι παράτυποι μετανάστες συνήθως προωθούνται στην Ελλάδα, η οποία ως μέλος της ΕΕ, αποτελεί τον πρώτο σταθμό προς την Ευρώπη. Οι διακινητές κατά καιρούς χρησιμοποιούν και άλλες διαδρομές διακίνησης μεταναστών, μέσω Αλβανίας, Βουλγαρίας, και χωρών της πρώην Γιουγκοσλαβίας που αποτελούν επίσης ενδιάμεσους σταθμούς προς χώρες της ΕΕ και κυρίως τη Γερμανία (Finkel, 2001b; Buric, 2001).

Άλλος σημαντικός ευρωπαϊκός προορισμός παράτυπων μεταναστών, αποτελεί η Ιταλία. Με ακτογραμμή μεγαλύτερη από 4.800 μίλια και πρακτικά ανέφικτο να ελεγχθεί σε όλο το εύρος της, ευνοεί την ανάπτυξη διαδρομών παράνομης μετανάστευσης κατευθείαν από Κροατία, Σλοβενία και Αλβανία. Παράλληλα μεγάλος αριθμός μεταναστών από την Αφρική διασχίζουν την Μεσόγειο με κατεύθυνση απευθείας την Ιταλία (Εικόνα 1.6). Έτσι η Ιταλία έγινε ένας από τους σημαντικούς προορισμούς στην Ευρώπη, όπου συγκεντρώνονται παράτυποι μετανάστες από τη Βόρεια Αφρική, Μέση Ανατολή και Νότια Ασία (EMN, 2015; www.frontex.europa.eu).

Η δημοτικότητα της Ιταλίας μεταξύ των παράτυπων μεταναστών πέραν της ευνοϊκής γεωγραφικής της θέσης και της εύκολης απευθείας πρόσβασης από Αφρική, οφείλεται και στο ότι η κάλυψη των αναγκών της εγχώριας βιομηχανίας, οι περισσότερες από τις οποίες αφορούν σε υψηλής έντασης εργασία, βασίζεται σημαντικά σε χρήση μεταναστών-εργατών με πολύ χαμηλούς μισθούς. Η άνθιση αυτής της μορφής «γκρίζας οικονομίας», συγκρατεί πολλούς μετανάστες στην Ιταλία από τη μετακίνηση προς άλλες χώρες της Ευρώπης. Στο πλαίσιο αυτό το ιταλικό κράτος έχει δώσει αρκετές φορές αμνηστία σε λαθρομετανάστες που πληρούν ορισμένες βασικές προϋποθέσεις, παρέχοντας τους δυνατότητα νόμιμης παραμονής στην χώρα, με δικαίωμα εργασίας. Τούτο λειτουργεί ως πόλος έλξης στην Ιταλία ακόμη περισσότερων μεταναστών, ευελπιστώντας μέσω παρόμοιων κρατικών πρωτοβουλιών, να νομιμοποιήσουν την παραμονή και εργασία τους (Väyrynen, 2003).

Άλλος δημοφιλής ευρωπαϊκός προορισμός παράτυπων μεταναστών είναι η Γαλλία. Εκεί βρίσκονται μεγάλες κοινότητες μεταναστών και για πολλούς παράτυπους μετανάστες από χώρες της Αφρικής, η Γαλλική γλώσσα, την οποία ομιλούν, αποτελεί ενισχυτικό στοιχείο επιλογής προορισμού. Επίσης η Γαλλία αποτελεί τον καλύτερο σταθμό για τους παράτυπους μετανάστες που θέλουν να προσεγγίσουν τη Μεγάλη Βρετανία ως τελικό προορισμό (Cowell, 2001; Richburg, 2001).

Εικόνα 1.6: Διαδρομές Παράνομης Μετανάστευσης Μεσογείου (ICMPD I-Map, 2012)

Η Ισπανία επίσης αποτελεί σταυροδρόμι ανθρώπινης μετανάστευσης, λόγω γεωγραφικής θέσης (Εικόνα 1.6). Παρόλο που στο παρελθόν αποτέλεσε χώρα προέλευσης μεταναστών, από τα μέσα της δεκαετίας 1980 αναπτύχθηκαν ευνοϊκές συνθήκες για μετατροπή της σε χώρα αθρόας εισροής και προορισμού μεταναστών, με άνω των 500.000 μεταναστών ετησίως. Σε αυτό συνέτεινε, εκτός από τη γεωγραφική της θέση, η δύσκολη φύλαξη των θαλασσίων συνόρων της, αλλά και ο μεγάλος κατασκευαστικός και γεωργικός τομέας που προσέλκυσε κυρίως οικονομικούς μετανάστες.

Μετά το 2000, η εισροή μεταναστών αυξήθηκε δραματικά, χωρίς να προκαλέσει ανησυχία της Πολιτείας ή αποφάσεις για αντιμετώπιση του προβλήματος. Αντίθετα η Ισπανία προσέγγισε τη μετανάστευση ως απαίτηση της αγοράς εργασίας, συνέπεια της οικονομικής της προόδου τη συγκεκριμένη περίοδο. Ακόμη και οι Ισπανοί, παρά τον αυξανόμενο αριθμό μεταναστών, δέχτηκαν στην πλειοψηφία τους ότι οι μετανάστες, ως εργαζόμενοι, θα ήταν χρήσιμοι σε τομείς της αγοράς εργασίας (Daly, 2002).

Έτσι η Ισπανία το 2012 κατέγραφε 5.294.710 αλλοδαπούς στο εσωτερικό της που αντιπροσώπευαν άνω του 12% του πληθυσμού της. Μεταξύ αυτών, 2.563.803 αλλοδαποί ανήκαν σε χώρες της ΕΕ και 2.730.907 αλλοδαποί προέρχονται εκτός ΕΕ. Μέρος των αλλοδαπών από χώρες εκτός ΕΕ προσέγγισαν την Ισπανία λόγω των ιστορικών δεσμών με το Μαρόκο και τις χώρες της Λατινικής Αμερικής, από όπου διαμορφώθηκαν σημαντικά μεταναστευτικά κύματα προς το εσωτερικό της, με κύριο προορισμό την Καταλονία, Ανδαλουσία και κυρίως τη Βαρκελώνη, Μαδρίτη και τη μεσογειακή ακτή (Daly, 2002).

Καθίσταται εμφανές ότι οι χώρες της Νοτίου Ευρώπης αποτελούν κύριους αρχικούς προορισμούς, σχεδόν για το σύνολο των μεταναστών που θέλουν να προωθηθούν σε χώρες της Βόρειας Ευρώπης. Την τελευταία δεκαετία, με την μεταναστευτική κρίση σε έξαρση, οι χώρες αυτές σηκώνουν μεγάλο βάρος σε θέματα διάσωσης, υποδοχής και διαχείρισης υψηλών αριθμών παράτυπων μεταναστών που συνεχώς φθάνουν από περισσότερες από 70 χώρες της Ασίας και Αφρικής (www.frontex.europa.eu).

Τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται άνθιση της χρήσης του διαδικτύου στην ανάπτυξη δικτύων παράνομης μετανάστευσης, επιχειρήσεων εμπορίας ανθρώπων, ναρκωτικών και δικτύων τρομοκρατίας. Όλο και περισσότερο, η χρήση του διαδικτύου χρησιμοποιείται ως βασική πηγή επικοινωνίας και οργάνωσης κυκλωμάτων παράνομης μετανάστευσης και λαθρεμπορίας, καθώς είναι εύκολο και σχετικά πιο ακίνδυνο να έρθουν σε επαφή, παράτυποι μετανάστες με διακινητές και κυκλώματα που θα τους βοηθήσουν να φθάσουν στον προορισμό τους. (Sager, 2002).

1.3 Πρωτοβουλίες της ΕΕ για τη Μετανάστευση και την Παράνομη Μετανάστευση

Στην ΕΕ τα θέματα μετανάστευσης κυριαρχούν στην πολιτική ατζέντα πάνω από 25 χρόνια. Η ανάγκη κοινής αντιμετώπισης του μεταναστευτικού από τα κράτη-μέλη, έγινε εμφανής από τις αρχές της δεκαετίας 1990, κατέστη έντονη στα μέσα της δεκαετίας 2000-2010 και έγινε επιτακτική τα τελευταία χρόνια, μετά την κορύφωση του φαινομένου, λόγω της Αραβικής Άνοιξης. Γενικά, η πορεία προς μια κοινή μεταναστευτική πολιτική στην ΕΕ, παρά τις ιδιαιτερότητες και την πολυπλοκότητα του φαινομένου, αλλά και της γενικότερης διαφορετικής στάσης των κρατών-μελών, χαρακτηρίζεται από σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση της παροχής δικαιωμάτων και υποχρεώσεων σε μετανάστες. Το γενικότερο ενδιαφέρον της ΕΕ, γίνεται εντονότερο τελευταία, δεδομένων των κρίσιμων ζητημάτων που καλείται να αντιμετωπίσει, σε σχέση με τις έντονες μεταναστευτικές πιέσεις και την παράνομη είσοδο μεταναστών στα κράτη-μέλη.

Πρόδρομος στην ανάπτυξη μιας ενιαίας πολιτικής μετανάστευσης θεωρείται η σύναψη μεταξύ κάποιων κρατών-μελών της συμφωνίας Σένγκεν (1985). Η συμφωνία αυτή επήλθε για τη ρύθμιση δυσκολιών στην προώθηση της ελεύθερης κυκλοφορίας προσώπων στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Στόχος ήταν η δημιουργία ενός χώρου χωρίς σύνορα, με σκοπό τη διευκόλυνση κατάργησης των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα, αναπτύσσοντας παράλληλα ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα, καθώς και την εναρμόνιση των μέτρων σε θέματα θεωρήσεων εισόδου, άσυλου, αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας. Με την μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σε Ευρωπαϊκή Ένωση (Μάαστριχτ 1992), η πολιτική μετανάστευσης έγινε μείζον θέμα, με αριθμό χωρών της ΕΕ να μην ακολουθεί τις κοινοτικές διαδικασίες λήψης απόφασης σε κεντρικό ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά να έχει τη μορφή διακρατικής συνεργασίας μεταξύ κρατών-μελών.

Οι δυσκολίες στη συνεργασία των κρατών-μελών σε διακρατικό επίπεδο, οδήγησαν σε τροποποίηση της συνεργασίας αυτής, στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων (Συνθήκη Άμστερνταμ, 1997). Μέσω σειράς πρωτοβουλιών η ΕΕ επιδίωξε να συντονίσει τα κράτη-μέλη, εγκρίνοντας μια πρώτη κοινή δράση για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών (97/154/ΔΕΥ). Έτσι με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ δημιουργείται νέα προσθήκη στη Συνθήκη της ΕΕ, με τίτλο «Θεωρήσεις εισόδου, άσυλο, μετανάστευση και άλλες πολιτικές που συνδέονται με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων», η οποία περιλαμβάνει μέτρα που αφορούν σε έλεγχο εξωτερικών συνόρων, άσυλο, μετανάστευση και δικαστική συνεργασία σε αστικές

υποθέσεις. Μέσω αυτής της πρωτοβουλίας, ουσιαστικά ξεκίνησε μια πιο συντονισμένη δράση προς την ανάπτυξη κοινοτικής πολιτικής για το άσυλο και τη μετανάστευση.

Μια πιο περιεκτική διαδικασία, στη διαμόρφωση ενιαίας μεταναστευτικής πολιτικής, ξεκίνησε στο έκτακτο Συμβούλιο Κορυφής του Τάμπερε (1999). Τα συμπεράσματα του υπόψη Συμβουλίου αντικατοπτρίζουν το βασικό δίλημμα που αντιμετώπιζε και εν πολλοίς αντιμετωπίζει ακόμη η ΕΕ, σε σχέση με την οριοθέτηση της μετανάστευσης. Αφενός η ΕΕ και τα περισσότερα κράτη-μέλη, έχουν βαθιές παραδόσεις ως προς την παροχή βοήθειας και υποστήριξης στους μετανάστες (ιδιαίτερα τους νόμιμους), αφετέρου πολλά κράτη-μέλη, παρά την υιοθέτηση πιο φιλελεύθερης πολιτικής για τη μετανάστευση, τόνισαν την ανάγκη μιας κοινής πιο προστατευτικής πολιτικής, σε σχέση με τη χορήγηση ασύλου και ενός πιο συνεπούς και αυστηρού ελέγχου των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, ώστε να ελεγχθεί και να καταπολεμηθεί, κατά το δυνατό, η παράνομη μετανάστευση. Για το λόγο αυτό το Συμβούλιο στη συνεδρίαση του Τάμπερε, έδωσε ιδιαίτερη προσοχή στην ανάγκη αντιμετώπισης της παράνομης μετανάστευσης, και μάλιστα στην πηγή της.

Τις αποφάσεις του Τάμπερε ακολούθησε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σεβίλλης (2002). Η υπόψη συνεδρίαση έθεσε στόχο την επιτάχυνση της διαμόρφωσης κοινής πολιτικής για το άσυλο και τη μετανάστευση, ώστε να ενσωματωθεί στις πολιτικές της ΕΕ και να οριοθετηθεί στις συμφωνίες της με τρίτες χώρες. Στόχος των τελευταίων συμφωνιών ήταν η από κοινού διαχείριση των μεταναστευτικών ροών, συμπεριλαμβανομένης της υποχρεωτικής επιστροφής σε περίπτωση παράνομης μετανάστευσης. Στόχος επίσης ήταν μια «ολοκληρωμένη, περιεκτική και ισορροπημένη πολιτική» που θα έπρεπε να οδηγήσει στο συντονισμό του καθεστώτος θεωρήσεων και στη θέσπιση προγραμμάτων επαναπατριsmού.

Τον Ιούλιο 2002, το Συμβούλιο της ΕΕ εξέδωσε απόφαση-πλαίσιο (2002/629/ΔΕΥ) για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, με το οποίο προσπάθησε να καθορίσει κοινές κατευθυντήριες γραμμές για τη δικαιοδοσία, τη φύση των αδικημάτων και τις κυρώσεις που σχετίζονται με την εμπορία ανθρώπων. Ο αρχικός στόχος της απόφασης δεν κατόρθωσε να επιβάλλει μια ισχυρή κοινή στάση των κρατών-μελών και έτσι τα αποτελέσματα παρέμειναν περιορισμένα. Ακόμη και σήμερα, οι κυρώσεις, για παράδειγμα, στους διακινητές ανθρώπων ποικίλλουν μεταξύ των κρατών-μελών.

Την ίδια περίπου περίοδο (Σεπτέμβριος 2002), η ΕΕ ενέκρινε την επιχείρηση Ulysses, που αφορούσε στην οργάνωση περιπολιών σε θαλάσσιες περιοχές, ώστε να παρακολουθούν σκάφη που θεωρείται ότι μεταφέρουν παράτυπους μετανάστες και να τα

συνοδεύουν στο πλησιέστερο λιμάνι. Ένας συνασπισμός κρατών-μελών (Βρετανία, Γαλλία, Ελλάδα, Ιταλία, Πορτογαλία, Ισπανία), αξιοποιώντας τη συγκεκριμένη πρωτοβουλία, αποφάσισε μια πιο δραστική κίνηση κατά της παράνομης μετανάστευσης, δημιουργώντας το 2003, δύο κοινές θαλάσσιες επιχειρήσεις στη Μεσόγειο και στα Κανάρια Νησιά. Αυτή η πρωτοβουλία για έλεγχο των θαλάσσιων συνόρων της ΕΕ, αποτέλεσε προπομπό της FRONTEX, η οποία δραστηριοποιείται τα τελευταία χρόνια και στις θαλάσσιες περιοχές του Αιγαίου. Η FRONTEX αποτελεί το βασικό μέσο υλοποίησης της πολιτικής της ΕΕ που αφορά στην αστυνόμευση των συνόρων της. Βασικός της στόχος είναι, όπως περιγράφεται στο άρθρο 1 του Κανονισμού 2007/2004, «η ολοκληρωμένη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ». Αποτελεί μια στρατηγική της ΕΕ που αποβλέπει σε «ολοκληρωμένη και παγκόσμια» απάντηση στις προκλήσεις λόγω του φαινομένου της μετανάστευσης στα εξωτερικά σύνορά της. Ιδρύθηκε για να προωθήσει την αλληλεγγύη και την αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των κρατών-μελών, καθώς και την κατανομή του οικονομικού βάρους της διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων». Η επίσημη έναρξη λειτουργίας της είναι η 1η Μαΐου 2005, αν και στην πράξη η επιχειρησιακή της δράση ξεκίνησε την 1η Οκτωβρίου 2005, οπότε και εγκαταστάθηκε στη Βαρσοβία (Πολωνία).

Από τις πρωτοβουλίες που άρχισαν να εφαρμόζονται, μετά το 2003, έγινε εμφανές ότι υπήρξε στροφή στις πολιτικές της ΕΕ, κυρίως μέσω των πιέσεων αρκετών κρατών-μελών, τα οποία ζητούσαν να μην αυξηθούν οι δυνατότητες για περισσότερους νόμιμους μετανάστες στις χώρες-μέλη και να δοθεί έμφαση σε ενέργειες με στόχο την πρόληψη της παράνομης μετανάστευσης και την επιστροφή προσφύγων στις χώρες προέλευσης τους.

Η διεύρυνση της ΕΕ το 2004 με την προσχώρηση νέων κρατών, δημιούργησε την ανάγκη επαναπροσδιορισμού των πολιτικών για τα ζητήματα μετανάστευσης, κυρίως λόγω του ότι μεγάλος αριθμός κατοίκων από τα νέα κράτη-μέλη, άρχισαν να μετακινούνται ελεύθερα εντός ΕΕ, δημιουργώντας μετακινήσεις πληθυσμών και καταστάσεις εσωτερικής μετανάστευσης. Ταυτόχρονα παλαιότερα μέλη της ΕΕ (Αυστρία, Ιταλία, Γαλλία, Δανία, Κάτω Χώρες), υιοθετώντας πιο εθνικιστική προσέγγιση, έθεσαν ξανά το θέμα της μετανάστευσης, στην πολιτική ατζέντα της ΕΕ, προβάλλοντας στάση διαφορετική από τις μέχρι πρότινος φιλελεύθερες μεταναστευτικές πολιτικές που είχαν υιοθετηθεί από την ΕΕ.

Συνέπεια της διεύρυνσης αποτέλεσε το πολυετές Πρόγραμμα της Χάγης, που εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 4ης και 5ης Νοεμβρίου 2004. Το πρόγραμμα περιλάμβανε 10 νέες προτεραιότητες της Ένωσης για την περαιτέρω ενίσχυση του χώρου

ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης μέχρι το 2009. Στις νέες αυτές προτεραιότητες-στόχους συμπεριλαμβάνονταν:

- η ενίσχυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της ιθαγένειας,
- η καταπολέμηση της τρομοκρατίας,
- ο καθορισμός μιας ισόρροπης αντιμετώπισης της μετανάστευσης,
- η διαμόρφωση ολοκληρωμένης διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ,
- τη μεγιστοποίηση των θετικών συνεπειών της μετανάστευσης,
- η επίτευξη ικανοποιητικής ισορροπίας μεταξύ της προστασίας του ιδιωτικού βίου και της ασφάλειας (κατά τη μεταβίβαση πληροφοριών),
- η διαμόρφωση στρατηγικής αντίληψης σχετικά με το οργανωμένο έγκλημα,
- η κατανομή των αρμοδιοτήτων και η μέριμνα για την αλληλεγγύη,
- η εγγύηση πραγματικού χώρου δικαιοσύνης, αλλά και η θέσπιση κοινής διαδικασίας σε θέματα ασύλου, υποβάλλοντας πρόταση οδηγίας

Το 2005 η ΕΕ πρόβαλε την αναγκαιότητα μιας παγκόσμιας προσέγγισης του μεταναστευτικού. Στα πλαίσια αυτά, με στόχο την προσέγγιση ΕΕ και χωρών προέλευσης μεταναστών, ξεκίνησαν επαφές αρχικά με χώρες της Αφρικής και κατόπιν με χώρες στις ανατολικές και νοτιοανατολικές περιοχές γειννίας της ΕΕ (Τουρκία, Συρία, Ιράκ κλπ). Λόγω γεωγραφικής θέσης, οι χώρες της Νότιας και Ανατολικής Ευρώπης, όπως η Ελλάδα, η Ιταλία και η Ισπανία, σηκώνουν το μεγαλύτερο φορτίο εισροής παράτυπων μεταναστών με τελικό προορισμό τον ευρωπαϊκό βορρά. Ως ένδειξη αλληλεγγύης στις υπόψη χώρες, οι ηγέτες της ΕΕ αποφάσισαν να μοιραστούν ορισμένες δαπάνες που αφορούσαν στην αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης. Έτσι δημιούργησαν 4 ταμεία της ΕΕ, με ενοποιημένο προϋπολογισμό που υπερέβαινε τα 4 δισ. ευρώ για την περίοδο 2007–2013.

Τον Ιούνιο 2006 ολοκληρώθηκε η Δεύτερη Ετήσια Έκθεση για τη Μετανάστευση και την Ενσωμάτωση (εγγρ. ΓΕΚ/892/2006), που αποσκοπούσε να χαρτογραφήσει τη συνολική κατάσταση που επικρατεί στην ΕΕ.

Το Μάιο 2007 ολοκληρώθηκε η δεύτερη έκδοση του Εγχειριδίου Μετανάστευσης που κεφαλαιοποίησε την πείρα από την ανταλλαγή πληροφοριών και την εφαρμογή καλών πρακτικών, σε σχέση με τη μετανάστευση, μεταξύ των κρατών-μελών.

Τέλος, τον Ιούνιο 2007, στα συμπεράσματα της ειδικής συνόδου των αρμοδίων υπουργών της ΕΕ στο Πότσνταμ, συμπεριλήφθηκαν στόχοι για την προσαρμογή της μεταναστευτικής πολιτικής με βάση τα υφιστάμενα δεδομένα για την μετανάστευση τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

1.3.1 Ο Κανονισμός του Δουβλίνου

Μια από τις γνωστότερες πρωτοβουλίες που σχετίζεται με την αντιμετώπιση και οριοθέτηση στην ΕΕ της μετανάστευσης και της παράνομης μετανάστευσης, παρά τις διαφοροποιήσεις στο νομοθετικό πλαίσιο των κρατών-μελών, αποτελεί η Σύμβαση του Δουβλίνου που υπογράφηκε στις 15-6-1990 και ίσχυσε αρχικά μεταξύ 12 συμβαλλομένων κρατών (Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Πορτογαλία, Ιταλία, Ισπανία, Ολλανδία, Λουξεμβούργο, Ιρλανδία και Ηνωμένο Βασίλειο). Η Ελλάδα υιοθέτησε τη Σύμβαση του Δουβλίνου, με την ψήφιση του νόμου 1996/1991. Το 1997 προσχώρησαν στη Σύμβαση οι Αυστρία και Σουηδία, ενώ το 1998 προσχώρησε η Φινλανδία.

Στόχος της Σύμβασης του Δουβλίνου ήταν η μείωση και ο έλεγχος της μετακίνησης των μεταναστών που αιτούνται άσυλο, εντός της Ευρώπης, και η αποφυγή του λεγόμενου «asylum shopping», δηλαδή της προσπάθειας πολλών μεταναστών, εκμεταλλευόμενοι το νομικό πλαίσιο, να έχουν συγκεκριμένες προτιμήσεις για τις χώρες που επιθυμούν να τους παρέχουν προστασία. Η Σύμβαση του Δουβλίνου έκανε σαφές πως οι μετανάστες είχαν δικαίωμα αίτησης ασύλου και αναγνωριζόταν το δικαίωμά τους να αναζητούν προστασία, χωρίς τούτο να σημαίνει ότι μπορούν να έχουν δικαίωμα επιλογής της χώρας που θα τους παρέχει προστασία.

Η Σύμβαση του Δουβλίνου και οι μεταγενέστεροι Κανονισμοί Δουβλίνο II (343/2003) και Δουβλίνο III (604/2013), είχαν κύριο στόχο τον καθορισμό του υπεύθυνου κράτους για την εξέταση της αίτησης παροχής ασύλου που υποβάλλεται από υπήκοο τρίτης χώρας. Προτεραιότητα των Κανονισμών του Δουβλίνου, ήταν η αποσυμφόρηση των χωρών που είχαν δεχθεί τις μεγαλύτερες κοινότητες προσφύγων και μεταναστών, όπως οι Αγγλία, Γερμανία, Ολλανδία και Γαλλία, δηλαδή κυρίως οι βόρειες χώρες της Ευρώπης, καθώς αυτές αποτελούν πρώτη επιλογή προορισμού από τους περισσότερους μετανάστες λόγω των συνθηκών ζωής και των δυνατοτήτων που προσφέρουν.

Πέραν της «επιλογής ασύλου» (asylum shopping), ένα ακόμη πρόβλημα που επιδίωξε να αντιμετωπίσει ο Κανονισμός του Δουβλίνου ήταν το λεγόμενο πρόβλημα των «προσφύγων σε τροχιά» (refugees in orbit), το φαινόμενο δηλαδή κατά το οποίο πρόσφυγες υπέβαλλαν ταυτόχρονα ή διαδοχικά αιτήσεις παροχής ασύλου σε περισσότερα κράτη-μέλη, προκειμένου να αυξήσουν τις πιθανότητες να γίνει δεκτή η αίτηση τους, αλλά και για να παρατείνουν τη διαμονή τους εντός της ΕΕ.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό Δουβλίνο II που αποτέλεσε εξέλιξη της αρχικής Σύμβασης του Δουβλίνου, ο μετανάστης δικαιούται να ζητήσει άσυλο στην πρώτη

ευρωπαϊκή χώρα που θα εισέλθει. Μετανάστες που εισέρχονται σε συγκεκριμένη χώρα και κατόπιν μεταβαίνουν σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα για να αιτηθούν άσυλο πρέπει, σύμφωνα με το «Δουβλίνο II», να επιστρέφονται πίσω στην πρώτη χώρα εισόδου. Το Δεκέμβριο 2008, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε τροποποιήσεις του Κανονισμού του Δουβλίνου II, αναγνωρίζοντας την ανάγκη για μεταρρυθμίσεις γενικά στο Σύστημα του Δουβλίνου.

Λόγω κακής εφαρμογής του ασύλου, ο Κανονισμός Δουβλίνο II, το 2010-2011 τέθηκε άτυπα υπό επανεξέταση και προτάθηκε η προσωρινή αναστολή του για περίοδο έξι μηνών για όσα κράτη-μέλη «αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα επείγουσες καταστάσεις, οι οποίες επιβαρύνουν στο έπακρο τις ικανότητες υποδοχής». Στις 21-12-2011 το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι κινδυνεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών που επιστρέφουν σε χώρες όπως η Ελλάδα μέσω του Κανονισμού Δουβλίνο II. Η απόφαση αυτή του δικαστηρίου θεωρήθηκε ότι ουσιαστικά ανέτρεψε τον Κανονισμό Δουβλίνο II.

Ο Κανονισμός Δουβλίνο III (No 604/2013) τέθηκε σε ισχύ στις 19 Ιουλίου 2013 για όλα τα κράτη-μέλη, πλην της Δανίας, αντικαθιστώντας τον Κανονισμό Δουβλίνο II. Βασίζεται στην ίδια αρχή με τους δύο προηγούμενους, δηλαδή ότι το πρώτο κράτος-μέλος όπου λαμβάνονται τα δακτυλικά αποτυπώματα ή υποβάλλεται αίτηση ασύλου, είναι υπεύθυνο για την αίτηση ασύλου του ατόμου. Ο Κανονισμός Δουβλίνο III τροποποίησε το καθεστώς σχετικά με το άσυλο που επέβαλλε το «Δουβλίνο II», προσπαθώντας να επιλύσει ορισμένα βασικά προβλήματα και παθογένειες του προηγούμενου συστήματος, διατηρώντας ωστόσο τις βασικές επιταγές του παλαιότερου συστήματος. Οι βασικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των Δουβλίνο II και III είναι (Μπαξεβάνης, 2013):

- Με τη νέα ρύθμιση του Κανονισμού Δουβλίνο III διευρύνεται ο κύκλος της οικογένειας των αιτούντων διεθνή προστασία, καταργώντας τον περιορισμένο ορισμό της έννοιας της οικογένειας του Κανονισμού Δουβλίνο II. Έτσι, στην έννοια της οικογένειας δεν περιλαμβάνεται μόνο ο/η σύζυγος, οι γονείς και τα τέκνα του αιτούντος, αλλά και οι θείοι, οι παππούδες και τα αδέρφια του.
- Με τον Κανονισμό Δουβλίνο III εισάγεται μια ουσιώδης αλλαγή σε σχέση με την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, που αποτελούσε βασική παθογένεια του Κανονισμού Δουβλίνο II. Ο νέος Κανονισμός ανατρέπει την λογική της ασφαλούς πρώτης χώρας υποδοχής και προβλέπει ότι όταν είναι αδύνατη η μεταφορά του αιτούντος άσυλο στο κράτος-μέλος που αρχικά έχει προσδιοριστεί ως υπεύθυνο για την επεξεργασία της αίτησής του, εξαιτίας σοβαρών λόγων (ελλείψεις σε διαδικασία παροχής ασύλου, σε συνθήκες υποδοχής, κίνδυνος

απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης), τότε πρέπει να εξεταστεί αν άλλο κράτος-μέλος μπορεί να προσδιοριστεί ως υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης.

- Με τον Κανονισμό Δουβλίνο III προβλέπεται η δημιουργία Μηχανισμού Έγκαιρης Προειδοποίησης, μέσω του οποίου η Επιτροπή υποχρεώνει τα κράτη-μέλη να την ενημερώνουν συστηματικά για τον αριθμό των αιτούντων άσυλο, τις συνθήκες κράτησης και τη μορφή των περιστατικών προκειμένου να ενεργοποιείται.
- Τέλος διαμορφώνεται Σχέδιο Διαχείρισης Κρίσης διάρκειας 3 μηνών, εφόσον ένα κράτος αντιμετωπίζει κρίση λόγω των κινδύνων που προκύπτουν εξαιτίας πίεσης στο σύστημα ασύλου του κράτους αυτού.

Μια επίσης σημαντική διαφοροποίηση του Κανονισμού Δουβλίνο III, σε σχέση με τον αντίστοιχο του Δουβλίνο II, είναι η καθιέρωση ενός διευρυμένου πλαισίου προστασίας για τους αιτούντες άσυλο. Πιο συγκεκριμένα (Μπαξεβάνης, 2013):

- Καθιερώνεται δικαίωμα ενημέρωσης των αιτούντων άσυλο, για πρώτη φορά σε ένα κράτος-μέλος από τις αρμόδιες αρχές, σε γλώσσα που κατανοούν, σχετικά με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο γύρω από το άσυλο στην ΕΕ και την εφαρμογή του Κανονισμού Δουβλίνο III.
- Προβλέπεται η διεξαγωγή προσωπικής συνέντευξης με τον αιτούντα στο κράτος διαμονής, πριν από τη λήψη απόφασης περί αναρμοδιότητας του συγκεκριμένου κράτους για εξέταση της αίτησης και μεταφοράς στο αρχικό κράτος-μέλος. Συγκεκριμένα, πραγματοποιείται συνέντευξη με τον αιτούντα σε γλώσσα που κατανοεί, προκειμένου να δοθούν στο κράτος διαμονής, όλες οι απαραίτητες πληροφορίες για τον ορθό καθορισμό του κράτους-μέλους που πρέπει να θεωρηθεί υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης ασύλου.
- Προβλέπονται περισσότερες εγγυήσεις για τους ασυνόδευτους ανηλίκους, των οποίων η σωστή διαχείριση αποτελούσε μέγιστη προτεραιότητα στο σύστημα του Δουβλίνο. Τα κράτη-μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν την εκπροσώπηση και συνδρομή των ασυνόδευτων ανηλίκων από προσωπικό κατάλληλα εκπαιδευμένο και καταρτισμένο στις ιδιαίτερες ανάγκες των ανηλίκων.
- Τέλος, προβλέπονται ένδικα μέσα κατά της απόφασης μεταφοράς. Ο νέος Κανονισμός επιβάλλει στα κράτη-μέλη να ενσωματώσουν στην εσωτερική τους νομοθεσία, ρυθμίσεις που εγγυώνται το δικαίωμα άμυνας του αιτούντος άσυλο και το αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα του ενδίκου μέσου ή επανεξέτασης της απόφασης μεταφοράς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ – ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 Η Μετανάστευση στην Ελλάδα

Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, μεταξύ αυτών και στην Ελλάδα, η ένταση του φαινομένου της μετανάστευσης, έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία τριάντα χρόνια. Από τις αρχές της δεκαετίας 1990, λόγω των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών εξελίξεων που παρατηρήθηκαν σε πολλές χώρες του κόσμου, καθώς και της γεωγραφικής θέσης της Ελλάδος ευνοήθηκε σημαντικά η μετανάστευση. Εκτός από τη γεωγραφική θέση της Ελλάδας, η οποία την ανάγει σε πύλη εισόδου στην ΕΕ, άλλοι παράγοντες που ευνόησαν τη σημαντική αύξηση μεταναστών και ιδιαίτερα των παράτυπων μεταναστών, είναι:

- Οι δύσκολα ελεγχόμενες ακτογραμμές, καθώς η Ελλάδα διαθέτει, πολλά νησιά, και εκτεταμένες ακτογραμμές
- Η αδυναμία αυστηρού συνοριακού ελέγχου,
- Η απουσία δομημένου συστήματος καταγραφής μεταναστών για πολλά έτη.
- Η δομή της ελληνικής αγροτικής οικονομίας, η οποία είναι έντασης εργασίας, και δίνει ευκαιρίες εργασίας σε πολλούς μετανάστες,
- Το υψηλό ποσοστό της παραοικονομίας στην Ελλάδα, που ευνόησε την απασχόληση μεταναστών χωρίς τα απαραίτητα έγγραφα.

Όλα τα παραπάνω έχουν καταστήσει την Ελλάδα δημοφιλή χώρα τόσο για μετεγκατάσταση όσο και ως ενδιάμεσο σταθμό μεταναστών, των οποίων ο τελικός προορισμός είναι κυρίως οι χώρες της Βόρειας και Κεντρικής Ευρώπης.

Παρότι η Ελλάδα αποτέλεσε στο παρελθόν χώρα προέλευσης μεταναστών και θεωρητικά η ελληνική κοινωνία θα έπρεπε να είναι εξοικειωμένη με την μετανάστευση, η αύξηση των μεταναστευτικών ροών προς την Ελλάδα, τα τελευταία τριάντα χρόνια, δημιούργησε αρκετά, κυρίως κοινωνικά, προβλήματα, καθώς φάνηκε πως ο πληθυσμός δεν ήταν εξοικειωμένος με την εισροή τόσο μεγάλου αριθμού μεταναστών, ενώ ταυτόχρονα ανέδειξε την ανεπαρκή οργάνωση-προετοιμασία του ελληνικού κράτους, να αντιμετωπίσει επιτυχώς τα ανακύπτοντα προβλήματα. Στην ένταση των κοινωνικών προβλημάτων συντέλεσε και η απουσία προηγούμενης εμπειρίας ως προς τη διαχείριση τόσο μεγάλου αριθμού μεταναστών, το οποίο είχε ως αποτέλεσμα η Ελλάδα, ακόμη και σήμερα, να μην έχει προσαρμοστεί επαρκώς στη νέα κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα.

2.1.1 Ιστορική Αναδρομή της Μετανάστευσης στην Ελλάδα

Ιστορικά η Ελλάδα αποτέλεσε χώρα προέλευσης κυρίως οικονομικών μεταναστών, των οποίων ο τελικός προορισμός ήταν οι προηγμένες χώρες του Δυτικού κόσμου. Οι μεταναστευτικές ροές προς την Ελλάδα, μέχρι και τη δεκαετία 1980, ήταν περιορισμένες. Στις αρχές της δεκαετίας 1980, η χώρα υποδέχτηκε μικρό αριθμό Ασιατών, με προέλευση κυρίως από Πακιστάν και Φιλιππίνες, Αφρικανών προερχόμενων από Αίγυπτο και Πολωνών μεταναστών, οι οποίοι απασχολούνταν κυρίως στον κατασκευαστικό κλάδο, στη γεωργία και σε οικιακές εργασίες. Ωστόσο η κατάρρευση των σοσιαλιστικών καθεστώτων της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης, άλλαξαν ριζικά τα μεταναστευτικά δεδομένα της Ελλάδος, καθώς η διάλυση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και των κρατών-δορυφόρων της, συνοδεύτηκε από πολιτικές φιλελευθεροποίησης και ελεύθερης μετακίνησης των πολιτών των χωρών αυτών προς άλλες χώρες (Λιανός και Καβουνίδη, 2012).

Κομβικό στην εξέλιξη του μεταναστευτικού στην Ελλάδα, θεωρείται το 1991, λόγω της πτώσης του καθεστώτος στην Αλβανία και του ανοίγματος των συνόρων, γεγονός που έχει ταυτιστεί με την κατακόρυφη αύξηση εισροής μεταναστών. Είναι ενδεικτικό ότι ενώ στην απογραφή του 1991, στη χώρα κατοικούσαν 166.031 αλλοδαποί, ο αριθμός τους εκτινάχθηκε σε 956.007 στην απογραφή του 2011 (Κασίμης και Παπαδόπουλος, 2012).

Εκτός από τις εξελίξεις στο ευρύτερο κοινωνικό-πολιτικό πλαίσιο της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, όπως είχε διαμορφωθεί εκείνη την περίοδο, η Ελλάδα αποτελούσε ελκυστικό προορισμό για τους μετανάστες, διότι (Κασίμης και Παπαδόπουλος, 2012):

- Όπως προαναφέρθηκε, το μεγάλο μήκος χερσαίων συνόρων και ακτογραμμής, καθιστούσαν εξαιρετικά δύσκολη την φύλαξη της εισόδου στη χώρα και την παρεμπόδιση παράτυπων και παράνομων μεταναστών.
- Η γεωγραφική της θέση (χώρος συνάντησης τριών ηπείρων), την καθιστά δυνατή πύλη εισόδου μεταναστών που έρχονται από φτωχές και πολιτικά ασταθείς χώρες της Ασίας και Αφρικής, κατευθυνόμενοι προς τις πλούσιες ευρωπαϊκές χώρες.
- Η γεωγραφική της εγγύτητα με τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες της ανατολικής Ευρώπης ευνόησε την ανάπτυξη έντονων οικονομικών σχέσεων-δεσμών με τις χώρες αυτές και τη δημιουργία μεταναστευτικών ρευμάτων
- Τέλος, ρόλο έπαιξε η πολιτική και οικονομική αβεβαιότητα στην περιοχή της νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Οι παράγοντες που επίσης οδήγησαν σε αύξηση μεταναστευτικών ροών προς την Ελλάδα είναι (Κασίμης και Παπαδόπουλος, 2012):

- Τα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας τη συγκεκριμένη περίοδο, τα οποία προσδιορίστηκαν από βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου του ημεδαπού πληθυσμού και ευνόησαν την αύξηση της μετανάστευσης, νόμιμης και παράνομης.
- Η οικονομική ανάπτυξη που συντελέστηκε ως αποτέλεσμα της εισόδου της χώρας στην ΕΕ, η αναδιάρθρωση ορισμένων κλάδων της οικονομίας (πχ κατασκευές) και ο ανοιχτός χαρακτήρας και η εποχικότητα, άλλων σημαντικών κλάδων της εγχώριας οικονομίας (τουρισμός, γεωργία), είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση της ζήτησης φτηνού εργατικού δυναμικού.
- Η σταδιακή είσοδος περισσότερων γυναικών στην αγορά εργασίας, την ίδια περίοδο, καθώς και η επιλεκτική αναζήτηση θέσεων εργασίας που εξασφάλιζαν καλύτερες αποδοχές και κοινωνική αναγνώριση για τον γηγενή πληθυσμό, ως απόρροια της ανόδου του μορφωτικού επιπέδου, ευνόησαν την είσοδο οικονομικών μεταναστών στη χώρα, καθώς οι τελευταίοι ουσιαστικά κάλυπταν κενά στην αγορά εργασίας και απορροφούνταν σε θέσεις χωρίς ιδιαίτερες απαιτήσεις σε δεξιότητες και γνώσεις, με χαμηλές αποδοχές και χωρίς ασφάλιση.

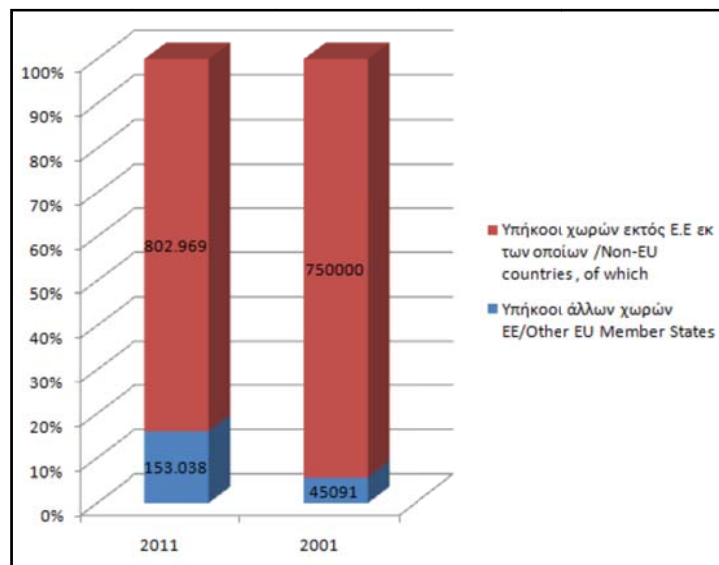
Οι βασικές διαφορές του ελληνικού μοντέλου μετανάστευσης από τα μοντέλα της υπόλοιπης Ευρώπης, εντοπιζόταν στο ποσοστό των μεταναστών στο συνολικό πληθυσμό. Για την Ελλάδα, το ποσοστό αυτό ήταν το υψηλότερο στην Ευρώπη, ενώ τουλάχιστον οι μισοί μετανάστες προέρχονταν από μία χώρα, την Αλβανία. Στα πλαίσια αυτά η μετανάστευση από την Αλβανία προς την Ελλάδα απέκτησε εθνοτική διάσταση καθώς:

- ήταν κατά κύριο λόγο οικογενειακή,
- τα κοινά σύνορα με την Αλβανία προσέδιδαν μία μορφή κυκλικότητας στη μετανάστευση και διευκόλυναν την είσοδο στην Ελλάδα,
- περισσότεροι από τους μισούς μετανάστες δεν διέθεταν έγγραφα,
- η εποχικότητα και τμηματοποίηση της αγοράς εργασίας κατέστησαν την υπόψη μεταναστευτική ροή, διαρθρωτικό παράγοντα της απασχόλησης στην Ελλάδα,
- η εθνικότητα και το φύλο, κυρίως των Αλβανών μεταναστών, διαφοροποιούνταν σημαντικά ανάλογα με τον κλάδο και τη μορφή της απασχόλησης.

2.1.2 Η Εξέλιξη του Μεταναστευτικού Πληθυσμού στην Ελλάδα

Η εξέλιξη της μετανάστευσης στην Ελλάδα, προκύπτει συγκρίνοντας τις απογραφές πληθυσμού ετών 2001 και 2011, και εστιάζοντας στα στοιχεία που αφορούν τους μετανάστες (Εικόνα 2.1).

Εικόνα 2.1: Αλλοδαποί Κάτοικοι στην Ελλάδα Ετών 2001, 2011 (ΕΛΣΤΑΤ, 2012)

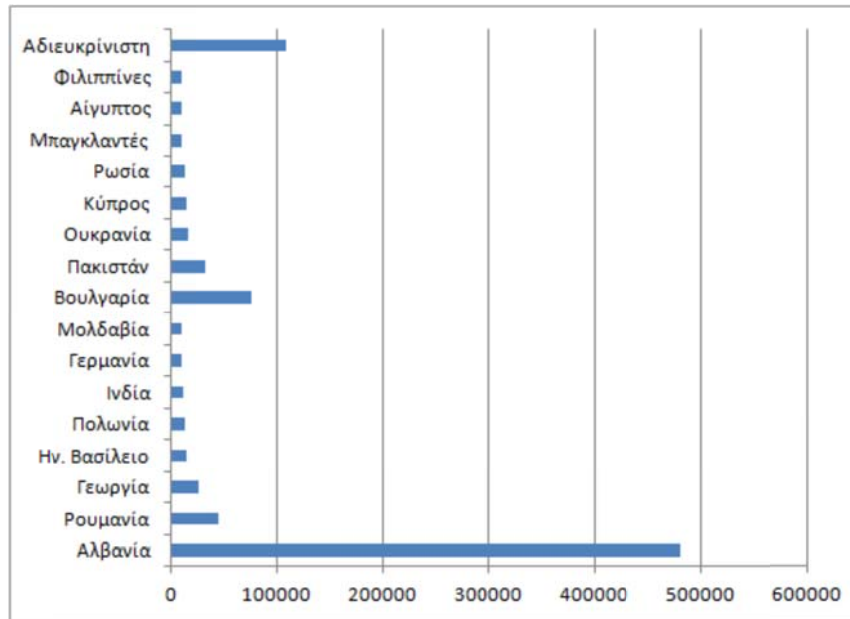
Συνοπτικά η ανάλυση των στοιχείων αυτών δείχνει ότι, την 1η Ιανουαρίου 2011 κατοικούσαν στην Ελλάδα, σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, 956.007 αλλοδαποί, δηλαδή το 8,45% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Από αυτούς οι 153.038 (16%), κατάγονταν από χώρα της ΕΕ των 27 κρατών μελών, ενώ οι υπόλοιποι 802.969 (84%) από χώρες εκτός ΕΕ. Σε σχέση με το 2001, ο συνολικός αριθμός των αλλοδαπών κατοίκων της Ελλάδας σημείωσε αύξηση κατά 19,93%, καθώς σύμφωνα με στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, το 2001 κατοικούσαν στην Ελλάδα 797.091 αλλοδαποί (www.statistics.gr) (Εικόνα 2.1).

Σύμφωνα με την Απογραφή Πληθυσμού του 2001, η πλειοψηφία των αλλοδαπών κατοίκων της χώρας, καταγόταν από Αλβανία (65%) και ακολουθούν αυτοί με καταγωγή από Βουλγαρία (6,7%), Ρουμανία (4,5%), Πακιστάν (2,9%), Ουκρανία (2,7%), Πολωνία (2,3%), Γεωργία (2,0%), Ινδία (1,7%), Αίγυπτο (1,7%) και Φιλιππίνες (1,5%). Η σύνθεση του μεταναστευτικού πληθυσμού της χώρας, διαφοροποιείται ελαφρώς το 2011 (Εικόνα 2.2), όπου η πλειοψηφία των αλλοδαπών κατοίκων της χώρας, εξακολουθεί να προέρχεται από την Αλβανία αλλά σε μικρότερο ποσοστό (52,7%), και ακολουθούν οι Βουλγαρία (8,3%), Ρουμανία (5,1%), Πακιστάν (3,7%), Ουκρανία (1,9%) και Πολωνία (1,6%), ενώ οι μετανάστες με αδιευκρίνιστη υπηκοότητα ανέρχονται σε 11,9% (www.statistics.gr).

Η ανάλυση ως προς το φύλο των αλλοδαπών κατοίκων στην Ελλάδα το 2011, δείχνει ότι οι άνδρες, ανέρχονταν σε 521.200 (55%), ενώ οι γυναίκες σε 434.807 (45%). Για τους μετανάστες με καταγωγή από χώρα της ΕΕ, οι άνδρες ανέρχονταν σε 68.530 (44,78%), ενώ οι γυναίκες ανέρχονταν σε 84.508 (55,22%). Επί των ανδρών μεταναστών, οι άνδρες με

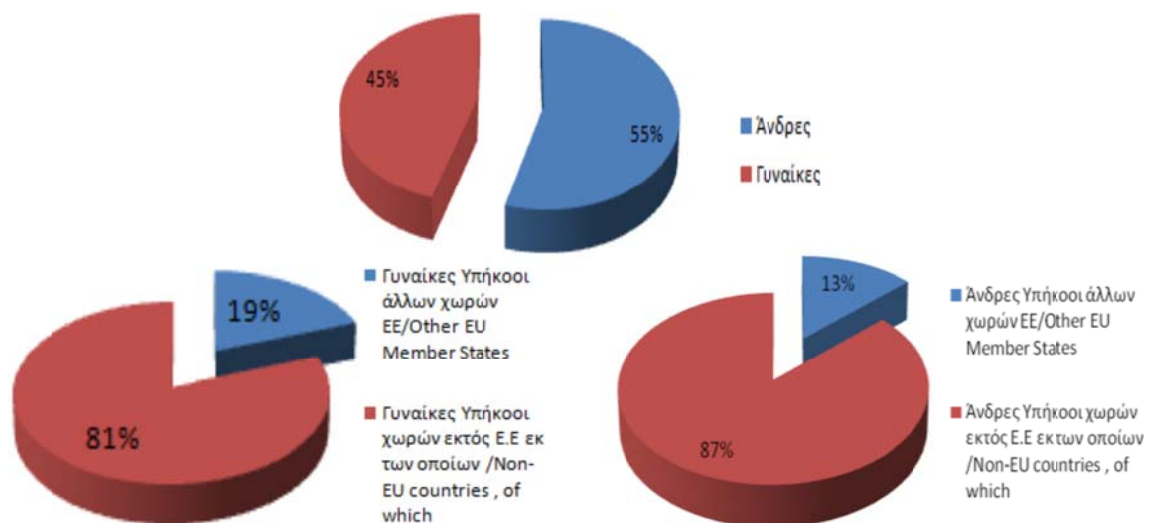
Εικόνα 2.2: Συμμετοχή Εθνικοτήτων σε Πληθυσμό Μεταναστών, 2011 (ΕΛΣΤΑΤ, 2012)

καταγωγή από χώρα της ΕΕ, ανέρχονταν σε 13,14%, ενώ αντίστοιχα οι γυναίκες κατέχουν το 19.44% επί του συνόλου (www.statistics.gr).

Επί των μεταναστών με καταγωγή εκτός ΕΕ, οι άνδρες ανέρχονταν σε 452.670 (56,37%) και οι γυναίκες σε 350.299 (43,63%) (Εικόνα 2.3). Επί του συνόλου των ανδρών μεταναστών, οι προερχόμενοι από χώρες εκτός ΕΕ, αντιπροσωπεύουν το 86,86% του συνολικού αριθμού, ενώ αντίστοιχα οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν το 80,56% επί του συνόλου των γυναικών μεταναστών, για το 2011 (www.statistics.gr).

Εικόνα 2.3: Μετανάστες στην Ελλάδα (2011) ανά Φύλο και Περιοχή Προέλευσης (ΕΛΣΤΑΤ, 2012)

2.1.3 Το Νομικό Πλαίσιο Διαμονής των Μεταναστών στην Ελλάδα

Παρότι η Ελλάδα αποτέλεσε χώρα προέλευσης οικονομικών μεταναστών, η εισροή μεγάλου αριθμού μεταναστών δημιούργησε αρκετά και σημαντικά κοινωνικά προβλήματα, καθώς φάνηκε πως ο ντόπιος πληθυσμός δεν ήταν εξοικειωμένος με τη μαζική εισροή μεταναστών. Σε αυτό συνέτεινε και το γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστών που εισήλθαν στην χώρα στις αρχές της δεκαετίας 1990, αφορούσε σε παράτυπους-παράνομους μετανάστες, καθώς δεν διέθεταν τα απαραίτητα ταξιδιωτικά έγγραφα για τη νόμιμη διαμονή τους. Ταυτόχρονα το κράτος φάνηκε ελλιπώς προετοιμασμένο να αντιμετωπίσει τα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα που προέκυψαν από τους μετανάστες, ώστε να αμβλυθούν έτσι οι αντιδράσεις του ντόπιου πληθυσμού. Ελλιπές επίσης αποδείχθηκε το νομικό πλαίσιο διαμονής των μεταναστών στη χώρα, σε συνδυασμό με την μη υιοθέτηση της πρακτικής της Ισπανίας και Ιταλίας, για θέσπιση συστηματικής καταγραφής μεταναστών και συνολικό έλεγχο της μετανάστευσης. Ως αποτέλεσμα, δεν κατέστη εφικτή εξ αρχής η ορθολογική διαχείριση του φαινομένου, εντείνοντας ακόμη περισσότερο το πρόβλημα των μεταναστών στην Ελλάδα.

Η ανεπάρκεια ως προς το σχεδιασμό και την υιοθέτηση ενός στιβαρού θεσμικού πλαισίου για τη νομιμοποίηση και ένταξη των μεταναστών στην κοινωνία, παρατηρείται μέχρι και σήμερα σε όλες τις νομοθετικές ρυθμίσεις (Π.Δ. 358 και 359/1997, ν.2910/2001, 3284/04, 3386/2005, 3536/2007, 3838/2010 και κήρυξη του τελευταίου ως αντισυνταγματικού από το Συμβούλιο της Επικρατείας) και δεν ξεπεράστηκε ποτέ (Κασίμης και Παπαδόπουλος, 2012). Χαρακτηριστικό είναι ότι, το πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης μεταναστών πραγματοποιήθηκε μόλις το 1998. Η ανεπάρκεια του ελληνικού κράτους, και η έλλειψη οργάνωσης και προγραμματισμού οδήγησε στο να αναγνωριστούν ως ομογενείς πολλοί μετανάστες, κυρίως με χώρα προέλευσης την Αλβανία, και την πρώην Σοβιετική Ένωση, οι οποίοι ευνοήθηκαν από τις σχετικές ευεργετικές διατάξεις, παρότι οι περισσότεροι δεν ήταν ομογενείς και είχαν εισέλθει στη χώρα παράνομα (Λιανός και Καβουνίδη, 2012).

Ιστορικά το νομικό πλαίσιο στην Ελλάδα, και οι διαδικασίες, που σχετίζονται με την διαχείριση των μεταναστών εξελίχθηκε ως εξής:

Με τα Προεδρικά Διατάγματα 358 και 359/1997, υποχρεώθηκαν οι αλλοδαποί κάτοικοι της χώρας, να εγγραφούν στα μητρώα του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού, προκειμένου να τους χορηγηθεί προσωρινή άδεια διαμονής (λευκή κάρτα). Στη συνέχεια με νεώτερη αίτηση για χορήγηση άδειας διαμονής, χορηγούνταν στους

μετανάστες βεβαίωση που τους έδινε το δικαίωμα παραμονής και εργασίας στη χώρα, μέχρις ότου τους χορηγηθεί κάρτα παραμονής και εργασίας προσωρινής διάρκειας, (πράσινη κάρτα) (www.nomotelia.gr).

Από τους πρώτους νόμους που ψηφίστηκε για να ρυθμιστεί η είσοδος και παραμονή αλλοδαπών μεταναστών στην ελληνική επικράτεια, καθώς και η κτήση ιθαγένειας με πολιτογράφηση, ήταν ο νόμος 2910/01 (ΦΕΚ 91/Α/2001). Ο νόμος αυτός ήταν αποτέλεσμα σοβαρού δημοσίου διαλόγου και επιστημονικής επεξεργασίας με τη συμμετοχή αρχών όπως ο Συνήγορος του Πολίτη και προέβη σε καινοτομίες και ουσιαστικές αλλαγές, τόσο σε θεσμικό πλαίσιο, όσο και στην αντιμετώπιση και θέαση της υπόστασης του μετανάστη.

Ο νόμος καθόριζε το είδος, τη μορφή και τη χρονική διάρκεια των ταξιδιωτικών εγγράφων, καθώς και τις προϋποθέσεις άρνησης εισόδου, οι οποίες με εξαίρεση την περίπτωση συζύγων και ανήλικων τέκνων, δεν απαιτούσαν επίσημη αιτιολόγηση. Επίσης, καθόριζε τις προϋποθέσεις για χορήγηση και ανανέωση άδειας παραμονής για τις ακόλουθες περιπτώσεις:

- πραγματοποίηση σπουδών,
- παροχή εξαρτημένης εργασίας,
- άσκηση ανεξάρτητης οικονομικής δραστηριότητας,
- είσοδος και παραμονή αλλοδαπών για οικογενειακή συνένωση,
- είσοδος και παραμονή αλλοδαπών για άλλους λόγους (αλλοδαποί αθλητές και προπονητές, μέλη διοικητικού συμβουλίου εταιριών, διαχειριστές εταιριών κλπ).

Ο συγκεκριμένος νόμος καθόριζε επίσης τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των αλλοδαπών, τις περιπτώσεις ανάκλησης αδειών παραμονής και διοικητικής απέλασης (λόγοι δημόσιας τάξης και εθνικής ασφάλειας, δημόσιας υγείας, τελεσίδικη καταδίκη σε ποινή στερητική της ελευθερίας ή για εγκλήματα προσβολής του πολιτεύματος, προδοσίας και κοινά ποινικά αδικήματα) και τους χώρους φύλαξης αλλοδαπών. Εξαιρούνταν όμως άτομα, των οποίων η είσοδος ή έξοδος και εν γένει μετακίνηση, διαμονή, εγκατάσταση και απασχόληση ρυθμιζόταν από το Κοινοτικό δίκαιο, όπως οι πρόσφυγες, άτομα με περισσότερες υπηκοότητες και όσοι είχαν καταθέσει αίτηση για υπαγωγή στο καθεστώς του πρόσφυγα, σύμφωνα με τις προβλέψεις της Συνθήκης της Γενεύης του 1951.

Με το νόμο **3284/04** (ΦΕΚ 217/Α/2004), η ελληνική πολιτεία εισήγαγε μια πολύ σημαντική διάταξη (άρθρο 11), σύμφωνα με την οποία, τα τέκνα αλλοδαπού/ής που έχει πολιτογραφηθεί Έλληνας/Ελληνίδα, γίνονται αυτομάτως Έλληνες χωρίς άλλη διατύπωση, αν κατά την πολιτογράφηση είναι ανήλικα και άγαμα.

Σε συνέχεια του παραπάνω νόμου, ψηφίστηκε ο νόμος **3386/05**, ο οποίος συμπλήρωσε και το νόμο **2910/01**, με εισαγωγή νέων διατάξεων που αφορούν στη χορήγηση ιθαγένειας σε τέκνα αλλοδαπών που γεννήθηκαν στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα εισήχθησαν οι εξής διατάξεις (Korontzis, 2013b):

- προβλέπεται απόδοση ιθαγένειας από την ημέρα γέννησης αλλοδαπού τέκνου στην Ελλάδα, εφόσον ένας από τους γονείς του διαμένει μόνιμα και νόμιμα επί πέντε συνεχή έτη στη χώρα και
- επίσης, ασχέτως της γέννησής τους αλλοδαπά τέκνα μπορούν να αποκτήσουν την ελληνική ιθαγένεια με την ενηλικίωσή τους, εφόσον έχουν παρακολουθήσει τις τρεις πρώτες τάξεις υποχρεωτικής εκπαίδευσης σε ελληνικό σχολείο στην Ελλάδα, εφόσον κατοικούν μόνιμα στη χώρα ή εφόσον έχουν ολοκληρώσει την παρακολούθηση έξι τουλάχιστον τάξεων ελληνικού σχολείου στην Ελλάδα.

Σημαντικό στοιχείο στις ανωτέρω περιπτώσεις είναι ότι η ελληνική ιθαγένεια των τέκνων αλλοδαπών, αποκτάται ανεξάρτητα της νομιμότητας παραμονής των γονέων τους.

Παράλληλα, αλλοδαποί μετανάστες τρίτων χωρών (εκτός ΕΕ) μπορούν να αποκτήσουν ελληνική ιθαγένεια, μεταξύ άλλων προϋποθέσεων, ύστερα από πενταετή νόμιμη διαμονή στην Ελλάδα. Επίσης, προβλέπεται κτήση ελληνικής ιθαγένειας από τέκνα αλλοδαπών χωρίς ιθαγένεια (ανιθαγενή), καθώς την ελληνική ιθαγένεια μπορεί να αποκτήσει κάθε τέκνο που γεννιέται σε ελληνικό έδαφος, εφόσον:

- ούτε αποκτά αλλοδαπή ιθαγένεια με τη γέννησή του, ούτε μπορεί να αποκτήσει τέτοια με σχετική δήλωση των γονέων του στις οικείες αλλοδαπές αρχές όταν το δίκαιο της ιθαγένειας των γονέων του απαιτεί την υποβολή παρόμοιας δήλωσης,
- είναι άγνωστης ιθαγένειας ή
- ένας από τους γονείς του έχει γεννηθεί στην Ελλάδα και κατοικεί μόνιμα στη χώρα από τη γέννησή του.

Ο νόμος **3838/10** (ΦΕΚ 49/Α/2010) περί «*Σύγχρονων Διατάξεων για την Ελληνική Ιθαγένεια και την πολιτική συμμετοχή ομογενών και νομίμως διαμενόντων μεταναστών και άλλες ρυθμίσεις*», με το άρθρο 14, παραχωρούσε στους ομογενείς και λοιπούς αλλοδαπούς υπηκόους τρίτων χωρών το «Δικαίωμα του εκλέγειν» εφόσον:

- έχουν συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας τους,
- δεν έχουν καταδικαστεί τελεσίδικα για έγκλημα ή καταδίκη για το οποίο συνεπάγεται, αν είναι Έλληνες πολίτες, την αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων σύμφωνα με τα άρθρα 59 και 60 του Ποινικού Κώδικα,

- εντάσσονται σε μια από τις ακόλουθες κατηγορίες νομίμως διαμενόντων στη Χώρα αλλοδαπών: είναι κάτοχοι Ειδικού Δελτίου Ταυτότητας Ομογενούς ή τίτλου διαμονής ως μέλη οικογένειας κατόχου τέτοιου Δελτίου και έχουν συμπληρώσει, από την υποβολή της αίτησης για απόκτηση Δελτίου ή τίτλου αντίστοιχα, πενταετή συνεχή και νόμιμη διαμονή στη Χώρα, είναι κάτοχοι άδειας διαμονής αόριστης διάρκειας ή δεκαετούς διάρκειας, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν.2910/2001 (ΦΕΚ 91 Α) και της παραγράφου 2 του άρθρου 91 του ν.3386/2005, είναι κάτοχοι "δελτίων μόνιμης διαμονής", ως μέλη οικογένειας Έλληνα πολίτη ή πολίτη κράτους-μέλους της ΕΕ, κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 63 του ν.3386/2005 και του άρθρου 17 του Π.Δ. 106/2007 (ΦΕΚ 135Α').

Ο νόμος αυτός, γνωστός ως «Νόμος Ραγκούση», ήταν αρκετά πρωτοποριακός και έδειχνε την πρόθεση του ελληνικού κράτους να προχωρήσει σε ουσιαστική ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία, παραχωρώντας τους πολιτικά δικαιώματα. Ωστόσο, η Ολομέλεια του Ανώτατου Δικαστηρίου, το Συμβούλιο της Επικρατείας, έκρινε (Φεβρουάριος 2013) το νόμο αντισυνταγματικό, καθώς απεφάνθη ότι το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι επιφυλάσσεται από το Σύνταγμα μόνο σε Έλληνες πολίτες και δεν μπορεί να επεκταθεί σε μη έχοντες την ιδιότητα αυτή, αν πρώτα δεν γίνει αναθεώρηση της σχετικής διάταξης του Συντάγματος (Λάγγαρης, 2013).

2.1.4 Οικονομικές και Κοινωνικές Επιπτώσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα

Χαρακτηριστικό του μεταναστευτικού φαινομένου είναι ότι έχει οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις στις χώρες υποδοχής. Ωστόσο οι επί μέρους επιπτώσεις, το είδος και εύρος των αλλαγών σε αγορά εργασίας, επιχειρηματικότητα, παραγωγικότητα, ασφαλιστικό, δομή κοινωνικού ιστού και γενικότερα οι αλλαγές σε κοινωνία και οικονομία, καθορίζονται από το είδος, τα χαρακτηριστικά και το μέγεθος των μεταναστευτικών ροών.

Το μεταναστευτικό στην περίπτωση της Ελλάδας, ιδιαίτερα στις αρχές της δεκαετίας 1990, συνδέθηκε με μία περίοδο φαινομενικής οικονομικής ανάπτυξης ως αποτέλεσμα μιας προσπάθειας αναδιάρθρωσης της οικονομίας της χώρας. Στα μέσα της δεκαετίας 1990, η χώρα παρουσίασε τη μεγαλύτερη εισροή μεταναστών, ενώ αντίστοιχα η ανάπτυξη της παρουσίαζε υψηλούς θετικούς ρυθμούς. (Ζωγραφάκης & Μητράκος, 2012). Οι τομείς που συνεισέφεραν στην οικονομική ανάπτυξη (κατασκευαστικός, τουρισμός, αγροτικός), ήταν ταυτόχρονα και κλάδοι που βασίστηκαν στα φθηνά εργατικά χέρια που εξασφάλιζε η μετανάστευση, η οποία συνεισέφερε έτσι στην ανάπτυξη της οικονομίας της περιόδου.

Η οικονομική ανάπτυξη για την Ελλάδα εξακολούθησε μέχρι το 2008, οπότε η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση, ανέδειξε την εύθραυστη, πραγματική εικόνα της ελληνικής οικονομίας, η οποία μπήκε σε φάση ύφεσης, με σημαντική μείωση της εγχώριας παραγωγής και κατακόρυφη αύξηση της ανεργίας. Συνέπεια ήταν η μείωση του ατομικού εισοδήματος και η υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου των Ελλήνων. Σε αυτό το νεοδιαμορφωθέν οικονομικό περιβάλλον, άρχισαν να εμφανίζονται κοινωνικά και οικονομικά θέματα που επηρέασαν τους μετανάστες, καθώς θεωρήθηκαν υπαίτιοι για την ανεργία και τη μείωση αμοιβών που άρχισε να μαστίζει τους Έλληνες, με αποτέλεσμα να γίνονται αποδέκτες ξενοφοβικών αντιδράσεων από την ελληνική κοινωνία, με μεγαλύτερη συχνότητα από ότι στο παρελθόν (Μητράκος 2013).

Στους μετανάστες χρεώθηκε επίσης η κατάρρευση των ασφαλιστικών ταμείων της χώρας, καθώς στη συνείδηση των περισσότερων, αυτό ήταν αποτέλεσμα της «μαύρης εργασίας» και της εισφοροδιαφυγής που συνδεόταν άμεσα με τη χρήση αλλοδαπών-μεταναστών εργατών. Ωστόσο, μελέτες και έρευνες ανέδειξαν ότι η αρνητική συμβολή των μεταναστών στην απασχόληση, αγορά εργασίας και στη μείωση εισοδημάτων, διαφέρουν ριζικά από την άποψη που έχει διαμορφωθεί στην κοινή γνώμη (Μητράκος 2013). Σημαντικός αριθμός μελετών κατέδειξε τον ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο και θετική συμβολή των μεταναστών στην ανάπτυξη της ελληνικής γεωργικής υπαίθρου, η οποία περιγράφεται ως εξής (Μητράκος 2013):

- Η απασχόληση των μεταναστών αφορούσε κατά κύριο λόγο τη γεωργία, την κτηνοτροφία και τις κατασκευές. Η χρησιμοποίησή τους ως εργατικό δυναμικό σε γεωργικές και κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις, διαδραμάτισε καίριο ρόλο στην αναδιάρθρωση και επέκταση τους, διαμορφώνοντας παράλληλα τις εργασιακές σχέσεις στις αγροτικές περιοχές και προσφέροντας ένα εξαιρετικά ευέλικτο και φθηνό εργατικό δυναμικό στην ελληνική ύπαιθρο, χωρίς να αντικαταστήσουν τους ντόπιους κατοίκους. Ταυτόχρονα βοήθησαν στη βελτίωση, οργάνωση, και διαχείριση των οικογενειακών γεωργικών και κτηνοτροφικών επιχειρήσεων, απαλλάσσοντας τα μέλη των οικογενειών από τις χειρωνακτικές εργασίες.
- Οι μετανάστες, αντίθετα με την άποψη που διαμορφώθηκε κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, δεν υποκατέστησαν τους ντόπιους εργαζόμενους, αλλά λειτουργούσαν και εξακολουθούν να λειτουργούν συμπληρωματικά στο εγχώριο εργατικό δυναμικό. Στην Ελλάδα, οι μετανάστες και κυρίως οι γυναίκες, απασχολούνται σε χαμηλά αμειβόμενες ανειδίκευτες εργασίες, καλύπτοντας θέσεις

που συνήθως οι Έλληνες απορρίπτουν. Έτσι η παρουσία τους δεν προκάλεσε ανεργία στο ντόπιο πληθυσμό, καθώς οι εργοδότες προσλαμβάνουν μετανάστες γιατί δεν βρίσκουν Έλληνες στα επαγγέλματα αυτά. Διαπιστώνεται επίσης ότι ακόμα και με τη σταδιακή αποχώρηση των μεταναστών, οι θέσεις εργασίας που εγκαταλείπονται, δεν καλύπτονται πάντα από ντόπιους εργαζόμενους.

- Όπως προκύπτει, επίσης από την ανάλυση των μελετών, οι μετανάστες συνέβαλαν θετικά στη δημογραφία των αγροτικών περιοχών, βελτιώνοντας σημαντικά τους δημογραφικούς δείκτες της χώρας και κυρίως της υπαίθρου.
- Η είσοδος των μεταναστών στην αγορά εργασίας, αντίθετα με την επικρατούσα άποψη, δεν επηρέασε αρνητικά τις αμοιβές των Ελλήνων, οι οποίες, για την ίδια εργασία, είναι κατά τουλάχιστον 40% υψηλότερες από αυτές των αλλοδαπών.
- Συνέβαλαν στην τόνωση της επιχειρηματικότητας της χώρας, είτε ως απασχολούμενοι, είτε ως εργοδότες, καθώς ολοένα περισσότερες οικογένειες μεταναστών έχουν μετατρέψει το επάγγελμά τους, σε επιχείρηση.

Παρά ταύτα οι κοινωνικές επιπτώσεις της μετανάστευσης στον κοινωνικό ιστό της χώρας, οι οποίες σχετίζονται άμεσα με την κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών, προσδιορίζονται από ξеноφοβία, η οποία δεν περιορίζεται μόνο σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, αλλά και σε πολιτισμικό, καθώς η διατήρηση της πολιτισμικής και εθνικής ταυτότητας οδηγεί στον «εθνοτικό» αποκλεισμό των αλλοδαπών (Γιδαράκου et al., 2012).

Η κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών αποτελεί διαδικασία που δεν μπορεί να ολοκληρωθεί εύκολα, κυρίως λόγω έλλειψης από πλευράς Πολιτείας ρυθμιστικών κανόνων και επαρκούς θεσμικού πλαισίου, καθώς και των δυσκολιών προσαρμογής των ιδίων των μεταναστών, λόγω της κοινωνικής-πολιτισμικής διαφορετικότητας και της πληθυσμιακής τους σύνθεσης, που δυσκολεύει, σε μεγάλο βαθμό τις τοπικές κοινωνίες στην Ελλάδα (Γιδαράκου et al., 2012). Παράλληλα η οικονομική κρίση που πλήττει τη χώρα από το 2009, όξυνε την ξеноφοβική στάση της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στους μετανάστες και ευνόησε την άνοδο ακραίων δεξιών πολιτικών δυνάμεων με αντι-μεταναστευτικό και εθνικιστικό λόγο (Μητράκος 2013).

2.2 Η Παράνομη Μετανάστευση στην Ελλάδα

Το φαινόμενο της παράνομης μετανάστευσης άρχισε να παίρνει τη σημερινή μορφή του με την παραβίαση του χρόνου παραμονής σε μια χώρα και την ψευδή αίτηση ασύλου,

για να εξελιχθεί κατόπιν σε παράνομη διακίνηση ανθρώπων από ομάδες οργανωμένου εγκλήματος, έναντι αμοιβής ή εκμετάλλευσης.

Η πτώση των καθεστώτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού» προκάλεσε στη δεκαετία 1990 ένα μεγάλο κύμα παράνομης μετανάστευσης από τις χώρες αυτές προς την Ελλάδα. Οι ροές αυτές δεν έχουν σταματήσει, παρότι τα τελευταία χρόνια έχουν περιοριστεί. Αντιθέτως, διογκώνονται εντυπωσιακά οι ροές παράτυπων μεταναστών από κατεξοχήν ισλαμικές χώρες (Πετράκου, 2001:34; Μπάγκαβος, 2014:19-40).

Έτσι ενώ οι Ανατολικοευρωπαίοι παράτυποι μετανάστες που έχουν πλέον νομιμοποιηθεί και σε μεγάλο βαθμό ενσωματώνονται σταδιακά στην ελληνική κοινωνία, λόγω πολιτισμικής ταυτότητας και τρόπου ζωής, δε συμβαίνει το ίδιο με την πλειοψηφία των μουσουλμάνων, επειδή η πολιτισμική και κυρίως η θρησκευτική τους ταυτότητα, δεν διευκολύνουν την ενσωμάτωσή τους, και επειδή ζουν σε μεγάλους αριθμούς σε ιδιότυπα γκέτο (Λάγγαρης, 2013).

Οι λόγοι που επιλέγουν την Ελλάδα είναι κυρίως η γεωγραφική θέση της και η ευκολία προσπέλασης των συνόρων (Κόλλιας et al, 2005). Η Ελλάδα είναι πολυνησιακή χώρα με ευρύτατα θαλάσσια σύνορα (ακτογραμμή 16.000 χλμ.), ευρισκόμενη στο νοτιο-ανατολικό άκρο της Ευρώπης. Συνορεύει με Μέση Ανατολή, Αφρική, Ανατολική Ευρώπη και γι' αυτό θεωρείται μια από τις κύριες πύλες προς την ΕΕ, από την οποία προσπαθούν να διέλθουν μετανάστες προερχόμενοι από χώρες με σοβαρά κοινωνικοοικονομικά προβλήματα, κατεστραμμένες από πολέμους και ολοκληρωτικά καθεστώτα (Τσαγγούρης, 2013).

Λόγω της ιδιομορφίας των συνόρων της Ελλάδας, είναι δύσκολο αυτά να ελεγχθούν αποτελεσματικά. Ως εκ τούτου, οι παράτυποι μετανάστες εισέρχονται στην Ελλάδα με διάφορους τρόπους, είτε από ξηρά, είτε από θάλασσα (Εικόνα 2.4). Η χερσαία είσοδος γίνεται είτε μεμονωμένα, είτε με εμπλοκή οργανωμένων κυκλωμάτων διακίνησης, συνήθως με οχήματα, όπου επινοούνται διάφοροι τρόποι απόκρυψης (ειδικές κρύπτες, διπλές οροφές κλπ). Οι παράτυποι μετανάστες είναι κυρίως από Αλβανία, Πακιστάν, Ιράν, Ιράκ, Αφγανιστάν, Μπαγκλαντές, Παλαιστίνη, Συρία, Σκόπια, Βουλγαρία, Τουρκία, Γεωργία, Μολδαβία, Νεπάλ, Κίνα, Ινδία, Σομαλία, Αιθιοπία, Σουδάν και Σρι Λάνκα.

Η διακίνηση μέσω θαλάσσης είναι πιο διαδεδομένη λόγω της δυσκολίας φύλαξης των θαλασσίων συνόρων, καθώς δεν υπάρχουν φυσικά εμπόδια, ώστε να υποχρεώνουν τους λαθρομετανάστες να περάσουν από συγκεκριμένα σημεία.

Εικόνα 2.4: Κύριες Διαδρομές Παράνομης Μετανάστευσης (Business Insider, 2016)

Οι παράτυποι μετανάστες διέρχονται συνήθως μέσω Τουρκίας και είναι κυρίως Ιρακινοί τουρκικής υπηκοότητας, Ιρανοί, Πακιστανοί, Παλαιστίνιοι, Ινδοί και Αφρικανοί διαφόρων εθνικοτήτων (ΕΘΝΟΣ, 2020), οι οποίοι συγκεντρώνονται σε στρατόπεδα της κεντρικής και νότιας Τουρκίας και προωθούνται μέσω οδικών αξόνων, είτε προς τα σύνορα στον Έβρο και από εκεί με λέμβους διασχίζουν το ποτάμι, είτε προς τα δυτικά και νοτιοδυτικά λιμάνια της Τουρκίας και κατόπιν με πλωτά μέσα, προς νησιά του ανατολικού Αιγαίου και τα Δωδεκάνησα.

Αναχωρούν από διάφορα σημεία των ακτών της Μικράς Ασίας και αποβιβάζονται λαθραία σε νησιά του νοτιοανατολικού Αιγαίου και τα Δωδεκάνησα, κυρίως σε Λέσβο, Κω, Χίο και Σάμο (Εικόνα 2.5). Συνήθως οι Τούρκοι διακινητές μεταφέρουν παράνομα τους μετανάστες στην Ελλάδα, όπου συνεργάτες τους, τους παραλαμβάνουν από τα σύνορα και τους προωθούν στην ενδοχώρα. Παράλληλα υπάρχει οργανωμένη μεταφορά Αφρικανών και Ασιατών, με αλιευτικά σκάφη και φορτηγά πλοία, στα παράλια της νότιας Κρήτης και στα ενδότερα παράλια της υπόλοιπης Ελλάδας, ξεκινώντας από Λίβανο, Συρία, κατεχόμενη Κύπρο και νοτιοανατολική Τουρκία. Η υπόψη διακίνηση μεταναστών

Εικόνα 2.5: Θαλάσσιοι Οδοί Διακίνησης Λαθρομεταναστών σε Ελλάδα (UNHCR, 2016)

γίνεται λαθραία από οργανωμένα κυκλώματα που δρουν στις χώρες προέλευσης και συνήθως έχουν συνεργάτες στη χώρα προορισμού (UNHCR, 2016; UNODC, 2018).

Από αντιμετωπισθέντα περιστατικά παράνομης θαλάσσιας μεταφοράς μεταναστών προκύπτει ότι οι διακινητές ακολουθούν τις παρακάτω μεθόδους (EMN, 2015):

- Μεταφορά με σκάφη, αποβίβαση στις ελληνικές ακτές και επιστροφή στο σημείο εκκίνησης.
- Μεταφορά με σκάφη, συνοδεία δεύτερου σκάφους, στο οποίο επιβαίνει συνεργάτης του διακινητή. Πλησίον της μεθορίου γίνεται μετεπιβίβαση του διακινητή στο σκάφος συνοδείας και επιστροφή των διακινητών γυρίζουν στα σημεία εκκίνησης (πχ Μικρασιατικά παράλια), ενώ οι παράτυποι μετανάστες συνεχίζουν για την πλησιέστερη ελληνική ακτή.
- Χειρισμός σκάφους από τους ίδιους τους μετανάστες, κατόπιν στοιχειώδους εκπαίδευσης, από τα σημεία εκκίνησης (πχ Μικρασιατικά παράλια) έως τις προσφορότερες ελληνικές ακτές, χωρίς την επιβίβαση διακινητή.
- Χρήση φουσκωτών λέμβων, μικρής χωρητικότητας με τις οποίες επιχειρούν να φθάσουν έως τις ελληνικές ακτές και τις οποίες καταστρέφουν λίγο πριν τη σύλληψη τους, ώστε οι φύλακες των θαλασσίων συνόρων να υποχρεωθούν στη διάσωσή τους, σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας. Έτσι πολλά περιστατικά παράνομης διακίνησης, εξελίσσονται σε περιστατικά έρευνας και διάσωσης, επιτυγχάνοντας έτσι την είσοδο στη χώρα προορισμού.

Σε αρκετές περιπτώσεις, οι ίδιοι οι διακινητές, έχοντας γίνει αντιληπτοί από τις περιπόλους και για να αποφύγουν τη σύλληψη, ρίχνουν τους παρανόμως μεταφερόμενους αλλοδαπούς στη θάλασσα, προκειμένου τα περιπλέοντα σκάφη να δώσουν προτεραιότητα στην περισυλλογή και διάσωση τους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι συχνά εντοπίζονται στα ελληνικά χωρικά ύδατα, πλοία με λαθρομετανάστες που δηλώνουν προορισμό άλλες ευρωπαϊκές χώρες της Μεσογείου, γεγονός που καταδεικνύει ότι η Ελλάδα αποτελεί μάλλον ενδιάμεσο σταθμό, παρά τελικό προορισμό (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Επειδή οι αρχές έχουν πρόβλημα εντοπισμού και καταγραφής των λαθρομεταναστών, οι πραγματικοί αριθμοί τους (ανά έτος) θεωρείται ότι είναι αυξημένοι έναντι των αναφερόμενων στα στατιστικά στοιχεία. Λαμβάνοντας δε υπόψη την αυξητική τάση του φαινομένου, το γεγονός ότι έρχονται πλέον ολόκληρες οικογένειες, καθώς και τον υψηλό δείκτη γεννητικότητάς τους, το πρόβλημα της παράνομης μετανάστευσης σε μερικά χρόνια αναμένεται να λάβει ανεξέλεγκτες διαστάσεις, με εύλογες προεκτάσεις στις κοινωνικές δομές, τη συνοχή της κοινωνίας και την εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια της χώρας (Κόκκωνας, 2008; Λάγγαρης, 2013). Στον Πίνακα 2.1 φαίνεται η εξέλιξη των αφίξεων των παράτυπων μεταναστών και προσφύγων στην Ελλάδα μεταξύ 2014 και 2020.

Το ζήτημα της παράνομης μετανάστευσης που αντιμετωπίζει, τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα, επηρεάζει πολυδιάστατα την ελληνική πραγματικότητα, καθώς έχει σημαντικές επιπτώσεις οικονομικές, πολιτισμικές και κοινωνικές, ενώ σε ακραίες καταστάσεις μπορεί να οδηγήσει ακόμα και σε πολιτική και κοινωνική αποσταθεροποίηση. Η χώρα από το 2011 και μετά, έχει δεχθεί μια ιδιότυπη επέλαση λαθρομεταναστών, τη μεγαλύτερη ίσως από οποιαδήποτε άλλη χώρα του αναπτυσσόμενου κόσμου (EMN, 2015:22-23).

Πίνακας 2.1: Αφίξεις Παράτυπων Μεταναστών και Προσφύγων 2014 – 2020
(<https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>)

	Αφίξεις μέσω θάλασσας	Αφίξεις μέσω στεριάς	Νεκροί και αγνοούμενοι
2020	9.687	5.982	102
2019	59.726	14.887	71
2018	32.494	18.014	174
2017	29.718	6.592	59
2016	173.450	3.784	441
2015	856.723	4.907	799
2014	41.038	2.280	405

(στοιχεία Ιανουαρίου 2021)

Οι αριθμοί είναι αποκαλυπτικοί του προβλήματος που ανακύπτει από την παράνομη μετανάστευση, για μια χώρα των 11.000.000 κατοίκων σαν την Ελλάδα, με πρόβλημα υπογεννητικότητας και γερασμένο γηγενή πληθυσμό, η οποία λόγω γεωγραφικής θέσης αποτελεί πύλη εισόδου για ένα τεράστιο αριθμό παράτυπων μεταναστών (Σαλτού, 2018).

Οι λόγοι της ραγδαίας αυτής αύξησης των μεταναστευτικών ροών εδράζονται στο γεγονός ότι, οι χώρες της ΕΕ γενικώς, και η Ελλάδα ιδιαίτερα ως κράτος-μέλος της, λόγω της σχετικής οικονομικής ευημερίας και πολιτικής σταθερότητας, αποτέλεσαν σημαντικό πόλο έλξης μεταναστών. Αν και η πτώση των σοσιαλιστικών καθεστώτων το 1989, σηματοδότησε την αρχή των παράνομων μεταναστευτικών ροών προς την Ελλάδα, τα χρόνια, μετά την εκδήλωση της «Αραβικής Άνοιξης», καθώς και άλλων εστιών αναταραχής σε διάφορα μέρη της Ασίας και της Αφρικής, οι μεταναστευτικές ροές έχουν σημειώσει μια ανησυχητικά εκρηκτική αύξηση. Το διάστημα 2015-2016 καταγράφηκαν πάνω από 2,3 εκατομμύρια παράνομες εισοδοί σε ευρωπαϊκό έδαφος, το 2018 οι παράνομες συνοριακές διαβάσεις μειώθηκαν σε 150.114 και το 2019 σε 141.846, που αποτελεί τον χαμηλότερο αριθμό των τελευταίων ετών (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020).

Η Ελλάδα δέχθηκε το 2019 κατά 47,3% μεγαλύτερη μεταναστευτική πίεση έναντι του 2018 (Πίνακας 2.1). Σημειώνεται ότι το 2018 υπήρξε επίσης αύξηση κατά 25,2% έναντι του 2017. Αντίθετα την περίοδο 2016-2017, ως απόρροια της εφαρμογής (από 20/3/2016) της Συμφωνίας μεταξύ ΕΕ-Τουρκίας για το μεταναστευτικό-προσφυγικό, καταγράφηκαν σημαντικές μειώσεις έναντι του 2015, χωρίς τούτο να σημαίνει ότι ελέγχθηκαν πλήρως οι ροές μεταναστών από Τουρκία μέσω Ελλάδος για την υπόλοιπη Ευρώπη. Ως παράγοντες που επηρέασαν τα τελευταία χρόνια την εξέλιξη των εισροών μεταναστών στην περιοχή της Ελλάδος, αναφέρονται (ΕΛ.ΑΣ., 2020):

- Η αμφιλεγόμενη πορεία της εφαρμογής της Συμφωνίας ΕΕ- Τουρκίας για το μεταναστευτικό-προσφυγικό, σε συνδυασμό με τα μέτρα καταπολέμησης της παράτυπης μετανάστευσης των τουρκικών αρχών.
- Η μικρές αποστάσεις των τουρκικών ακτών από τα νησιά του Αιγαίου, σε συνδυασμό με την έκταση ακτογραμμών στα ελληνικά σύνορα και τη δυσχέρεια επαρκούς συνεχούς φύλαξής τους από τις ελληνικές αρχές και τη FRONTEX.
- Η εμπόλεμη κατάσταση στη Συρία και η αστάθεια σε χώρες της Ασίας.
- Η οικονομική κατάσταση σε Μέση Ανατολή, Νότια Ασία και χώρες της Αφρικής.
- Το κλείσιμο συνόρων και η ενίσχυση των συνοριακών ελέγχων από πολλές χώρες των Δυτικών Βαλκανίων (Δημοκρατία Βόρειας Μακεδονίας, Μαυροβούνιο,

Σερβία, Κροατία, Ουγγαρία), οι οποίες σε συνεργασία με τη FRONTEX, πρακτικά «έκλεισαν» τη βαλκανική οδό σε όλο το μήκος της, μέχρι την Αυστρία, τη Γερμανία και τις λοιπές βορειοευρωπαϊκές χώρες, συνήθη τελικό προορισμό μεταναστών. Ως αποτέλεσμα μεγάλος αριθμός παράτυπων μεταναστών εγκλωβίστηκαν στην Ελλάδα, προκαλώντας προβλήματα, όχι μόνο διαχείρισης, αλλά και ασφάλειας και εγκληματικότητας.

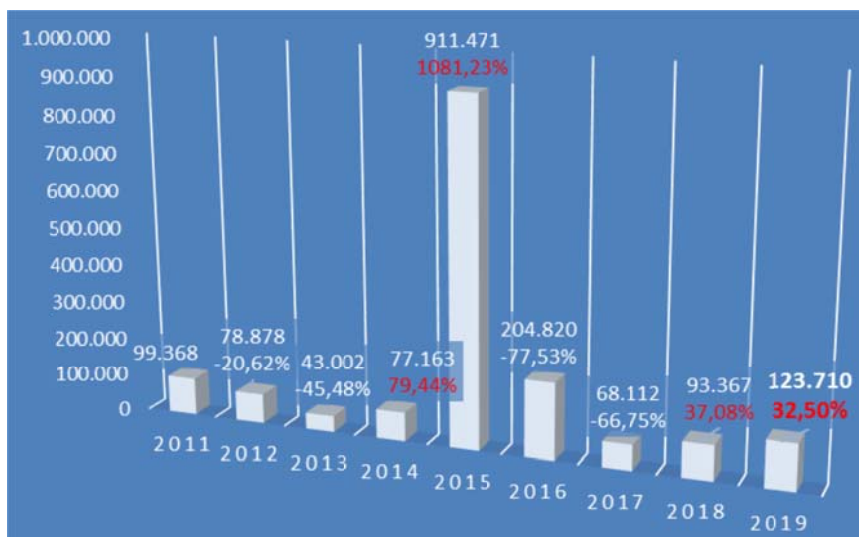
Έτσι οι συλλήψεις αλλοδαπών για παράνομη είσοδο και παραμονή στην Ελλάδα ανήλθαν το 2019 σε 123.710, αυξημένοι έναντι του 2018 (93.367), συνέπεια της τουρκικής στάσης (Εικόνα 2.6) (ΕΛ.ΑΣ., 2020).

Αν και οι παράτυποι μετανάστες διαχωρίζονται από τους πρόσφυγες, σύμφωνα και με την ελληνική νομοθεσία, η οποία υιοθετεί πλήρως τις προβλέψεις στη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και στο Πρωτόκολλο του 1967, ο αριθμός των ατόμων που επιχειρούν να εισέλθουν στην Ευρώπη έχει σημειώσει ραγδαία αύξηση, με την συντριπτική πλειοψηφία αυτών να το επιχειρεί μέσω της Ελλάδας (<http://asylum.gov.gr>).

2.2.1 Ασφάλεια και Ασύμμετρες Απειλές

Η παράνομη μετανάστευση εκτός από μείζον κοινωνικό και οικονομικό πρόβλημα, αρχίζει να εξελίσσεται και σε σημαντικό πρόβλημα ασφαλείας, καθώς ο μεγάλος αριθμός μεταναστών μπορεί να αποτελέσει ασύμμετρη απειλή για την Ελλάδα. Ως ασύμμετρη απειλή, χαρακτηρίζεται η χρήση μεθόδων που στοχεύουν όχι τις ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις του αντιπάλου, αλλά στα ευαίσθητα και τρωτά σημεία, όπως οι κοινωνικές και

Εικόνα 2.6: Συλληφθέντες Αλλοδαποί για Παράνομη Είσοδο/Παραμονή στην Ελλάδα (ΕΛ.ΑΣ., 2020).

οικονομικές δομές. Αντίστοιχα ο όρος ασφάλεια, αναφέρεται τόσο στην παραδοσιακή έννοια της εθνικής ασφάλειας όσο και στην ανθρώπινη ασφάλεια. Η πρώτη έχει ως αντικείμενο αναφοράς το κράτος και αναφέρεται σε απειλές κατά της κρατικής κυριαρχίας και ανεξαρτησίας, ενώ η δεύτερη έχει ως αντικείμενο αναφοράς το άτομο και περιλαμβάνει καταστάσεις, οι οποίες απειλούν τη ζωή των πολιτών, πέραν των πολεμικών συγκρούσεων (οικονομική, περιβαλλοντική, προσωπική, επισιτιστική, κοινοτική, πολιτική και υγειονομική ασφάλεια) (Ντόκος, 2008).

Το πρόβλημα της ασφάλειας εντείνεται από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των μεταναστών. Χαρακτηριστικό είναι ότι επί του συνόλου των παρανόμως εισερχομένων στη χώρα, το 32% είναι γυναίκες και το 68% άνδρες, η συντριπτική πλειοψηφία των οποίων είναι νεαροί άνδρες μουσουλμανικού θρησκευόμενου, γεγονός που σε συνδυασμό με την πρόσφατη ριζοσπαστικοποίηση του Ισλάμ και τις απειλές εναντίον της Δύσης, διαμορφώνει συνθήκες ασύμμετρης απειλής και ασφάλειας για την Ελλάδα που συνορεύει με χώρες που «εξάγουν» ριζοσπαστικές ομάδες μουσουλμάνων που έχουν στόχο την πρόκληση αισθήματος φόβου σε χώρες του Δυτικού κόσμου γενικά (Λάγγαρης, 2013).

Στη διαμόρφωση της συγκεκριμένης κατάστασης, σημαντικός είναι ο ρόλος της Τουρκίας, η οποία στα πλαίσια της πολιτικής που αναπτύσσει και των αναθεωρητικών της βλέψεων, επιδιώκει την χειραγώγηση ομόθρησκών της, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται ομόθρησκοι μετανάστες που βρίσκονται στην Ελλάδα. Η άσκηση της υπόψη πολιτικής από την Τουρκία συνδέεται άμεσα με την επιδίωξή της να διαδραματίσει ηγετικό ρόλο στο σουνιτικό Ισλάμ, διεκδικώντας ρόλο προστάτιδας δύναμης των απανταχού σουνιτών. Είναι χαρακτηριστικό δε, ότι η πλειοψηφία των παράνομα εισερχομένων στην Ελλάδα μεταναστών, είναι μουσουλμάνοι σουνίτες (Ντόκος, 2008; Λάγγαρης, 2013).

2.2.2 Οικονομικές Διαστάσεις της Παράνομης Μετανάστευσης

Οι οικονομικές διαστάσεις της παράνομης μετανάστευσης εντάσσονται στις γενικότερες οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της μετανάστευσης, όπως παρατέθηκαν παραπάνω. Παρουσιάζουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που έχουν αναδειχθεί, λόγω της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης που βιώνει η Ελλάδα από το 2009.

Οι οικονομικές επιπτώσεις της κρίσης που βρίσκεται η Ελλάδα, εκτός από άλλες οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες, έχει οδηγήσει σε μετακίνηση των μορφωμένων νέων της χώρας, προς αναζήτηση καλύτερης τύχης στο εξωτερικό, στερώντας την εγχώρια

οικονομία, από το πιο παραγωγικό κομμάτι του πληθυσμού. Αντίθετα, η εισροή μεγάλου αριθμού νεαρών ατόμων στη χώρα, μέσω παράνομης μετανάστευσης, τα περισσότερα των οποίων είναι χωρίς κάποια ειδικευση, δεν μπορεί να αντικαταστήσει την οικονομική και κοινωνική υποτίμηση που έχει υποστεί η χώρα λόγω του «brain drain» που έχει υποστεί. Ακόμα περισσότερο οι παράτυποι μετανάστες στην προσπάθεια εξασφάλισης στοιχειωδών μέσων βιοπορισμού, είτε πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης επιτήδειων, με αποτέλεσμα να εργάζονται με εξευτελιστικούς μισθούς, είτε καταφεύγουν σε έκνομες ενέργειες, αυξάνοντας το δείκτη εγκληματικότητας (Κασίμης & Παπαδόπουλος, 2012). Η μορφή αυτή μαύρης εργασίας, έχει ως συνέπεια την ανεξέλεγκτη έξοδο χρημάτων από τους παράτυπους μετανάστες προς τις πατρίδες τους, κατάσταση που συνεπάγεται διαφυγόντα κέρδη για το κράτος. Η μαύρη εργασία που αναπτύσσεται γύρω από τους μετανάστες, ενισχύει την ανεργία, την αρνητική επίδραση σε μισθούς, συντηρεί τις άσχημες συνθήκες εργασίας και την αύξηση της παραοικονομίας, φαινόμενα που επηρεάζουν την ελληνική κοινωνία και επιτείνουν περισσότερο την αρνητική αντίληψη του ντόπιου πληθυσμού για τους μετανάστες (Markova, 2007; Κασίμης & Παπαδόπουλος, 2012).

Η Ελλάδα επίσης δεν διαθέτει ικανοποιητικές υποδομές και επαρκή συστήματα υγείας και παιδείας, συνέπεια τόσο των μνημονίων και της οικονομικής υποβάθμισης των τελευταίων ετών, όσο και των συνεχών αλλαγών στην πολιτική ηγεσία της χώρας, με διαφορετικά πολιτικά σχήματα και αντιλήψεις για τη διαχείριση των υποδομών. Ως αποτέλεσμα η χώρα δυσκολεύεται να υποστηρίξει ουσιαστικά τους ντόπιους κατοίκους και τους νόμιμους μετανάστες (Markova, 2007; Κασίμης και Παπαδόπουλος, 2012). Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι οποιαδήποτε προσπάθεια, επέκτασης της υποστήριξης στους πολυάριθμους παράτυπους μετανάστες, δεν μπορεί να ευδοκιμήσει. Αυτό έχει ως συνέπεια την γκετοποίηση μεγάλων περιοχών, στον αστικό κυρίως ιστό της χώρας, που εγείρουν ζητήματα δημόσιας ασφάλειας. Ταυτόχρονα η μαζική κατάληψη δημοσίων χώρων, από παράτυπους μετανάστες δημιουργούν καταστάσεις, οι οποίες ασκούν δυσμενή επίδραση, τόσο στον τουρισμό της χώρας, όσο και στην περαιτέρω καταπόνηση του κοινωνικού συνόλου. Συνοπτικά λοιπόν, τα οικονομικά χαρακτηριστικά της χώρας, σε συνδυασμό με την έλλειψη σοβαρών υποδομών, την ύπαρξη πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων, άρνησης κοινωνικής ένταξης των μεταναστών και γκετοποίησής τους, προκαλούν την αγανάκτηση των ντόπιων κατοίκων, η οποία συνδυαζόμενη με εξάρσεις εγκληματικότητας, οδηγούν σε φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας, δημιουργώντας συνθήκες κοινωνικής έκρηξης με απρόβλεπτες συνέπειες (Κόκκωνας, 2008; www.asylum.gov.gr).

2.2.3 Συμπεράσματα

Είναι σαφές ότι η παράνομη μετανάστευση αποτελεί ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα, με παγκόσμιες διαστάσεις, πολυποίκιλες αιτίες και σημαντικές επιπτώσεις, οι οποίες επηρεάζουν ευρύ φάσμα κοινωνικοπολιτικών, οικονομικών και πολιτισμικών πτυχών σε κάθε χώρα που το αντιμετωπίζει.

Η Ελλάδα περιλαμβάνεται στις σοβαρότερα εμπλεκόμενες χώρες με το υπόψη φαινόμενο, το οποίο αναμένεται να συνεχισθεί και ενδεχομένως να ενταθεί λόγω των συνθηκών παγκοσμιοποίησης, υπερπληθυσμού των αναπτυσσόμενων και λιγότερο αναπτυγμένων χωρών, οικονομικής ανέχειας, κλιματικής αλλαγής και άλλων συναφών παραγόντων. Εκ των πραγμάτων λοιπόν τόσο η Ελλάδα, όσο και η Ευρώπη οφείλουν να είναι προετοιμασμένες για να αντιμετωπίσουν συνθήκες και καταστάσεις, μπροστά στις οποίες δεν μπορούν να μείνουν απαθείς.

Η στρατηγική της Ελλάδας και της Ευρώπης γενικότερα επί του θέματος, πρέπει να στοχεύει πρωτίστως σε καλύτερευση των συνθηκών διαβίωσης των ατόμων στις χώρες καταγωγής τους, ενώ πρέπει να γίνει σαφές, πως η μετανάστευση πρέπει να γίνεται με συγκεκριμένους όρους και εντός ενός πλαισίου νομιμότητας, με θεσπισμένες διαδικασίες που διασφαλίζουν την ασφάλεια τόσο των μεταναστών, όσο και των κατοίκων των χωρών υποδοχής. Παράλληλα πρέπει να καταστεί σαφές ότι υπάρχει ένα ανώτατο όριο μεταναστών που δύναται να απορροφηθεί από την Ελλάδα, καθώς και από κάθε χώρα της Ευρώπης συνολικά, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι δυνατότητες υποδοχής κάθε κράτους είναι συγκεκριμένες-πεπερασμένες και η άσκηση πίεσης για υπέρβαση αυτών των δυνατοτήτων, επιδρά αρνητικά στο επίπεδο ζωής, τόσο των ντόπιων κατοίκων, όσο και των μεταναστών. Στα πλαίσια αυτά οι συνέπειες για την Ελλάδα, αν δεν ληφθούν έγκαιρα μέτρα αντιμετώπισης, αναμένονται σοβαρότατες, καθώς η συνεχιζόμενη οικονομική δυσπραγία και οι κοινωνικές αντιδράσεις, μπορεί να δράσουν καταλυτικά στην εκδήλωση φαινομένων κοινωνικοπολιτικής αποσταθεροποίησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

3.1 Το Οργανωμένο Έγκλημα ως Φαινόμενο

Το έγκλημα στη γενική του έννοια αφορά αξιόποινες πράξεις ή παραβατικές συμπεριφορές, που έχουν κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις και τιμωρούνται από το νόμο. Το οργανωμένο έγκλημα, αποτελεί μια ιδιαίτερη κατηγορία εγκλήματος που ξεχωρίζει από το κοινό έγκλημα, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του που οριοθετούνται από τους εκάστοτε κοινωνικούς, πολιτικούς, πολιτισμικούς και οικονομικούς παράγοντες που επικρατούν σε μια κοινωνία και της δυναμικής του, που διαμορφώνουν την τάση του να επηρεάζεται, να προσαρμόζεται και να εξελίσσεται με βάση αυτούς τους παράγοντες. (Συκιάτου, 2007).

Το οργανωμένο έγκλημα, όπως έχει διαμορφωθεί σήμερα, έχει αποκτήσει παγκόσμιο χαρακτήρα, αποτελώντας σοβαρή απειλή που απασχολεί τις κοινωνίες. Το διεθνές του εύρος, του έχει προσδώσει τεράστια οικονομική δύναμη, το μέγεθος της οποίας προσεγγίζει μακρο-οικονομικά μεγέθη κρατών (Χριστόπουλος, 2014).

Συνέπεια της διεθνούς διάστασης του οργανωμένου εγκλήματος, και της οικονομικής ευρωστίας που αντιπροσωπεύει, είναι ότι κίνδυνοι που πηγάζουν από το υπόψη φαινόμενο, δεν περιορίζονται σε επί μέρους κοινωνικά αγαθά, αλλά εκτείνονται σε ολόκληρα κοινωνικά υποσυστήματα, όπως ο δημόσιος τομέας (με την ευρεία έννοια του όρου) πολλών κρατών, τον οποίο απειλεί η διαφθορά, καθώς και η οικονομία πολλών κρατών, η οποία τείνει να διαβρωθεί από το βρώμικο χρήμα του οργανωμένου εγκλήματος. Είναι γνωστό ότι οι οργανωμένες εγκληματικές ομάδες, προκειμένου να επιτύχουν τους σκοπούς τους, δεν διστάζουν να διεισδύσουν ακόμα και στον κρατικό μηχανισμό κρατών, διαφθείροντας πρόσωπα και καταστάσεις (Δενιόζος, 2014).

Η διεθνής διάσταση του οργανωμένου εγκλήματος, υπαγορεύει τον κύριο τρόπο οργάνωσης του, ήτοι βασίζεται σε οργανωμένες ομάδες που δραστηριοποιούνται σε πολλές χώρες ταυτόχρονα. Η διεθνοποίηση του οργανωμένου εγκλήματος, καθώς και ο εκσυγχρονισμός τρόπων και μεθόδων δράσης που χρησιμοποιεί, καθιστά δυσχερή την αποτελεσματική και καθολική αντιμετώπιση του φαινομένου (www.astynomia.gr).

Βασικό χαρακτηριστικό εγκληματικών ομάδων που εντάσσονται στο οργανωμένο έγκλημα, είναι ότι είναι καλά οργανωμένες, άρτια δομημένες και με συγκεκριμένη ιεραρχία στην οργανωτική τους δομή (www.astynomia.gr). Ειδικότερα διαθέτουν:

- Αρχηγικά και απλά μέλη.

- Ηγετικά μέλη, επιφορτισμένα με την επιτήρηση και έλεγχο των δραστηριοτήτων της ομάδας, εκτός συνόρων της χώρας ίδρυσής της.
- Εξειδικευμένα μέλη, για διεκπεραίωση ειδικών και επικίνδυνων αποστολών.
- Περισσότερες από μία χώρες που χρησιμοποιούνται ως βάσεις (έδρες) της ομάδας.

Το οργανωμένο έγκλημα, ιδιαίτερα στις πιο επικίνδυνες μορφές του, λειτουργεί ως μια πολύ καλά οργανωμένη οικονομική επιχείρηση, με βασικό στόχο την απόκτηση κερδών και περιουσιακών ωφελημάτων από δράσεις που αναπτύσσει (www.astynomia.gr).

Η διεθνής διάσταση, τα οικονομικά μεγέθη και οι δομές του οργανωμένου εγκλήματος και των επιμέρους ομάδων του, καθιστούν δύσκολη την αντιμετώπισή του, καθώς προϋποθέτει ιδιαίτερους χειρισμούς, άρτια οργάνωση, μακρόχρονες και επίμονες προσπάθειες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Οι υπόψη προσπάθειες απαιτείται να προσανατολίζονται σε ολιστική αντιμετώπιση των εγκληματικών οργανώσεων, με στόχο τη διάλυσή τους, αντί σε αντιμετώπιση μεμονωμένων ατόμων ή μικρών ομάδων που συνήθως αποτελούνται από χαμηλόβαθμα στελέχη στην ιεραρχία της οργάνωσης, με ρόλο κατά βάση την προσέλκυση των ενεργειών των αρχών, αφήνοντας την οργάνωση ανεπηρέαστη. Πράγματι τα συγκεκριμένα πρόσωπα αντικαθίστανται, χωρίς επίδραση στην οργανωτική δομή, η δε εγκληματική οργάνωση συνεχίζει να επιδίδεται σε ευρύ φάσμα εγκληματικών δραστηριοτήτων.

Καθίσταται σαφές ότι η αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, διέρχεται μέσα από προσπάθειες που στοχεύουν στην εξιχνίαση και εξάρθρωση της επιχειρηματικής φύσης και δομής των επιμέρους εγκληματικών στοιχείων του. Σκοπός είναι οι δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος να καταστούν ασύμφωρες σε σχέση με τα προσδοκώμενα κέρδη, και άρα αντικοινωνικές για τις εγκληματικές οργανώσεις (www.astynomia.gr).

3.1.1 Έννοια και Ορισμός του Οργανωμένου Εγκλήματος

Ο εννοιολογικός προσδιορισμός του οργανωμένου εγκλήματος είναι σχετικά δύσκολος, καθώς αποτελεί ουσιαστικά μια αφηρημένη έννοια, στην οποία επιδιώκεται να δοθεί ένα συγκεκριμένο και σαφές περιεχόμενο. Ο καθορισμός της έννοιας αυτής σχετίζεται με τα κατά περίπτωση κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν κάθε κοινωνία. Για παράδειγμα στις ΗΠΑ ο όρος «οργανωμένο έγκλημα» αποτελεί συνώνυμο όλων των μορφών εγκλημάτων σχετικών τόσο με τη δραστηριότητα συνδικάτων (Syndicates) και κοινοπραξιών (Cartel), όσο και με παράνομες συμφωνίες και συνεννοήσεις μεταξύ νομίμων εταιρειών. Αντίθετα στην Ευρώπη, η λέξη «οργανωμένο»

χρησιμοποιείται ως επιθετικός προσδιορισμός, προβάλλοντας κυρίως τη σημασία του τρόπου τέλεσης του εγκλήματος (Maltz, 1976:338-346).

Συνέπεια της δυσχέρειας στην εννοιολογική προσέγγιση του οργανωμένου εγκλήματος, αποτελεί και η δυσκολία στον ορισμό του, επισύροντας διαφωνίες σε επιστημονικό κυρίως επίπεδο. Ο όρος «οργανωμένο έγκλημα» περιλαμβάνει ευρύ πεδίο δραστηριοτήτων, αγορών, εμπλεκόμενων ατόμων, διαπραττομένων εγκλημάτων, επιπέδων οργάνωσης, μέσων και μορφών διάπραξης και άλλων πτυχών. Έτσι καθίσταται δύσκολη η διαμόρφωση ενός κοινά παραδεκτού ορισμού για το οργανωμένο έγκλημα που να μπορεί να καλύπτει όλες του τις εκδηλώσεις (www.astynomia.gr).

Ωστόσο παρά τις ιδιαιτερότητες, την πολυπλοκότητα που παρουσιάζει και τις κατά καιρούς εννοιολογικές διακυμάνσεις του, ένας ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος θα μπορούσε να είναι: *«η οργάνωση προσώπων που έχει ως σκοπό την άσκηση εγκληματικής δραστηριότητας σε διαρκή βάση, προκειμένου να αποκομίσει οικονομικά οφέλη και να ελέγξει εθνικές και διεθνείς καταστάσεις»* (Κοράκης, 2002; www.astynomia.gr).

Μετά το πρώτο συμπόσιο για το οργανωμένο έγκλημα που έγινε το 1988 στη Λυών της Γαλλίας, η INTERPOL υιοθέτησε τον ακόλουθο ορισμό: *«Οργανωμένο έγκλημα είναι κάθε επιχείρηση ή ομάδα ατόμων που εμπλέκεται σε διαρκή παράνομη δραστηριότητα, η οποία έχει ως πρωταρχικό σκοπό την απόκτηση κερδών ανεξάρτητα από τα εθνικά σύνορα»* (INTERPOL, 2015).

Βάσει των παραπάνω ορισμών, το οργανωμένο έγκλημα φαίνεται να διαμορφώνεται από τοπικές, εθνικές ή/και διακρατικές εγκληματικές ομάδες που διαχειρίζονται ολοκληρωμένες και συγκεντρωτικές εγκληματικές επιχειρήσεις, οι οποίες διευθύνονται από εγκληματίες και εμπλέκονται σε παράνομες δραστηριότητες με στόχο το κέρδος. Στην ευρύτερη έννοια των εγκληματικών οργανώσεων και του οργανωμένου εγκλήματος συμπεριλαμβάνονται εγκληματικές οργανώσεις, όπως τρομοκρατικές ομάδες με πολιτικά ή θρησκευτικά κίνητρα (INTERPOL, 2015).

Συνοπτικά το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να οριστεί ως *«η προσχεδιασμένη διάπραξη εγκληματικών πράξεων, ιδιαίτερης συνήθως σπουδαιότητας, που διαπράττονται από περισσότερους των δύο δραστών, οι οποίοι έχοντας κατανείμει μεταξύ τους, τους σχετικούς εγκληματικούς ρόλους, συνεργάζονται οργανωμένα για τη διεκπεραίωση του σχεδίου τους, για μεγάλο ή αόριστο χρονικό διάστημα, χρησιμοποιώντας επαγγελματικές ή επιχειρηματικές δομές, εφαρμόζοντας βία ή άλλα κατάλληλα μέσα εκφοβισμού, είτε ενεργώντας μέσω επιρροών που ασκούν στην πολιτική, στα ΜΜΕ, στη δημόσια διοίκηση, στη δικαιοσύνη ή στην*

οικονομία, σε τοπικό, διακρατικό ή και διεθνές επίπεδο, με στόχο την επιδίωξη κερδών και περιουσιακών ωφελημάτων ή και την απόκτηση δύναμης και επιρροής» (www.astynomia.gr).

3.1.2 Χαρακτηριστικά του Οργανωμένου Εγκλήματος

Το εγχείρημα περιγραφής του οργανωμένου εγκλήματος ως φαινομένου από εγκληματολόγους και κοινωνικούς επιστήμονες, εστιάζει σε αποτύπωση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των εγκληματικών ομάδων, παρά στη γενική έννοια του οργανωμένου εγκλήματος. Τούτο αποτυπώνεται σε νομοθεσίες κρατών και σε αποφάσεις διεθνών οργανισμών (ΟΗΕ). Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, τα βασικά χαρακτηριστικά που των ομάδων οργανωμένου εγκλήματος, έχουν ως εξής (Συκιάτου, 2007; ΕΛ.ΑΣ., 2020):

- είναι μη ιδεολογικές,
- έχουν οργανωμένη ιεραρχία,
- έχουν συνέχεια στο χρόνο,
- χρησιμοποιούν βία ή απειλή βίας,
- έχουν περιορισμούς στη συμμετοχή μελών,
- επιτυγχάνουν κέρδη μέσω παράνομων επιχειρήσεων,
- παρέχουν παράνομα αγαθά και υπηρεσίες που ζητούνται από ευρύ καταναλωτικό κοινό,
- χρησιμοποιούν τη διαφθορά, ώστε να εξουδετερώσουν δημόσιους λειτουργούς και πολιτικούς,
- επιδιώκουν μονοπωλιακή θέση, ώστε να εξασφαλίσουν αποκλειστικό έλεγχο συγκεκριμένων αγαθών/υπηρεσιών,
- έχουν εξειδίκευση καθηκόντων/εργασιών εντός της ομάδας,
- έχουν κανόνες δράσης, λειτουργίας και συμπεριφοράς μελών, όπως και κώδικα μυστικότητας,
- σχεδιάζουν εκτεταμένα, ώστε να επιτύχουν μακροπρόθεσμους στόχους.

Παρότι κανένα από τα ανωτέρω χαρακτηριστικά από μόνο του δεν μπορεί να ορίσει το οργανωμένο έγκλημα ή τις ομάδες οργανωμένου εγκλήματος, ως σύνολο προσεγγίζουν την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος, αποδίδοντας πλήρως τα χαρακτηριστικά του ως εθνικού ή διεθνούς κοινωνικού, οικονομικού, πολιτικού και πολιτιστικού φαινομένου (www.astynomia.gr). Ακολούθως γίνεται αναλυτική παρουσίαση των χαρακτηριστικών του ως προς το νόημα, τις λογικές και τα ιδεολογικά τους στοιχεία.

Το Κέρδος

Στην ανάλυση των χαρακτηριστικών του οργανωμένου εγκλήματος είναι ιδιαίτερα χρήσιμο να προσδιοριστεί με ακρίβεια ο χαρακτήρας των κινήτρων του οργανωμένου εγκλήματος. Το οργανωμένο έγκλημα δεν προσδιορίζεται από δόγματα με πολιτικές ή κοινωνικές διαστάσεις, εκτός ενδεχομένως από το οργανωμένο έγκλημα που σχετίζεται με την τρομοκρατία δηλαδή τη χρήση βίας με αφετηρία ευρύτερα πολιτικά κίνητρα ή ιδιαίτερες κοινωνικές αντιλήψεις. Το βασικό κίνητρο των ομάδων οργανωμένου εγκλήματος είναι το κέρδος. Ακόμα και σε περιπτώσεις που οι ομάδες αυτές εμπλέκονται στην πολιτική μιας χώρας, τούτο αποσκοπεί στην εξασφάλιση επιρροής σε διωκτικούς και άλλους μηχανισμούς του κράτους, ώστε να συνεχίζεται απρόσκοπτα η δράση τους. Παρότι πολλοί μελετητές του οργανωμένου εγκλήματος, αναγνωρίζουν στα μέλη εγκληματικών ομάδων, κοινές πολιτιστικές καταβολές, απ' όπου τα μέλη αντλούν κύρος και ασφάλεια, το κέρδος παραμένει αδιαμφισβήτητα το βασικό κίνητρο (www.astynomia.gr; Williams, 2007).

Ιεραρχική Δομή και Οργάνωση

Στον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών του οργανωμένου εγκλήματος, μεγάλη σημασία δίδεται επίσης στην ιεραρχική δομή με την οποία είναι οργανωμένες οι ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος. Η μελέτη του φαινομένου, έχει αναδείξει διάφορες απόψεις για το βαθμό, αριθμό κλιμακώσεων και την ποιότητα της υπόψη ιεράρχησης. Οι βασικότερες μορφές ιεράρχησης είναι (www.astynomia.gr):

- Ιεραρχία με δύο επίπεδα οργάνωσης (ηγέτες/αφεντικά και λοιπά μέλη).
- Ιεραρχία με τρία επίπεδα οργάνωσης (ηγέτες/αφεντικά, σταθερά στελέχη και συγκυριακούς ή εξεταζόμενους συνεργάτες που προορίζονται για μέλη).

Τονίζεται ότι η συγκεκριμένη ιεραρχική δομή και οργάνωση δεν ανταποκρίνεται σε ολόκληρο το φάσμα εγκληματικών ομάδων, των οποίων η δράση εντάσσεται στα πλαίσια του οργανωμένου εγκλήματος. Υπάρχουν ομάδες οργανωμένου εγκλήματος, κυρίως διαβόητες ομάδες που δρουν σε χώρες της Άπω Ανατολής, που παραδοσιακά ακολουθούν διαφορετικές μορφές οργάνωσης, ανάλογα με τα ιδιαίτερα κοινωνικά χαρακτηριστικά των χωρών που αρχικά δραστηριοποιήθηκαν.

Την τελευταία δεκαετία, το οργανωμένο έγκλημα εμφανίζει σύμφωνα με κοινωνικούς επιστήμονες, χαρακτηριστικά δικτύου εντός του οποίου δραστηριοποιείται μεγάλος αριθμός εγκληματικών ομάδων με ποικίλες ιεραρχικές δομές, μεγέθη και οργάνωση. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο ότι το οργανωμένο έγκλημα πέρασε από διεθνοποιημένη, σε

παγκοσμιοποιημένη μορφή, όπου μεγάλος αριθμός εγκληματικών ομάδων με διαφορετικές μορφές και οργανώσεις καλούνται να συνυπάρξουν και να συνεργαστούν.

Λήψη Αποφάσεων

Οι βασικές αποφάσεις που αφορούν σε συνολικές στρατηγικές της ομάδας, λαμβάνονται από την ηγεσία. Ωστόσο δυνατότητες λήψης επιμέρους, τακτικών αποφάσεων, έχουν τα μέλη σε όλα τα επίπεδα. Η εξουσία και ο έλεγχος της ομάδας εξαρτώνται από συγκεκριμένες θέσεις που τίθενται με βάση την ιεραρχία, ανεξαρτήτως των ιδιαιτεροτήτων του ατόμου που καταλαμβάνει τη θέση, καθώς η θέση καθεαυτή προσδιορίζει την εξουσία.

Συνέχεια της Ομάδος

Βασικό χαρακτηριστικό των εμπλεκόμενων στο οργανωμένο έγκλημα ομάδων, είναι πως οι υπόψη ομάδες έχουν διάρκεια και συνέχεια στο χρόνο. Για τη διαμόρφωση του υπόψη χαρακτηριστικού σημαντικό ρόλο παίζει ο προγραμματισμός και σχεδιασμός της δράσης εκ μέρους της ηγετικής ομάδας της οργάνωσης. Στις περισσότερες περιπτώσεις παρατηρείται ότι η ομάδα συνεχίζει, ακόμη και όταν τα μέλη της πεθαίνουν, φυλακίζονται ή αποχωρούν για κάποιο λόγο. Η συνέχεια ύπαρξης της οργανωμένης εγκληματικής ομάδας θεωρείται δεδομένη για τα μέλη της, αποτελεί δε ισχυρό στοιχείο προσέλκυσης ατόμων και συνεπώς στρατολόγησης νέων μελών.

Με βάση τον σχεδιασμό και προγραμματισμό από την ηγεσία και τα υψηλόβαθμα στελέχη της, η ομάδα είναι σε θέση να αντικαταστήσει τα μέλη της με νέες στρατολογήσεις, προσελκύοντας άτομα που επιθυμούν να ενταχθούν στην ομάδα και να αναπτύξουν ή να συνεχίσουν την εγκληματική δράση της ομάδας. Στη διαίωση της ύπαρξης και δράσης της ομάδας, σημαντικό ρόλο, πολλές φορές μάλιστα πιο σημαντικό των ενεργειών των μελών της, παίζουν η συγκυρία διεθνών και εθνικών εξελίξεων, καθώς και ευρύτερες κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές, πολιτιστικές, συνθήκες που επικρατούν.

Χρήση Βίας

Η συστηματική χρήση βίας ή απειλής βίας, με σκοπό την εκπλήρωση των σκοπών θεωρείται ως κατεξοχήν χαρακτηριστικό του οργανωμένου εγκλήματος. Στις ομάδες οργανωμένου εγκλήματος, η άσκηση βίας θεωρείται δεδομένη, είναι μονίμως διαθέσιμη, έχει χαρακτήρα μονιμότητας και ρουτίνας, εκδηλώνεται δε συνήθως με μορφές όπως φόνος, ξυλοδαρμός, καταστροφή αντικειμένων ή εγκαταστάσεων, εμπρησμός, απειλή και

εκβιασμός. Η βία επιτρέπει στην ομάδα να επιτύχει τους σκοπούς της, και:

- να εξασφαλίσει τη συμμόρφωση μελών στους άτυπους κανόνες λειτουργίας της
- να αυξήσει το κύρος της προς άλλες εγκληματικές οργανώσεις
- να «πείσει» πελάτες που δεν τηρούν όρους μιας άτυπης συμφωνίας (πχ χρήστες ναρκωτικών που δεν πληρώνουν τα χρέη τους, δανειζόμενους που δεν καταβάλλουν τα συμφωνημένα ποσά κλπ.)
- να τρομοκρατήσει μέλη των διωκτικών αρχών ή πιθανούς μάρτυρες.

Ο συστηματικός και εξορθολογισμένος τρόπος που ασκείται η βία ή η απειλή βίας, εξασφαλίζει επίσης στην εγκληματική οργάνωση εσωτερική πειθαρχία και καθορίζει τις σχέσεις της με άλλες αντίστοιχες οργανώσεις.

3.1.3 Διεθνείς Οργανισμοί και Οργανωμένο Έγκλημα

Μεγάλη σημασία δίνεται στον τρόπο που αντιμετωπίζεται το οργανωμένο έγκλημα από Διεθνείς Οργανισμούς, οι οποίοι με βάση τις στρατηγικές που υιοθετούν για την αντιμετώπιση του, προσδιορίζουν και τα χαρακτηριστικά του.

3.1.3.1 Ευρωπαϊκή Ένωση

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, επιδίωξε από το 1994 να καταρτίσει για τα κράτη-μέλη της ΕΕ, έναν κοινό ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος και να προσδιορίσει κοινά χαρακτηριστικά του, ώστε να διευκολύνει την υπαγωγή σε αυτό συγκεκριμένες εγκληματικές δράσεις ή εγκληματικές ομάδες. Έτσι κατέληξε σε 11 συνολικά κριτήρια που χρήζουν εξέτασης προκειμένου να αξιολογηθεί εάν μια παράνομη δράση εντάσσεται στο «οργανωμένο έγκλημα» (Εγγραφο 6204/2/97 ENFOPOL 35 REV 2 Συμβουλίου ΕΕ). Τα κράτη-μέλη κατόπιν συμφώνησαν ότι για να εντάξουν μία εγκληματική πράξη στο οργανωμένο έγκλημα πρέπει να συντρέχουν 6 τουλάχιστον από τα ακόλουθα κριτήρια:

- Συνεργασία μεταξύ περισσότερων των δύο προσώπων.
- Καταμερισμός καθηκόντων.
- Μεγάλη ή απροσδιόριστη χρονική διάρκεια.
- Κάποια μορφή πειθαρχίας (οι δραστηριότητες της οργάνωσης να υλοποιούνται σύμφωνα με καθορισμένο σύνολο κανόνων).
- Υπόνοιες διάπραξης σοβαρών ποινικών αδικημάτων.
- Διεθνής δράση (οι δραστηριότητες της οργάνωσης να καλύπτουν περισσότερες από μία χώρες).

- Χρήση βίας ή άλλων μορφών εκφοβισμού (να αποτελούν μέρος των συνηθισμένων μεθόδων δράσης της οργάνωσης).
- Χρήση εμπορικών ή επιχειρησιακών δομών (για να ελέγχει τα κέρδη της).
- Εμπλοκή σε νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (ξέπλυμα χρήματος).
- Άσκηση επιρροής σε τομείς της πολιτικής, των ΜΜΕ, της Δημόσιας Διοίκησης, των δικαστικών Αρχών ή της οικονομίας.
- Επιδίωξη κέρδους και/ή ισχύος, ως βασικός στόχος.

3.1.3.2 Πολιτική Διακήρυξη της Νάπολης

Σε μια αντίστοιχη πρωτοβουλία που πραγματοποιήθηκε στην Νάπολη το 1994, γνωστή ως Πολιτική Διακήρυξη της Νάπολης και στο Παγκόσμιο Σχέδιο Δράσης για το οργανωμένο έγκλημα, καταγράφονται έξι χαρακτηριστικά:

- Ιεραρχική δομή ή προσωπικές σχέσεις που επιτρέπουν στους αρχηγούς να ελέγχουν την ομάδα και αυστηρά προκαθορισμένες αρμοδιότητες, υποχρεώσεις και καταμερισμός ευθυνών στο κάθε μέλος της οργάνωσης.
- Συστηματικός παράνομος προσπορισμός οικονομικού οφέλους που προέρχεται από εξειδικευμένες και σε μεγάλη κλίμακα δραστηριότητες.
- Χρησιμοποίηση πραγματικών ή απειλούμενων πράξεων βίας και ο εκφοβισμός, μετουσιώνονται ως μέσα για απόκτηση κερδών ή έλεγχο περιοχών-αγορών και διατήρηση πειθαρχίας στο εσωτερικό της ομάδας.
- Μονοπωλιακός έλεγχος ή δημιουργία ζωνών επιρροής σε διάφορες επιχειρήσεις ή γεωγραφικές περιοχές.
- Διαφθορά και διασυνδέσεις με πολιτευόμενους, δικαστές, δικηγόρους για να εξασφαλιστεί στο έπακρο η προστασία των μελών του οργανωμένου εγκλήματος και να επιτευχθεί τελικώς ο σχεδιασμός.
- Ξέπλυμα των παράνομων εσόδων για περαιτέρω εγκληματική δραστηριότητα και για διείσδυση στη νόμιμη οικονομία.
- Δυνατότητα επέκτασης σε νέες δραστηριότητες που ξεπερνούν τα εθνικά σύνορα.
- Συνεργασία με άλλες ομάδες υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος

Όσο μεγαλύτερος ο αριθμός των ανωτέρω στοιχείων που συγκεντρώνει μια εγκληματική ομάδα, τόσο περισσότερο πληρούνται τα κριτήρια υπαγωγής της στο οργανωμένο έγκλημα.

3.1.3.3 Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Βασικό νομοθετικό πλαίσιο για την καταπολέμηση του διεθνικού εγκλήματος αποτελούν η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος (United Nations Convention against Transnational Organized Crime), το Παλέρμιο 2000 με τα τρία συμπληρωματικά Πρωτόκολλα:

- Το Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Διακίνησης Προσώπων, ιδιαίτερα Γυναίκων και Παιδιών.
- Το Πρωτόκολλο κατά της Λαθραίας Διακίνησης Μεταναστών από Ξηρά, Θάλασσα και Αέρα που άνοιξαν για υπογραφή στο Παλέρμιο Ιταλία.
- Το Πρωτόκολλο κατά της παράνομης κατασκευής και διακίνησης πυροβόλων όπλων, τμημάτων και συστατικών τους και πυρομαχικών.

Η Σύμβαση εξετάζει το οργανωμένο έγκλημα κάθε μορφής υπό το πρίσμα του διεθνικού του χαρακτήρα, δηλαδή όταν η προετοιμασία και διάπραξη του εγκλήματος αφορά περισσότερες της μίας χώρες, καθώς και όταν οι οργανωμένες ομάδες εγκληματιών δρουν κατά κανόνα σε πολλές χώρες. Η Σύμβαση ρυθμίζει λεπτομέρειες της διεθνούς συνεργασίας στους τομείς ανακρίσεων, δίωξης και έκδοσης σε περιπτώσεις ξεπλύματος χρημάτων, διαφθοράς, παρεμπόδισης της δικαιοσύνης.

Στο άρθρο 2 της Σύμβασης των ΗΕ κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος, την οποία υπέγραψαν 121 από τα 148 μέλη του ΟΗΕ, περιλαμβάνεται η έννοια της οργανωμένης εγκληματικής ομάδας, σύμφωνα με την οποία: «οργανωμένη εγκληματική ομάδα» είναι μια δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων που υφίσταται για κάποια χρονικό περίοδο και ενεργεί από κοινού, με σκοπό να τελέσει ένα ή περισσότερα σοβαρά εγκλήματα ή αδικήματα που θεσπίζονται σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση, ώστε να προσπορισθεί, άμεσα ή έμμεσα, οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό τα χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος είναι:

- Η ύπαρξη δομημένης ομάδας τριών ή περισσότερων προσώπων. Ως «δομημένη ομάδα» νοείται ομάδα που δεν σχηματίζεται τυχαία για την άμεση τέλεση αδικήματος και που δεν χρειάζεται να έχει επίσημα ορισμένους ρόλους για τα μέλη της, συνέχεια της ιδιότητας των μελών της ή αναπτυγμένη δομή.
- Η διάρκεια της δομημένης ομάδας: Η ύπαρξη της ομάδας για κάποιο χρονική περίοδο και όχι στιγμιαία
- Η από κοινού δράση με σκοπό την τέλεση ενός ή περισσότερων σοβαρά εγκλημάτων. Ως «σοβαρό έγκλημα» νοείται συμπεριφορά που αποτελεί αδίκημα,

το οποίο τιμωρείται με μέγιστη στέρηση της ελευθερίας τουλάχιστον τεσσάρων ετών ή με πιο σοβαρή ποινή.

- Ο άμεσος ή έμμεσος προσπορισμός οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους

Στο άρθρο 3 της σύμβασης προσδιορίζεται ότι ένα αδίκημα που αφορά οργανωμένη εγκληματική ομάδα είναι διεθνικής φύσης εάν:

- τελείται σε περισσότερα του ενός κράτη,
- τελείται σε ένα κράτος, αλλά σημαντικό τμήμα της προετοιμασίας, του σχεδιασμού, της καθοδήγησης ή του ελέγχου λαμβάνει χώρα σε άλλο κράτος,
- τελείται σε ένα κράτος, αλλά αφορά οργανωμένη εγκληματική ομάδα που συμμετέχει σε εγκληματικές δραστηριότητες σε περισσότερα του ενός κράτη ή τελείται σε ένα κράτος, αλλά έχει σημαντικές επιπτώσεις σε άλλο κράτος.

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος, μαζί με τα τρία προσαρτώμενα Πρωτόκολλα, προσπάθησε για πρώτη φορά να καταγράψει τα βασικά συστατικά του οργανωμένου εγκλήματος και να διατυπώσει έναν κοινά αποδεκτό ορισμό. Επισημαίνεται ότι στο κείμενο της Σύμβασης του Παλέρμο δεν υπάρχει κατάλογος οργανωμένων εγκληματικών πράξεων, αλλά καθορίζονται παράγοντες του οργανωμένου εγκλήματος και προσεγγίζονται εννοιολογικά οι όροι «οργανωμένη εγκληματική ομάδα», «σοβαρό έγκλημα», «δομημένη ομάδα», «περιουσία». Στο πρώτο άρθρο της Σύμβασης, ορίζεται ότι στόχος και σκοπός αποτελεί «η προαγωγή της συνεργασίας για πιο αποτελεσματική πρόληψη και καταπολέμηση του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος».

3.2 Πεδία Δράσης και Μορφές Οργανωμένου Εγκλήματος

Όπως προκύπτει από την ανάλυση των χαρακτηριστικών του οργανωμένου εγκλήματος, μεταξύ των βασικών του γνωρισμάτων, είναι η συνεχώς μεταβαλλόμενη μορφή του, η οποία διαμορφώνει προσεγγίσεις, θεωρητικές και νομικές που μεταβάλλονται αντίστοιχα, προσπαθώντας να οριοθετήσουν τη δυναμική εξέλιξη του φαινομένου. Παρά τη δυναμική, συνεχώς μεταβαλλόμενη εξέλιξη του φαινομένου, υπάρχει μια κοινή άποψη, τόσο σε ακαδημαϊκό, όσο και σε επίπεδο αρχών που εμπλέκονται στην αντιμετώπιση του, αναφορικά με τα κύρια πεδία που το οργανωμένο έγκλημα εμφανίζεται και δραστηριοποιείται. Σύμφωνα λοιπόν με αυτή την κοινή άποψη, τα κύρια πεδία δράσης του οργανωμένου εγκλήματος τουλάχιστον την τελευταία εικοσαετία, σχετίζονται με την απόκτηση κερδών. Παρότι υφίστανται πεδία μικρότερης σημασίας, όπου δραστηριοποιείται

το οργανωμένο έγκλημα και τα οποία δεν σχετίζονται άμεσα με απόκτηση κερδών, οι βασικές δραστηριότητές του πάντα αποσκοπούν στο κέρδος. Τούτος είναι και ο βασικός λόγος που το οργανωμένο έγκλημα δεν συναντάται σε όλο το φάσμα εγκληματικών δραστηριοτήτων που εκτείνεται γενικά η εγκληματικότητα.

Στην προσπάθεια οριοθέτησης των πεδίων δράσης του οργανωμένου εγκλήματος, με δεδομένα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, πρέπει να ληφθούν υπόψη τα παρακάτω (INTERPOL, 2015):

Απόκτηση Κερδών και Γενικότερου Οφέλους

Όπως προαναφέρθηκε βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος είναι η εμπλοκή του με δραστηριότητες και δράσεις που υπόσχονται κέρδη ή όφελος γενικότερα. Στα πλαίσια της προσπάθειας να εξασφαλίσει σημαντικά κέρδη, το οργανωμένο έγκλημα αναπτύσσεται στα κενά της αγοράς, σε περιοχές που η νόμιμη αγορά αρνείται να προσφέρει αγαθά ή υπηρεσίες που φαίνεται να έχουν ζήτηση από μεγάλη μερίδα κοινού. Είναι σαφές πως το οργανωμένο έγκλημα, δεν επιλέγει να αναπτύσσεται σε όλα τα κενά που μπορεί να υπάρχουν στη νόμιμη αγορά, αλλά επιλέγει επιμέρους «αγοραστικά κοινά», που αφορούν σε μεγάλους πληθυσμούς και παρουσιάζουν σταθερή ζήτηση, και συνεπώς εξασφαλίζουν σημαντικά κέρδη. Συνεπώς, το οργανωμένο έγκλημα αντλεί εισοδήματα παρέχοντας αγαθά ή/και υπηρεσίες που ζητούνται μεν, αλλά η πολιτεία εκτιμά ότι δεν πρέπει να προσφέρονται και να καταναλώνονται από τους πολίτες της.

Σχέση Ρίσκου και Κερδών

Βασική προϋπόθεση για την εμπλοκή του οργανωμένου εγκλήματος, ακόμη και με κερδοφόρες δράσεις και δραστηριότητες, είναι να υπάρχει ικανοποιητική σχέση μεταξύ του ρίσκου που αναλαμβάνει η εκάστοτε εγκληματική οργάνωση, και των αναμενόμενων κερδών. Το οργανωμένο έγκλημα γενικά επιδιώκει να εμπλέκεται σε κερδοφόρες δράσεις που χαρακτηρίζονται από χαμηλό ρίσκο ή τουλάχιστον σε δράσεις που περικλείουν συγκριτικά χαμηλότερη διακινδύνευση από αυτή που είναι διατεθειμένη να δεχθεί η εγκληματική οργάνωση, συνεκτιμώντας τα κέρδη/οφέλη που προσδοκά με την εμπλοκή της. Είναι ευνόητο ότι η σχέση κέρδους-ρίσκου είναι σχετική, και δεν έχει ίδιο μέγεθος για όλες τις εγκληματικές οργανώσεις. Μια εγκληματική ομάδα στα πρώτα βήματα σχηματισμού της, συνήθως είναι διατεθειμένη να δράσει για λιγότερα κέρδη, ή να αναλάβει μεγαλύτερο ρίσκο για συγκεκριμένα κέρδη από μια εδραιωμένη εγκληματική

ομάδα με πολυετή δράση. Αντίστοιχα μια εγκληματική οργάνωση εκτιμά διαφορετικά τη σχέση κέρδους-ρίσκου, όταν δρα σε μια χώρα που βρίσκεται σε οικονομική ή άλλη κρίση, σε σχέση με δράσεις που αναλαμβάνει σε οργανωμένες χώρες που δεν αντιμετωπίζουν κρίσεις. Αντίστοιχα, αλλιώς εκτιμάται το ρίσκο σε μεγάλα αστικά κέντρα, σε σχέση με άλλες περιοχές της χώρας δράσης.

Συλλογικός Χαρακτήρας των Δράσεων του Οργανωμένου Εγκλήματος

Το προσδοκώμενο υψηλό κέρδος σε σχέση με το χαμηλό ρίσκο, δεν αρκούν ως προϋποθέσεις για την εμφάνιση και ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος. Μια επιπλέον προϋπόθεση που εμφανίζεται ως εξίσου αναγκαία στη διαμόρφωση του πεδίου δράσης του, είναι ο συλλογικός χαρακτήρας που για πολλές εγκληματικές δράσεις είναι απαραίτητος. Υπάρχουν εγκληματικές δράσεις που για να επιτευχθούν και να οδηγήσουν σε σημαντική κερδοφορία, έχουν ως προαπαιτούμενο την οργάνωση κλίμακας. Ενδεικτικά η προώθηση της ηρωίνης στον καταναλωτή της, απαιτεί υψηλό αρχικό κεφάλαιο, ώστε να καλυφθούν τα αρχικά έξοδα. Επίσης αποτελεί μια πολυφασική διαδικασία που περιλαμβάνει:

- την παραγωγή πρώτης ύλης, η οποία απαιτεί μήνες, πολυάριθμους καλλιεργητές και μεγάλες εκτάσεις καλλιέργειας,
- την αποθήκευση σε μεγάλες εγκαταστάσεις,
- την επεξεργασία σε εργαστήρια, ώστε να παραχθεί το τελικό προϊόν. Επίσης για τη λειτουργία των εργαστηρίων χρειάζεται κατάλληλο προσωπικό, εξοπλισμός, πρόσθετα χημικά και ενέργεια,
- τη μεταφορά, μια συχνά πολύμηνη επιχείρηση, σε αποστάσεις χιλιάδων χιλιομέτρων και μέσω πολλαπλών συνοριακών ελέγχων,
- την προώθηση στην αγορά από στρατιές μικρεμπόρων,
- τη συγκέντρωση του χρήματος, συνήθως σε μικρά χαρτονομίσματα,
- το ξέπλυμα του χρήματος μέσω υπεράκτιων επιχειρήσεων και τραπεζών,
- την αντίστροφη πορεία του χρήματος, ώστε να καλυφθούν τα έξοδα των προηγούμενων φάσεων και να πληρωθούν οι μετέχοντες.

Δράσεις τέτοιας κλίμακας και απαιτήσεων δεν είναι δυνατό να αναληφθούν από άτομα, μικροομάδες ή συμμορίες. Απαιτούν συλλογική δράση και οργάνωση ευρείας κλίμακας πολλών εγκληματικών ομάδων που διαμορφώνουν ευρύτερες εγκληματικές οργανώσεις, συνήθως σε διεθνικό ή/και διηπειρωτικό επίπεδο. Οι ανωτέρω επιμέρους ομάδες τείνουν:

- Να ειδικεύονται σε συγκεκριμένους τύπους οργανωμένης εγκληματικής δράσης (πχ τοκογλυφία).
- Να έχουν περιφερειακό χαρακτήρα και να περιορίζονται σε συγκεκριμένες δράσεις
- Να δρουν σε περιοχές που δεν είναι εύκολη η ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ομάδων του οργανωμένου εγκλήματος.

Σε πολλά πεδία όπου εμφανίζονται οικονομικά προσανατολισμένες εγκληματικές δράσεις, οι συνθήκες δεν επιτρέπουν το συνδυασμό υψηλού κέρδους, χαμηλού ρίσκου και συγχρόνως, οργανωμένης συλλογικής δράσης και οργάνωσης κλίμακας. Ωστόσο, ο υπόψη συνδυασμός είναι εφικτός και αποδεικνύεται ισχυρός, στα πεδία δράσης που ακολουθούν.

3.2.1 Παράνομη Παροχή Αγαθών

Η παράνομη παροχή αγαθών αποτελεί τον πυρήνα δραστηριοποίησης των ομάδων οργανωμένου εγκλήματος. Στο πλαίσιο της παράνομης παροχής αγαθών, το οργανωμένο έγκλημα δεν αποτελεί απλώς άθροισμα ομάδων που λειτουργούν συλλογικά, αλλά ένα οργανωμένο δίκτυο που εκτείνεται σε παγκόσμια κλίμακα, με ικανότητα να διακινεί οποιοδήποτε αγαθό, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις κέρδους. Στα πλαίσια του οργανωμένου δικτύου, εκτός από την οργάνωση κλίμακας που είναι απαραίτητη για την διαμόρφωση της δομής του, απαραίτητη κρίνεται και η ύπαρξη κατάλληλων συνδέσμων μεταξύ των ομάδων της οργάνωσης, η οποία επιτρέπει και διευκολύνει τη συνολική δράση του δικτύου. Στο υπόψη πλαίσιο, είναι δυνατό ακόμα και ολιγομελείς, αλλά σωστά οργανωμένες ομάδες, να αναλαμβάνουν ειδικές δράσεις περιφερειακού χαρακτήρα, ιδιαίτερης σημασίας για το δίκτυο του οργανωμένου εγκλήματος.

Η παράνομη παροχή αγαθών διακρίνεται σε:

- Παροχή παράνομων αγαθών
- Παροχή νόμιμων αγαθών με παράνομο τρόπο.

Συχνά η ανωτέρω διάκριση δεν είναι εύκολη, καθώς επηρεάζεται από διαφορετικές αντιλήψεις και νομοθεσίες που επικρατούν ανά χώρα. Για παράδειγμα, ενώ στην Ελλάδα απαγορεύεται η οπλοφορία, με εξαίρεση ειδικές κατηγορίες, στις ΗΠΑ επιτρέπεται, καθώς το όπλο θεωρείται νόμιμο αγαθό, εφόσον ο πιθανός αγοραστής πληροί ορισμένες προϋποθέσεις (λευκό ποινικό μητρώο κλπ). Έτσι, στις ΗΠΑ, εκτός της βιομηχανίας νόμιμης προώθησης όπλων, ανθεί και μια βιομηχανία παράνομης προώθησής τους.

«Αγαθά», των οποίων μεγάλο μέρος ή το σύνολο της διάθεσης, έχει αναλάβει το οργανωμένο έγκλημα, είναι κυρίως (UNODC, 2010):

- Ναρκωτικά και όπλα.
- Πορνογραφικό υλικό.
- Κλοπιμαία (αυτοκίνητα, συσκευές HiFi, φάρμακα).
- Λαθραία (τσιγάρα, ρουχισμός, μικροσυσκευές, γούνες).
- Έργα τέχνης, αρχαία και αντικείμενα πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Σπάνια είδη ζώων.
- Ανθρώπινα όργανα.

Η παράνομη παροχή αγαθών από το οργανωμένο έγκλημα, εμφανίζει συσχέτιση με την ευρύτερη κοινωνία. Το οργανωμένο έγκλημα προκειμένου να πετύχει κέρδη και οφέλη, ανταποκρίνεται σε επιθυμίες μεγάλων κοινωνικών ομάδων που εκφράζονται με τη μορφή οικονομικής ζήτησης, από συγκεκριμένους πληθυσμούς εντός των κοινωνικών ομάδων. Οι υπόψη πληθυσμοί διαφέρουν σε μέγεθος ανάλογα με τα αγαθά, αλλά ο αριθμός τους αρκεί για να καλύψει τις οικονομικές απαιτήσεις του οργανωμένου εγκλήματος και ταυτόχρονα ικανοποιεί τη σχέση κέρδους-ρίσκου. Έτσι, για παράδειγμα τα ναρκωτικά και τα λαθραία απευθύνονται σε μεγάλο αριθμό ατόμων που καταβάλλουν σχετικά περιορισμένο οικονομικό κόστος για την απόκτηση τους. Αντίθετα, τα έργα τέχνης απευθύνονται σε περιορισμένους αριθμούς πλουσίων ιδιωτών, επιχειρήσεων ή ακόμη και κυβερνήσεων χωρών.

3.2.2 Παράνομη Παροχή Υπηρεσιών

Το οργανωμένο έγκλημα δραστηριοποιείται αποτελεσματικά και σε τομείς παροχής υπηρεσιών που η πολιτεία ορίζει ως παράνομες ή με τρόπους που η πολιτεία ορίζει ως παράνομους. Αντίστοιχα λοιπόν η παράνομη παροχή υπηρεσιών διακρίνεται σε:

- Παροχή παράνομων υπηρεσιών.
- Παροχή νόμιμων υπηρεσιών με παράνομο τρόπο.

Οι διάφορες μορφές παράνομων υπηρεσιών ή παράνομης παροχής νόμιμων υπηρεσιών, με τις οποίες εμπλέκεται το οργανωμένο έγκλημα απευθύνονται σε κοινωνικές και οικονομικές δομές, θεσμούς και υπηρεσίες που παρότι δεν είναι συμβατές με τη νομιμότητα, παρουσιάζουν ζήτηση από μεγάλη μερίδα της κοινωνίας. Για τις υπηρεσίες αυτές οι εγκληματικές οργανώσεις αμείβονται, ενώ κάποιες από τις υπηρεσίες τους, μπορεί να είναι ηθικά απεχθείς, φθοροποιές για τις κοινωνικές/οικονομικές σχέσεις, την κοινωνία, το περιβάλλον και τον πολιτισμό ή ανατρέπουν τους επικρατούντες συσχετισμούς στις σχέσεις ατόμων, κοινωνικών ομάδων ή χωρών. Ως τέτοιες υπηρεσίες αναφέρονται:

Πορνεία και Εμπόριο Ανθρώπων

Το οργανωμένο έγκλημα ελέγχει και διαχειρίζεται το μεγαλύτερο μέρος (και σε κάποιες χώρες, το σύνολο) της πορνείας, τόσο σε χώρες όπου απαγορεύεται, όσο και σε χώρες που υπάρχει νόμιμη κάλυψη. Το οργανωμένο έγκλημα, ακόμη και στις περιπτώσεις νόμιμης πορνείας, προχωρά σε παράνομες ενέργειες, όπως εμπορία ανθρώπων, εξαναγκαστική πορνεία, εκμετάλλευση εκδιδομένων ατόμων (Κόφφας et al., 2017). Επίσης, πολλές εγκληματικές ομάδες ενεργούν στο πλαίσιο ενός διεθνούς οργανωμένου δικτύου, στο οποίο είναι δυνατό επίσης να συμμετάσχουν άτομα ή μικρές ομάδες ως πωλητές, διακινητές ή αγοραστές γυναικών και παιδιών προς εκμετάλλευση (Πάττα et al., 2015)

Διακίνηση Μεταναστών

Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, μεγάλες μάζες ατόμων κάθε φύλου, ηλικίας, θρησκευματος, μετακινούνται από χώρες υπό οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική κατάρρευση, σε άλλες χώρες όπου προσδοκούν να βρουν εργασία και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης για αυτούς και τις οικογένειες τους. Ωστόσο μέρος μόνο των πληθυσμών αυτών μεταναστεύουν με νόμιμες διαδικασίες προς τις χώρες προορισμού. Για αρκετούς μετανάστες, το οργανωμένο έγκλημα με τα διεθνή δίκτυα που διαθέτει, έχει αναλάβει το έργο της παράνομης μετακίνησής τους προς τις χώρες προορισμού. Για τη δράση τους αυτή, οι εγκληματικές ομάδες που εντάσσονται στα διεθνή δίκτυα, αμείβονται από τους ίδιους τους μετανάστες, αλλά και από επιχειρηματίες που αναζητούν εργάτες διατεθειμένους να εργαστούν σε συνθήκες κατώτερες των προβλεπομένων από το εργατικό δίκαιο της εκάστοτε χώρας και με αμοιβές πολύ χαμηλότερες των νομίμων.

Παράνομο Στοιίχημα

Το στοιίχημα στις περισσότερες χώρες βρίσκεται υπό τον έλεγχο και τις ρυθμίσεις του κράτους, επειδή συνδέεται με φθορά στην κοινωνική ηθική και οδηγεί σε αδιέξοδα μεγάλο αριθμό ατόμων, κυρίως μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων. Το νόμιμο στοιίχημα λειτουργεί με αυστηρές προδιαγραφές και με την αυστηρή επίβλεψη των οργάνων του κράτους. Το οργανωμένο έγκλημα κυρίως ελέγχει παράνομες μορφές στοιχήματος, αλλά συχνά παρεμβαίνει ρυθμιστικά και σε νόμιμες μορφές του, όπως ιπποδρομίες, κυνοδρομίες, αγώνες πυγμαχίας, ποδόσφαιρο, μπάσκετ και άλλα αθλητικά γεγονότα. Η ζήτηση από μεγάλες κοινωνικές ομάδες συμμετοχής τους στο οργανωμένο παράνομο στοιίχημα, είτε στην εντελώς παράνομη μορφή του, είτε ως παράνομες παρεμβάσεις στο

νόμιμο στοίχημα, διαμορφώνεται συνήθως σε υψηλά επίπεδα, επειδή απαλλάσσει τον παίκτη από το ποσοστό της εφορίας, επιτρέπει την απόκρυψη ενδεχόμενων εισοδημάτων, ενώ παρέχει δυνατότητες δανεισμού με όρους τοκογλυφίας. Έτσι το οργανωμένο έγκλημα, μέσω του στοιχήματος, εδραιώνει ένα πλέγμα υπηρεσιών προς την κοινωνία, όπως τοκογλυφία, ξέπλυμα μαύρου χρήματος κλπ, από το οποίο αποκομίζει κέρδη.

Τοκογλυφία

Η τοκογλυφία αποτελεί διαχρονικό φαινόμενο και για πολλούς αιώνες περιορίστηκε σε δράσεις ατόμων που διέθεταν κεφάλαια και ήταν διατεθειμένοι να δανείσουν, με υψηλό επιτόκιο, σε άτομα που είχαν άμεση οικονομική ανάγκη. Ωστόσο στο τέλος της ποτοαπαγόρευσης στις ΗΠΑ, για πρώτη φορά το οργανωμένο έγκλημα επεκτάθηκε στην τοκογλυφία, καθώς οι εγκληματικές ομάδες είχαν διαθέσιμα μεγάλα κεφάλαια και αναζητούσαν νέα κερδοφόρα πεδία ανάπτυξης. Η τοκογλυφία αποτέλεσε ένα τέτοιο πεδίο, το οποίο τις τελευταίες δεκαετίες αναπτύχθηκε σε όλες σχεδόν τις χώρες, έχοντας αποκτήσει παράλληλα διεθνή χαρακτήρα. Η τοκογλυφία που ελέγχεται από το οργανωμένο έγκλημα, απευθύνεται κατά βάση σε τρεις βασικές κατηγορίες δανειζομένων:

- Σε άτομα που δεν είναι σε θέση να πληρώσουν τα χρέη τους από το παράνομο στοίχημα, όπως προαναφέρθηκε.
- Σε εγκληματικές ομάδες που εμπλέκονται με δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος και οι οποίες έχουν άμεση ανάγκη χρήματος για να οργανώσουν μια επιχείρηση αγοράς και προώθησης παράνομων αγαθών (πχ ναρκωτικών).
- Σε καθόλα νόμιμες επιχειρήσεις που έχουν ανάγκη κεφαλαίου για να επεκτείνουν τη δράση τους ή να ξεπληρώσουν χρέη, αλλά το επίσημο σύστημα δανειοδότησης μιας χώρας δεν διατίθεται να προσφέρει αυτή τη δυνατότητα, είτε εύλογα, είτε για λόγους «αγκυλώσεων», είτε λόγω ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρήσεων.

Κλεπταποδογή

Οι ισχυρές εγκληματικές ομάδες που κατά κανόνα κυριαρχούν στα δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος (πχ Μαφία), δεν εμπλέκονται με μικρής κλίμακας εγκληματικές δράσεις, ιδίως όταν η σχέση κέρδους-ρίσκου εκτιμάται ως ασύμφορη. Δεν είναι όμως ασυνήθιστο να χρηματοδοτούν ανάλογες δράσεις και να παρέχουν πληροφορίες για επιλεγμένους στόχους, σε μικρότερες ομάδες ή άτομα, ή ακόμα και να τους προτείνουν σημαντικούς στόχους. Αυτό που συνήθως αναλαμβάνουν οι ισχυρές εγκληματικές

οργανώσεις, είναι η αποδοχή παντοειδούς κλοπιμαίων (επιταγές, μετοχές, χρεόγραφα, πιστωτικές κάρτες, πολύτιμα αντικείμενα), καθώς διαθέτουν τα δίκτυα και την ικανότητα να τα προωθήσουν επικερδώς σε νόμιμες διεξόδους («ξέπλυμα»). Η κλεπταποδοχή αποτελεί σημαντική και κερδοφόρα δραστηριότητα του οργανωμένου εγκλήματος, η οποία αναδεικνύει την ισχυρή ιεραρχική δομή των δικτύων που αναπτύσσονται στα πλαίσια του.

Εκβιασμός

Ο εκβιασμός ορίζεται ως η χρήση βίας ή η απειλή χρήσης βίας με σκοπό την επίτευξη ενός εγκληματικού σκοπού. Αποτελεί εξίσου βασική δραστηριότητα των εγκληματικών ομάδων του οργανωμένου εγκλήματος. Ο εκβιασμός δεν αποτελεί «παροχή υπηρεσιών» (με την ευρεία έννοια του όρου), αλλά νοείται ως παρασιτική δραστηριότητα, καθώς δεν έχει αναδιανεμητικό χαρακτήρα. Δηλαδή αφορά δραστηριότητες που αντλούν πόρους, χωρίς να παρέχουν υπηρεσίες κάποιας μορφής.

Οι δράσεις που εντάσσονται στη γενική έννοια του εκβιασμού, προσδιορίζονται από δύο ριζικά αντίθετες αντιλήψεις. Η πιο διαδεδομένη αντίληψη, προσδιορίζει τον εκβιασμό ως μέσο ή μέθοδο, σύμφωνα με την οποία ο εκβιασμός νοείται ως κλοπή και ορίζεται ως *«η χρήση βίας ή η απειλή χρήσης βίας με σκοπό την επίτευξη ενός εγκληματικού σκοπού»*. Υπό αυτή την έννοια, η άσκηση εκβιασμού εφαρμόζεται σε όλα τα πεδία δράσης του οργανωμένου εγκλήματος και χρησιμοποιείται ως ισχυρός ρυθμιστικός παράγοντας στις σχέσεις του οργανωμένου εγκλήματος με την κοινωνία. Εκ των βασικότερων μορφών εκβιαστικών πρακτικών εις βάρος κυρίως μικρών επιχειρήσεων (συνήθως νυκτερινών κέντρων, μπαρ), είναι η «προστασία». Στις περιπτώσεις αυτές, το οργανωμένο έγκλημα και οι οργανώσεις του «προστατεύουν» τις υπόψη επιχειρήσεις από πιθανές καταστροφές που είτε η ίδια η εγκληματική οργάνωση απειλεί ότι θα προκαλέσει εάν αν η επιχείρηση δεν συμφωνήσει να καταβάλλει ένα ποσό σε εβδομαδιαία ή μηνιαία βάση, είτε θα προκληθούν από άλλες εγκληματικές ομάδες που εντάσσονται στο οργανωμένο έγκλημα.

Η άλλη αντίληψη για τον προσδιορισμό του εκβιασμού, διαμορφώθηκε με βάση μελέτες του Thomas Schelling (1971), κατά τον οποίον, το οργανωμένο έγκλημα ασκεί εκβιασμό επί άλλων εγκληματικών ομάδων ή ατόμων που παρέχουν αγαθά ή/και υπηρεσίες στην παράνομη αγορά και στους οποίους «παρέχουν την άδεια», με καταβολή χρημάτων, επιτρέποντας την άσκηση επιμέρους εγκληματικών δραστηριοτήτων. Εφόσον υπάρξει άρνηση καταβολής των καθορισμένων ποσών ή άρνηση συμμόρφωσης με τους όρους που τίθενται, τότε το οργανωμένο έγκλημα, προχωρά στην άσκηση βίας. Σύμφωνα

με την αντίληψη αυτή, οι ισχυρές ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος, αντιπροσωπεύουν μία οργανωτική ελίτ του εγκλήματος που ηγεμονεύει στο χώρο, χωρίς να αναλαμβάνουν οι ίδιες συγκεκριμένες εγκληματικές δραστηριότητες. Αντίθετα, το οργανωμένο έγκλημα αντλεί πόρους από κάθε λογής εγκληματίες, παρέχοντας «σημαντικές» υπηρεσίες, όπως (Schelling, 1971):

- Οργανώνει το εγκληματικό περιβάλλον, ώστε να αποτρέπονται κοινοί τόποι και στόχοι δράσης, από διάφορες εγκληματικές ομάδες.
- Παρέχει πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με στόχους, τρόπους και χρόνους δράσης, τις οποίες συλλέγει μέσω διασυνδέσεών του με το «νόμιμο» και «παράνομο» κόσμο.
- Παρέχει κάλυψη απέναντι στους μηχανισμούς καταστολής.
- Ασφαλίζει τον εγκληματία ή τη μικρή εγκληματική ομάδα από πιθανές αντιδράσεις ανταγωνιστών τους.
- Αγοράζει σε κάποιες περιπτώσεις αμέσως τα κλοπιμαία ή ότι άλλο έχουν οι μικρές εγκληματικές ομάδες στη διάθεσή τους, απαλλάσσοντάς τους από τα προβλήματα της προώθησης και τους κινδύνους της κατοχής κλοπιμαίων.
- Παρεμβαίνει στοχευμένα, συμβάλλοντας στην επιτυχία μιας εγκληματικής δράσης που εκτιμάται ως ιδιαίτερα κερδοφόρα, μέσω της διαφθοράς κρατικών υπαλλήλων.
- Χρηματοδοτεί επιλεκτικά κάποιες δράσεις που υπόσχονται σημαντικά κέρδη.
- Είναι σε θέση να φέρει σε επαφή μια αλυσίδα ατόμων ή ομάδων, ώστε να διεκπεραιωθεί μια πολύπλοκη-πολυδιάστατη εγκληματική δράση.

Γίνεται σαφές ότι σύμφωνα με τη δεύτερη αυτή προσέγγιση, για τον προσδιορισμό του εκβιασμού, ο διαμεσολαβητικός ρόλος του οργανωμένου εγκλήματος, αποκτά σημαντικό ρόλο στον ευρύτερο εγκληματικό χώρο, καθώς επιβάλλει μια σχετική τάξη και οργάνωση, βελτιώνει τις αποδόσεις των εγκληματικών δραστηριοτήτων και διαμορφώνει τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη πολλαπλών εγκληματικών δράσεων που υπό άλλες συνθήκες θα ήταν ίσως αδύνατες. Με άλλα λόγια, το οργανωμένο έγκλημα λειτουργεί σαν μια «κυβέρνηση» που επιβάλλει κανόνες στο περιβάλλον των εγκληματικών οργανώσεων (Schelling, 1971). Αντίστοιχη προσέγγιση αναφορικά με το ρόλο του εκβιασμού, ως βασική δραστηριότητα του οργανωμένου εγκλήματος, παρουσίασαν οι Cressey (1969:263-264) και Smith (1975). Οι απόψεις των Schelling, Cressey και Smith δεν τύγχαναν σημαντικής προσοχής από τους αναλυτές του οργανωμένου έγκληματος, μέχρι και τα τέλη

της δεκαετίας 1990, όταν οι συγκεκριμένες προσεγγίσεις άρχισαν να επανεξετάζονται με αυξανόμενο ενδιαφέρον από μελετητές και ερευνητές.

3.3 Μέθοδοι Δράσης του Οργανωμένου Εγκλήματος

Οι μέθοδοι δράσης του οργανωμένου εγκλήματος είναι αναρίθμητες και μάλλον δύσκολο να κατηγοριοποιηθούν με σαφήνεια, καθώς λειτουργεί με την ίδια άνεση σε παράνομες, αλλά και σε νόμιμες δραστηριότητες. Στις προηγούμενες παραγράφους γίνεται εκτεταμένη αναφορά σε πολλές από αυτές τις μεθόδους που είναι συνυφασμένες με τις πολλαπλές δραστηριότητες που αναπτύσσει το οργανωμένο έγκλημα. Στην παρούσα φάση κρίνεται αναγκαίο να γίνει μια ειδικότερη αναφορά σε δύο μεθόδους δράσης με ιδιαίτερη σημασία για τη λειτουργία του οργανωμένου εγκλήματος, το «ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος» και τη διαφθορά.

3.3.1 Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος

Ως «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» έχει επικρατήσει να ονομάζεται μεταφορικά η νομιμοποίηση εσόδων από προηγούμενες εγκληματικές δράσεις. Αποτελεί δέσμη τρόπων, μεθόδων και τεχνικών επανεμφάνισης εσόδων από δράσεις ομάδων οργανωμένου εγκλήματος, με νόμιμη μορφή, με αντίστοιχη αποφυγή εντοπισμού από τους μηχανισμούς καταστολής της πολιτείας, της ίδιας της εγκληματικής ομάδας ή του παράνομου χαρακτήρα των εσόδων. Γενικά, το «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» αφορά στην επιτυχημένη παράκαμψη ή εξουδετέρωση των μηχανισμών καταστολής της πολιτείας μέσω αξιοποίησης μηχανισμών όπως τραπεζών, καζίνο, χρηματιστηρίων, χρηματομεσιτικών οργανισμών, ασφαλιστικών επιχειρήσεων, επιχειρήσεων χρυσού και πολύτιμων λίθων, βιομηχανιών και άλλων δραστηριοτήτων που εντάσσονται στο πλαίσιο λειτουργίας της νόμιμης οικονομίας.

Το ξέπλυμα των εσόδων που προκύπτουν από εγκληματικές δράσεις, αποτελεί καθοριστικής σημασίας φάση της συνολικής δράσης του οργανωμένου εγκλήματος. Το σύγχρονο οικονομικό σύστημα, μέσω των νόμιμων μηχανισμών του, επιτρέπει ή και διευκολύνει το οργανωμένο έγκλημα, στη μεταφορά μεγάλων ποσών, μέσω μιας αλυσίδας νόμιμων μηχανισμών, με στόχο στη διαδρομή αυτή τα ποσά που διακινούνται σταδιακά να απολέσουν τα χαρακτηριστικά που αποδεικνύουν ότι αποτελούν προϊόντα εγκλήματος. Για το σκοπό αυτό, αξιοποιούνται:

- οι επικρατούντες κανόνες του τραπεζικού συστήματος,
- οι ελεύθερες ζώνες εμπορικών συναλλαγών,

- υπεράκτιες επιχειρήσεις,
- εταιρείες κάλυψης (εταιρείες που υπάρχουν μόνο στα χαρτιά),
- καθ' όλα νόμιμες επιχειρήσεις.

Ουσιαστικά, με ένα ασήμαντο σχετικά κόστος νομικών αποζημιώσεων, όποιος επιθυμεί έχει τη δυνατότητα να δημιουργήσει μια εταιρεία κάλυψης, ή μια υπεράκτια επιχείρηση, για την οποία ουδείς έχει το δικαίωμα να γνωρίζει και, φυσικά δεν έχει το δικαίωμα να γνωρίζει τα ποσά που η εταιρεία αυτή διαχειρίζεται.

Από έρευνες για τα έσοδα του οργανωμένου εγκλήματος και τη νομιμοποίηση τους, προκύπτει ότι ήδη από τις αρχές της δεκαετίας 1990, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, αποτελούσε την τρίτη μεγαλύτερη βιομηχανία στην παγκόσμια οικονομία, «ξεπλένοντας» περισσότερα από 500 δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως.

Πρακτικά, οι μέθοδοι και οι τεχνικές που αξιοποιούνται από το οργανωμένο έγκλημα, και τους συνεργάτες του, δεν είναι δυνατό να μετρηθούν, ενώ συνεχώς βελτιώνονται και εμπλουτίζονται. Το ποιες μέθοδοι και τεχνικές θα αξιοποιηθούν για το «ξέπλυμα», εξαρτώνται από ορισμένους σημαντικούς παράγοντες όπως:

- το ποια είναι η εγκληματική ομάδα,
- πού είναι εγκατεστημένη,
- το μέγεθος του χρηματικού ποσού που προορίζεται για «ξέπλυμα»,
- τα διαθέσιμα χρονικά περιθώρια,
- το διαχειριστή της διαδικασίας, αφού συνήθως τα διάφορα πρόσωπα, ομάδες και δίκτυα που αναλαμβάνουν τέτοιες υποθέσεις, έχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους, ως προς την ικανότητα και την πείρα,
- τις συγκυρίες που μπορεί να προκύψουν.

Οι τεχνικές και μέθοδοι που εφαρμόζονται από οργανώσεις οργανωμένου εγκλήματος για τη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων, απαιτούν ευρύ δίκτυο συνεργατών που περιλαμβάνει μεγαλο-επιχειρηματίες, τραπεζίτες, υψηλά ιστάμενους στην επιχειρηματική και επαγγελματική ιεραρχία της κοινωνίας. Οι υπόψη συνεργάτες έχουν καίριο ρόλο στη διαδικασία νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων του οργανωμένου εγκλήματος και χωρίς την ενεργό συμμετοχή τους, τα υπόψη έσοδα δεν θα μπορούσαν να νομιμοποιηθούν.

Σημαντικοί επίσης στη διαδικασία νομιμοποίησης παράνομων εσόδων, είναι οι ειδικοί συνεργάτες, όπως δικηγόροι και λογιστές που αναλαμβάνουν από τεχνικής άποψης την οργάνωση του «ξεπλύματος», διοργανώνουν τις φάσεις ξεπλύματος και εξασφαλίζουν συνεργασίες με μέλη του νομίμου δικτύου συνεργατών (τραπεζίτες, επιχειρηματίες κλπ).

3.3.2 Διαφθορά

Η διαφθορά δεν αποτελεί μορφή δράσης ή χαρακτηριστικό αποκλειστικά του οργανωμένου εγκλήματος. Το οργανωμένο έγκλημα απλώς αξιοποιεί κάποιες από τις δυνατότητες που δημιουργήθηκαν κυρίως από το οικονομικό-πολιτικό κατεστημένο της εκάστοτε κοινωνίας, με σκοπό να αναπτυχθεί σε κομβικά σημεία που συνδέουν οικονομία, κοινωνία και πολιτεία. Οι σημαντικότερες μορφές διαφθοράς αφορούν σε δράση υψηλά ιστάμενων στην κοινωνική ιεραρχία κάθε χώρας, κυρίως στις κορυφές της οικονομίας και του κράτους (Sutherland, 1983). Η διαφθορά δύναται να εκδηλώνεται σε όλη την κοινωνική ιεραρχία, ενίοτε σε τέτοιο βαθμό που τείνει να διαμορφωθεί σε μια κανονικότητα αποδεκτή από το μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας.

Η διαφθορά είναι πολύμορφη και μπορεί να προσδιοριστεί ως οικονομική, σεξουαλική ή πολιτική, ενώ σε πολλές περιπτώσεις πραγματώνεται ως εκβιασμός ή απειλή.

Εστιάζοντας στη σχετιζόμενη με το οργανωμένο έγκλημα διαφθορά, πολλοί ερευνητές την έχουν οριοθετήσει, ως δραστηριότητα στα πλαίσια της παράνομης παγκόσμιας οικονομίας που απαιτεί τη διασύνδεση κρατικών στελεχών με μέλη εγκληματικών οργανώσεων, σε μια σχέση που εκφράζει τα όρια των κρατικών ελέγχων και την ισχύ των ελέγχων αυτών (Friman and Andreas, 1999). Ουσιαστικά η διαφθορά αντανακλά τη διείσδυση του οργανωμένου εγκλήματος στο κράτος, η οποία υποσκάπτει την εφαρμογή των ελέγχων από το τελευταίο, αλλά ταυτόχρονα και την διείσδυση του κράτους στις παράνομες οικονομικές δραστηριότητες. Στα πλαίσια αυτά, μη-κρατικοί εγκληματικοί δρώντες, καταφεύγουν σε δωροδοκίες διεφθαρμένων κρατικών υπαλλήλων, εφόσον δεν μπορούν να τους παρακάμψουν ή εκφοβίσουν. Η διαφθορά επομένως στον πυρήνα της συνδέει κρατικούς και εγκληματικούς μη-κρατικούς δρώντες, σε βαθμό που καθίσταται δύσκολη η διάκριση μεταξύ των δύο.

Γίνεται φανερό πως για να επωφεληθεί το οργανωμένο έγκλημα από τη διαφθορά, προαπαιτείται ανάπτυξη συνεργασίας με αριθμό στελεχών και μελών του δημόσιου τομέα, καθώς και πολιτικών προσώπων. Έτσι καλλιεργούνται οι διασυνδέσεις που αναπτύσσει το οργανωμένο έγκλημα με την ευρύτερη οικονομία και πολιτεία. Οι υπόψη διασυνδέσεις δεν περιορίζονται στο χαμηλό επίπεδο στελεχών του ευρύτερου δημοσίου τομέα, αλλά συνήθως διαμορφώνονται σε βάθος, στην κοινωνική, οικονομική, πολιτική και κρατική ιεραρχία. Στο πλαίσιο αυτών των διασυνδέσεων, το οργανωμένο έγκλημα ανάγεται σε σημαντικό χρηματοδότη επιχειρήσεων, υψηλά ιστάμενων στην κοινωνική ιεραρχία και πολιτικών προσώπων, συμβάλλοντας εμμέσως στην αναμόρφωση των συνθηκών

ανταγωνισμού, ή αντιπαράθεσης, τόσο στην οικονομία όσο και στην πολιτική ζωή. Παράλληλα καθίσταται χρηματοδότης, μερίδας δημοσίων υπαλλήλων, συμβάλλοντας έτσι στην έμμεση, ουσιαστική (ωστόσο παράνομη), αύξηση των συνολικών τους αποδοχών.

Χωρίς την εκτεταμένη διαφθορά αστυνομικών, δικαστών, εισαγγελέων, τραπεζιτών, δικηγόρων, λογιστών και εκλεγμένων πολιτικών, το οργανωμένο έγκλημα δεν είναι σε θέση να συνεχίσει τη δράση του, πολύ δε περισσότερο, να αναπτυχθεί.

Η διαφθορά στο πλαίσιο της παράνομης οικονομίας συχνά εκδηλώνεται μέσω σχέσεων μεταξύ μελών εγκληματικών οργανώσεων και κρατικών υπαλλήλων όλων των επιπέδων ιεραρχίας, συνήθως μέσω δωροδοκίας, όταν οι πρώτοι δεν μπορούν να παρακάμψουν τα όρια και την ισχύ του κρατικού ελέγχου. Με τον τρόπο αυτό παραβιάζονται αρχές που διέπουν τη λειτουργία του Κράτους και της Δημοσίας Διοίκησης, όπως:

- η δημοκρατική αρχή, αφού τα όργανα της Πολιτείας δεν δρουν υπέρ των συμφερόντων όλης της κοινωνίας αλλά μεμονωμένων τμημάτων αυτής,
- η αρχή της νομιμότητας της Διοίκησης που αποτελεί τη βάση λειτουργίας της Διοίκησης και διέπει το σύνολο των ενεργειών της,
- η αρχή του δημοσίου συμφέροντος,
- η αρχή της χρηστής διοίκησης,
- η αρχή της αμεροληψίας.

Η ανάπτυξη της διαφθοράς σηματοδοτεί την προσπάθεια διείσδυσης του οργανωμένου εγκλήματος στο κράτος, με απώτερο σκοπό τον έλεγχο των μηχανισμών πρόληψης και καταστολής που μπορούν να παρεμποδίσουν την ανάπτυξη του και να αναχαιτίσουν τη δράση του.

Η κατασταλτική ισχύς του κράτους, είναι δυνατό να αντιπαρατεθεί με το οργανωμένο έγκλημα και να ασκηθεί αποτελεσματικά υπό δύο προϋποθέσεις, η πρώτη αφορά στη δημιουργία ειδικών απαγορευτικών νόμων για το σκοπό αυτό και η δεύτερη σχετίζεται με την ικανότητά του κράτους να εφαρμόσει τους νόμους αυτούς.

Σε σχετικούς όρους, η διαφθορά είναι ενδεικτική της ισχύος του κράτους. Πράγματι εκδηλώσεις διαφθοράς όπως η δωροδοκία σημειώνονται ακριβώς επειδή δεν είναι δυνατή η παράκαμψη των νόμων ή η μη εφαρμογή τους, ενεργοποιώντας ισχυρές κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές δυνάμεις, οι οποίες συνενώνονται για να υπερισχύσουν του νόμου, καθιστώντας τον, στην καλύτερη περίπτωση ακατάλληλο, και στη χειρότερη περίπτωση αναποτελεσματικό-αντιπαραγωγικό.

3.4 Επιπτώσεις του Οργανωμένου Εγκλήματος

Οι επιπτώσεις του οργανωμένου εγκλήματος διεθνώς είναι σημαντικές, καθώς λόγω της φύσης του, κατορθώνει να διεισδύει σε όλο το φάσμα της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής κάθε χώρας και να το διαβρώνει. Χρησιμοποιώντας κυρίως τους τομείς οικονομικού ενδιαφέροντος, ως βάση για την ανάπτυξη της δράσης του, προχωρά σε παραβίαση νόμων, θεσμών, θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θέτει υπό αμφισβήτηση ακόμη και την αρχή του κράτους δικαίου (Woodiwiss, 1988; Blakey, 1995).

Στα πλαίσια αυτά σειρά πρωτοβουλιών που αναπτύχθηκαν από κράτη και θεσμούς, όπως η ΕΕ, αναδεικνύουν τη σημασία των επιπτώσεων που έχει η δράση του οργανωμένου εγκλήματος στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή των κρατών. Χαρακτηριστικό είναι το ψήφισμα 2010/2309(INI) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις 25 Οκτωβρίου 2011, με το οποίο αναγνωρίζεται ότι *«...το οργανωμένο έγκλημα έχει τεράστιο κοινωνικό κόστος, ενώ παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα και καταπατά τους κανόνες της δημοκρατίας, αφαιρεί και διασπαθίζει πόρους (οικονομικούς, ανθρώπινους κ.α.), στρεβλώνει την κοινή ελεύθερη αγορά, διαβρώνει τις επιχειρήσεις και τη νόμιμη οικονομία, ενισχύει τη διαφθορά, μολύνει και ρυπαίνει και καταστρέφει το περιβάλλον...»*, καταλήγοντας στη διαπίστωση *«...ότι το οργανωμένο έγκλημα, είτε διαπράττεται από οργανώσεις τύπου μαφίας, είτε όχι, συγκαταλέγεται στις βασικές απειλές για την εσωτερική ασφάλεια και την ελευθερία των πολιτών της ΕΕ...»*. Το παραπάνω ψήφισμα ουσιαστικά περιγράφει τον αντίκτυπο των δράσεων του οργανωμένου εγκλήματος, όχι μόνο στους πολίτες της ΕΕ, αλλά σε κάθε χώρα που επηρεάζεται από αυτό.

Σήμερα το οργανωμένο έγκλημα έχει διαμορφώσει μια σοβαρή παράνομη παγκόσμια οικονομία που αποτελεί αναπόσπαστο και σημαντικό τμήμα της συνολικής παγκόσμιας οικονομίας (UNODC, 2011b). Η δραστηριοποίηση του εκτείνεται τόσο σε νόμιμους, όσο και σε παράνομους τομείς οικονομικής δραστηριότητας, όπως εμπόριο ναρκωτικών, όπλων, φαρμάκων και παντός είδους παρανόμων ή απαγορευμένων προϊόντων που αφορούν στην προστασία της υγείας και της ασφάλειας του πληθυσμού. Παράλληλα, η αποκόμιση σημαντικών παρανόμων εσόδων από τις εγκληματικές οργανώσεις, μέσω αποφυγής καταβολής νομίμων φόρων και τελών, αποστερεί έσοδα από το κράτος, απειλεί την οικονομική ανάπτυξη, πλήττει το νόμιμο εμπόριο και περιορίζει τις δημοσιονομικές δυνατότητες της Πολιτείας για βελτίωση των κοινωνικών δομών (UNODC, 2011b). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, το οργανωμένο έγκλημα να θίγει ευθέως και το κοινωνικό κράτος.

Τα εγκλήματα κατά ζωής και περιουσίας, τα οποία επίσης αποτελούν σημαντικό μέρος της δράσης του οργανωμένου εγκλήματος, αποτελούν ευθεία προσβολή των ατομικών δικαιωμάτων και άρα του ίδιου του κράτους δικαίου, ενώ η διακίνηση και εμπορία ανθρώπων με σκοπό τη δουλεία ή τη σεξουαλική εκμετάλλευση, προσβάλλει τις θεμελιώδεις αρχές πάνω στις οποίες οικοδομήθηκε ο σύγχρονος δυτικός πολιτισμός. Οι κοινωνικές επιπτώσεις από αυτές τις δραστηριότητες επηρεάζουν την κοινωνική συνοχή του κράτους και διαταράσσουν τους όρους ειρηνικής συμβίωσης των πολιτών (Woodiwiss, 1988; Blakey, 1995; Κόφφας et al., 2017).

Η δράση του οργανωμένου εγκλήματος εξαπλώνεται διαρκώς, σε τοπικό και διεθνές επίπεδο και ήδη θεωρείται παγκόσμια απειλή (UNODC, 2010). Οι επιπτώσεις του δύσκολα καταγράφονται στο σύνολό τους, λόγω της πολυδιάστατης δράσης του, της παγκόσμιας εμβέλειας και του αφανούς χαρακτήρα του. Έτσι οι εκτιμήσεις που γίνονται αναφορικά με την τάξη μεγέθους των επιπτώσεων, μπορούν να προσδιορίσουν μόνο μικρό μέρος τους, αναφερόμενες κυρίως στις οικονομικές τους διαστάσεις και λιγότερο στις κοινωνικές, πολιτικές, περιβαλλοντικές και ψυχολογικές επιπτώσεις για τα κράτη και τις κοινωνίες.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της ανάπτυξης που γνωρίζει το οργανωμένο έγκλημα διαχρονικά, είναι η σύγκριση των μεγεθών του σε οικονομικούς όρους ανά δεκαετία. Σύμφωνα με έρευνα του UNODC, το 2009 τα έσοδα από το υπερεθνικό οργανωμένο έγκλημα ανήρθαν σε περίπου 2,1 τρις δολάρια ΗΠΑ που αντιστοιχούν μεσοσταθμικά στο 3,6% του παγκοσμίου ΑΕΠ (διακύμανση μεταξύ 2,3-5,5% του παγκοσμίου ΑΕΠ). Τα στοιχεία αυτά σε σύγκριση με αντίστοιχη έρευνα που έγινε το 1998 από το ΔΝΤ, δείχνουν αύξηση του κύκλου εργασιών του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, υπολογίζοντας τα αντίστοιχα έσοδα στο 2-5% του παγκοσμίου ΑΕΠ (UNODC, 2011b).

Οι σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις του οργανωμένου εγκλήματος μεγεθύνονται ακόμη περισσότερο, όταν αυτό κατορθώνει και κυριαρχεί σε ολόκληρες περιοχές, όπως οι περιπτώσεις της Κολομβίας και του Μεξικό, όπου μεγάλες περιοχές ελέγχονται από τα «καρτέλ» ναρκωτικών, παραλύοντας ουσιαστικά κάθε προσπάθεια επικράτησης των επίσημων κρατικών δυνάμεων και αποκατάστασης της εννόμου τάξης, οδηγώντας ακόμη και σε αποσταθεροποίηση των συγκεκριμένων περιοχών, μέσω επικράτησης ενός καθεστώτος βίας, φόβου και ανασφάλειας.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος, έχει σημαντικές επιπτώσεις και στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος, καθώς παράνομες δράσεις που αναλαμβάνει στα πλαίσια της διεύρυνσης των δραστηριοτήτων του

περιλαμβάνουν παράνομη διακίνηση αποβλήτων, ειδών υπό εξαφάνιση, αποψίλωση δασών με στόχο το παράνομο εμπόριο ξυλείας κ.α. Τέτοιες δραστηριότητες διαταράσσουν ισορροπίες οικοσυστημάτων, καταστρέφουν την βιοποικιλότητα, επιταχύνουν την κλιματική αλλαγή και επιβαρύνουν ολόκληρες περιοχές, υποβαθμίζοντας ταυτόχρονα την ποιότητα ζωής των κατοίκων τους (UNODC, 2010).

3.5 Το Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα

Η δράση του οργανωμένου εγκλήματος εισάγει προκλήσεις στην ελληνική κοινωνία, καθώς παρουσιάζει μεγάλη ποικιλομορφία, με σημαντικές επιπτώσεις τόσο στην εθνική ασφάλεια, όσο και στις επικρατούσες πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Οι προκλήσεις αυτές γίνονται ακόμη πιο σημαντικές αναλογιζόμενοι την προσαρμοστικότητα που παρουσιάζουν τα οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα και οι εγκληματικές οργανώσεις στο διαρκώς μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον. Οι ελληνικές αρχές και ιδιαίτερα η Ελληνική Αστυνομία, σε μια προσπάθεια αποτύπωσης των χαρακτηριστικών του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα και παρακολούθησης της εξέλιξης του, προχώρησε σε εκπόνηση Εκθέσεων για το Σοβαρό και Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα. Στις εκθέσεις αυτές παρουσιάζονται συγκριτικά στοιχεία για την εξέλιξη του φαινομένου του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα, οι κυριότερες σοβαρές και οργανωμένες εγκληματικές δραστηριότητες, η ανάλυση των εγκληματικών ομάδων που εμπλέκονται σε αυτές, καθώς και οι παράγοντες που επηρέασαν και επηρεάζουν, την ανάπτυξη του φαινομένου στην Ελλάδα. Από την παρουσίαση των δεδομένων και τη συγκριτική τους ανάλυση, αποτυπώνονται για την Ελλάδα, ο βαθμός απειλής επί μέρους εγκληματικών δραστηριοτήτων, τα χαρακτηριστικά των εγκληματικών ομάδων, οι συνέπειες της δράσης τους, καθώς και εκτιμήσεις για την εξέλιξη του φαινομένου στη χώρα.

3.5.1 Χαρακτηριστικά του Οργανωμένου Εγκλήματος στην Ελλάδα

Τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν το Σοβαρό και Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα, όπως αυτά διαμορφώθηκαν τα τελευταία χρόνια, συνοψίζονται στα εξής (ΕΛ.ΑΣ., 2020):

- Ακολουθεί τα πρότυπα του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος, ως προς τις δράσεις και δραστηριότητες. Το οργανωμένο έγκλημα δραστηριοποιείται στην Ελλάδα κυρίως στη διακίνηση μεταναστών, διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, λαθρεμπόριο προϊόντων, εμπορία ανθρώπων,

εκβιασμούς, οργανωμένες απάτες, πλαστογραφία, διακίνηση όπλων, παραχάραξη και παράνομο εμπόριο πολιτιστικών αγαθών. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια λόγω του μεταναστευτικού ζητήματος, δράσεις όπως η παράνομη διακίνηση μεταναστών, κατέχει σημαντική θέση στη συνολική δραστηριότητα του οργανωμένου εγκλήματος στην ευρύτερη περιοχή της Ελλάδας.

- Παρά τον μεγάλο αριθμό μεταναστών, οι εγχώριοι εγκληματίες εξακολουθούν να αποτελούν τους κύριους εκφραστές του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα. Ενδεικτικά, το 2019 στην Ελλάδα έδρασαν συνολικά 375 εγκληματικές ομάδες που απαρτίζονταν αθροιστικά από 2.837 μέλη. Στην πλειοψηφία τους οι υπόψη ομάδες απαρτίζονταν από εγχώριους εγκληματίες, καλύπτοντας το 68% του συνόλου των εγκληματικών ομάδων, ενώ η παρουσία αλλοδαπών εγκληματικών ομάδων (ομοιογενών ή μη) ανήλθε στο 32% του συνόλου. Από τις αλλοδαπές εγκληματικές ομάδες, κυρίαρχο ρόλο συνεχίζουν να διαδραματίζουν οι αλβανικές (45% του συνόλου των αλλοδαπών ομάδων), ακολουθούμενες από πακιστανικές (13%), βουλγάρικες (12%) και γεωργιανές (9%).
- Κύριο συμπέρασμα από την ανάλυση των στοιχείων διαχρονικά, είναι ότι στην Ελλάδα το οργανωμένο έγκλημα εξακολουθεί σε υψηλό ποσοστό να αναπτύσσεται από μικρές εγκληματικές ομάδες, και σε μικρότερο ποσοστό από ολοκληρωμένα δίκτυα. Η πλειοψηφία (63%) των εγκληματικών ομάδων που έδρασαν στην Ελλάδα ήταν ολιγομελείς (έως 6 μέλη). Η δράση εγκληματικών δικτύων με ομάδες άνω των 12 ατόμων, κατέχουν το 12% επί του συνόλου των εγκληματικών ομάδων, και κατά κύριο λόγο δραστηριοποιήθηκαν στη διακίνηση ναρκωτικών. Το κέρδος που αποκόμισαν οι υπόψη ομάδες από τις δραστηριότητές τους το 2019, εκτιμάται σε 91.440.000 Ευρώ περίπου.
- Οι νέες τεχνολογίες και ιδιαίτερα η χρήση του διαδικτύου, αποτελούν το νέο πεδίο δραστηριοποίησης του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα, καθώς όλο και περισσότερο χρησιμοποιείται από εγκληματικές ομάδες για να διευκολύνουν τις δράσεις τους και να προσελκύσουν πελάτες ή υποψήφια θύματα. Οι ομάδες που δραστηριοποιούνται σε κλοπές τροχοφόρων και λαθρεμπόριο τσιγάρων, εμφανίζουν γενικά υψηλό βαθμό εξειδίκευσης στις νέες τεχνολογίες. Τα μέλη τους χρησιμοποιούν ειδική τεχνογνωσία που δεν είναι προσβάσιμη σε όλους.
- Σημαντικό ποσοστό εγκληματικών δραστηριοτήτων του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα, ανερχόμενο περίπου στο 36% του συνόλου των εγκληματικών

ομάδων που εμπλέκονται με αυτό, διεκπεραιώνεται με εκμετάλλευση ευκαιριακά ή συστηματικά, νομότυπων διαδικασιών και δομών για τη διευκόλυνση και απόκρυψη εγκληματικών δραστηριοτήτων. Αντίθετα μικρό ποσοστό αυτών των ομάδων (μόλις 3%), διαπιστώθηκε να χρησιμοποιεί τη διαφθορά για διευκόλυνση - συγκάλυψη των δραστηριοτήτων τους.

- Σημαντικό επίσης χαρακτηριστικό του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα, είναι ότι άνω του 65% αφορά σε εγκληματικές ομάδες που δραστηριοποιούνται και αναπτύσσονται γεωγραφικά σε τοπικό ή/και περιφερειακό επίπεδο εντός της επικράτειας. Το ποσοστό εγκληματικών ομάδων που εμπλέκονται σε δράσεις του οργανωμένου εγκλήματος με διεθνή και διασυνοριακή δραστηριότητα, παρότι συγκριτικά μικρότερο, παραμένει σημαντικό, ανερχόμενο σε 21%. Η πλειοψηφία των ομάδων με διεθνή-διασυνοριακή δράση ασχολούνται κυρίως με διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, διακίνηση μη νόμιμων αλλοδαπών και εμπορία ανθρώπων.

Τα τελευταία χρόνια, με τη σημαντική αύξηση μεταναστευτικών ροών, οι σοβαρότερες και μεγαλύτερες εγκληματικές ομάδες που δρουν στην Ελλάδα, δραστηριοποιούνται κυρίως στη διακίνηση μεταναστών, διακίνηση ναρκωτικών και το λαθρεμπόριο προϊόντων. Παρατηρείται δε μια σταθερότητα στα χαρακτηριστικά που αφορούν στην ανάπτυξη σοβαρών και οργανωμένων εγκληματικών δραστηριοτήτων. Ακολούθως παρουσιάζονται πρόσφατα στοιχεία για τις κυριότερες δράσεις του Οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα, όπου δεν παρατηρούνται ιδιαίτερες διαφοροποιήσεις ανά έτος. Εκτός της γενικότερης οικονομικής κατάστασης, οι μορφές του Οργανωμένου Εγκλήματος συνεχίζουν να ενισχύονται από την ύπαρξη παράνομων αγορών και τη διαθεσιμότητα κατάλληλων μέσων για διάπραξη εγκληματικών πράξεων (όπλα, μεταφορικά μέσα, τεχνολογικός εξοπλισμός).

Στο Παράρτημα «Α» παρατίθενται γραφήματα που αφορούν σε συγκριτική ανάλυση στοιχείων, ανά δράση, για τις κυριότερες δράσεις του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα για τα έτη 2017 και 2018, όπως περιλαμβάνονται στην Έκθεση 2018 της ΕΛ.ΑΣ για το Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα (ΕΛ.ΑΣ, 2018). Τα στοιχεία που αφορούν την παράνομη μετανάστευση και τη σχέση της με το οργανωμένο έγκλημα, που εξετάζει η παρούσα εργασία, παρουσιάζεται εκτενώς στο επόμενο κεφάλαιο.

Η ανάλυση των στοιχείων του Παραρτήματος «Α», επιβεβαιώνουν την εκτίμηση ότι τα χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα παραμένουν ίδια τα τελευταία χρόνια, χωρίς σημαντικές διαφοροποιήσεις σε σχέση τόσο με το εύρος δράσεων

του, όσο και με τα ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά του (ΕΛ.ΑΣ., 2020).

3.5.2 Παράγοντες Ανάπτυξης του Οργανωμένου Εγκλήματος στην Ελλάδα.

Το βασικό πρόβλημα στην ουσιαστική αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, καθώς και ο βασικός λόγος για τον οποίο αποτελεί πολυσύνθετο φαινόμενο που γεννάται, εξελίσσεται και διαμορφώνεται ως αποτέλεσμα πολιτικοοικονομικών και κοινωνικών συνιστωσών, είναι ότι οι δράσεις του δεν είναι αποκλειστικά εγκληματικές, αλλά έχουν γενικότερο χαρακτήρα και μπορούν να αφορούν σε νόμιμες δραστηριότητες, όταν αυτές παρέχουν υψηλό κέρδος και χαμηλό ρίσκο έναντι της οργανωμένης εγκληματικής δράσης.

Η διάσταση αυτή του οργανωμένου εγκλήματος εμφανίζεται και στην περίπτωση της Ελλάδας, όπου η ένταση και οι επιπτώσεις του, διαμορφώνονται από παράγοντες που είτε αφορούν στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας που διευκολύνουν και ευνοούν τη δράση εγκληματικών ομάδων, είτε αφορούν σε παράγοντες που διαμορφώνουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά για την χώρα γενικότερα. Σε αυτούς περιλαμβάνονται οι οικονομικοί παράγοντες, η γεωπολιτική κατάσταση, η τεχνολογική ανάπτυξη και ειδικότερα η διάδοση της χρήσης του διαδικτύου, η υπάρχουσα νομοθεσία, η δράση των διωκτικών αρχών και η στάση της κοινωνίας απέναντι στο έγκλημα. Οι παραπάνω παράγοντες, μεμονωμένα ή συνδυαστικά, επηρεάζουν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό τη μορφή και τα ειδικότερα χαρακτηριστικά των δραστηριοτήτων των οργανωμένων εγκληματικών ομάδων, καθώς και τη συμπεριφορά τόσο των δραστών, όσο και των θυμάτων, εντός του κοινωνικού συνόλου. Αναλυτικά οι παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα είναι οι εξής (ΕΛ.ΑΣ., 2020):

Γεωπολιτικοί Παράγοντες.

Η γεωγραφική θέση μιας χώρας, και τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά της, αποτελούν διαχρονικά ισχυρούς παράγοντες ανάπτυξης του οργανωμένου εγκλήματος και ιδιαίτερα του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος. Η Ελλάδα έχει γεωπολιτικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά που παρέχουν ευνοϊκό περιβάλλον ανάπτυξης του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος καθώς:

- Έχει εγγύτητα με δύο ηπείρους (Ασία, Αφρική), με χώρες όπως η Αλβανία, η Τουρκία, η Βουλγαρία, η Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, και μέσω της Μεσογείου με τις χώρες της Βορείου Αφρικής.
- Αποτελεί μέλος της ΕΕ.

- Έχει ευνοϊκές μορφολογικές και κλιματολογικές συνθήκες.
- Διαθέτει εκτεταμένα χερσαία και θαλάσσια συνόρα και διάσπαρτους λιμένες, αερολιμένες και οδικές αρτηρίες.
- Διαθέτει συγκοινωνιακή διασύνδεση με άλλες χώρες της ΕΕ και των Βαλκανίων.
- Προσφέρει ευνοϊκές συνθήκες, λόγω πολιτικής οργάνωσής της, νομοθεσίας και οικονομικής κατάστασης.

Οι παραπάνω παράγοντες που σχετίζονται με την γεωπολιτική και γεωγραφική θέση της Ελλάδος, επηρεάζουν ιδιαίτερα την ανάπτυξη συγκεκριμένων δραστηριοτήτων του οργανωμένου εγκλήματος, όπως διακίνηση παράτυπων μεταναστών, ναρκωτικών ουσιών, λαθρεμπόριο προϊόντων, οι οποίες καταγράφονται τα τελευταία χρόνια ως βασικές δράσεις του οργανωμένου εγκλήματος στη χώρα.

Επίσης, καθώς οι χώρες της ΕΕ αποτελούν ελκυστικό προορισμό για πολλούς μετανάστες, τα δίκτυα διακίνησης παράτυπων μεταναστών, εκμεταλλεύονται την ελεύθερη διακίνηση εμπορευμάτων και αγαθών μεταξύ χωρών της ΕΕ (απουσία ελέγχων στα σύνορα) και σε συνδυασμό με τις γεωγραφικές ιδιαιτερότητες της χώρας (σταυροδρόμι μεταξύ τρίτων χωρών και ΕΕ), έχουν ανάγκη την Ελλάδα ως μία εκ των κυρίων πυλών εισόδου στην ΕΕ (ΕΛ.ΑΣ., 2020).

Οικονομικοί Παράγοντες.

Οι δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος είναι κατά βάση επιχειρηματικές δραστηριότητες με σκοπό το κέρδος. Οι εξελίξεις στην οικονομία και στην αγορά εργασίας επηρεάζουν οικονομικούς παράγοντες που διέπουν την αγορά και επιδρούν καίρια στη διαμόρφωση του οργανωμένου εγκλήματος και στη δραστηριότητα που αναπτύσσει. Στην Ελλάδα, η οικονομική ύφεση των τελευταίων ετών, δημιούργησε προϋποθέσεις επίτευξης υψηλής κερδοφορίας ορισμένων εγκληματικών δραστηριοτήτων, όπως η διακίνηση παράτυπων αλλοδαπών, ναρκωτικών, λαθρεμπόριο προϊόντων, εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, οργανωμένες απάτες, εκβιάσεις κ.α. Οι δυσμενείς οικονομικές συνθήκες που επικρατούν, εκτός από παράγοντας που διευκολύνει την ανάπτυξη εγκληματικών συμπεριφορών και δραστηριοτήτων, δημιούργησαν ιδανικές συνθήκες για στρατολόγηση νέων μελών σε εγκληματικές ομάδες, λόγω των προσδοκιών που παρέχει το οργανωμένο έγκλημα, σε ανειδίκευτα κυρίως άτομα, για αποκόμιση οικονομικού οφέλους.

Ταυτόχρονα, η υψηλή φορολόγηση και η επιβολή επιπλέον τελών σε ορισμένα βασικά προϊόντα, όπως καύσιμα, ποτά, τσιγάρα, έχει διαμορφώσει εξαιρετικές συνθήκες

ανάπτυξης του οργανωμένου εγκλήματος καθώς (ΕΛ.ΑΣ., 2020):

- Η προσπάθεια αποφυγής καταβολής δυσβάσταχτων φόρων και τελών, και η επιδίωξη οικονομικού οφέλους, ώθησε πολλούς σε πλαστογραφία παραστατικών εγγράφων και δικαιολογητικών, με σκοπό την εξαπάτηση του Ελληνικού Δημοσίου, τροφοδοτώντας έτσι με πελάτες την παράνομη αγορά πλαστών εγγράφων που αποτελεί πεδίο δράσης εγκληματικών ομάδων.
- Η αυξανόμενη ζήτηση για φθηνά προϊόντα και υπηρεσίες, που οφείλεται τόσο στις υψηλές τιμές λόγω φορολογίας, όσο και στην οικονομική ανέχεια μεγάλου ποσοστού του πληθυσμού, εν μέρει οδήγησε σε έξαρση της παραοικονομίας και ώθησε μερίδα καταναλωτών σε αναζήτηση λαθραίων προϊόντων, με τιμές χαμηλότερες συγκριτικά με τις προσφερόμενες στη νόμιμη αγορά. Με τον τρόπο αυτό το οργανωμένο έγκλημα διαμορφώνει την παραοικονομία, και επιτυγχάνει να παρεισφρήσει στην κοινωνία, καθιστώντας αρκετά άτομα ουσιαστικά καταναλωτές προϊόντων εγκληματικής δραστηριότητας.

Κοινωνικοί Παράγοντες.

Οι κοινωνικοί παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα περιλαμβάνουν την ανεργία, την έντονη αστικοποίηση της κοινωνίας, την ηλικιακή σύνθεση και το βαθμό ομοιογένειας του πληθυσμού, την κοινωνική διαστρωμάτωση (καθώς εμπλέκονται άτομα από όλα τα κοινωνικά στρώματα), την ύπαρξη «στεγανοποιημένων» κοινωνικών τμημάτων (γκέτο), την παράτυπη μετανάστευση και τη συσσώρευση παράτυπων μεταναστών και προσφύγων σε δομές υποδοχής και φιλοξενίας (ΕΛ.ΑΣ., 2020:17).

Οι παραπάνω κοινωνικοί παράγοντες, σε συνδυασμό με τη γενικότερη στάση και συμπεριφορά της κοινωνίας, ασκεί σημαντική επιρροή στις συνθήκες ανάπτυξης του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα. Η ελληνική κοινωνία, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, επιδεικνύει ανοχή απέναντι σε κάποιες μορφές εγκλήματος και έλλειψη ευαισθητοποίησης, δημιουργώντας έτσι ευνοϊκό περιβάλλον για ορισμένα εγκλήματα, μειώνοντας τους κινδύνους για τις εγκληματικές ομάδες, ενώ ταυτόχρονα αυξάνει τη ζήτηση των προϊόντων των παράνομων δραστηριοτήτων. Έτσι εγκλήματα όπως η απάτη, επειδή συνήθως δεν εμπεριέχουν στοιχεία βίας και συχνά δεν αφορούν σε φυσικά πρόσωπα, ενώ ταυτόχρονα οι κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις τους δεν είναι εμφανείς στο ευρύ κοινό, δημιουργούν μια ιδιότυπη κοινωνική ανοχή (ΕΛ.ΑΣ., 2020:17).

Νομοθεσία και Δράση των Διοικητικών Αρχών.

Επιδίωξη των ομάδων που λειτουργούν στα πλαίσια του οργανωμένου εγκλήματος, είναι η εκμετάλλευση κενών και ελλείψεων στη νομοθεσία κάθε χώρας προς υποβοήθηση της παράνομης δραστηριότητάς τους.

Στην Ελλάδα, έχει παρατηρηθεί ότι το σκεπτικό των νομοθετικών ρυθμίσεων της ελληνικής πολιτείας και οι πολιτικές που εξυπηρετούν, πολλές φορές έχουν δημιουργήσει νομικά κενά ή ευκαιρίες, οι οποίες τυγχάνουν εκμετάλλευσης από το οργανωμένο έγκλημα για να εδραιώσει τη δράση του. Έτσι τα τελευταία χρόνια νομοθετικές πρωτοβουλίες για αποσυμφόρηση σωφρονιστικών καταστημάτων, η ψήφιση νέων κωδίκων, η μετάπτωση σοβαρών κακουρηγμάτων σε πλημμελήματα (πχ διακεκριμένες κλοπές κατ' επάγγελμα τελούμενες από συμμορίες), οδήγησαν είτε σε σωρεία αποφυλάκισεων μελών εγκληματικών ομάδων, είτε σε μη προφυλάκιση μελών του οργανωμένου εγκλήματος. Η υπόψη κατάσταση επιτρέπει στις εγκληματικές ομάδες να συνεχίζουν τη δράση τους, καθώς δεν επηρεάζεται σημαντικά η δομή τους (ΕΛ.ΑΣ., 2020:13).

Ταυτόχρονα η ελλιπής δράση των διοικητικών αρχών, κυρίως λόγω υποστελέχωσης και έλλειψης μέσων και πόρων που επισύρει υποβάθμιση επιχειρησιακών δυνατοτήτων, επιτρέπουν στο οργανωμένο έγκλημα να αναπτύξει δράσεις με μεγαλύτερη άνεση και ασφάλεια (ΕΛ.ΑΣ., 2020:13). Πιο συγκεκριμένα η ελλιπής δράση των διοικητικών αρχών προσδιορίζεται από (ΕΛ.ΑΣ., 2020:13):

- Μείωση επιχειρησιακών δυνατοτήτων και συνεπώς μείωση ελέγχων.
- Αδυναμία και έλλειψη διάθεσης για εις βάθος έρευνα υποθέσεων και την μεταξύ τους διασύνδεση.
- Ενίσχυση γραφειοκρατίας.
- Μη έγκαιρη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ διοικητικών αρχών και των υπηρεσιών τους, τόσο εντός της χώρας, όσο και στο πλαίσιο συνεργασίας με άλλα κράτη.
- Έλλειψη ενιαίου περιβάλλοντος αναζήτησης πληροφοριών.
- Αδυναμία άσκησης αυστηρών ελέγχων και κυρίως συνοριακών ελέγχων.

Σημειώνεται εδώ ότι οι εγκληματικές ομάδες που δρουν σε διεθνές περιβάλλον, εκτός από εκμετάλλευση κενών και δυσλειτουργιών που παρατηρούνται στη νομοθεσία και στον τρόπο δράσης των αρχών κάθε χώρας, επιδιώκουν να εκμεταλλεύονται κενά και διαφορές σε νομοθεσίες μεταξύ χωρών (κυρίως της ΕΕ), προκειμένου να διευκολύνουν τις δραστηριότητές τους και να αποκρύπτουν τα παράνομα κέρδη τους. Συνδυαστικά με την

εκμετάλλευση των κενών στη νομοθεσία και την ανεπάρκεια των αρχών να αντιμετωπίσουν τη δράση του, το οργανωμένο έγκλημα διεισδύει στη λειτουργία του κράτους και των κρατικών δομών μέσω της διαφθοράς κρατικών υπαλλήλων και κυβερνητικών υπηρεσιών, διευκολύνοντας την παράνομη δραστηριότητα του σε ποικίλους τομείς. Στην Ελλάδα λόγω των κενών στη νομοθεσία και των ελλείψεων στη λειτουργία των αρχών της, το ποσοστό της διαφθοράς ως μέσο για τη επίτευξη των στόχων του οργανωμένου εγκλήματος, εξακολουθεί να βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα (ΕΛ.ΑΣ., 2020).

Διαδίκτυο-Νέες Τεχνολογίες.

Άλλο βασικό χαρακτηριστικό του οργανωμένου εγκλήματος είναι η γρήγορη προσαρμογή του στις απαιτήσεις και εξελίξεις κάθε εποχής. Η ραγδαία ανάπτυξη του διαδικτύου και η ευρεία χρήση του για όλες τις δραστηριότητες, εκ των πραγμάτων αποτέλεσε πεδίο ανάπτυξης και εξάπλωσης και του οργανωμένου εγκλήματος. Η χρήση του διαδικτύου από τις εγκληματικές οργανώσεις διευκολύνει την αναζήτηση και πρόσβαση σε πληροφορίες, την αλίευση θυμάτων, την απόκρυψη εγκληματικών δραστηριοτήτων και τη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων. Επιπλέον, προσφέρει ανωνυμία και παρέχει τη δυνατότητα μαζικής διάπραξης εγκλημάτων από απόσταση, καθιστώντας πιο δύσκολο τον εντοπισμό και σύλληψη των δραστών (ΕΛ.ΑΣ., 2020:15).

Η χρήση του διαδικτύου από το οργανωμένο έγκλημα, παρατηρείται και στην Ελλάδα, με διαρκώς αυξανόμενους ρυθμούς. Ειδικότερα στην Ελλάδα, η δράση των εγκληματικών οργανώσεων μέσω του διαδικτύου αφορά κυρίως σε (ΕΛ.ΑΣ., 2020:15):

- Εύκολη προσέγγιση ευρύ αριθμού δυνητικών θυμάτων μέσω δόλιας χρήσης του διαδικτύου, εκμεταλλεόμενοι κυρίως μέσα κοινωνικής δικτύωσης, μη επιθυμητά ηλεκτρονικά μηνύματα (spamming), λογισμικά κακόβουλης λειτουργίας για ηλεκτρονικό "ψάρεμα" ("phishing") και διαδικτυακούς πλειστηριασμούς.
- Εκμετάλλευση της άγνοιας και έλλειψης ευαισθητοποίησης των πολιτών σε θέματα ασφάλειας, οι οποίοι εκθέτουν προσωπικά τους δεδομένα σε κίνδυνο εκμετάλλευσης από εγκληματίες του κυβερνοχώρου, και κατά συνέπεια από οργανωμένες εγκληματικές ομάδες. Μεταξύ των κυριότερων χρήσεων των προσωπικών δεδομένων από τις εγκληματικές οργανώσεις, είναι η παραγωγή πλαστών ή παραποιημένων εγγράφων.
- Ανάπτυξη από εγκληματικές ομάδες νέων διεξόδων και τρόπων διευκόλυνσης και απόκρυψης δραστηριοτήτων τους, εκμεταλλεόμενες τις δυνατότητες του

διαδικτύου για διατήρηση ανωνυμίας, καθώς και για δημιουργία ανώνυμων μηχανισμών πληρωμών για εγκληματικές συναλλαγές τους.

- Ανάπτυξη ολοκληρωμένου δικτύου συναλλαγών μεταξύ εγκληματικών ομάδων και πελατών τους, καθώς η χρήση του διαδικτύου παρέχει δυνατότητες στους μεν καταναλωτές να παραγγείλουν ευκολότερα παράνομα προϊόντα (πχ ναρκωτικές ουσίες), στους δε παραγωγούς να αποκτούν πρόσβαση σε ερευνητικά και φαρμακευτικά δεδομένα για καλύτερη πληροφόρηση και εκπαίδευσή τους.
- Διευκόλυνση επικοινωνίας με χρήση εξειδικευμένων λογισμικών-εφαρμογών, τόσο μεταξύ μελών εγκληματικών ομάδων και των δικτύων τους, όσο και μεταξύ πελατών και προμηθευτών, προσφέροντας ανωνυμία και ασφάλεια.

Το ότι οι νέες τεχνολογίες και το διαδίκτυο αποτελούν το νέο πεδίο δράσης του οργανωμένου εγκλήματος, πιστοποιείται και από τα στοιχεία για το οργανωμένο έγκλημα για το 2018, όπου παρουσιάστηκε αυξητική τάση (περίπου 20%), σε σχέση με το 2017, στις υποθέσεις που εξετάστηκαν και σχετίζονται με χρήση νέων τεχνολογιών από το οργανωμένο έγκλημα. Πιο συγκεκριμένα η αύξηση αυτή εντοπίστηκε στους ακόλουθους τρόπους και μεθόδους δράσης (ΕΛ.ΑΣ., 2020:16):

- Χρήση κρυπτογραφημένων αρχείων (κυρίως λογιστικών φύλλων, κειμένων και βάσεων δεδομένων με ειδικό λογισμικό (cryptolocker)). Στην εν λόγω διαδικασία ο κάτοχος του αποθηκευτικού μέσου λαμβάνει μήνυμα μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και αποστέλει το αντίστοιχο χρηματικό ποσό μέσω κρυπτονομίσματος (bitcoin), με σκοπό να λάβει τον κωδικό αποκρυπτογράφησης και να επαναφέρει τα κρυπτογραφηθέντα αρχεία.
- Χρήση του «Σύννεφου» (Cloud) για αποθήκευση/ανταλλαγή δεδομένων και εκμετάλλευση των δυνατοτήτων απομακρυσμένης διαχείρισής του. Με αυτό τον τρόπο καθίσταται δύσκολος ο εντοπισμός του παράνομου υλικού κατά την επιτόπια έρευνα, καθώς δεν αποθηκεύεται σε τοπικά μέσα, αλλά «φιλοξενείται» σε διακομιστή (server) που βρίσκεται στην αλλοδαπή.
- Χρήση μη επανδρωμένων αεροσκαφών (drones) και πρόσβαση σε ηλεκτρονικές συσκευές διευκολύνει, σε ορισμένες περιπτώσεις, εγκληματικές δραστηριότητες (κατόπτευση υποψήφιων στόχων, διακίνηση ναρκωτικών και όπλων κλπ).
- Δημιουργία υψηλής πιστότητας πλαστών εγγράφων ή χαρτονομισμάτων με χρήση εξελιγμένων Η/Υ, φωτοτυπικών μηχανημάτων, σαρωτών κλπ.

- Χρήση ειδικού ηλεκτρονικού εξοπλισμού ή ακόμη και λογισμικού για κλοπή οχημάτων, με παράκαμψη/αχρήστευση ηλεκτρονικών συστημάτων ασφαλείας οχημάτων (IMMOBILIZER) ή με παρεμβολή στη λειτουργία με τηλεχειρισμό (KEYLESS SYSTEM) των οχημάτων καινούριας τεχνολογίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1 Σχέση Αλληλεξάρτησης

Η παράνομη μετανάστευση, το λαθρεμπόριο και η εμπορία ανθρώπων, τα τελευταία χρόνια συγκαταλέγονται μεταξύ των σημαντικότερων δραστηριοτήτων του οργανωμένου εγκλήματος. Η δραματική αύξηση εισροών παράτυπων μεταναστών στην Ελλάδα, δημιούργησε προϋποθέσεις για αύξηση δραστηριοτήτων του οργανωμένου εγκλήματος. Η σχέση οργανωμένου εγκλήματος και παράνομης μετανάστευσης εκφράζεται με δύο μορφές:

- Το οργανωμένο έγκλημα εκμεταλλεύεται την προσπάθεια των παράτυπων μεταναστών να βρεθούν σε χώρες της Ευρώπης, αποκομίζοντας κέρδη από την οργάνωση δικτύων λαθραίας διακίνησης και την παροχή μέσων και διαδρομών.
- Σημαντικός αριθμός παράτυπων μεταναστών εντάσσεται σε ομάδες οργανωμένου εγκλήματος ή δημιουργούν εγκληματικές ομάδες που λειτουργούν στα πλαίσια ευρύτερων ομοειδών ομάδων ή/και δικτύων.

Στην Ελλάδα, η εξέλιξη της σχέσης οργανωμένου εγκλήματος και παράνομης μετανάστευσης μέσω των ανωτέρω μορφών, έχει μεταβάλει τα χαρακτηριστικά του εγκλήματος, εισάγοντας νέες παραμέτρους στο στρατηγικό σχεδιασμό των Αρχών και κυρίως της Ελληνικής Αστυνομίας (ΕΛ.ΑΣ) και του Λιμενικού Σώματος (ΛΣ) που καλούνται πλέον να διαχειριστούν μεταξύ άλλων και την πολιτική διάσταση των ζητημάτων που συνδέονται με την παράνομη μετανάστευση, όπως διαμορφώθηκε τα τελευταία χρόνια. Βασικοί λόγοι που επέδρασαν στη μετάλλαξη των χαρακτηριστικών (ποιοτικών και ποσοτικών) του οργανωμένου εγκλήματος στη χώρα λόγω της παράνομης μετανάστευσης, είναι:

- Οι εκρηκτικές διαστάσεις που έλαβε το μεταναστευτικό στην Ελλάδα μετά τη δεκαετία 1990 και ιδίως τα τελευταία χρόνια.
- Η επιδείνωση του δείκτη εγκληματικότητας στη χώρα, ποιοτικά και ποσοτικά.
- Η μετατροπή της Ελλάδας, από χώρα διέλευσης, σε χώρα μόνιμης εγκατάστασης και διαμονής μεταναστών, λαθρομεταναστών, οικονομικών μεταναστών και πολιτικών προσφύγων.
- Η ανέχεια και εξαθλίωση υψηλού ποσοστού παράτυπων μεταναστών που ζουν πλέον στην Ελλάδα, συνθήκες που τους εξωθούν σε εγκληματικές δράσεις τόσο του κοινού όσο και του οργανωμένου εγκλήματος.

Συνήθεις μορφές οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα, όπου εμπλέκονται αλλοδαποί και μετανάστες, αφορούν στις εξής δραστηριότητες (ΕΛ.ΑΣ., 2020):

- Διακίνηση λαθρομεταναστών γενικά.
- Διακίνηση ανήλικων λαθρομεταναστών προς οικονομική εκμετάλλευση.
- Διακίνηση γυναικών ή ανηλίκων λαθρομεταναστών προς σεξουαλική εκμετάλλευση.
- Διακίνηση και εμπορία ναρκωτικών και όπλων.
- Κλοπή και διακίνηση κλεμμένων οχημάτων.
- Νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (ξέπλυμα «βρώμικου» χρήματος).
- Ενασχόληση με το οικονομικό έγκλημα γενικά.
- Ληστείες.
- Λαθρεμπορία βρεφών-νηπίων.
- «Συμβόλαια Θανάτου».

4.2 Οργάνωση Δικτύων και Εγκληματικών Οργανώσεων που Δραστηριοποιούνται στη Διακίνηση Παράτυπων Μεταναστών στην Ελλάδα

Η διακίνηση παράτυπων μεταναστών στην Ελλάδα, διακρίνεται σε (Λαγγάρης, 2007):

- Ερασιτεχνική που αναφέρεται συνήθως σε μικρές μη οργανωμένες ομάδες διακινητών που με στόχο το περιστασιακό κέρδος, απλά διευκολύνουν την είσοδο στη χώρα και αναλαμβάνουν τη μετακίνηση στο εσωτερικό. Η κατηγορία των ερασιτεχνών διακινητών λαθρομεταναστών συνήθως «παρέχουν μια απλή υπηρεσία» στους μετανάστες. Οι περισσότεροι από τους διακινητές αυτής της κατηγορίας είναι περιστασιακοί διακινητές που χρησιμοποιούν δικά τους μέσα μεταφοράς και συνήθως τους προσεγγίζουν μεγάλες ομάδες που διακινούν λαθρομετανάστες σε διεθνές επίπεδο, προκειμένου να εργαστούν περιστασιακά για αυτούς (Ghosh, 1998:23, Savona et al, 1998:73).
- Οργανωμένη από μικρές οργανωμένες εγκληματικές ομάδες, οι οποίες συνήθως εντάσσονται σε ευρύτερα οργανωμένα δίκτυα με συγκεκριμένο ρόλο στην αλυσίδα διακίνησης λαθρομεταναστών. Οι υπόψη ομάδες συνήθως ειδικεύονται στην καθοδήγηση λαθρομεταναστών μεταξύ χωρών, χρησιμοποιώντας δρόμους που δεν είναι ευρέως γνωστοί. Διαθέτουν δε υψηλότερο επίπεδο εξειδίκευσης και δομής από τους ερασιτέχνες διακινητές και δραστηριοποιούνται σε πιο μόνιμη

βάση, αλλά η διάρθρωση και οργάνωσή τους είναι λιγότερο επαγγελματική και σύνθετη από τις αντίστοιχες των διεθνών δικτύων διακίνησης λαθρομεταναστών.

- Διακίνηση λαθρομεταναστών από διεθνή οργανωμένα δίκτυα, που δρουν τόσο εντός της χώρας, όσο και ως τμήμα ευρύτερων διεθνών δικτύων. Διαθέτουν την ικανότητα να διενεργούν όλη τη διαδικασία διακίνησης λαθρομεταναστών, είτε αυτή αφορά στη διευκόλυνση μετάβασης των μεταναστών στις επιθυμητές χώρες προορισμού, με παροχή πλαστών ταξιδιωτικών εγγράφων, παροχή καταλυμάτων στα σημεία διέλευσης, μετακίνηση εντός της χώρας κλπ, είτε αφορά στη διακίνηση με σκοπό την εκμετάλλευσή τους.

Τα σημεία επαφής των ερασιτεχνικών και των οργανωμένων μικρών εγκληματικών ομάδων με τα διεθνή δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος, αποτελούν κύρια πεδία ενεργού εμπλοκής μεταναστών με παράνομες ενέργειες, καθώς οι πρώτες οργανώνονται και υποστηρίζονται από μεγάλες οργανώσεις του οργανωμένου εγκλήματος, οι οποίες στα πλαίσια της ανάπτυξης των δικτύων τους, στρατολογούν μετανάστες για να τους χρησιμοποιήσουν σε διάφορα επίπεδα της οργάνωσης. Διακρίνονται δύο βασικά επίπεδα οργάνωσης στην αξιοποίηση των στρατολογημένων μελών, η κάθετη και η οριζόντια οργάνωση των μελών.

Η κάθετη οργάνωση αναφέρεται στη χρήση στρατολογημένων μελών σε διαφορετικά επίπεδα δραστηριοποίησης στην όλη επιχείρηση διακίνησης μεταναστών, προκειμένου να εξασφαλίζεται εχεμύθεια και να τηρούνται στεγανά, ώστε να αποτρέπεται ο εντοπισμός από διωκτικές Αρχές (Δενιόζος, 2018:7).

Η οριζόντια οργάνωση σχετίζεται με τον καταμερισμό εργασίας. Ο διαχωρισμός εργασιών και η τοποθέτηση των ικανότερων μελών σε συγκεκριμένα επίπεδα δραστηριοποίησης, προστατεύει το σύνολο της οργάνωσης, διότι σε περίπτωση έρευνας από διωκτικές αρχές, μόνον οι μικρές μεμονωμένες ομάδες της οργάνωσης εκτίθενται.

Με βάση τα στοιχεία των ελληνικών διωκτικών αρχών (Δενιόζος, 2014), οι εγκληματικές οργανώσεις διακίνησης παράτυπων μεταναστών στην Ελλάδα, ακολουθούν το μοντέλο καταμερισμού της εργασίας εντός της οργάνωσης (Chin, 1998:139; Reuter, 1985:8; Shcloenhardt, 1999:11-13), σύμφωνα με το οποίο:

- Στην κορυφή της οργάνωσης υπάρχουν οι «οργανωτές» των εγκληματικών οργανώσεων που στόχο έχουν να κερδίσουν χρήματα από τη λειτουργία της οργάνωσης. Είναι άτομα συνήθως μεγάλων ικανοτήτων που επενδύουν χρήματα για την οργάνωση της δραστηριότητας διακίνησης των μεταναστών, και ασκούν

την πλήρη εποπτεία όλης της οργάνωσης και των δραστηριοτήτων της. Τα άτομα αυτά είναι γενικά άγνωστα στα χαμηλότερα επίπεδα της οργάνωσης και ιδίως στους διακινούμενους λαθρομετανάστες.

- Σε ενδιάμεσο επίπεδο δραστηριοποιούνται οι «μεσολαβητές», με ρόλο διασύνδεσης των οργανωτών με τους «πελάτες» λαθρομετανάστες. Έχουν καίρια θέση στην ιεραρχία της εγκληματικής οργάνωσης, καθώς είναι υπεύθυνα για την εξεύρεση και κινητοποίηση των εν δυνάμει μεταναστών στις χώρες προέλευσης τους, για τη συγκέντρωση των πληρωμών στα σημεία διέλευσης και στις χώρες προορισμού. Τα άτομα αυτά συνήθως προέρχονται από ίδιες περιοχές με τους λαθρομετανάστες και έχουν ίδια πολιτιστική-θρησκευτική καταγωγή.
- Για υποβοήθηση των μεταναστών να εγκαταλείπουν τις χώρες τους, οι μεσολαβητές συνήθως χρησιμοποιούν άτομα που παίζουν το ρόλο «μεταφορέα». Οι τελευταίοι μεταφέρουν στις χώρες προορισμού τους λαθρομετανάστες χωρίς τα απαραίτητα έγγραφα από αεροδρόμια, λιμάνια, ακτές. Αναλαμβάνουν επίσης την μετακίνηση εντός της χώρας προορισμού, προς μεγάλα αστικά κέντρα. Τα άτομα αυτά συνήθως δεν έχουν εσωτερική πληροφόρηση για τη διάρθρωση και λειτουργία της εγκληματικής οργάνωσης. Επαφή με την οργάνωση γίνεται μέσω ενδιάμεσων ατόμων, τα οποία τους προσλαμβάνουν περιστασιακά.
- Για την αποδοτικότερη λειτουργία της οργάνωσης χρησιμοποιούνται άτομα με ρόλους «διαφορέα κρατικών λειτουργιών» και «προστάτη». Η απόκτηση ταξιδιωτικών εγγράφων για τους λαθρομετανάστες, καθώς και η διευκόλυνση στη διέλευση συνοριακών σημείων, συνήθως συνεπάγεται από πλευράς διακινητών, τη δωροδοκία κρατικών λειτουργιών, ιδίως των Υπηρεσιών Μετανάστευσης και Επιβολής του Νόμου. Οι δε «προστάτες» ατομικά ή συλλογικά προστατεύουν την εγκληματική οργάνωση μέσω κατάχρησης της εξουσίας τους, της θέσης ή των προνομίων τους ή μέσω παράβασης του νόμου.
- Σημαντικό ρόλο έχουν οι «Πληροφοριοδότες», δηλαδή άτομα που υποστηρίζουν τη διακίνηση λαθρομεταναστών μέσω παροχής πληροφοριών στα οργανωμένα κυκλώματα διακίνησης, για την επιτήρηση των συνόρων, τη δραστηριότητα των διωκτικών αρχών και για το καθεστώς που διέπει τις διαδικασίες μετανάστευσης και παροχής ασύλου. Τα υπόψη άτομα συνήθως δρουν στη χώρα προορισμού.
- Επίσης υπάρχουν οι «οδηγοί» και τα «μέλη πληρώματος». Οι «οδηγοί» είναι υπεύθυνοι για την κίνηση των λαθρομεταναστών μεταξύ σημείων ή για την

καθοδήγησή τους, ώστε να εισέλθουν σε άλλη χώρα, μέσω θαλάσσης ή αεροπορικώς. Τα «μέλη πληρώματος» ναυλώνουν σκάφη και συνοδεύουν τους λαθρομετανάστες στο παράνομο ταξίδι τους.

Συμπληρωματικά χρησιμοποιούνται:

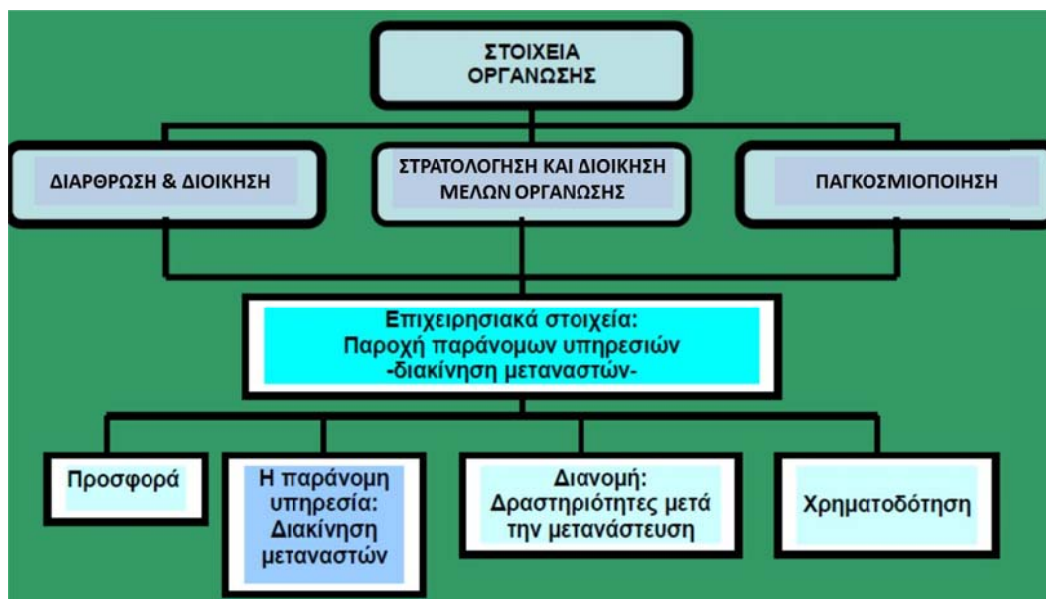
- Άτομα, κυρίως λαθρομετανάστες, υπεύθυνα για την «αστυνόμηση» των υπόλοιπων λαθρομεταναστών και τήρηση της τάξης, συχνά με χρήση βίας.
- Εισπράκτορες χρημάτων από λαθρομετανάστες, για τη μεταφορά τους σε αφετηρίες μεταφοράς ή σε χώρες προορισμού. Δρουν ως ενδιάμεσοι για τη μεταφορά των χρημάτων στους υψηλά ιστάμενους μεσολαβητές της οργάνωσης.
- Άτομα που «ξεπλένουν χρήμα» και βρίσκουν τρόπους νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες που συνδέονται με διακίνηση λαθρομεταναστών.

Στην Εικόνα 4.1 παρουσιάζεται μια τυπική δομή εγκληματικής οργάνωσης διακίνησης παράτυπων μεταναστών, ανάλογη με εκείνες που δρουν στην Ελλάδα. Είναι αξιοσημείωτο ότι η δομή προσιδιάζει δομή «επιχείρησης παροχής υπηρεσιών».

4.3 Διακίνηση Παράτυπων Μεταναστών από Εγκληματικές Οργανώσεις στην Ελλάδα

Η διακίνηση παράτυπων μεταναστών αποτελεί τα τελευταία χρόνια την μεγαλύτερη παράνομη αγορά στην Ελλάδα. Τη διετία 2018-2019 καταγράφηκε αυξημένη δράση οργανωμένων κυκλωμάτων σε παροχή υπηρεσιών διακίνησης παράτυπων μεταναστών και

Εικόνα 4.1: Δομή «Επιχείρησης» Διακίνησης Παράτυπων Μεταναστών (Δενιόζος, 2014)

προσφύγων, σε σχέση με την περίοδο 2016-2017 (ΕΛ.ΑΣ., 2020). Στην Εικόνα 4.2 φαίνεται η διακύμανση του αριθμού συλληφθέντων από τις ελληνικές Αρχές την περίοδο 2011-2019, ως διακινητές παράτυπων μεταναστών στην επικράτεια.

Οι εγκληματικές ομάδες που εμπλέκονται με διακίνηση παράτυπων μεταναστών στην Ελλάδα έχουν μέλη κυρίως από Πακιστάν, Συρία και Ελλάδα, όπως προκύπτει από την κατανομή υπηκοοτήτων των συλληφθέντων μελών τους το 2019 (Εικόνα 4.3), στοιχείο ενδεικτικό των κύριων περιοχών δράσης-άντλησης «πελατών». Οι υπόψη οργανώσεις δραστηριοποιούνται σε διεθνές ή διασυνοριακό επίπεδο και αποτελούν συνήθως τμήματα ευρύτερων εγκληματικών δικτύων διακίνησης παράτυπων μεταναστών που έχουν έδρα είτε άλλες χώρες διέλευσης, είτε τη χώρα προέλευσης των μεταναστών. Συνεργάζονται δε με άλλες εγκληματικές ομάδες που δρουν σε όμορες χώρες (Τουρκία, Βουλγαρία, Αλβανία) ή στις χώρες προέλευσης αλλοδαπών ή σε ευρωπαϊκές χώρες τελικού προορισμού των διακινούμενων. Ως αποτέλεσμα καθίσταται δύσκολος για τις δικωτικές αρχές ο εντοπισμός και η πλήρης εξάρθρωση των εν λόγω εγκληματικών δικτύων (ΕΛ.ΑΣ., 2020).

Εικόνα 4.2: Συλληφθέντες Διακινητές Παράτυπων Μεταναστών (ΕΛ.ΑΣ., 2020)

Εικόνα 4.3: Υπηκοότητες Συλληφθέντων Διακινητών (ΕΛ.ΑΣ., 2020)

Σε όσες από τις παραπάνω εγκληματικές ομάδες εμφανίζουν ιεραρχική δομή, ηγετικό ρόλο έχουν κυρίως υπήκοοι Συρίας, ενώ σημαντική θέση στην ιεραρχική δομή κατέχουν άτομα Πακιστανικής καταγωγής, καθώς και Έλληνες υπήκοοι, οι οποίοι έχουν συνήθως περιφερειακό ή υποστηρικτικό ρόλο (ΕΛ.ΑΣ., 2020).

4.4 Μέθοδοι Διακίνησης Παράτυπων Μεταναστών

Η ελληνοτουρκική μεθόριος αποτελεί διαχρονικά σημείο εισόδου στην Ελλάδα, παρότι τελευταία η ασκούμενη πίεση μεταναστευτικών ροών έχει περιοριστεί. Ενδεικτικά στα ελληνοτουρκικά χερσαία σύνορα, το 2019 καταγράφηκαν 5.642 συλλήψεις αλλοδαπών, έναντι 15.266 το 2018 (μείωση 63%), επιστρέφοντας στα επίπεδα του 2017 (5.651). Ωστόσο τα δίκτυα διακίνησης παράτυπων μεταναστών συνεχίζουν να χρησιμοποιούν τη θαλάσσια οδό για προώθηση αλλοδαπών από την Τουρκία, διατηρώντας την πίεση μεταναστευτικών ροών στην ευρύτερη περιοχή του Αιγαίου. Προς επίρρωση, οι συλλήψεις στα ελληνοτουρκικά θαλάσσια σύνορα και την ευρύτερη περιοχή του Αιγαίου το 2019, αυξήθηκαν κατά 112,9%, σε σχέση με το 2018 (ΕΛ.ΑΣ., 2020).

Στην ελληνική μεθόριο προς τα Δυτικά Βαλκάνια, παρατηρείται μείωση της δράσης δικτύων διακίνησης παράτυπων μεταναστών, το οποίο εκδηλώνεται με μείωση συλλήψεων κατά 33,8% μεταξύ 2018 και 2019 (ΕΛ.ΑΣ., 2020).

Οι μέθοδοι δράσης των εγκληματικών ομάδων στην Ελλάδα χρησιμοποιούν όλα τα μέσα και διεθνείς πρακτικές της διακίνησης παράτυπων μεταναστών. Οι υπόψη ομάδες, σπάνια περιορίζονται μόνο στην παράνομη είσοδο αλλοδαπών στη χώρα, αλλά συχνά οργανώνουν και την εν συνεχεία μετακίνησή τους εντός της επικράτειας μέχρι τη μετάβαση τους σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η παράνομη μετακίνηση μέσω χερσαίων, θαλασσίων συνόρων και αεροπορικών, γίνεται όπως αναλύεται παρακάτω.

Από Χερσαία σύνορα

Μέσω χερσαίων συνόρων (κυρίως στην περιοχή του Έβρου), παράτυποι μετανάστες μεταφέρονται από διάφορα σημεία της Τουρκίας, σε επιλεγμένα σημεία του ποταμού Έβρου, γνωστά στους διακινητές, από όπου οι παράτυποι μετανάστες διαπεραιώνονται στο ελληνικό έδαφος με πλαστικές βάρκες. Κατόπιν συνεργάτες-μέλη των κυκλωμάτων αναλαμβάνουν τη μεταφορά-διακίνηση των αλλοδαπών στην ενδοχώρα, αρχικά στα μεγάλα αστικά κέντρα (Θεσσαλονίκη, Αθήνα) και από εκεί, ανάλογα με το σχέδιο της εγκληματικής οργάνωσης, είτε στα βόρεια σύνορα της Ελλάδας, για να συνεχίσουν μέσω

Δυτικών Βαλκανίων προς χώρες της Βόρειας Ευρώπης, είτε στα λιμάνια της Πάτρας και της Ηγουμενίτσας, προκειμένου να μεταβούν στην Ιταλία.

Όσοι μεταφέρονται στα βόρεια σύνορα της χώρας, ακολουθώντας μεθόδους χερσαίας μεταφοράς, συνήθως αποκρύπτονται σε αυτοκίνητα (Εικόνα 4.4), φορτηγά οχήματα ή σε λεωφορεία των ΚΤΕΛ, προς τη Θεσσαλονίκη ή όμορους νομούς και κατόπιν με παρόμοιο τρόπο μέχρι τα βόρεια σύνορα της χώρας απ' όπου με την καθοδήγηση μελών της εγκληματικής ομάδας, διέρχονται πεζοί τα σύνορα από μη ελεγχόμενα σημεία διέλευσης, εισερχόμενοι είτε στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, είτε στην Αλβανία και τελικά καθοδηγούμενοι από συνεργάτες της εγκληματικής ομάδας, μεταφέρονται σε χώρες της Κεντρικής ή Βόρειας Ευρώπης.

Για όσους προσπαθούν να περάσουν στην Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη, μέσω θαλάσσης και Ιταλίας, οι εγκληματικές οργανώσεις εφαρμόζουν παρόμοιες μεθόδους μετακίνησης των παράτυπων μεταναστών σε προκαθορισμένα σημεία, στα νότια παράλια της Πελοποννήσου ή της Δυτικής Ελλάδας (συμπεριλαμβανομένης της Λευκάδας) ή κοντά στα λιμάνια της Πάτρας και Ηγουμενίτσας. Αφού μεταβούν στο καθορισμένο παραλιακό σημείο, οι διακινούμενοι παραμένουν αθέατοι για όσο χρόνο απαιτηθεί (συνήθως 1-3 ημέρες) και αναλόγως των καιρικών συνθηκών που επικρατούν στη θάλασσα επιβιβάζονται σε πλωτά μέσα, με προορισμό την Ιταλία. Μεγάλος αριθμός μεταναστών επιχειρούν να εξέλθουν παράνομα από την Ελλάδα προς Ιταλία, κρυμμένοι σε ΙΧ φορτηγά οχήματα που επιβιβάζονται σε πλοία στα λιμάνια Πάτρας και Ηγουμενίτσας.

Εικόνα 4.4: Απόκρυψη Παράτυπων Μεταναστών σε Αυτοκίνητο (UNODC, 2011a)

Από θαλάσσια σύνορα

Η διακίνηση παράτυπων μεταναστών από τα θαλάσσια σύνορα Ελλάδας-Τουρκίας, αφορά κυρίως στα νησιά του Βορείου και Νοτίου Αιγαίου και γίνεται κυρίως με λέμβους (φουσκωτές ή πλαστικές), ξύλινες βάρκες, ταχύπλοα, ιστιοφόρα σκάφη τύπου yacht ή μικρά πλοιάρια.

Η μεταφορά μέσω θαλάσσης αποτελεί πολύ επικίνδυνη μέθοδο διακίνησης, καθώς σε αρκετές περιπτώσεις διαπιστώνεται ότι οι διακινητές δεν αναλαμβάνουν να χειριστούν οι ίδιοι τις λέμβους, αλλά χρησιμοποιούν πρόχειρα εκπαιδευμένους μετανάστες στο χειρισμό τους προς τα ελληνικά παράλια, με αντάλλαγμα τη δωρεάν μεταφορά τους. Η αμοιβή των διακινητών για τη μεταφορά από την Τουρκία στην Ελλάδα διαμορφώνεται ανάλογα με τα χρησιμοποιούμενα μέσα (ταχύπλοο, απλή βάρκα ή αν διατίθεται σωσίβιο). Στόχος των μεταναστών που προσεγγίζουν τα ελληνικά νησιά είναι αρχικά η μετάβασή τους το ταχύτερο σε μεγάλες πόλεις (Αθήνα, Θεσσαλονίκη), όπου αναζητούν τρόπους προώθησής τους σε χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης, μέσω διαδρομών που ήδη αναφέρθηκαν.

Χρήση αεροπορικών μέσων και παράνομων ταξιδιωτικών εγγράφων

Σημαντική εξέλιξη στις μεθόδους διακίνησης παράτυπων μεταναστών από Ελλάδα προς χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης, είναι η χρήση αεροπορικών μέσων. Τελευταία η υπόψη μέθοδος εφαρμόζεται εντονότερα, προκαλώντας επιπλέον προβλήματα στις ελληνικές Αστυνομικές και Διοικητικές Αρχές. Με δεδομένο το κλείσιμο των βόρειων συνόρων της χώρας προς χώρες της Βαλκανικής Οδού (Βόρεια Μακεδονία, Μαυροβούνιο, Σερβία, Κροατία, Ουγγαρία), τα οργανωμένα κυκλώματα διακίνησης και οι εγκληματικές οργανώσεις που τα υποστηρίζουν, επιχειρούν να διακινήσουν τους παράτυπους μετανάστες μέσω αεροδρομίων, με πτήσεις απευθείας στις χώρες προορισμού. Οι υπόψη προσπάθειες εκδηλώνονται μέσω τόσο των περιφερειακών αεροδρομίων της χώρας, όσο και των διεθνών αερολιμένων Αθηνών και Θεσσαλονίκης. Εκτός των τακτικών πτήσεων προς ευρωπαϊκές χώρες, τα κυκλώματα διακινητών προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν πτήσεις τσάρτερ (μισθωμένες πτήσεις), ιδιαίτερα κατά το διάστημα Μαρτίου-Οκτωβρίου, όταν η ταξιδιωτική κίνηση στη χώρα είναι αυξημένη λόγω τουρισμού.

Η οργανωμένη διακίνηση παράτυπων μεταναστών με χρήση αεροπορικών μέσων, πέραν της πρόσθετης πίεσης που ασκεί στις διοικητικές αρχές, ευνοεί την ευδοκίμηση στην Ελλάδα τομέων εγκληματικότητας, όπως πλαστογραφία, παραποίηση στοιχείων, κλοπή.

Ειδικότερα για να καταστεί εφικτή η επιβίβαση των παράτυπων μεταναστών σε πτήσεις και η είσοδός τους στις επιθυμητές χώρες προορισμού, τα κυκλώματα οργανωμένου εγκλήματος τους εφοδιάζουν είτε με γνήσια (κλεμμένα και μη), είτε πλαστά ταξιδιωτικά έγγραφα. Προς τούτο συνεργάζονται με εγχώριες ομάδες πλαστογράφων και άλλες εγκληματικές ομάδες που ειδικεύονται στο συγκεκριμένο τομέα δράσης. Οι περισσότερες τέτοιες ομάδες δραστηριοποιούνται στην Αττική. Οι τιμές των πλαστών/παραποιημένων εγγράφων διαμορφώνονται ανάλογα με την κατηγορία που ανήκουν, καθώς και τη χώρα έκδοσης. Έτσι το χρηματικό ποσό που καταβάλλει κάθε ενδιαφερόμενος, μεταβάλλεται ανάλογα με την εγκληματική οργάνωση που αναλαμβάνει τη μεταφορά, τον τελικό προορισμό και το κόστος των πλαστών εγγράφων.

Γενικά οι εμπλεκόμενες με διακίνηση παράτυπων μεταναστών εγκληματικές ομάδες, στο πλαίσιο εντοπισμού και προσέγγισης «πελατών», εκμεταλλεύονται κυρίως:

- νομότυπες δομές (κατά 66%), όπου φιλοξενούνται μετανάστες,
- την χρήση εφαρμογών κοινωνικών δικτύων, το Διαδίκτυο γενικά, και διάφορες εξειδικευμένες ιστοσελίδες,
- καταστήματα, ή μέρη, ή σημεία, που συχνάζουν αλλοδαποί,

Αντίστοιχα για την οργάνωση της μετακίνησης μεταναστών εντός της χώρας προς τις περιοχές εξόδου, για τη διακίνηση τους σε άλλες χώρες της Ευρώπης χρησιμοποιούνται διάφορες μέθοδοι και μέσα για διευκόλυνση και απόκρυψη των εγκληματικών δραστηριοτήτων τους, όπως:

- Χρήση δημόσιων συγκοινωνιών για μεταφορά μεταναστών.
- Χρήση εταιριών ταχυμεταφορών για διακίνηση πλαστών εγγράφων.
- Χρήση εταιριών μεταφοράς χρημάτων για διακίνηση εγκληματικών προσόδων.
- Ίδρυση και λειτουργία καταστημάτων ηλεκτρονικών ειδών/κινητών τηλεφώνων, ταξιδιωτικών γραφείων, κομμωτηρίων κλπ που λειτουργούν νομότυπα, αλλά αποτελούν σημεία είσπραξης/διανομής χρημάτων και για άλλες έκνομες δράσεις.
- Χρήση εγκαταστάσεων αποθηκών ή δωματίων ξενοδοχείων για απόκρυψη αλλοδαπών μετά την είσοδό τους στην επικράτεια για όσο χρειάζεται, έως την οριστική προώθηση τους στις εξόδους προς άλλες χώρες της ΕΕ.
- Έκδοση αεροπορικών/ακτοπλοϊκών εισιτηρίων για διευκόλυνση της μετακίνησης εντός της χώρας ή της παράνομης εισόδου ή/και εξόδου, προς/από την Ελλάδα.

Στα πλαίσια της οργάνωσης των δικτύων μετακίνησης μεταναστών εντός της χώρας, και προκειμένου να καλύψουν το δίκτυο και να προστατευτούν τα μέλη από τις διωκτικές αρχές, οι εγκληματικές ομάδες λαμβάνουν ισχυρά μέτρα πρόληψης, όπως χρήση:

- Οχημάτων με κρύπτες.
- Προπομπών κατά τη μεταφορά των μεταναστών.
- Κλεμμένων αυτοκινήτων ή/και τοποθέτηση κλεμμένων ή/και πλαστών πινακίδων σε οχήματα μεταφοράς.
- Συχνή αλλαγή χρησιμοποιούμενων αυτοκινήτων.
- Πολλαπλών τηλεφωνικών συνδέσεων.
- Πλαστών εγγράφων (ταξιδιωτικά έγγραφα, Α.Δ.Τ.).
- Συνθηματικών λέξεων στις τηλεφωνικές τους συνομιλίες.
- Διαδικτυακών εφαρμογών για τις επικοινωνίες τους.
- Τρίτων προσώπων (αχυρανθρώπων) ως αποστολείς και παραλήπτες για διακίνηση χρημάτων μέσω εταιριών μεταφοράς χρημάτων.

Σε πολλές περιπτώσεις η οργάνωση της διακίνησης (μέρος και ώρα αναχώρησης λέμβου, οδηγίες για το δρομολόγιο, ανταλλαγή φωτογραφιών και χαρτών) και η επικοινωνία μεταξύ διακινητών και διακινούμενων, πραγματοποιείται μέσω κλειστών ομάδων σε διαδικτυακές εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης και ηλεκτρονικές εφαρμογές.

Συνολικά το 2019, εξαρθρώθηκαν από τις ελληνικές διωκτικές αρχές 18 περιπτώσεις πολυμελών εγκληματικών ομάδων που εμπλέκονταν με οργάνωση ολοκληρωμένων δικτύων παράνομης μετανάστευσης μέσω Ελλάδος προς χώρες της Ευρώπης. Το μέγεθος των υπόψη ομάδων ποικίλει μεταξύ 3 και 19 μέλη έκαστη, με μέσο όρο 6 μέλη ανά ομάδα. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά των εν λόγω ομάδων είναι (ΕΛ.ΑΣ., 2020):

- στην πλειοψηφία τους αφορούν ολιγομελείς ομάδες, αποτελούμενες από 3-5 μέλη (12 περιπτώσεις). Οι υπόλοιπες ήταν πολυμελείς με 6-12 μέλη (5 περιπτώσεις). Επίσης εξαρθρώθηκε ένα εγκληματικό δίκτυο με περισσότερα από 19 μέλη.
- Η πλειοψηφία των εγκληματικών ομάδων που εξαρθρώθηκαν ήταν ανομοιογενείς με μέλη διαφόρων εθνικοτήτων. Η συντριπτική πλειοψηφία τους είχαν μέλη αμιγώς αλλοδαπών εθνικοτήτων (9 από 11 περιπτώσεις), ενώ η συμμετοχή και Ελλήνων αφορούσε σε μόλις 2 από τις 11 περιπτώσεις.
- Οι ομοιογενείς ομάδες, δηλαδή οι αποτελούμενες από μέλη ίδιας εθνικότητας, διαπιστώθηκε ότι είχαν κυρίως αλλοδαπή εθνικότητα μελών.

4.5 Συνέπειες Διασύνδεσης Οργανωμένου Εγκλήματος-Παράνομης Μετανάστευσης

4.5.1 Ασύμμετρη Απειλή

Οι γεωπολιτικές εξελίξεις των τελευταίων ετών σε διεθνές επίπεδο και ιδιαίτερα στην ευρύτερη περιοχή της νοτιοανατολικής Μεσογείου, εκτός από τις πολιτικές διαστάσεις τους, διαμόρφωσαν ένα περιβάλλον ανάπτυξης νέων μορφών απειλών, όπως η γιγάντωση και η εξάπλωση του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος. Πολύ συχνή πλέον μορφή οργανωμένου εγκλήματος αποτελεί η διακίνηση λαθρομεταναστών, φαινόμενο το οποίο επηρεάζει σοβαρά πολλές Μεσογειακές χώρες. Στην Ελλάδα η σχέση οργανωμένου εγκλήματος και λαθρομετανάστευσης τείνει να μετατραπεί σε ασύμμετρη απειλή για τη δημόσια ασφάλεια και με τις διαφοροποιήσεις που υφίσταται, για τον κοινωνικό ιστό.

Η ασύμμετρη απειλή περιγράφεται ως μορφή εχθροπραξίας που διενεργείται από οργανωμένες μη-συμβατικές ομάδες, βασίζεται στην αναίρεση των κανόνων δικαίου και χρησιμοποιεί κυρίως χαμηλού σχετικά κόστους μέσα, η δράση των οποίων προκαλεί στον αντίπαλο αποτελέσματα δυσανάλογα υψηλού (ασύμμετρου) κόστους. Αποσκοπεί σε εξασθένιση και κάμψη της αποφασιστικότητας του αντιπάλου και της αποτελεσματικής χρήσης των συντελεστών ισχύος του (Ηφαιστος, 2009).

Έχοντας δείξει τη σχέση οργανωμένου εγκλήματος με τις ομάδες που διακινούν παράτυπους μετανάστες και λαμβάνοντας υπόψη ότι έχουν διαπιστωθεί σχεδιασμοί, ενέργειες και χρήση μέσων από εγκληματικές ομάδες και λαθρομετανάστες με πρόθεση να αναιρέσουν ή/και να καταλύσουν τους κανόνες δικαίου που υφίστανται στη χώρα, οι δράσεις του οργανωμένου εγκλήματος ως προς την παράνομη μετανάστευση, μπορούν να προσδιοριστούν ως δυνητική ασύμμετρη απειλή για την ασφάλεια της χώρας και την κοινωνική συνοχή της. Ειδικότερα οι πρακτικές και τα μέσα που χρησιμοποιούνται από το οργανωμένο έγκλημα για την παράνομη μετανάστευση, που την προσδιορίζουν ως δυνητική ασύμμετρη απειλή είναι:

- Η απάτη που γίνεται με πλαστά έγγραφα, απαραίτητα για την διακίνηση των λαθρομεταναστών. Η εμπλοκή του οργανωμένου εγκλήματος και η διαφθορά που συμπλέκεται την καθιστούν παράγοντα διαμόρφωσης ασύμμετρης απειλής.
- Ο σχεδιασμός και η επιλογή σημείων εισόδου και εξόδου από τη χώρα, με περιορισμένους συνοριακούς ελέγχους, λόγω έκτασης των προς φύλαξη συνόρων της χώρας, με αποτέλεσμα η είσοδος λαθρομεταναστών να είναι ευκολότερη.
- Η διαφθορά κρατικών λειτουργιών αποτελεί προσφιλή πρακτική του οργανωμένου

εγκλήματος, προκειμένου να υπονομεύσουν τις προσπάθειες των διωκτικών αρχών επ'ωφελεία της παράνομης διακίνησης προσώπων.

- Οι εγκληματικές ομάδες που δρουν στο εσωτερικό, εξελίσσονται, εκπαιδεύονται, και οργανώνονται σε απροσδιόριστο βαθμό από τα μεγάλα δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος, μπορούν να αποτελέσουν σημαντικές ασύμμετρες απειλές για τη γενική ασφάλεια της χώρας και να αποτελέσουν υπό ορισμένες συνθήκες, παραστρατιωτικούς ή και τρομοκρατικούς θύλακες.

Γίνεται λοιπόν σαφές ότι οι δράσεις του οργανωμένου εγκλήματος που σχετίζονται με την παράνομη μετανάστευση, έχουν όλους τους προσδιοριστικούς παράγοντες ώστε να χαρακτηριστούν ασύμμετρη απειλή για την εσωτερική ασφάλεια της χώρας. Άρα, η διακίνηση παράτυπων μεταναστών ως μορφή του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, διαμορφώνει ένα γεωπολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύσσονται δυναμικές και πρότυπα «ασύμμετρων απειλών» που υπονομεύουν την ισχύ του ενιαίου γεωγραφικού, πολιτικού και οικονομικού χώρου τόσο της Ελλάδας, όσο και του ευρύτερου χώρου της ΕΕ.

4.5.2 Τρομοκρατία

Σημαντική παράμετρος της μετανάστευσης που συμβάλει σοβαρά στο χαρακτηρισμό της ως ασύμμετρη απειλή, είναι η διασύνδεση της με την τρομοκρατία. Στην Ελλάδα, όπως και διεθνώς, η τρομοκρατία προσεγγίζεται ως μορφή του οργανωμένου εγκλήματος και μάλιστα ως ειδική μορφή εγκλήματος βίας. Διακρίνεται σε εσωτερική ή εγχώρια τρομοκρατία και σε εξωτερική ή διεθνή τρομοκρατία.

Τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί στενοί δεσμοί μεταξύ εγχώριας και διεθνούς τρομοκρατίας, καθώς έχουν αναπτυχθεί σημαντικά οι διασυνδέσεις μεταξύ τους. Ως αποτέλεσμα, επικρατεί πλέον η άποψη ότι η τρομοκρατία γενικά δεν έχει έκδηλη πηγή καθοδήγησης και κατευθύνσεως.

Η παράνομη μετανάστευση αποτελεί διαδεδομένο τρόπο μετακίνησης τρομοκρατών κυρίως προς την Ευρώπη, όπου είτε προωθούνται για εκτέλεση συγκεκριμένων αποστολών, είτε παραμένουν στις χώρες αυτές σε «ύπνωση», οργανώνοντας ομάδες και επιλέγοντας στόχους για πιθανά τρομοκρατικά χτυπήματα όταν λάβουν εντολές.

Στην Ελλάδα, ο κίνδυνος παρουσίας τρομοκρατών ή θυλάκων με τρομοκράτες «σε ύπνωση» είναι αρκετά υψηλός, καθώς μεταξύ των αλλοδαπών που διαβιούν στη χώρα, μπορεί να βρίσκεται μεγάλος αριθμός τρομοκρατών που είναι δύσκολο να εντοπισθούν. Οι τρομοκράτες αυτοί μπορεί να αποτελούν ομάδες και να παραμένουν στην Ελλάδα, αλλά

στόχο έχουν να μεταβούν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες ή μπορεί να αποτελούν τρομοκρατικές/εξτρεμιστικές οργανώσεις ομόρων κρατών με στόχο να πλήξουν την Ελλάδα για διάφορους πολιτικούς, θρησκευτικούς ή άλλους λόγους.

Εδώ κρίνεται σκόπιμο να γίνει ιδιαίτερη αναφορά σε τρομοκρατικές απειλές που συνδέονται με την ισλαμική φονταμενταλιστική τρομοκρατία, καθώς οι στόχοι που επιλέγονται από τους Ισλαμιστές τρομοκράτες δεν έχουν πολιτική λογική και πατρίδα. Για την επιτυχία των σκοπών τους και την προβολή των απόψεων και θέσεων τους, συνήθως χρησιμοποιούν τυφλή βία και ενέργειες μίσους που ουδεμία σχέση έχουν με την κοινή λογική. Απεναντίας οι πράξεις τους υπακούουν σε μια τερατώδη ασύλληπτη σκέψη, με βάση μια λανθασμένη αντίληψη περί βαθιάς πίστης στο Ισλάμ, σύμφωνα με την οποία, όλοι είναι εχθροί τους. Από αυτή την αντίληψη δεν μπορεί να εξαιρεθεί η Ελλάδα, η οποία μεταξύ άλλων αποτελεί ευρωπαϊκή χώρα που μπορούν να προσεγγίσουν σχετικά εύκολα.

Γίνεται λοιπόν σαφές ότι το οργανωμένο έγκλημα και η δραστηριότητα που αναπτύσσει με την παράνομη μετανάστευση, αποτελεί τον κύριο δίαυλο διασποράς και μετακίνησης τρομοκρατών στην Ευρώπη και πρωτίστως στην Ελλάδα.

4.5.3 Κρίση-Αποδυνάμωση Κρατικών Δομών

Έχει ήδη αναφερθεί πως η διαφθορά κρατικών υπηρεσιών και κρατικών υπαλλήλων αποτελεί ένα από τα κύρια μέσα που χρησιμοποιεί το οργανωμένο έγκλημα για την υποστήριξη των δραστηριοτήτων του, σε σχέση με την παράνομη μετανάστευση. Η διαφθορά όμως δεν αποτελεί τη μόνη σημαντική επίπτωση του οργανωμένου εγκλήματος στην κρίση και αποδυνάμωση των κρατικών δομών. Το οργανωμένο έγκλημα, ιδιαίτερα αφού ισχυροποιηθεί, έχει την τάση να εκμεταλλεύεται τις ανεπάρκειες και δυσλειτουργίες των κρατικών δομών και των αντίστοιχων κρατικών οργανισμών, αποδυναμώνοντας τους ακόμη περισσότερο. Στόχος των εγκληματικών ομάδων είναι να εκμεταλλευτούν κάθε αδυναμία και ολιγωρία του κατεστημένου συστήματος της κρατικής δομής, προκειμένου να επιβιώσουν και να αναπτύξουν τη δράση τους, ενώ σε καμία περίπτωση δεν επιδιώκουν την ανατροπή τους. Στο πλαίσιο αυτό, κινούνται σε δύο κυρίως άξονες (Δημήτραινας, 2002; Μπόση και Βασιλειάδης, 2016)

- Χρησιμοποιώντας τα κέρδη που αποκομίζουν από τις παράνομες δραστηριότητές τους, επιχειρούν να διαφθείρουν φορείς άσκησης κρατικής εξουσίας, ώστε αφενός να μην αποτελούν εμπόδιο στη δράση τους, αφετέρου να συμβάλλουν ακόμα και στην προώθηση των παράνομων δραστηριοτήτων τους.

- Διεisdύουν σε επίσημες δομές της οικονομίας, προκειμένου να «νομιμοποιήσουν» τα παράνομα κέρδη τους και να ισχυροποιήσουν τη θέση και την παρέμβασή τους στο σύστημα εντός του οποίου λειτουργούν.

Σύμφωνα με την έκθεση απολογισμού της Διεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων ΕΛ.ΑΣ έτους 2018, στην Ελλάδα με τους παραπάνω τρόπους, το οργανωμένο έγκλημα έχοντας αναπτυχθεί σημαντικά λόγω των μειωμένων δυνατοτήτων του κράτους να ασκεί αποτελεσματικούς ελέγχους, περιορίζει και υποσκάπτει ακόμα περισσότερο τις δυνατότητες αυτές. Έτσι, έχει οδηγήσει πολλούς οργανισμούς και κρατικές δομές σε ακόμη βαθύτερη κρίση, συντελώντας καθοριστικά στη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος ανομίας, διαφθοράς και παραοικονομίας. Είναι προφανές ότι η υπόψη κατάσταση δυσχεραίνει την ομαλή λειτουργία του κράτους, καθώς και την ικανότητά του να εξασκεί πλήρως και αποτελεσματικά την κυριαρχία του στο εσωτερικό.

Σύμφωνα με την ίδια έκθεση, η διακίνηση λαθρομεταναστών και οι συναφείς παράνομες δραστηριότητες αποτελούν τα τελευταία χρόνια, τον κυριότερο λόγο ενεργειών του οργανωμένου εγκλήματος στην κατεύθυνση αποδυνάμωσης της κρατικής λειτουργίας στην Ελλάδα. Σημαντικές εστίες διαφθοράς εντοπίζονται στις τάξεις των αστυνομικών, των λοιπών κρατικών οργάνων και των υπαλλήλων των ΟΤΑ που χειρίζονται λόγω αρμοδιότητας υποθέσεις αλλοδαπών (παράνομη είσοδος-παραμονή, νομιμοποίηση αλλοδαπών, σεξουαλική εκμετάλλευση γυναικών, απελευθέρωση κρατουμένων, έκδοση πλαστών πιστοποιητικών κλπ). Σύμφωνα δε με στοιχεία της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων της ΕΛ.ΑΣ, το θέμα των περιπτώσεων διαφθοράς αστυνομικού προσωπικού που σχετίζεται με την παράνομη μετανάστευση, αριθμητικά έρχεται πρώτο από πλευράς βεβαιωθέντων περιπτώσεων (Ετήσια Έκθεση Απολογισμού Διεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων 2018).

Εκτός από το εγχώριο οργανωμένο έγκλημα, σημαντική επιρροή ασκεί και το διεθνές οργανωμένο έγκλημα, το οποίο επίσης διεisdύει στους κρατικούς μηχανισμούς και προκαλεί όμοια αποτελέσματα κρίσης-αποδυνάμωσης κρατικών δομών. Ιδίως στην Ελλάδα, την οποία η πολυετής οικονομική κρίση έχει αποδυναμώσει, το διεθνές οργανωμένο έγκλημα μπορεί εύκολα να αποκτά πρόσβαση σε κρατικές δομές, κατάσταση που συνδυαζόμενη με τη διεθνή υπόσταση και τις διασυνδέσεις που έχει, του επιτρέπει να αποκομίζει πλούσια υλικά οφέλη και να χρησιμοποιεί μεθόδους που δυσκολεύουν ακόμη περισσότερο την καταστολή του. Αξιοποιώντας δε τον ανεπαρκή έλεγχο στα σύνορα της χώρας, έχει αποκτήσει τη δυνατότητα με βάση την Ελλάδα να επεκτείνει τη δράση του σε

άλλα κράτη. Ως αποτέλεσμα το διεθνές οργανωμένο έγκλημα με τη δράση του εγείρει ζητήματα διεθνούς ασφάλειας και σταθερότητας, τόσο για την Ελλάδα, όσο και για όμορες χώρες, προκαλώντας προβλήματα ακόμη και στις διεθνείς τους σχέσεις (Ηφαιστος, 2009).

Συνοψίζοντας, το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί προϊόν της κρίσης που πλήττει την Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, καθώς και της έξαρσης των μεταναστευτικών ροών. Έχοντας ισχυροποιηθεί σε ένα τέτοιο «γόνιμο» περιβάλλον, έχει εξελιχθεί σε κύριο συντελεστή της αποδυνάμωσης των επίσημων δομών και της λειτουργίας του κράτους. Αντίστοιχα, το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα, με έντονη πλέον παρουσία στην Ελλάδα, πέραν των παραπάνω, κοινών με το εγχώριο οργανωμένο έγκλημα αποτελεσμάτων που προκαλεί, έχει και μια επιπλέον καίριας σημασίας συνέπεια, καθώς θίγει τις διεθνείς σχέσεις του κράτους και πλήττει τη θέση της Ελλάδος στο διεθνές σύστημα.

4.6 Προτάσεις για την Αντιμετώπιση του Προβλήματος

4.6.1 Εννοιολογικό Πλαίσιο της Αντιμετώπισης του Οργανωμένου Εγκλήματος και της Παράνομης Μετανάστευσης

Διαχρονικά η προσπάθεια αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος περιλαμβάνει δράσεις που εκδηλώνονται εντός του κανονιστικού και θεσμικού πλαισίου λειτουργίας του κράτους. Τα κράτη επιχειρούν να αντιμετωπίσουν το οργανωμένο έγκλημα καταρτίζοντας και διαμορφώνοντας κάποιο πλέγμα νομικών ρυθμίσεων, τη διαμόρφωση σωμάτων αστυνόμευσης και διωκτικών αρχών, καθώς και άλλων θεσμικών διαδικασιών, ενέργειες και δράσεις που συνήθως διακρίνονται από έντονο κατασταλτικό χαρακτήρα. Τούτο έχει ως αποτέλεσμα, οι προσπάθειες κυρίως να αποσκοπούν στον περιορισμό των συνεπειών των δράσεων του οργανωμένου εγκλήματος, στόχος που πρακτικά καθίσταται ανέφικτος όταν το οργανωμένο έγκλημα έχει ήδη αναπτυχθεί σε βαθμό που να έχει ισχυροποιηθεί και να επιφέρει αποτελέσματα που θίγουν τις κρατικές δομές και τη λειτουργία του κράτους.

Στην Ελλάδα ακολουθείται ακριβώς η ανωτέρω λογική στην αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος (εγχώριου και διεθνικού), δίδοντας έμφαση στην καταστολή. Στην πράξη η αποτελεσματική αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος καθίσταται ιδιαίτερα δυσχερής, για δύο κυρίως λόγους. Αφενός το πλαίσιο αντιμετώπισης που εφαρμόζεται, δεν συμβάλλει στην κατανόηση και διαχείριση των αιτιών που οδηγούν στην ανάπτυξη και ισχυροποίηση του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα, αφετέρου το πλαίσιο αντιμετώπισης επικεντρώνεται κυρίως σε συγκεκριμένους νομικούς και άλλους θεσμικούς περιορισμούς, οι οποίοι όμως δεν είναι ικανοί να περιορίσουν το οργανωμένο

έγκλημα, και συνεπώς το διευκολύνουν να προσαρμόζεται και να παρακάμπτει σε μεγάλο βαθμό τις κατασταλτικές προσπάθειες.

Εστιάζοντας στη σχέση οργανωμένου εγκλήματος και παράνομης μετανάστευσης στην Ελλάδα, το πρώτο βασικό συμπέρασμα που εξάγεται είναι ότι η αποτελεσματική αντιμετώπιση του συνδυασμένου φαινομένου δυσχεραίνεται από την κρίση και τις αδυναμίες που εμφανίζει το κράτος και οι δομές του. Ένα κράτος σε κρίση με δυσλειτουργικές κεντρικές δομές, αδυνατεί εξ' ορισμού να αντιπαρατεθεί αποτελεσματικά με τις δράσεις του οργανωμένου εγκλήματος, ιδιαίτερα όταν αυτές αφορούν στο πολυδιάστατο φαινόμενο της παράνομης μετανάστευσης.

Το πρόβλημα επιτείνεται περαιτέρω, όταν στην παράνομη μετανάστευση εμπλέκονται διεθνικές εγκληματικές οργανώσεις, οι οποίες εκτός των αδυναμιών της κρατικής δομής της χώρας, εκμεταλλεύονται ευκαιρίες και αδυναμίες που προκύπτουν λόγω των διαφορετικών κανονιστικών συστημάτων των άλλων κρατών (πέραν της Ελλάδος) που επίσης δραστηριοποιούνται, καθώς και τις διακρατικές σχέσεις και διεθνείς θεσμούς, ώστε να πετύχουν τους σκοπούς τους. Παρά τις προσπάθειες και πρωτοβουλίες από κράτη και διεθνείς οργανισμούς για συντονισμένες δράσεις κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος και της παράνομης μετανάστευσης, στις οποίες μετέχει και η Ελλάδα, το φαινόμενο παραμένει έντονο και διαρκώς εξελισσόμενο, αναπτύσσοντας δράσεις με τρόπους που παρακάμπτουν τους διωκτικούς και κατασταλτικούς μηχανισμούς, θέτοντας κάθε φορά νέες προκλήσεις στους τελευταίους.

Εξάγεται λοιπόν το συμπέρασμα ότι ούτε οι διακρατικές συνεργασίες (διμερείς ή ενταγμένες σε διεθνείς θεσμούς) που έχει προωθήσει και στηρίζει η Ελλάδα, δεν έχουν αντιμετωπίσει μέχρι σήμερα αποτελεσματικά και με μακροπρόθεσμη προοπτική, τη δράση και εξάπλωση του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος και της παράνομης μετανάστευσης.

Συνοψίζοντας, για να αντιμετωπιστεί το οργανωμένο έγκλημα (εγχώριο και διεθνικό) που ευδοκμεί στην Ελλάδα, καθώς και η παράνομη μετανάστευση, απαιτούνται προσπάθειες προσανατολισμένες στις αιτίες που διαμορφώνουν τα συγκεκριμένα φαινόμενα, σε συνδυασμό με αναδιαμόρφωση και ενδυνάμωση των κρατικών δομών, θεσμών και οργανισμών, ώστε να εκλείψουν οι ευκαιρίες που έχει το οργανωμένο έγκλημα να εκμεταλλεύεται αδυναμίες αυτών των δομών προς όφελός του. Παράλληλα, οι διακρατικές συνεργασίες που μετέχει η Ελλάδα, τόσο οι διμερείς, όσο και αυτές που διαμορφώνονται στο πλαίσιο διεθνών θεσμών, πρέπει να μπορούν να επιφέρουν ουσιώδη πλήγματα στο διεθνικό οργανωμένο έγκλημα. Προϋπόθεση βέβαια είναι τα μετέχοντα

κράτη να επιδείξουν σύμπνοια, επιδιώκοντας λύσεις και συνεργασίες, χωρίς αγκυλώσεις λόγω στείρας επιδίωξης εξυπηρέτησης πρόσκαιρων συμφερόντων.

4.6.2 Δράσεις στο Εσωτερικό

Η διαχείριση του μεταναστευτικού και ιδιαίτερα η διαχείριση της παράνομης μετανάστευσης που τα τελευταία χρόνια αποτελεί μείζον ζήτημα για την Ελλάδα, έχει θέσει διλήμματα πολιτικής και στρατηγικού σχεδιασμού. Τα διλήμματα προκύπτουν από τη θέση της Ελλάδος, η οποία αφενός είναι κοινωνός των αξιών του ευρωπαϊκού πολιτισμού και ως κράτος δεσμεύεται από συμβάσεις (Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ) και άρα οφείλει να σέβεται και να προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα, αφετέρου όμως έχει την ευθύνη προάσπισης του εθνικού συμφέροντος, της ασφάλειας και ευημερίας των πολιτών της. Οι δύο αυτές διαστάσεις, ανθρωπιστική και εθνική, έρχονται συχνά σε αντίθεση και διαμορφώνουν την ανάγκη χάραξης μιας πολιτικής, η οποία να τις εξυπηρετεί και υποστηρίζει ισορροπημένα.

Η ανάγκη χάραξη ουσιαστικής Στρατηγικής προς αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης, γίνεται πιο επιτακτική καθώς φαίνεται ότι δεν υπάρχει σύμπνοια και κοινή στάση για την χάραξη κοινής πολιτικής από όλες τις χώρες της Ευρώπης, ακόμη και όσες ανήκουν στην ΕΕ. Δεδομένου ότι η Ελλάδα αποτελεί κύρια πύλη εισόδου παράτυπων μεταναστών στην Ευρώπη και ότι υπάρχει εκπεφρασμένη βούληση Ευρωπαϊκών χωρών (Αυστρία, Ουγγαρία) να απαγορεύσουν την είσοδο μεταναστών στην επικράτειά τους, η ανάγκη χάραξης από την Ελλάδα συγκεκριμένης πολιτικής για το μεταναστευτικό που να συνοδεύεται από ουσιαστικό στρατηγικό σχεδιασμό, αποτελεί ίσως υψηλή προτεραιότητα.

Με βάση το παραπάνω εννοιολογικό πλαίσιο, η αποτελεσματική αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος που σχετίζεται με την παράνομη μετανάστευση, φαινόμενα τα οποία από κοινού αποτελούν την σοβαρότερη απειλή κατά της Δημόσιας και Εθνικής Ασφάλειας της χώρας, σε ότι αφορά στο εσωτερικό της χώρας, θα πρέπει να βασίζεται σε σειρά μέτρων και ειδικών σχεδίων, στα πλαίσια ενός ολοκληρωμένου αναβαθμισμένου στρατηγικού σχεδιασμού ο οποίος θα πρέπει να περιλαμβάνει:

Αναβάθμιση Πρόληψης και Καταστολής Δραστηριοτήτων Οργανωμένου Εγκλήματος

Στα πλαίσια διαμόρφωσης της αντιεγκληματικής πολιτικής, σε ετήσια βάση ο τομέας πρόληψης και καταστολής οργανωμένου εγκλήματος και ειδικά αυτού που συσχετίζεται με την παράνομη μετανάστευση, πρέπει να αποτελεί ιδιαίτερο κεφάλαιο, όσον αφορά το σχεδιασμό, με στόχευση σε αναβάθμιση τόσο της πρόληψης, όσο και της καταστολής.

Προτεραιότητα χρειάζεται να δοθεί στην ανάπτυξη ειδικών επιχειρησιακών σχεδίων, τα οποία λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος και της παράνομης μετανάστευσης, θα επικεντρώνονται κυρίως στις αιτίες των συγκεκριμένων φαινομένων αντί στα αποτελέσματά τους, και θα επιδιώκουν να αξιοποιούν τα διαθέσιμα στοιχεία, την εμπειρία και τεχνογνωσία από την αντιμετώπιση καταστάσεων. Η υπόψη σχεδίαση πρέπει να επικεντρώνεται πρωτίστως στην πρόληψη και δευτερευόντως στην καταστολή, καθώς η πράξη δείχνει ότι φαινόμενα όπως το οργανωμένο έγκλημα και η παράνομη μετανάστευση, όταν γιγαντώνονται, η καταστολή τους γίνεται εξαιρετικά δύσκολη, πολυδιάστατη και δαπανηρή διαδικασία.

Βελτίωση Αποτελεσματικότητας Αστυνομικών και Διοικητικών Υπηρεσιών

Συνοφασμένη με την αναβάθμιση της πρόληψης και της καταστολής του οργανωμένου εγκλήματος, είναι η βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διοικητικών αρχών. Εκτός από την αναβάθμιση του επιχειρησιακού σχεδιασμού, των μέσων και την καλύτερη διαχείριση προσωπικού, τούτο σημαίνει ότι οι ηγεσίες πρέπει να παρέχουν σαφείς κατευθύνσεις-οδηγίες και διαταγές, ώστε τα στελέχη να μην βρίσκονται σε σύγχυση ως προς τις αρμοδιότητες και τα όρια των ενεργειών τους. Ταυτόχρονα οι ηγεσίες πρέπει να παρέχουν και να επικαιροποιούν αδιάλειπτα το νομικό και ηθικό πλαίσιο εντός του οποίου πρέπει να λειτουργούν τα στελέχη τους.

Στο πλαίσιο ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας των διοικητικών αρχών εντάσσεται και η ενίσχυση των αναχαιτιστικών έργων και της φύλαξης των ελληνικών χερσαίων και θαλάσσιων συνόρων. Η ενίσχυση της φύλαξης της χώρας πρέπει να εντατικοποιηθεί και να ολοκληρωθεί το συντομότερο. Έργα, όπως η κατασκευή αναχαιτιστικών υποδομών στα χερσαία σύνορα (πχ φράχτης του Έβρου), μπορούν να επιφέρουν αξιόλογα αποτελέσματα, όπως αποδεικνύει η εφαρμογή ανάλογων πρωτοβουλιών σε άλλα κράτη. Παράλληλα απαιτείται ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού που εμπλέκεται με τη φύλαξη των συνόρων, τόσο σε επίπεδο στελέχωσης υπηρεσιών (Ελληνική Αστυνομία, Λιμενικό Σώμα, Ένοπλες Δυνάμεις), όσο και σε θέματα οργάνωσης και εκσυγχρονισμού μέσων-υλικών.

Αποτελεσματική Συνεργασία Συναρμοδίων Φορέων

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και της παράνομης μετανάστευσης, απαιτεί τη συνεργασία, πέραν των βασικών Διοικητικών Αρχών (Αστυνομία, Λιμενικό), όλων των κρατικών φορέων που με τη λειτουργία τους μπορούν

να συνεισφέρουν ουσιαστικά στην υποστήριξη των Διοικητικών Αρχών. Φορείς όπως οι Ένοπλες Δυνάμεις της χώρας, Υπουργεία, Αρχές και άλλοι φορείς που εμπλέκονται με τη διαχείριση της παράνομης μετανάστευσης και του οργανωμένου εγκλήματος που σχετίζεται με αυτή, πρέπει να διαμορφώσουν αποτελεσματική συνεργασία κάτω από κοινή επιχειρησιακή σχεδίαση, ώστε να υποστηρίξουν εποικοδομητικά τις Διοικητικές Αρχές που κατά βάση φέρουν το κύριο βάρος στην αντιμετώπιση των εξεταζόμενων φαινομένων. Η εμπειρία δείχνει ότι σε πολλές περιπτώσεις, καθυστερήσεις, κακή συνεννόηση, σύγχυση αρμοδιοτήτων, αργοπορίες στη λήψη και εφαρμογή αποφάσεων, μεταξύ συναρμόδιων φορέων, αποτελούν κύρια αίτια αποτυχίας των εγχώριων διοικητικών αρχών να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος και την μετεξέλιξη της παράνομης μετανάστευσης σε βασικό πυρήνα του (Κόφφας et al., 2017).

Εξίσου σημαντικός παράγοντας για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος στο σκέλος που συνδέεται με την παράνομη μετανάστευση, είναι η συλλογή, επεξεργασία και αξιοποίηση πληροφοριών, μέσω συνεργασίας με διεθνείς θεσμούς (INTERPOL, EUROPOL, FBI, FRONTEX). Για την επιτυχία ενός τέτοιου σκοπού, εκτός από τη χρήση και αξιοποίηση των υπερσύγχρονων τεχνολογικών μέσων συλλογής και επεξεργασίας πληροφοριών, μεγάλη σημασία έχει η ορθή ανάλυση, διαχείριση και έγκαιρη διάχυση των συλλεχθέντων πληροφοριών στους αρμόδιους φορείς, ώστε να μεγιστοποιηθεί η αποτελεσματικότητα των διοικητικών αρχών.

Βελτίωση Διαδικασιών Εκδίκασης Υποθέσεων Παροχής Ασύλου και Απελάσεων

Κομβικής σημασίας για τον έλεγχο και καταπολέμηση της δράσης του οργανωμένου εγκλήματος μέσω της παράνομης μετανάστευσης, είναι η ταχεία διεκπεραίωση εκ μέρους του κράτους των αιτημάτων μεταναστών και ιδίως των περιπτώσεων αιτημάτων ασύλου. Οι χρονοβόρες δικαστικές διαδικασίες έκδοσης απόφασης για χορήγηση, ή μη ασύλου σε παράτυπους μετανάστες, αποτελούν το κυριότερο μέσο που χρησιμοποιεί μεγάλος αριθμός παράτυπων μεταναστών για να παραμένουν στη χώρα. Αυτό το πλήθος παράτυπων μεταναστών, αποτελεί κύρια δεξαμενή στρατολόγησης μελών για τις εγκληματικές ομάδες που δρουν στην Ελλάδα. Η επιτάχυνση των διαδικασιών και η γρήγορη διεκπεραίωση από την δικαιοσύνη των αιτημάτων ασύλου και των αποφάσεων για απελάσεις, κρίνεται απαραίτητη, προκειμένου να ελεγχθεί ο πληθυσμός παράτυπων μεταναστών και κατ' επέκταση να καταστεί δυσκολότερη η στρατολόγηση μελών από το οργανωμένο έγκλημα.

Η δυσπραγία του συστήματος εκδίκασης αποφάσεων απονομής ασύλου και

απελάσεων παράτυπων μεταναστών, καθώς και η ιδιαίτερα αργή εκτέλεση των απελάσεων, που παρουσιάζει η Ελλάδα, αποτελεί βασικό παράγοντα προσέλκυσης μεγάλου αριθμού μεταναστών, οι οποίοι ενήμεροι για την επικρατούσα κατάσταση, επιλέγουν την Ελλάδα ως ένα από τους ευνοϊκότερους γι' αυτούς αρχικούς προορισμούς.

Συμπληρωματικά στα ανωτέρω, είναι σκόπιμη η αυστηροποίηση της νομοθεσίας περί οργανωμένου εγκλήματος και παράνομης μετανάστευσης, με θέσπιση αυστηρότερων ποινών και διοικητικών κυρώσεων, καθώς και η επιτάχυνση της απονομής δικαιοσύνης.

Αποτελεσματική Διαχείριση Μεταναστευτικού

Εκτός του σχεδιασμού για αποτελεσματική αποτροπή εισόδου στη χώρα παράτυπων μεταναστών, σημασία έχει και η διαχείριση του υπάρχοντος πληθυσμού μεταναστών. Ενδεικτικά αναφέρονται η λήψη μέτρων για την αποφυγή «γκετοποίησης» των αλλοδαπών (πχ αραιώσεις) και η καλύτερη διαχείριση προς αποφυγή εγκατάστασής τους, κυρίως σε μεγάλα αστικά κέντρα ή σε ευαίσθητες περιοχές της χώρας (πχ παραμεθόριες περιοχές).

Την τελευταία πενταετία η Ελλάδα υποφέρει από τις ασφυκτικές συσσωρεύσεις μεταναστών σε νησιά του ανατολικού Αιγαίου, λόγω των υψηλών μεταναστευτικών εισροών του προηγούμενου διαστήματος. Η αποσυμφόρηση των υπόψη νήσων πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για ανακούφιση των τοπικών πληθυσμών. Πρέπει δε να συνοδεύεται από ολοκληρωμένες πρωτοβουλίες, τόσο για τη βελτίωση φύλαξης των νησιών, όσο και για τη διαχείριση των υπάρχοντων μεταναστών. Για παράδειγμα, η διασπορά των μεταναστών στην ενδοχώρα, δεν αποτελεί βιώσιμη λύση, καθώς μάλλον θα εγείρει ζητήματα κοινωνικά και ασφαλείας. Αντίθετα η απέλαση ή επαναπροώθηση όσων δεν πληρούν τις προϋποθέσεις χορήγησης ασύλου, θα επιφέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα, ενώ παράλληλα θα εκπέμψει μηνύματα αποφασιστικότητας και δεσμεύσεων του κράτους στη δραστική αντιμετώπιση του φαινομένου, τα οποία αναμένεται να δράσουν αποτρεπτικά στους μεταναστευτικούς πληθυσμούς-δυνητικούς «πελάτες» του οργανωμένου εγκλήματος.

Αναθεώρηση Θεσμικού Πλαισίου

Η συνολική αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης στην Ελλάδα, καθιστά απαραίτητη την αναθεώρηση του εθνικού θεσμικού πλαισίου διαχείρισης απειλών, κυρίως σε θέματα συντονισμού και διαχείρισης διατιθέμενων πόρων (Κόφφας et al, 2017). Ειδικότερα απαιτείται ενοποίηση διαδικασιών για διασφάλιση άμεσης και αμφίδρομης ενημέρωσης και εκπόνηση κοινών σχεδίων από τους φορείς διακυβέρνησης, άμυνας,

ασφάλειας και πολιτικής προστασίας, με σκοπό την επίτευξη διαλειτουργικότητας που θα επιτρέψει την ταχύτερη και αποτελεσματικότερη εκδήλωση ενεργειών. Η ίδρυση του Υπουργείου Μετανάστευσης συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση του ζητήματος και στον καλύτερο σχεδιασμό/συντονισμό ενεργειών και πρωτοβουλιών.

4.6.3 Δράσεις σε Διεθνές Επίπεδο

Η μετεξέλιξη του οργανωμένου εγκλήματος εκμεταλλευόμενο το φαινόμενο της παράνομης μετανάστευσης και δρώντας μέσα σε ένα περιβάλλον παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, αναδεικνύει τον υπερεθνικό χαρακτήρα του προβλήματος, επιβάλλοντας ανάγκη συλλογική αντιμετώπισή του σε διεθνές επίπεδο. Η ιδέα της συνεργασίας κρατών για τον περιορισμό των δυνατοτήτων των πάσης φύσης εγκληματικών οργανώσεων να παραβιάζουν εθνικά σύνορα και θεσπισμένους κανόνες έννομης τάξης, ως μέρος της «επαγγελματικής» τους δραστηριότητας, διαμορφώνει την ανάγκη δημιουργίας μηχανισμών σε διεθνές, περιφερειακό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Στα πλαίσια αυτά η Ελλάδα, προκειμένου να αντιμετωπίσει το οργανωμένο έγκλημα, εκτός από ενέργειες, πρωτοβουλίες και δράσεις που πρέπει να αναλάβει σε εθνικό επίπεδο, πρέπει να κινητοποιηθεί σε διεθνές επίπεδο, ώστε να συμμετάσχει μαζί με άλλα κράτη και διεθνείς οργανισμούς σε μια ολοκληρωμένη συστηματική και ολιστική προσέγγιση αντιμετώπισης του συγκεκριμένου προβλήματος. Οι συνεργασίες αυτές, με βάση πάντα το διεθνές δίκαιο, μπορούν να αποδειχτούν πολύ πιο αποτελεσματικές καθώς:

- μπορούν να αξιοποιηθούν σε μεγαλύτερο βαθμό διεθνείς διωκτικοί μηχανισμοί, οι οποίοι δημιουργήθηκαν ή αναβαθμίστηκαν ακριβώς για την αντιμετώπιση του προβλήματος (INTERPOL, EUROPOL, FRONTEX κλπ) (Κοροντζής, 2010).
- μπορούν να αξιοποιηθούν και να εφαρμοστούν αποφάσεις, συνθήκες και διεθνείς νομοθετικές πρωτοβουλίες, συλλογικά από το σύνολο των χωρών που εμπλέκονται στην αντιμετώπιση του συγκεκριμένου φαινομένου.
- ενισχύεται η αλληλεγγύη μεταξύ κρατών προς όφελος της Ελλάδας και των λοιπών χωρών του ευρωπαϊκού νότου που ουσιαστικά φέρουν το μεγαλύτερο βάρος στην αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης και ταυτόχρονα αποτελούν πεδία δράσης του οργανωμένου εγκλήματος που αναπτύσσεται γύρω από την παράνομη μετανάστευση.

Επιπλέον προκειμένου η Ελλάδα να ενισχύσει τη θέση της έναντι κυρίως του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος, θα πρέπει:

- Να προχωρήσει σε θεσμοθέτηση της στενότερης διεθνούς συνεργασίας της, σε επίπεδο κρατών, μυστικών υπηρεσιών, διωκτικών Αρχών και διεθνών οργανισμών. Στόχος είναι να δημιουργηθεί ένας ασφυκτικός κλοιός, ο οποίος θα συρρικνώσει τις δυνατότητες κινήσεως και δράσης του οργανωμένου εγκλήματος.
- Μέσω της ανάπτυξης διεθνών συνεργασιών, να ενισχύσει και να διευκολύνει τη συνεχώς αναπτυσσόμενη πολιτική βούληση των ευρωπαϊκών χωρών και της ΕΕ να ασκήσουν σθεναρές και ουσιαστικές πιέσεις σε χώρες που εξάγουν εγκληματικότητα, προβλήματα και αστάθεια, όπως είναι η Τουρκία.
- Να επιδιώξει την κινητοποίηση σε μεγαλύτερο βαθμό διεθνών οργανισμών με δυνατότητες συμβολής στην αντιμετώπιση του φαινομένου, όπως οι ΟΗΕ, ΟΑΣΕ και NATO.
- Στο πλαίσιο αναβάθμισης των κρατικών της δομών, πρέπει να αναδιοργανώσει την Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών, καθώς και την αντίστοιχη υπηρεσία των Ενόπλων Δυνάμεων, διευρύνοντας τις αρμοδιότητές τους, αναθέτοντας κεντρικό ρόλο στη συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών και υποστηρίζοντας την ανάπτυξη στενότερης συνεργασίας με αντίστοιχες υπηρεσίες άλλων κρατών.
- Να αναλάβει πρωτοβουλίες προώθησης διεθνούς συνεργασίας μεταξύ των όμορων κρατών, με διμερείς/πολυμερείς συμφωνίες και στενότερη αστυνομική συνεργασία, για την καταπολέμηση του διασυνοριακού εγκλήματος και της διασυνοριακής διακίνησης λαθρομεταναστών.

Με το σκεπτικό αποστέρησης από το οργανωμένο έγκλημα πεδίου δράσης επωφελούμενο το μεταναστευτικό ζήτημα, και προσεγγίζοντας το τελευταίο αμιγώς από τη διεθνή του διάσταση, ξεπερνώντας την άποψη ότι αποτελεί ένα τοπικού ενδιαφέροντος ζήτημα, η σχεδιαζόμενη στρατηγική της Ελλάδας οφείλει να εστιάσει σε πρωτοβουλίες όπως παρουσιάζονται στις ακόλουθες παραγράφους.

Επαναπροσδιορισμός του «Δουβλίνο III»

Παρά τις βελτιώσεις από το «Δουβλίνο II», η Ελλάδα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει προβλήματα από τις επιπτώσεις της διαχείρισης του μεταναστευτικού με βάση το «Δουβλίνο III», καθώς σύμφωνα με το τελευταίο, οι παράτυποι μετανάστες επιστρέφονται στη χώρα εισόδου. Τούτο σε συνδυασμό με την άρνηση πολλών ευρωπαϊκών κρατών να δεχθούν πρόσφυγες, εγκυμονεί τον κίνδυνο μετατροπής της χώρας σε «αποθήκη ψυχών». Κρίνεται λοιπόν απαραίτητος ο επαναπροσδιορισμός της συνθήκης του «Δουβλίνο III», με

προβλέψεις τόσο για τη δίκαιη κατανομή μεταναστών στις χώρες της Ευρώπης, όσο και για κυρώσεις σε όσες χώρες διαφοροποιούνται από τις κοινές αποφάσεις. Η Ελλάδα από κοινού με χώρες που αντιμετωπίζουν αντίστοιχο έντονο πρόβλημα, πρέπει να πιέσει μέσω των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και άλλων διεθνών οργανισμών, για να υποστηριχθεί ένα εκτενές πρόγραμμα παροχής κινήτρων για την παραμονή ή την επιστροφή των παρανόμων μεταναστών στις χώρες καταγωγής τους, διαθέτοντας κονδύλια για οικονομική στήριξη των χωρών προέλευσης των μεταναστών. Η παροχή ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής βοήθειας, σε συνδυασμό με την κατάλληλη πολιτική, μπορεί να αποδώσει καρπούς, τόσο με επιστροφή των μεταναστών, όσο και με μείωση των μεταναστευτικών ροών.

Πρωτοβουλίες στο πλαίσιο της ΕΕ

Η ΕΕ μπορεί δράσει καταλυτικά στην επιτυχία της προσπάθειας επαναπροώθησης μεταναστών στις χώρες προέλευσης τους, συνδέοντας την παροχή οικονομικής βοήθειας στα κράτη αυτά, με τη σύναψη συμφωνιών επαναπροώθησης παράτυπων μεταναστών στις χώρες καταγωγής τους και ασκώντας πιέσεις για πιστή τήρηση των συμφωνιών αυτών. Αντίστοιχη πίεση, οφείλει η ΕΕ να ασκήσει, για πιστή εφαρμογή της συμφωνίας που έχει επισυναφθεί με την Τουρκία, έναντι της εργαλειοποίησης των παράτυπων μεταναστών που επιχειρεί η τελευταία, με στόχο να επιβάλει τις πολιτικές της σε περιοχές γεωστρατηγικού της ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένης της ΕΕ. Ταυτόχρονα κρίνεται απαραίτητη η βελτίωση της φύλαξης των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, ώστε να καταστεί αποτελεσματικότερη. Τούτο απαιτεί αφενός πολιτική βούληση σε επίπεδο οργάνων ΕΕ, αφετέρου ενίσχυση με σύγχρονο εξοπλισμό, μέσω κοινοτικών πόρων, τόσο της FRONTEX, όσο και των εθνικών συνοριοφυλακών και λοιπών δυνάμεων αστυνόμευσης.

Στενή Συνεργασία των Χωρών Πρώτης Υποδοχής

Η Ελλάδα σε συνεργασία, με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες πρώτης υποδοχής (Μάλτα, Ιταλία, Ισπανία), οφείλουν να απαιτήσουν από κοινού, τη διαχείριση του μεταναστευτικού προβλήματος και την άσκηση μεταναστευτικής πολιτικής σε επίπεδο ΕΕ και όχι με αποσπασματικές-αποκομμένες εθνικές πολιτικές. Η Ελλάδα είναι επίσης σκόπιμο, σε συντονισμό και από κοινού, με τις προαναφερθείσες χώρες που αποτελούν πύλες εισόδου, να διεκδικήσουν επαναδιαπραγμάτευση του «Δουβλίνο III», ώστε να αποτραπεί η συσσώρευση μεταναστών σε αυτές.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται τη σχέση οργανωμένου εγκλήματος και παράνομης μετανάστευσης στην Ελλάδα. Βασικό στόχο έχει να αναδείξει τη συσχέτιση μεταξύ παράνομης μετανάστευσης και οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας, εγχώριας και διεθνούς, που καταγράφεται στην Ελλάδα, καθώς και την μετεξέλιξη (ποιοτικά και ποσοτικά) της τελευταίας, λόγω της πρώτης. Στο υπόψη πλαίσιο επιδιώχθηκε η αποτύπωση των αιτιών που συμβάλουν στη διόγκωση του προβλήματος της παράνομης μετανάστευσης σε εθνικό/διεθνές επίπεδο και προτάθηκαν μέτρα και πολιτικές που χρήζουν εφαρμογής από την Ελλάδα, εντός και εκτός συνόρων, με πρωτεύον στόχο τον περιορισμό της παράνομης μετανάστευσης, προσδοκώντας ότι έτσι θα αποστερηθεί πεδίο δράσης το οργανωμένο έγκλημα και κατ' επέκταση θα αποσοβηθούν οι επιπτώσεις της συνδυαστικής δράσης των φαινομένων στη χώρα και στο διεθνές της περίγυρο.

Τα βασικά συμπεράσματα που εξάγονται είναι:

- Τις τελευταίες δεκαετίες η εγκληματικότητα και το οργανωμένο έγκλημα έχουν αλλάξει ριζικά πρόσωπο, με αποτέλεσμα οι χώρες να αντιμετωπίζουν ένα εντελώς διαφορετικό περιβάλλον ασφάλειας σε σχέση με το παρελθόν. Παράγοντες όπως, η διεθνοποίηση συναλλαγών, το άνοιγμα συνόρων, η οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη, οι περιφερειακές διενέξεις, τα ευρύτερα μεταναστευτικά ρεύματα, οι δημογραφικές αλλαγές, η κλιματική αλλαγή και η διεθνής οικονομική κρίση, έχουν συντείνει στη διαμόρφωση αυτού του περιβάλλοντος, όπου. Στα πλαίσια αυτά το οργανωμένο έγκλημα αναδεικνύεται διεθνώς μεταξύ των κυριότερων απειλών ασφάλειας.
- Η παγκοσμιοποίηση επέδρασε καταλυτικά στη διαφοροποίηση του οργανωμένου εγκλήματος από τις απλές μορφές εγκληματικότητας, ευνοώντας την ποσοτική και ποιοτική μετεξέλιξή του, δημιουργώντας κατάλληλες συνθήκες διεθνοποίησής του και προσδίδοντας υπερεθνικό χαρακτήρα στη δράση του.
- Στην εκτενή λίστα δράσεων του οργανωμένου εγκλήματος, έχει προστεθεί πλέον σε υψηλή θέση η διακίνηση παράτυπων μεταναστών. Η υπόψη διακίνηση, σε όλες τις εκφάνσεις της, αποτελεί πλέον τόσο σημαντική δραστηριότητα του οργανωμένου εγκλήματος, που ακόμη και «διαδρομές» των δικτύων διακίνησης όπλων και ναρκωτικών, έχουν μετατραπεί και χρησιμοποιούνται από το οργανωμένο έγκλημα, ως περάσματα παράτυπων μεταναστών.

- Η διακίνηση παράτυπων μεταναστών από τα οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα γίνεται κυρίως προς χώρες της Ευρώπης, εκμεταλλευόμενα καταστάσεις πολιτικής αστάθειας ή οικονομικής ανέχειας που επικρατούν σε κράτη εκτός ΕΕ, σε Ασία και Αφρική, καθώς και τη διαφθορά, για αποκόμιση κερδών από το δουλεμπόριο και τη διακίνηση ανθρώπινων ψυχών. Κερδοσκοπούν πάνω σε ανθρώπους που ελπίζοντας σε καλύτερο μέλλον, προσπαθούν να «περάσουν» στην Ευρώπη
- Η υπερεθνική διάσταση του οργανωμένου εγκλήματος και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που ανέπτυξε μέσα από τη δραστηριοποίηση του στη διακίνηση παράτυπων μεταναστών, δημιούργησαν νέες προκλήσεις για την αποτελεσματική αντιμετώπισή του. Για να ανταπεξέλθουν στις υπόψη προκλήσεις τα κράτη (κυρίως της ΕΕ) ανέπτυξαν συνεργασίες, προσαρμόζοντας τις συμπεριφορές και συντονίζοντας τις δράσεις τους κατά του οργανωμένου εγκλήματος. Ενδεικτική είναι η διασυνοριακή συνεργασία σε ζητήματα πρόληψης και καταστολής της οργανωμένης εγκληματικότητας που σχετίζεται με την παράνομη μετανάστευση. Γίνεται επομένως αντιληπτό ότι για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και των δράσεών του που σχετίζονται με την παράνομη μετανάστευση, απαιτούνται σύνθετοι χειρισμοί, σωστή-ευέλικτη οργάνωση και μακροχρόνιες-επίπονες προσπάθειες, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.
- Η ανάπτυξη της Ελλάδας, μέσα από τη συμμετοχή της σε θεσμούς όπως η ΕΕ, και κυρίως η γεωπολιτική της θέση, συνετέλεσαν στο να αποτελέσει κύρια χώρα πρώτης προσέγγισης για τους παράτυπους μετανάστες που θέλουν να φθάσουν σε χώρες της Ευρώπης. Η τήρηση των Συμφωνιών από τη χώρα, δεσμευόμενη έναντι των Διεθνών Οργανισμών που ανήκει, σε συνδυασμό με το σημαντικό αριθμό παράτυπων μεταναστών που διέρχονται τα χερσαία και θαλάσσια σύνορα της, σταδιακά έχουν μετατρέψει την Ελλάδα από χώρα διέλευσης μεταναστών-λαθρομεταναστών, σε χώρα «υποδοχής» και μόνιμης εγκατάστασης, σε σημείο υπέρβασης των δυνατοτήτων της κοινωνίας σε απορρόφηση μεταναστών, γεγονός με αμφιλεγόμενες κοινωνικές και οικονομικές προεκτάσεις.
- Οι επιδράσεις των παραπάνω καταστάσεων σε ζητήματα Εθνικής Ασφάλειας και σε θέματα Δημόσιας Τάξης και Εσωτερικής Ασφάλειας, είναι εύλογες, καθώς σε μεγάλο βαθμό η παράνομη μετανάστευση συνδέεται με τη δυναμική εισβολή στη χώρα του οργανωμένου διεθνούς εγκλήματος. Τούτο απεικονίζεται στην επί σειρά ετών ανησυχητική επιδείνωση των δεικτών εγκληματικότητας της Ελλάδας.

- Η εγκληματικότητα στη Ελλάδα τα τελευταία κυρίως χρόνια, έχει μετεξελιχθεί παρουσιάζοντας ποσοτική και ποιοτική αναβάθμιση. Κύρια αιτία αυτής της μετεξέλιξης αποτελεί η εκμετάλλευση από το οργανωμένο έγκλημα των λαθρομεταναστών από την Νοτιοανατολική Ευρώπη, Ασία και Αφρική.
- Η αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα, γίνεται ακόμη δυσκολότερη, καθώς ο συνδυασμός παράνομης μετανάστευσης, που από μόνη της ήδη αποτελεί πολύπλευρο πρόβλημα για τη χώρα, και οργανωμένου εγκλήματος, διαμορφώνει μια έντονη, εξόχως απάνθρωπη δυναμική που φαίνεται να ξεπερνά τις δυνατότητες του ελληνικού κράτους να την αντιμετωπίσει μέσω θεσμικών και νομικών παρεμβάσεων. Δεδομένου δε ότι η παράνομη μετανάστευση παρέχει στο οργανωμένο έγκλημα εύφορο πεδίο ανάπτυξης δράσεων, προκύπτει ανάγκη συνδυαστικής αντιμετώπισης των δύο φαινομένων, στο πλαίσιο μιας ολιστικής προσέγγισης του θέματος.
- Η ανωτέρω ολιστική προσέγγιση απαιτεί ολοκληρωμένο στρατηγικό σχεδιασμό που να βασίζεται στη γνώση των δυο συνιστωσών (οργανωμένου εγκλήματος και παράνομης μετανάστευσης), την άρτια κατάρτιση-εκπαίδευση του εμπλεκόμενου προσωπικού, την κατανόηση του συναφούς εθνικού, ευρωπαϊκού και διεθνούς νομικού πλαισίου, την υιοθέτηση και εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων διερεύνησης και επιχειρησιακής δράσης κατά του εσωτερικού και διασυνοριακού οργανωμένου εγκλήματος, καθώς και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των ελέγχων και της επιτήρησης των συνόρων της χώρας.
- Για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του στρατηγικού σχεδιασμού, απαιτείται η μέγιστη δυνατή συνεργασία των συναρμοδίων Υπηρεσιών του Κράτους, των Σωμάτων Ασφαλείας και των Ενόπλων Δυνάμεων. Απαιτείται επίσης η συνεργασία και συντονισμένη δράση με Αρχές και Υπηρεσίες άλλων χωρών που εμπλέκονται στη διαχείριση του φαινομένου, συμπεριλαμβανομένων των χωρών προέλευσης των παράτυπων μεταναστών, διέλευσης και προορισμού. Η συνεργασία αυτή πρέπει να γίνει σε στρατηγικό και επιχειρησιακό επίπεδο και να περιλαμβάνει τομείς ανάληψης κοινών πρωτοβουλιών, ανταλλαγής πληροφοριών, εμπειριών και καλών πρακτικών. Για να είναι αποτελεσματική μια τέτοια συνεργασία θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από επιμονή στο σκοπό, διάρκεια, συνέχεια και προ πάντων ειλικρίνεια μεταξύ κρατών και φορέων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αβράμη, Λ. (2007), *Η παράνομη μετανάστευση δια θαλάσσης στην Ευρώπη: Η Μεσόγειος σε ανθρωπιστική κρίση*. Ε.Κ.Ε.Μ. (διαθέσιμο σε www.ekem.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=147:i-paranomi-metanasteysi-dia-thalassiss-stin-eyropi-i-mesogeios-se-anthropistiki-krisi&catid=15:2008-05-12-11-28-15&Itemid=68) (πρόσβαση 23-10-2020).
- Αλεξιάδης, Σ. (1994), *Η αντεγκληματική πολιτική. Προσεγγίσεις και προβληματισμοί στο Κουράκης, Νέστορ (επιμ.), Αντεγκληματική Πολιτική*. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
- Αμίτσης, Γ. και Λαζαρίδη, Γ. (2001), *Νομικές και κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα, Οι πολιτικές ρυθμίσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Αναστασιάδης, Α. (2005), *Η Ελλάδα μπροστά στην νέα Ευρωπαϊκή δυναμική στο ξεκίνημα του 21ου αιώνα*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Αυγουστής, Α. (2016), *Ο κατακλυσμός με τους χιλιάδες πρόσφυγες και μετανάστες είναι Made in Turkey*. (διαθέσιμο σε <http://mignatiou.com/2016/03/o-kataklimos-me-tous-chiliades-prosfiges-ke-metanastes-ine-made-in-turkey/>) (πρόσβαση 25-10-2020)
- Βαθρακοκόιλης, Α. (2001), *Το οργανωμένο έγκλημα και οι τρόποι αντιμετώπισής του*. Αθήνα: Σάκκουλας.
- Βιδάλη, Σ. (2014), *Αντεγκληματική Πολιτική. Από τη Μικροεγκληματικότητα έως το Οργανωμένο Έγκλημα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Βιδάλη, Σ. (2007), *Έλεγχος του εγκλήματος και δημόσια αστυνομία, Τόμος Α'*. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
- Βιδάλη, Σ. (2007), *Έλεγχος του εγκλήματος και δημόσια αστυνομία, Τόμος Β'*. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
- Βουγιούκας, Κ. (1999), *Το οργανωμένο έγκλημα γενικώς, σε συνδυασμό με τη βία και την τρομοκρατία, ειδικότερα, στο επίκεντρο παλαιότερων και προσφάτων εκδηλώσεων διεθνών οργανώσεων και οργανισμών. Υπεράσπιση*, σελ. 499-523.
- Βρέλλης, Σπ. (2003), *Δίκαιο Αλλοδαπών*. Β' έκδοση, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Γιδαράκου, Ε., Καζακόπουλος, Λ., Λαγογιάννη, Ο. (2012) *Οικονομική και κοινωνική ενσωμάτωση των οικονομικών μεταναστών – αποτελέσματα εμπειρικής έρευνας στις περιοχές της Καρδίτσας και της Ιεράπετρας*», στο Κασίμης και Παπαδόπουλος (επιμ.),

Μετανάστες στην Ελλάδα: Απασχόληση και Ένταξη στις τοπικές κοινωνίες, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σ. 253-288.

Γιώτη-Παπαδάκη, Ο. και Παπαδάκη, Ε. (2011), *Η πολιτική διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα*.

Γιώτη-Παπαδάκη, Ο. (2012), Η Σταδιακή Διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής Μεταναστευτικής Πολιτικής. *Κείμενα Περιφερειακής Επιστήμης*, Τόμος III, Αρ.1, σελ. 11-25 (διαθέσιμο σε <https://EconPapers.repec.org/RePEc:hrs:jrnkpe:v:iii:y:2012:i:1:p:11-25>) (πρόσβαση 26-10-2020).

Δενιόζος, Ν. (2014), *Η παράνομη διακίνηση λαθρομεταναστών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η σχέση της με το Διεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα*. Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ (διαθέσιμο σε <https://www.eliamep.gr/publication/i-paranomi-diakinisi-lathrometanaston-stin-evropaiki-enosi-ke-i-schesi-tis-me-to-diethniko-organomeno-egklima/>) (πρόσβαση 21-10-2020).

Δενιόζος, Ν. (2018), Η ασύμμετρη απειλή της μετανάστευσης: Η παράνομη διακίνηση μεταναστών και το οργανωμένο έγκλημα. *Foreign Affairs The Hellenic Edition* (διαθέσιμο σε <https://www.foreignaffairs.gr/articles/71858/dr-nikos-deniozos/i-asymmetri-apeili-tis-metanasteysis>) (πρόσβαση 21-10-2020).

Δημήτραινας, Γ. (2002), *Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Δημόπουλος, Χ. (2008), *Εισηγήσεις εγκληματολογίας: ιστορική προσέγγιση, σύγχρονη θεωρία, κατευθύνσεις-εφαρμογές, παγκοσμιοποίηση και έγκλημα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Εφημερίδα «ΕΘΝΟΣ» της 5-3-20 (διαθέσιμο σε https://www.ethnos.gr/ellada/92279_poies-einai-oi-ethnikotites-prosfigon-metanaston-poy-perasan-stin-ellada) (πρόσβαση 3-10-2020)

Ελληνική Αστυνομία (2018), *Ετήσια Έκθεση Απολογισμού Διεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων 2018*. Αθήνα: Τμήμα Διαχείρισης Πληροφοριών και Στρατηγικής ΕΛ.ΑΣ.

Ελληνική Αστυνομία (2019), *Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης για το Α' εξάμηνο 2019*. (διαθέσιμο στο: <http://www.astynomia.gr/>) (πρόσβαση 7-10-2020).

Ελληνική Αστυνομία (2020), *Έκθεση για το Σοβαρό και Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα Έτους 2019*. Αθήνα: Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας (διαθέσιμο σε www.astynomia.gr/images/stories/2020/prokirkseis20/2019-ekthesi_organomenou_egklimatou.pdf) (πρόσβαση 7-10-2020).

Έμκε-Πουλοπούλου, Η. (2007), *Η Μεταναστευτική Πρόκληση*. Αθήνα: Παπαζήση.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014), *Παγκοσμιοποίηση* (διαθέσιμο σε http://ec.europa.eu/economy_finance/international/globalisation/index_el.htm) (7-10-2020).

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015), *Schengen information system* (διαθέσιμο σε http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen-information-system/index_en.htm) (πρόσβαση 11-10-2020).
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2020), *Επικαιρότητα: Προσφυγική κρίση και ΕΕ: στοιχεία και αριθμοί*. Ενημέρωση 03-11-2020-16:35 (διαθέσιμο σε <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/society/20170629STO78630/prosfugiki-krisi-kai-ee-stoicheia-kai-arithmoi>) (πρόσβαση 22-11-2020).
- Ζωγραφάκης και Μηταράκος (2012), Ο κίνδυνος χαμηλού εισοδήματος στα νοικοκυριά μισθωτών και ανέργων κατά τη διάρκεια της τρέχουσας κρίσης, στο *Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνική Συνοχή στην Ελλάδα σε Συνθήκες Οικονομικής Κρίσης*, Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος, σελ. 173-215.
- Ήφαιστος, Π. (2002), *Ο πόλεμος και τα αίτιά του: Τα πολλά πρόσωπα του ηγεμονισμού και της τρομοκρατίας*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Ήφαιστος, Π. (2009), *Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Θεοδωρόπουλος, Α., Λαθρομετανάστευση και εθνική ασφάλεια. (διαθέσιμο σε www.eaas.gr/?q=press-release/λαθρομεταναστευση-και-εθνικη-ασφαλεια) (πρόσβαση 25-11-20).
- Θεοδωρόπουλος, Τ. (2018), Η λέξη «λαθρομετανάστης». *Εφημερίδα «Η Καθημερινή»* (7-9-2018) (διαθέσιμο σε www.kathimerini.gr/983677/opinion/epikairothta/politikh/h-le3h-la8rometanasths) (πρόσβαση 12-10-2020).
- Ινστιτούτο Έρευνας και Κατάρτισης Ευρωπαϊκών Θεμάτων (2014), *Πτυχές του Μεταναστευτικού Ζητήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: Ι.Ε.Κ.Ε.Θ.
- Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ. (2003), Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος στην ΕΕ - Το ποινικό δίκαιο μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας των πολιτών, *Ποινική Δικαιοσύνη*, 5/2003, 538-552.
- Καντερές, Δ. (2010), Οι αρχές του πολέμου στις σύγχρονες στρατιωτικές επιχειρήσεις, *Αμυντική Επιθεώρηση*. (διαθέσιμο σε <https://adiotos.wordpress.com/2010/06/27/arxes-polemou-ellada-yok/>) (πρόσβαση 24-11-2020).
- Καρύδης, Β. (1996), *Η Εγκληματικότητα των Μεταναστών στην Ελλάδα: Ζητήματα Θεωρίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- Κασίμης, Χ., και Παπαδόπουλος, Α. (2012), *Μετανάστες στην Ελλάδα: Απασχόληση & Ένταξη στις τοπικές κοινωνίες*, Αθήνα: Εκδόσεις ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ σελ. 9-65.
- Κατσανέβας, Θ. (2012), *Η επικείμενη καταστροφή και μουσουλμανοποίηση της χώρας*.

- (διαθέσιμο σε <http://www.capital.gr/me-apopsi/1387001/i-epikeimeni-katastrofi-kai-mousoulmanoroiisi-tis-xoras>) (πρόσβαση 27-11-2020).
- Κάτσιο, Σ. (1998), *Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Η γεωπολιτική του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος: Το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες*. Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.
- Κόκκωνας, Κ. (2008), Το Φαινόμενο της Μετανάστευσης και Λαθρομετανάστευσης στην Ελλάδα και την Ευρώπη και η σχέση της με τη Ξενοφοβία, το Ρατσισμό και την Εγκληματικότητα. *Διακλαδική Επιθεώρηση*, τεύχος 13 (Ιούλιος-Οκτώβριος 2008).
- Κόλλιας, Χ., Χλέτσος, Μ., Συρακούλης, Κ., Παλαιολόγου, Σ., Θαλασσοχώρη, Χ., Μπουρδούβαλη, Β. και Πούλιου, Α. (2005), *Οικονομικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης. Επιπτώσεις στον Αγροτικό Τομέα*. Αθήνα: ΙΜΕΠΟ.
- Κολομβάκης, Ι. (2016), Ο ρόλος της Ελλάδας στη Λαθρομετανάστευση (διαθέσιμο σε www.elisme.gr/en/2013-01-07-19-12-38/2013-01-07-19-13-26/2013-01-20-10-29-42/item/15-5-2017) (πρόσβαση 11-11-2020).
- Κοράκης, Γ. (2002), Ασύμμετρες Απειλές. Οι νέες μορφές απειλών κατά της Διεθνούς Ασφάλειας της Χώρας μας και οι Ένοπλες Δυνάμεις, *Περιοδικό Προβληματισμοί*, τεύχος 13, (Νοε-Δεκ 2002) (διαθέσιμο σε http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t13/t13_02.htm) (πρόσβαση 15-11-2020).
- Κοροντζής, Τ. (2010), *Επιτήρηση Θαλασσίων Θαλασσών – Νέες Ευρωπαϊκές Πρακτικές*, Ατομική Διατριβή, Σχολή Εθνικής Άμυνας.
- Κουράκης, Ν. (1991), *Εγκληματολογικοί Ορίζοντες: Ειδικά Εγκληματολογικά Θέματα*. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
- Κουράκης, Ν. (1991). *Εγκληματολογικοί Ορίζοντες: Θεωρία και Πρακτική της Ποινικής Καταστολής*. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
- Κουράκης, Ν. (2005), *Εγκληματολογικοί Ορίζοντες: Ιστορική και θεωρητική προσέγγιση*, Τόμος Α΄, Έκδοση 2^η, Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
- Κουράκης, Ν. (2005), *Εγκληματολογικοί Ορίζοντες: Πραγματολογική Προσέγγιση και επί μέρους ζητήματα*, Τόμος Β΄, Έκδοση 2^η, Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
- Κόφφας, Σ., Πάττα, Ε., Ασπρίδης, Γ., Παπαδημόπουλος, Ι. και Σδρόλιας, Λ., (2017), Εθνικό Σχέδιο Δράσης και Προτάσεις Αντιμετώπισης του Trafficking στην Ελλάδα, *Κοινωνική Πολιτική*, 6, 110-129.
- Κωτούλας, Ι. (2012), Απλά μαθήματα μεταναστευτικής πολιτικής, *Foreign Affairs The Hellenic Edition* (διαθέσιμο σε <https://foreignaffairs.gr/articles/68783/ioannis-kotoylas>

- /apla-mathimata-metanasteytikis-politikis?page=show) (πρόσβαση 21-10-20).
- Λαγγάρης, Π. (2007), “Μετανάστευση και Οργανωμένο Έγκλημα” σε *Ενημερωτικό Σεμινάριο ΕΛΕΣΜΕ «Μετανάστευση και Εθνική Ασφάλεια» 12-14 Φεβ 2007* (διαθέσιμο σε www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t40/t40_11.htm) (πρόσβαση 19-10-2020).
- Λαγγάρης, Π. (2013), *Μεταναστευτικό και Εθνική Ασφάλεια*. (διαθέσιμο σε www.elisme.gr/images/pdf/LAGGARIS-Metanasteutiko.pdf) (πρόσβαση 19-10-2020).
- Λάζος, Γ. (2000), Κυβερνοχώρος, οργανωμένο έγκλημα και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, *Ποινική Δικαιοσύνη*, 4/2000, 403-406.
- Λιανός, Θ. και Καβουνίδη, Τ. (2012), *Μεταναστευτικά Ρεύματα στην Ελλάδα κατά τον 20ο Αιώνα*. Αθήνα: ΚΕΠΕ.
- Μητράκος, Θ. (2013), Η συμβολή των μεταναστών στην ελληνική οικονομία: Μετά-ανάλυση των εμπειρικών ευρημάτων, *Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη*, 2013, 8(2), 87-106.
- Μιχαλέτος, Ι. (2011), Special security report: Illegal immigration in Greece and domestic security (διαθέσιμο σε www.balkananalysis.com/greece/2011/06/11/special-security-report-illegal-immigration-in-greece-and-domestic-security/) (πρόσβαση 21-12-2020).
- Μιχαλέτος, Ι. (2016), Current Greek counter-terrorism threat assessment: Terrorism, radicalization and migration (διαθέσιμο σε www.balkananalysis.com/greece/2016/05/03/current-greek-counter-terrorism-threat-assessment-terrorism-radicalization-and-migration/) (πρόσβαση 21-12-2020).
- Μουσούρου, Λ. (2003), *Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη*, Αθήνα: Gutenberg.
- Μπάγκαβος, Χ. και Παπαδόπουλου, Δ. (2003), *Μεταναστευτικές Τάσεις και Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική*. Αθήνα: ΙΝΕ ΓΣΕΕ (διαθέσιμο σε: https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/MELETH_15.pdf) (πρόσβαση 24-10-2020).
- Μπάγκαβος, Χ. (2014), Η μετανάστευση στην Ελλάδα, στο Μπάγκαβος et al. (επιμ.), *Μετανάστευση και παροχή υπηρεσιών στην Ελλάδα*, Αθήνα: Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ, σελ. 19-40.
- Μπαξεβάνης, Χ. (2013), Κανονισμός Δουβλίνο ΙΙΙ, Ασυνόδετος ανήλικος και προσδιορισμός του «υπεύθυνου κράτους». Πρόσφατες εξελίξεις της ευρωπαϊκής νομοθεσίας και νομολογίας, *Επετηρίδα Δικαίου Προσφύγων και Αλλοδαπών*, 2013, 359-370.
- Μπόση, Μ. (1999), *Ζητήματα Ασφάλειας στη Νέα Τάξη Πραγμάτων*, Αθήνα: Παπαζήσης.

- Μπόση, Μ. (2012), Θαλάσσια Πειρατεία: Εξελίσσεται σε θαλάσσια τρομοκρατία;, *Εφημερίδα Maritime Economies*, 26 Σεπτεμβρίου 2012.
- Μπόση, Μ. και Βασιλειάδης, Η. (2016), Οργανωμένο έγκλημα και αδύναμες κρατικές δομές σε περίοδο κρίσης: Μια αμφίδρομη σχέση στο *Crime in Crisis Τιμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκη* (διαθέσιμο στο <http://crime-in-crisis.com/οργανωμένο-έγκλημα-και-αδύναμες-κρατ/>) (πρόσβαση 3-11-2020).
- Ντόκος Π.Θ. (2008), Ασύμμετρες απειλές και διεθνής ασφάλεια, στο Τριανταφύλλου, Κ. Υφαντής, Ε. Χατζηβασιλείου (εκδ.) *Διεθνείς Σχέσεις: Σύγχρονη θεματολογία και προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, Κεφάλαιο 13.
- Ο'Brien, R. και Williams, M. (2011), *Παγκόσμια πολιτική οικονομία: Εξέλιξη και δυναμικές*, μετάφραση από Κ. Κρίτση. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (1951), Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων (Γενεύη 28-7-1951), *Συλλογή Συμβάσεων Νο. 2545*, Τόμος 189, σελ. 137 (διαθέσιμο σε www.unhcr.org/html/greek/pdf/refugeeconvention-GRE.pdf) (πρόσβαση 23-11-2020).
- Πανούσης, Γ. (2002), *Το έγκλημα του φτωχού και η φτώχεια ως «έγκλημα»*, Αθήνα: Σάκκουλας.
- Παπαγεωργίου, Ι. (2011), Το άσυλο και η μετανάστευση μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας, *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, 4:2011, σελ. 499.
- Παπαγεωργίου, Ι. (2013), Η πολιτική ασύλου και ο Κανονισμός Δουβλίνο II και III στο *Συλλογικό τόμο και εισήγηση στο Διεθνές Συνέδριο με θέμα «Εξελίξεις και Προκλήσεις στον Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης της ΕΕ»*, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Έδρα Jean Monnet. Θεσσαλονίκη 14-16/02/2013.
- Παπαγιάννης, Δ. (2008), *Ο χώρος της ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: Σάκκουλας.
- Παραδεισάνος, Α. (2008), Το φαινόμενο της μετανάστευσης, *Αστυνομική Ανασκόπηση*, τεύχος 249 (Μάιος-Ιούνιος 2008), pp.16-20.
- Πάττα, Ε., Κόφφας, Σ., Παπαδημόπουλος, Ι., Σδρόλιας, Λ. και Μπελιάς, Δ. (2015). Η διακίνηση και εμπορία ανθρώπων (trafficking), ως μείζον κοινωνικό θέμα: Επανεξετάζοντας την πολιτική διαχείρισης και τις πρακτικές αντιμετώπισης του με την εφαρμογή προσανατολισμένων σε έργα (projects) οργανωτικών διαρθρώσεων και στρατηγικών διαδικασιών, *Κοινωνική Εργασία*, τ. 120, σελ. 4-29.
- Περράκης, Σ. (2007), Ο «χώρος ελευθερίας, ασφάλειας, δικαιοσύνης» της Ευρωπαϊκής

- Ένωσης σε κίνηση: μια εισαγωγική κριτική θεώρηση, στο Περράκης, Σ. (επιμ.) *Ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας & δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης: από το Τάμπερε στη Χάγη και επέκεινα*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Πετράκου, Η. (2001), *Μετανάστες στην Ελλάδα*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Πλατιάς, Α. (1995), *Το Νέο Διεθνές Σύστημα: Ρεαλιστική Προσέγγιση Διεθνών Σχέσεων*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- Ριζόβα, Φ. (2012), *Οργανωμένο Έγκλημα*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Σαλτού, Ε. (2018), Ξεπέρασαν το ένα εκατομμύριο οι πρόσφυγες και μετανάστες που έφτασαν στην Ελλάδα (5-4-2018) (διαθέσιμο σε www.in.gr/2018/04/05/greece/kseperasan-ena-ekatommyrio-oi-prosfyges-kai-metanastes-pou-ef-tasan-stin-ellada/) (πρόσβαση 3-12-2020).
- Σταμπουλής, Α. (2008), Σύγχρονες Απειλές και Εθνική Άμυνα, *Εθνικές Επάλξεις*, τεύχος Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2008.
- Στεργιούλης, Ε. (1998), Η Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία (EUROPOL), *Ποινική Δικαιοσύνη* 6/1998, 578-580.
- Στεργιούλης, Ε. (2001), EUROJUST: Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Δικαστικής Συνεργασίας, *Ποινική Δικαιοσύνη*, 3/2001, 299-301.
- Στεργιούλης, Ε. (2004), Το οργανωμένο έγκλημα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, *Ποινική Δικαιοσύνη* 2/2004, 211-212.
- Συκιώτου, Α. (2007), Οργανωμένο έγκλημα και παράνομη διακίνηση ανθρώπων: παρουσίαση του φαινομένου και αντιμετώπιση του στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στο Περράκης, Σ. (επιμ.) *Ο χώρος της ελευθερίας, ασφάλειας & δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης: από το Τάμπερε στη Χάγη και επέκεινα*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 323-364
- Συκιώτου, Α. (2008), Ευρωπαϊκή Ένωση-Οργανωμένο Έγκλημα-Παράνομη διακίνηση ανθρώπων: Μία ιδιόρρυθμη δυναμική-διαλεκτική σχέση, *Ποιν. Χρονικ* 2008, 200-215.
- Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε. (2004), Οι πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, *Ποινική Δικαιοσύνη* 2/2004, 191-201.
- Τουμπανίδης, Α. (2014), Αντιμετώπιση των ασύμμετρων απειλών: Ρόλοι, καθήκοντα και αποστολές για τις ΕΔ, *Διακλαδική Επιθεώρηση ΑΔΙΣΠΟ*, Τεύχος 29, σελ.6-20.
- Τραγάκης, Γ. (1996), *Οργανωμένο έγκλημα και ζέπλυμα βρώμικου χρήματος*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

- Τριανταφυλλίδου, Α. και Δημητριάδη, Α. (2011), Η διαχείριση του ασύλου στην Ευρώπη: η αναθεώρηση του Δουβλίνου Ι και η περίπτωση της Ελλάδας, *Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου*, τεύχος Ι/2011, σελ. 22-26.
- Τσαγγούρης, Ε. (2013), Μετανάστευση-Λαθρομετανάστευση-Νομικό Πλαίσιο-Σύγχρονη Ελληνική Πραγματικότητα. *Διακλαδική Επιθεώρηση*, τεύχος 28, Νοέμβριος 2013-Φεβρουάριος 2014.
- Τσαρδανίδης, Χ. (2001), *Νομικές και κοινωνικοπολιτικές διατάξεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα. Μετανάστευση και η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Τσουκαλά, Α. (2001), *Μετανάστευση και Εγκληματικότητα στην Ευρώπη*. Αθήνα: Σάκουλας.
- Φαρσεδάκης, Ι. (1991), *Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα όριά της*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Φεστερίδης, Γ., *Μείζον πρόβλημα η λαθρομετανάστευση* (διαθέσιμο σε www.poasy.gr/web/index.php?option=com_content&view=article&id=848:meizon-provlhma-h-lathrometanastefsh&catid=47:ola-ta-arthra) (πρόσβαση 3-1-2021).
- Χλούπης, Γ. (2005), *Διασυνοριακό και Υπερεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Χλούπης, Γ. (2006), Γυναίκες και παιδιά θύματα διασυνοριακής και διεθνικής εγκληματικής δράσης, *Ποινική Δικαιοσύνη*, 7/2006, 922-928.
- Χριστόπουλος, Α. (2014), Διαχρονική επισκόπηση της έννοιας και των μέτρων αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος εξ απόψεως ουσιαστικού ποινικού δικαίου σε επίπεδο διεθνούς, ευρωπαϊκής και εσωτερικής δικαιοταξίας και τα χαρακτηριστικά του στοιχεία υπό το πρίσμα της ελληνικής νομολογίας, *Ποινική Δικαιοσύνη*, 1/2014, σελ. 65.
- Ψημμένος, Ι. (1995), *Μετανάστευση από τα Βαλκάνια: Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Αθήνα*, Αθήνα: Παπαζήσης.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Adamoli, S., Di Nicola, A., Savona E.U. and Zoffi, P. (1998), *Organized Crime around the World*, Helsinki: HEUNI.
- Blakey, G.R. (1995), Racketeer Influenced and Corrupt Organization Act (RICO), in *The Encyclopedia of the United States Congress*, vol. 3, pp.1659.
- Boswell, C. (2005), *Migration in Europe*, GCIM. (διαθέσιμο σε www.gcim.org) (πρόσβαση 17-10-2020).

- Buric, C. (2001), The Balkan Route in Illegal Migration, *RFE/RL Balkan Report*, 5(27), 13 April 2001.
- Carrera, S. (2007), The EU Border Management Strategy, Strategy, *CEPS Working Document No. 261/March 2007*.
- Chin, C. (1998), Smuggling of Chinese Aliens and Organized Crime στο Schmid (ed.), *Migration and Crime*. Milan: ISPAC.
- Cowell, A. (2001), Britain Faces Flurry of Illegal Migrants Using Channel Tunnel, *New York Times* (3-9-2001), p. A10.
- Cressey, D.R. (1969), *Theft of the Nation: The structure and operations of organized crime in America*, New York: Harper and Row.
- Daly, E. (2002), Squalid Dead End for Migrants' Hopes, *New York Times* (30-5-2002), A4.
- ENFOPOL (2000), *Revision of doc. 6204/2/97 ENFOPOL 35 REV 2, based on doc. 8469/1/99 CRIMORG 55 REV 1*, 3-8-2000, Brussels: Council of the European Union.
- European Commision (2012), *Global Europe 2050*. Belgium: Directorate-General for Research and Innovation (European Commission) (διαθέσιμο σε <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/32cfa157-57fc-409d-b7c0-75b50faafa1e>) (πρόσβαση 3-1-2021).
- European Migration Network (EMN) (2015), *A study on smuggling of migrants: Characteristics, responses and cooperation with third countries (Final Report)*, European Commision, September 2015.
- Fearon, J.D. (1998), Bargaining, enforcement and international cooperation, *International Organization*, 52 (2), 269-305.
- Fiorentini, G. and Peltzman, S. (eds) (1995), *The Economics of Organized Crime*, New York: Cambridge University Press.
- Finkel, D. (2001a), A Road to Nowhere, *Washington Post National Weekly Edition*, (3-9 Sep 2001), pp. 9-10.
- Finkel, D. (2001b), Balkans Are Open Door to West on Asylum Trail, *Daily Telegraph*, (7 Sep 2001), pp. 16.
- Finckenauer, J.O. (2005), Problems of definition: what is organized crime?, *Trends in Organized Crime*, 8 (3), 63-83.
- Friman, H.R. and Andreas, P. (1999), *The Illicit Global economy and State Power*, New York: Rowman and Littlefield Publishers Inc.

- Ghosh, B. (1998), *Huddled Masses and Uncertain Shores: Insights into Irregular Migration (Refugees and Human Rights)*, Kluwer: The Hague.
- Icduygu, A. and Toktas, S. (2002), How Do Smuggling and Trafficking Operate via Irregular Border Crossings in the Middle East, *International Migration*, 40 (6), 25-54.
- INTERPOL (2015), *Crime areas* (διαθέσιμο σε <http://www.interpol.int/Crime-areas>) (πρόσβαση 4-12-2020).
- IOM (2019), *World Migration Report 2020*, Switzerland: International Organization for Migration (διαθέσιμο σε <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020>) (πρόσβαση 13-1-2021).
- Korontzis, T. (2013a), Predictions on Combating International Organized Crime and more specifically on Corruption in the UN Convention against Transnational Organized Crime and in the Hellenic Legal Order. Evaluative Approach, *International Journal of Asian Social Science*, 3(5), pp.1128-1150.
- Korontzis, T. (2013b), Smuggling of Migrants by the Sea. Predictions in the United Nations Conventions against Transnational Organized Crime and in the Hellenic Legal Order. The situation at the Sea Border between Hellas and Turkey in the period 2006-2012, *International Journal of Asian Social Science*, 3(6), pp.1360-1380.
- Lesger, C., Lucassen, L. and Schrover, M. (2002), Is there life outside the migrant network? German immigrants in XIXth century Netherlands and the need for a more balanced migration typology. *Annales de démographie historique*, 2002/2 (no 104), pp. 29-50
- Maltz, M.D. (1976), Defining Organized Crime –The Development of a Definition and a Typology, *Crime and Delinquency*, 22.
- Markova, E. (2007), *Economic and Social Effects of Migration on Sending Countries: The cases of Albania and Bulgaria* (διαθέσιμο σε <http://www.oecd.org/dev/38528396.pdf>) (πρόσβαση 22-12-2020).
- Reuter, P. (1983), *Disorganized Crime: The Economics of the Visible Hand*. Cambridge MA: MIT Press.
- Reuter, P. (1985), *The Organization of Illegal Markets: An Economic Analysis*. Washington DC: US National Institute of Justice.
- Richburg, K.B. (2001), A Perilous Passage: Asylum-Seekers Take a Deadly Risk Crossing the Channel to England via the Eurotunnel, *Washington Post National Weekly Edition*, (10-16 Sep 2001), p.16.
- Sager, I. (2002), The Underground Web, *Business Week* (2 Sep 2002), pp. 67-74.

- Salt, J. (2000), Trafficking and Human Smuggling: A European Perspective, *International Migration*, 38(1), 31-54.
- Savona, E.U., Di Nicola, A. and Da Col, G. (1998), Dynamics of Migration and Crime in Europe: New Patterns of an Old Nexus, in Schmid (ed), *Migration and Crime*. Milan: ISPAC.
- Schelling, T.C. (1971), What is the Business of Organized Crime?, *Journal of Public Law*, 40 (4), 71-84.
- Smith, D.C. (1975), *The Mafia Mystique*. New York: Basic Books.
- Sutherland, E.H. (1983), *White collar crime: The uncut version*. Binghamton N.Y.: Yale University Press.
- Väyrynen, R. (2003), Illegal Immigration, Human Trafficking, and Organized Crime. *Discussion Paper No 2003/72*. United Nations University. World Institute for Development Economic Research.
- Williams, P. (2007), Strategy of a new world: combating terrorism and transnational organized crime.
- Woodiwiss, M. (1988), *Crime, crusades and corruption: Prohibitions in the United States, 1900-1987*, New York: Rowman and Littlefield Publishers Inc
- United Nations (2000), *Report of the Ad Hoc Committee on the Elaboration of a Convention against Transnational Organized Crime on the work of its first to eleventh sessions*, A/55/383.
- UNODC (2010), *The Globalization of Crime: A Transnational Organized Crime Threat Assessment*, Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime (διαθέσιμο σε www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta/TOCTA_Report_2010_low_res.pdf) (πρόσβαση 3-1-2021)
- UNODC (2011a), *The role of organized crime in the smuggling of migrants from West Africa to the European Union, January 2011*, New York: United Nations Office on Drugs and Crime, (διαθέσιμο σε https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Migrant-Smuggling/Report_SOM_West_Africa_EU.pdf) (πρόσβαση 3-1-2001).
- UNODC (2011b), *Estimating Illicit Financial Flows Resulting from Drug Trafficking and Other Transnational Organized Crimes – Research Report, October 2011*, Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime, (διαθέσιμο σε https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/Illicit_financial_flows_2011_web.pdf) (πρόσβαση 3-1-2021).

- UNODC (2018), *Global Study on Smuggling of Migrants 2018*, New York: United Nations Office on Drugs and Crime (διαθέσιμο σε https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glosom/GLOSOM_2018_web_small.pdf) (πρόσβαση 4-1-2001)
- UNHCR (2019), *Η Ελλάδα πρέπει να δράσει άμεσα για να σταματήσει τον επικίνδυνο υπερσυνωστισμό στα κέντρα υποδοχής στα νησιά. Κρίσιμη η στήριξη της Ε.Ε.* (διαθέσιμο σε https://www.unhcr.org/gr/13070i_ellada_prepei_na_drasei_amesa.html) (πρόσβαση 3-1-2021).
- Zetter, R. (2015), Migration and environmental change: examining the relationship, in Science for Environment Policy in *Migration in response to environmental change Thematic Issue 51*. Issue produced for the European Commission DG Environment by the Science Communication Unit, UWE, Bristol (διαθέσιμο σε <http://ec.europa.eu/science-environment-policy>) (πρόσβαση 19-12-2020)

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ - ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ:

- www.astynomia.gr
- www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=2481&Itemid=400&lang
- <https://asylumeurope.wordpress.com/2014/10/22/the-routes-of-migration-towards-europe/>
- <http://asylum.gov.gr/>
- www.businessinsider.com/map-refugees-europe-migrants-2016-2 (πρόσβαση 21-11-2020)
- www.carnagio.wordpress.com
- <http://diversity.commedia.net.gr>
- www.elesme.gr
- [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics,](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics)
- <http://ec.europa.eu/eurostat/web/asylum-and-managed-migration/data/main-tables>
- [http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/docs/infographics/immigration/migration-in-eu-infographic_en.pdf.](http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/docs/infographics/immigration/migration-in-eu-infographic_en.pdf)
- www.ekem.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=147:i-paranomi-metanasteysi-dia-thalassisi-stin-eyropii-mesogeios-se-anthropistiki-krisi&catid=15:2008-05-12-11-28-15&Itemid=68
- www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/priorities/krisi-metanasteusis/20190629STO78630/prosfugiki-krisi-kai-ee-stoicheia-kai-arithmoi

www.frontex.europa.eu

www.imap-migration.org/index2.html (ICMPD-Interactive Map on Migration. Mediterranean: Irregular migration)

www.interpol.int/Crime-areas

www.kethi.gr

www.migrationpolicy.org,

www.nomotelia.gr

www.oecd.org/dev/38528396.pdf

www.oecd.org/migration

<https://reliefweb.int/map/world/migration-crisis-2016-countries-origin-and-conflict-intensity-echo-daily-map-14122016>

www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro.html

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»

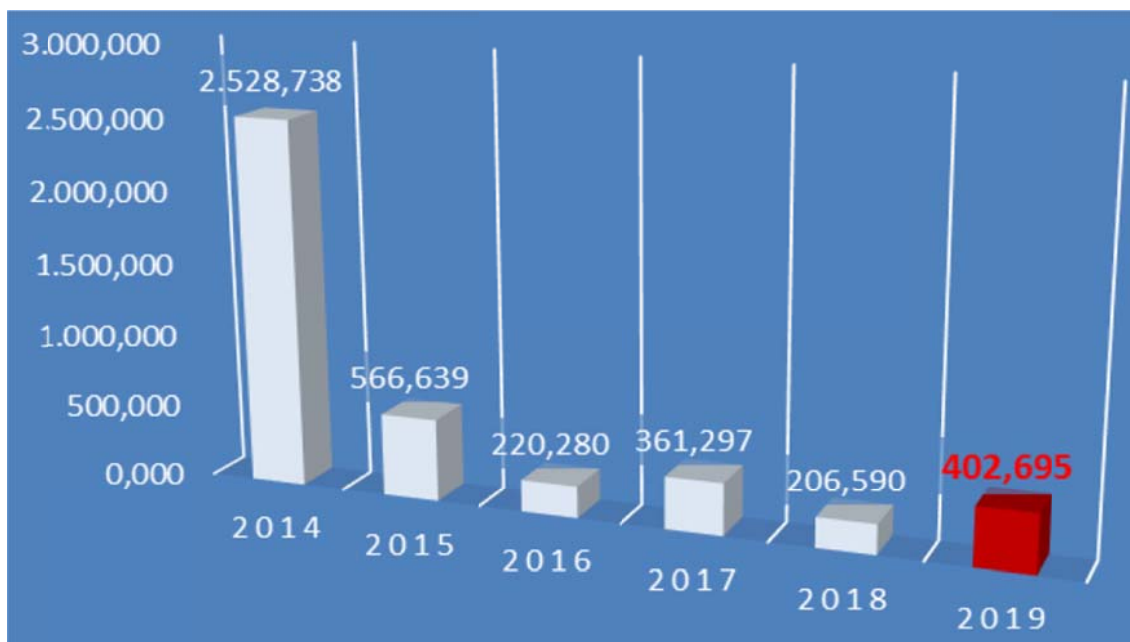
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
(ΕΛ.ΑΣ., 2020)

Εμπόριο και Διακίνηση Ναρκωτικών

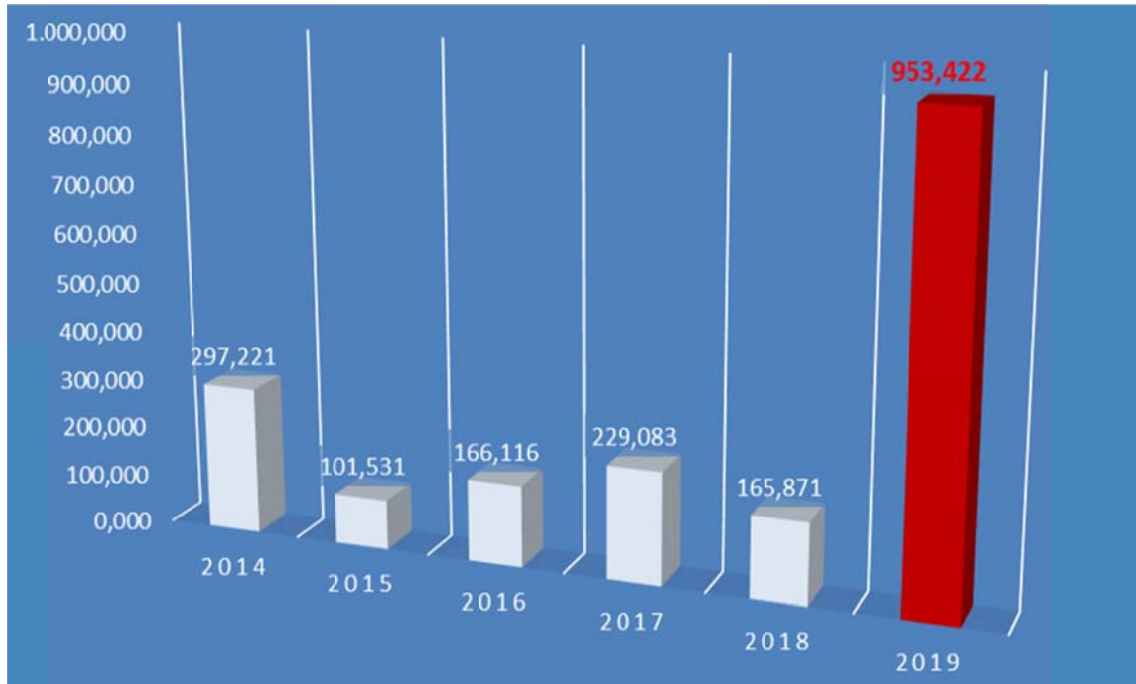
Εικόνα Α.1: Κατασχέσεις Κάνναβης (Κgr)

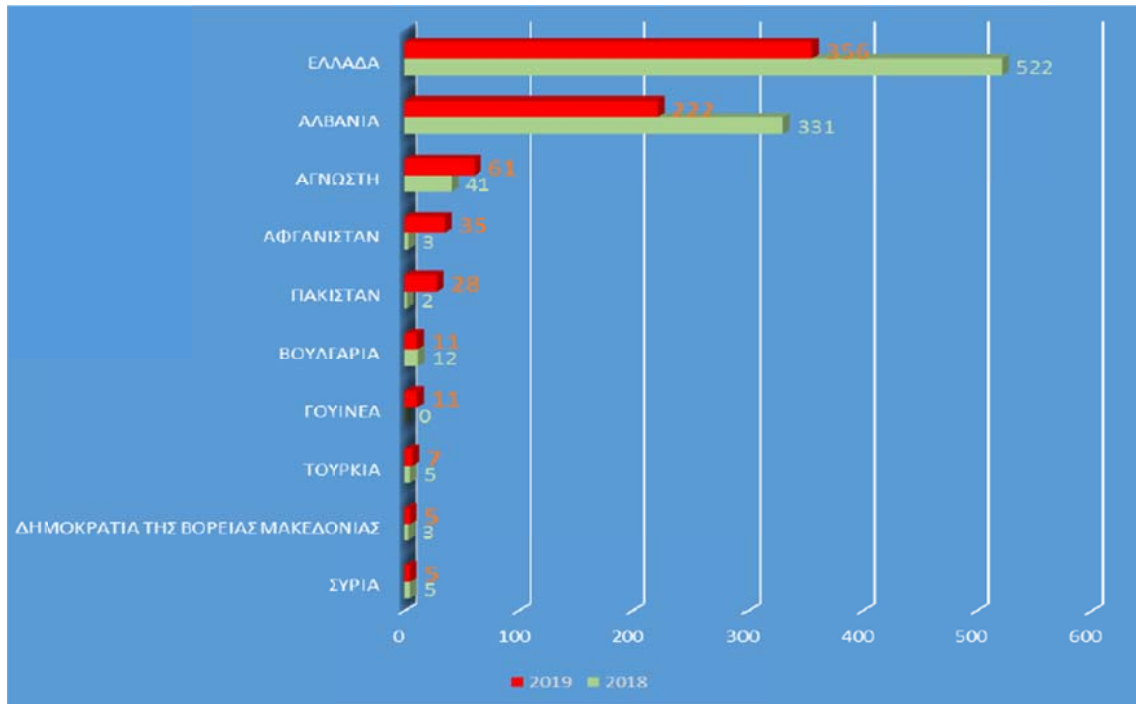
Εικόνα Α.2: Κατασχέσεις Ηρωίνης (Κgr)

Εικόνα Α.3: Κατασχέσεις Κοκαΐνης (Κgr)

Εικόνα Α.4: Διακίνηση Ναρκωτικών: Υπηκοότητες Μελών Εγκληματικών Οργανώσεων

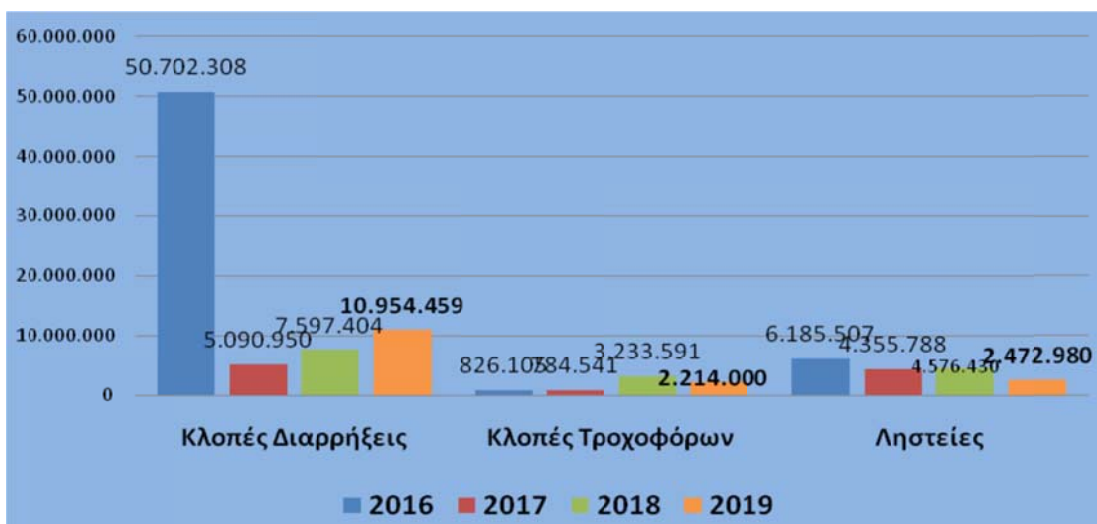

Εγκλήματα κατά Ιδιοκτησίας

Εικόνα Α.5: Εγκλήματα κατά Ιδιοκτησίας

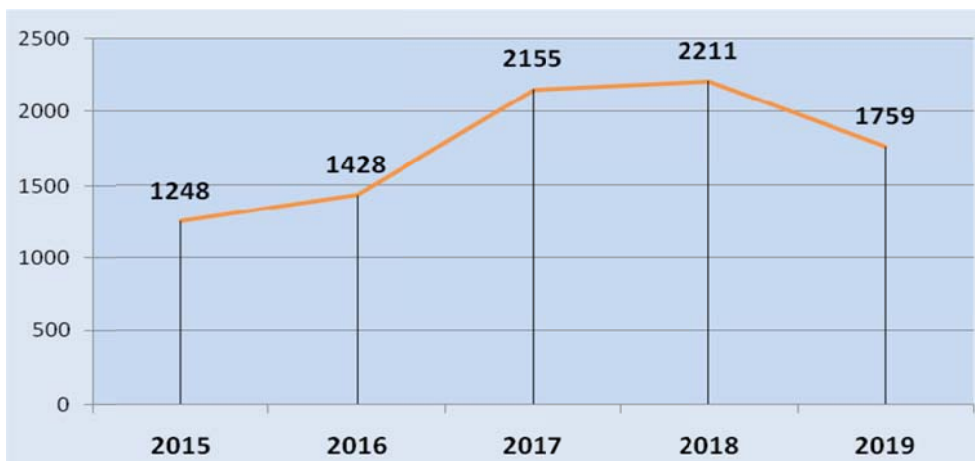

Εικόνα Α.6: Κέρδη Εγκληματικών Οργανώσεων ανά Εγκληματική Δραστηριότητα

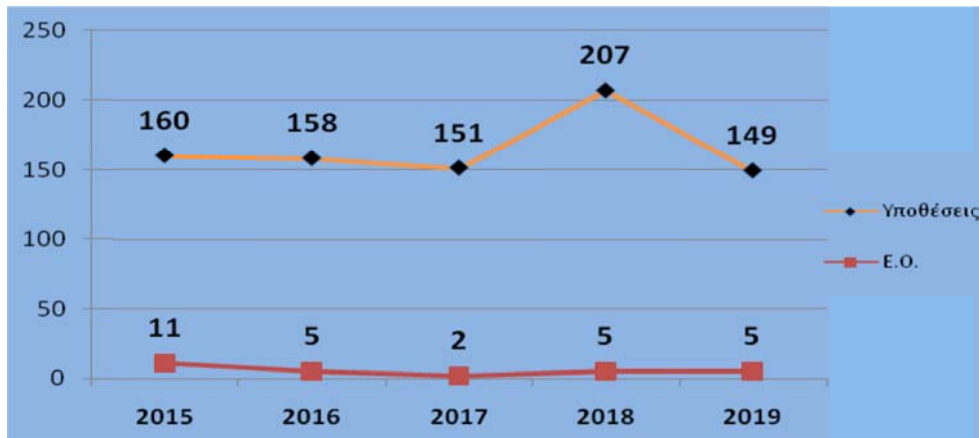
Λαθρεμπόριο

Εικόνα Α.7: Υποθέσεις Λαθρεμπορίου

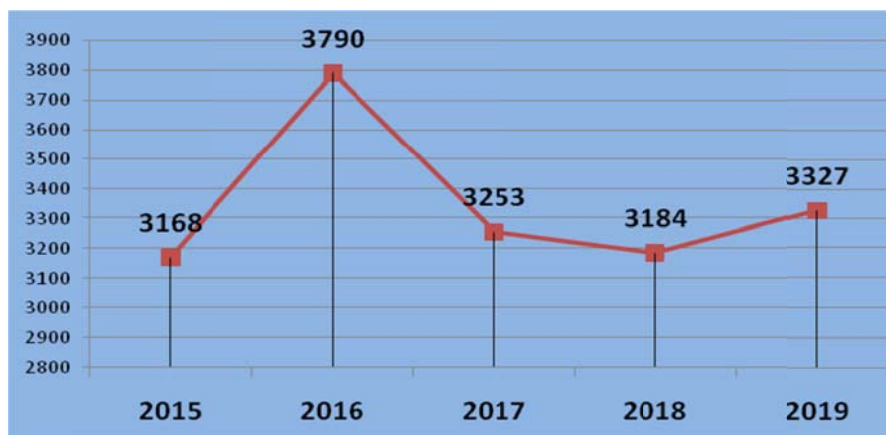
Εκβιασμοί

Εικόνα Α.8: Υποθέσεις Εκβιασμών από Εγκληματικές Οργανώσεις

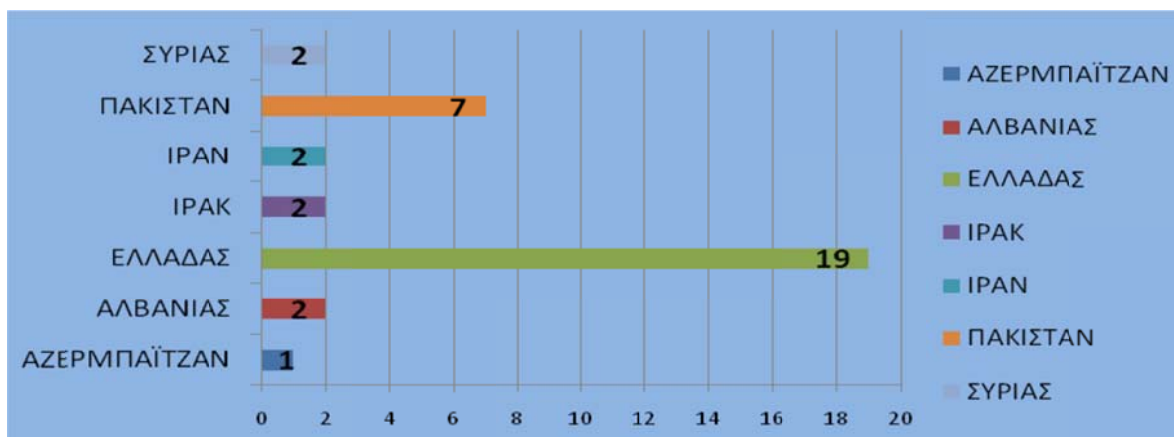
Απάτες

Εικόνα Α.9: Υποθέσεις Τετελεσμένων Απατών

Πλαστογραφίες

Εικόνα Α.10: Πλαστογραφία: Υπηκοότητες Μελών Εγκληματικών Οργανώσεων

Παραχάραξη

Εικόνα Α.11: Υποθέσεις Παραχάραξης 2017-2019

Παράνομο Εμπόριο Πολιτιστικών Αγαθών

Εικόνα Α.12: Παράνομο Εμπόριο Πολιτιστικών Αγαθών

